

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2024/25:436

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:436 En modern och ändamålsenlig pliktmateriallagstiftning

av Ewa Pihl Krabbe (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 18 mars 2025.

Skälet till dröjsmålet är Arbetshopning.

Stockholm den 24 februari 2025

Utbildningsdepartementet

Johan Pehrson

Interpellation 2024/25:445

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:445 Oskäligen sekretessavtal för anställda

av Adrian Magnusson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 28 mars 2025.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Arbetsmarknadsdepartementet

Paulina Brandberg (L)

Enligt uppdrag

Charlott Sjögren

Tf. expeditions- och rättschef

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2024/25:104 till justitieutskottet

2024/25:108 till näringsutskottet

2024/25:110 till finansutskottet

Skrivelse

2024/25:105 till kulturutskottet

§ 3 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Finansutskottets betänkande
2024/25:FiU16 Riksrevisionens rapport om statens tillsyn för att motverka penningtvätt

Skatteutskottets betänkande
2024/25:SkU10 Riksrevisionens rapport om fastställande av identitet vid statliga myndigheter

Kulturutskottets betänkande
2024/25:KrU3 Idrott och friluftsliv

*Ökat informations-
flöde till brotts-
bekämpningen*

§ 4 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU9
Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (prop. 2024/25:65)
föredrogs.

Anf. 1 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Herr talman! I dag ska vi debattera propositionen *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen*. Jag vill börja med att yrka bifall till propositionen i sin helhet och avslag på samtliga reservationer.

Den lag som föreslås kommer att ge ett antal statliga myndigheter samt kommuner, regioner och skolor en skyldighet att både på begäran och på eget initiativ lämna uppgifter till Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter. Lagförslaget innebär också förändringar i offentlighets- och sekretesslagen som ger både socialtjänsten och hälso- och sjukvården en utökad möjlighet att lämna uppgifter till brottsbekämpningen.

Syftet med de nya reglerna är att ge de brottsbekämpande myndigheterna ökad tillgång till information om exempelvis begångna brott, misstänkta brottsupplägg och individer med koppling till kriminalitet och därmed bättre förutsättningar att trycka tillbaka brottsligheten.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

Herr talman! Låt mig inleda med ett exempel på hur denna nya lagstiftning skulle kunna fungera i praktiken. Pondera att en 16-årig kille misstänks börja röra sig i kriminella kretsar, men polisen saknar tillräcklig information för att kunna gripa in i tid. Socialtjänsten kan ha haft kännedom om pojkens relation med andra kriminella, och skolan kan ha noterat en hög grad av frånvaro eller andra varningssignaler. Men på grund av sekretessregler har dessa uppgifter inte delats med polisen. Det hinner gå så pass långt att pojken skjuter ihjäl en annan person. En människa är mördad, och en ung kille har valt att ta en annan persons liv.

Med förslaget i propositionen om en ny lag som gör det obligatoriskt för kommuner, regioner och myndigheter att på eget initiativ eller på begäran dela information med brottsbekämpande myndigheter hade polisen kunnat få tidig information och uppgifter om pojkens umgänge med krimi-

nella och förändrade beteendemönster. En pojkes framtid hade kunnat ta en helt annan vändning. En annan människa hade inte behövt bli mördad.

Herr talman! Politiker i den här kammaren talar ofta om att hela samhället behöver sluta upp i kampen mot kriminaliteten. Denna proposition är ett utmärkt exempel på när hela samhället blir mer involverat i det brottsbekämpande arbetet för att skapa ett tryggare Sverige. Om vi vill stoppa nyrekryteringen till gängen krävs det ett ökat samarbete mellan våra brottsbekämpande myndigheter och dem som arbetar närmast de barn som riskerar att hamna på glid.

Herr talman! Det klingar en aning falskt om man i ena stunden pratar om att hela samhället behöver sluta upp i kampen mot kriminaliteten men sedan inte är beredd att genomföra de åtgärder som krävs.

Under alldeles för lång tid har Sverige låtit byråkratiska hinder och en överdriven rädsla för integritetsfrågor stå i vägen för en effektiv brottsbekämpning. Vi ser dagligen hur kriminella nätverk rekryterar unga såväl i våra skolor som på andra platser där barn på glid kan finnas. Då är det upp till oss politiker att genomföra de åtgärder som krävs för att hämma den organiserade brottslighetens fortsatta framväxt.

Herr talman! Om detta är en fråga om integritet, låt oss fråga oss själva: Är det verkligen integriteten hos de kriminella vi ska skydda när gängvåldet fortsätter att skörda liv och unga dras in i denna grova kriminalitet?

Trygghet är en förutsättning för frihet. Utan denna reform riskerar man att offra just den friheten för dem som faktiskt respekterar våra lagar. Det är i exempelvis skolan vi ser de första varningssignalerna när unga riskerar att hamna i kriminella miljöer. Genom att agera tidigt kan vi förhindra att dessa ungdomar dras allt längre in i fördärvet. Om vi vill arbeta brottsförebyggande är de här förslagen helt i linje med det som behöver göras.

Sammanfattningsvis är det som föreslås i propositionen ett avgörande steg för att ta tillbaka Sverige från de kriminellas grepp. Det ger oss nya verktyg för att skydda våra unga från att dras in i kriminalitet, för att stoppa nyrekryteringen till gängen och för att ta ytterligare steg för att återskapa tryggheten i samhället.

Herr talman! Låt oss nu gå från ord till handling. Sverigedemokraterna och regeringen talar inte bara om att hela samhället ska stå enat i kampen mot kriminaliteten. Vi är inte rädda för att fatta tuffa beslut utan genomför också de åtgärder som krävs för att stoppa nyrekryteringen av unga till gängen och för att skapa ett tryggare och bättre Sverige.

Jag yrkar bifall till propositionen.

Anf. 2 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Jag riktar mig till Pontus Andersson Garpvall för att diskutera vad det kan innebära att ett helt samhälle ska ställa upp mot kriminalitet och försöka värdesätta och värna våra normer, lagar och regler i samhället.

Jag menar att det inte enbart handlar om att man rapporterar till polis. Då är det antagligen för sent. Jag menar att vi ska försöka ha ett samhälle som mer solidariskt bevakar och ser redan när ett barn är lite grann på glid i fråga om att argumentera eller välja fel umgänge. Det ska gälla oss alla. Men det ska också gälla de myndigheter som är aktuella i den här propositionen.

Jag undrar varför ni sverigedemokrater vill vänta tills det är för sent och att man då ska larma till polisen. Är det inte bättre om vi har ett solidariskt system där vi bryr oss hela vägen, som medmänniskor?

Anf. 3 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! De synpunkter som Gudrun Norberg lyfter fram är inte saker som står i motsats till varandra. Man kan faktiskt göra både och, både innan det är för sent och även när det är för sent.

Redan i dagens Sverige finns ett informationsflöde till brottsbekämpningen. Om exempelvis en narkoman föder barn rapporteras det till dem som är berörda, och barnet omhändertas redan vid förlossningen. Om sjukvården får in ett barn som har blivit skadat och föräldrarna misstänks ha skadat barnet rapporteras det också.

Men det är skillnad på frivillighet och obligatoriskt. Med frivillighet kommer också en viss form av godtycklighet, där man är rädd för att ta vissa typer av konflikter. Om vi gör det obligatoriskt kommer vi att se att det sker i större utsträckning, vilket gör att vi kan skydda fler barn än i dag.

Anf. 4 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack för svaret, Pontus Andersson Garpvall!

Jag ser det sverigedemokratiska sättet att argumentera i det du säger. Jag är inte beredd att hålla med. Det förvånar väl ingen.

Jag menar att vi kan ha delar av både och. Men frågan är: Var lägger vi tyngdpunkten? Ska vi ha så mycket krav på myndighetsaktörer och skolor att det liknar att vi går in i ett övervakarsamhälle med omfattande angiveri? Eller ska vi skapa större tryggheter i våra mellanmänniskliga relationer hela tiden och lägga vikt vid det? Vi behöver ha lite grann av både och, men frågan är var vi lägger tyngdpunkten och var det är viktigast att agera.

I riksdagen är vårt verktyg lagstiftning. Jag är väl medveten om det. Men jag är också väl medveten om att det spelar roll vilka värderingar vi sänder ut. Ska vi signalera att allting är farligt, eller ska vi signalera att vi har ett allvarligt läge men ska hjälpas åt att rädda det här?

Anf. 5 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om en del av det som Gudrun Nordborg säger. Vi kan göra både och, men ska vi göra både och behöver vi också genomföra de åtgärder som finns i den här propositionen. Vänsterpartiet menar i sin reservation att propositionen hotar medborgarnas integritet och riskerar att urholka tilliten till myndigheter som socialtjänst och skola genom att tvinga dem att dela uppgifter med polisen. Men detta argument faller platt när vi ser hur verkligheten faktiskt ser ut. Utan detta informationsflöde lämnas polisen maktlös att stoppa kriminaliteten i tid, medan gängens grepp om våra barn hårdnar.

Integritet är viktigt, men ska den verkligen väga tyngre än tryggheten för de barn som dras in i kriminalitet och blir offer för gängvåld? Propositionen har säkerhetsventiler för att skydda känsliga uppgifter. Det handlar inte om massövervakning utan om att ge rätt verktyg för att kunna skydda samhället. Vänsterpartiets rädsla för minskad tillit bleknar inför den tillit som vi förlorar när medborgare ser brottsligheten frodas utan någon som helst åtgärd.

Herr talman! Vi debatterar justitieutskottets betänkande *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen*. Vi gör det mot bakgrund av att Sverige det senaste decenniet har slitits itu av den grova organiserade brottsligheten, en grov organiserad brottslighet som har ätit sig in i alla olika delar av vår samhällsapparat.

Både i regeringsställning och nu i opposition har vi socialdemokrater på alla sätt tagit detta på största allvar. Under de åtta år då vi ledde regeringen lade vi fram oräkneliga förslag på åtgärder för att stärka rättssväsenheten. Även nu i opposition ligger vi socialdemokrater bakom väldigt mycket av den politik som genomförs genom initiativ som vi tog under tiden i regeringsställning.

Vi delar regeringens ambition att stärka brottsbekämpningen genom förbättrad informationsdelning mellan myndigheter. Samtidigt behöver vi värna våra grundläggande fri- och rättigheter med stor aktsamhet. Offentlighet och sekretess behöver hanteras varsamt. Därför anser vi att det krävs att man justerar delar av det här förslaget för att säkerställa en balans mellan effektiv brottsbekämpning och skydd för individens integritet samt naturligtvis för att upprätthålla förtroendet för våra olika samhällsinstitutioner.

En del i det här förslaget är att ålägga rektorer en skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till polisen vid misstanke om brott utan att en begäran från polisen föreligger. Den här tvingande formuleringen har mött kritik från många olika håll, även från företrädare för professionen. Det har uttryckts en oro över att en sådan skyldighet kan skada förtroendet mellan elever och skolpersonal samt leda till en osäkerhet om vilka uppgifter det är som ska delas.

Utöver den oro som har uttryckts av professionsrepresentanter har Lagrådet avstyrkt denna del av förslaget med motiveringen att det är otydligt vilka uppgifter som avses och hur långt rektorerna ska behöva sträcka sig. En otydlighet i den här delen riskerar att leda till både rättsosäkerhet och en inkonsekvent tillämpning, vilket i sin tur de facto kan underminera rättssystemets legitimitet.

Vidare har Justitiekanslern påpekat att den föreslagna uppgiftsskyldigheten är alltför vidsträckt och kan leda till att oväsentlig information delas i onödan. Det är naturligtvis avgörande att vi säkerställer att endast relevant information delas och att vi respekterar individens integritet.

I en annan del uppfattar vi i stället att det saknas en möjlighet. Polisen bör naturligtvis till exempel kunna dela information med de kommuner som upphandlar HVB-hem. Vi har ju mötts av exempel där HVB-hem drivs av grovt kriminella. Det är precis den typen av exempel som vi önskar beivra. Vi skulle därför gärna se att regeringen återkommer i den delen och säkerställer att även en sådan möjlighet ges.

Det är naturligtvis viktigt att understryka att skolan spelar en central roll i samhället, inte bara som en plats för lärande utan också som en trygghetspunkt för många unga. Om skolan uppfattas som en förlängning av brottsbekämpande myndigheter riskerar vi att förlora elevernas förtroende, vilket kan få allvarliga konsekvenser för deras vilja att söka hjälp och stöd. Vi menar därför att rektorerna ska ges en möjlighet men inte en skyldighet att på eget initiativ dela information med polisen. Med en sådan ändring skulle förslaget bättre balansera behovet av en effektiv brottsbekämpning

med upprätthållandet av förtroendet för skolan som en trygg miljö för våra elever.

En sådan här lagstiftning, som på ett så grundläggande sätt riskerar att förändra balansen mellan offentlighet och sekretess, behöver naturligtvis också följas upp. Vi föreslår därför i vår reservation att en samlad översyn eller utvärdering av lagstiftningen ska genomföras under 2027, det vill säga ungefär ett och ett halvt år efter att den trätt i kraft. Det tror jag att vi alla skulle tjäna väl på.

Sammanfattningsvis stöder vi socialdemokrater intentionen att förbättra informationsflödet i brottsbekämpningen men önskar att förslaget justeras i de delar som jag precis har berört. Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 6 och 7.

Anf. 7 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! I grunden finns det en stor enighet om denna proposition. Det uppvisas en stor enighet mellan såväl regeringspartierna som oppositionen om nödvändigheten i att utöka informationsflödet.

Det var som Annika Strandhäll också gav uttryck för den tidigare regeringen som tillsatte denna utredning, och den nuvarande gjorde en del tilläggsdirektiv för att ta fram propositionen.

Det har visats ett tydligt behov av att vi behöver utöka informationsflödet mellan myndigheter men också mellan kommuner och regioner till myndigheter och brottsbekämpningen, och även från skolan till brottsbekämpningen. Utredningen är väldigt tydlig. Ska vi över huvud taget få någon effekt är det viktigt att uppgiftsskyldigheten följer med.

Propositionen är också tydlig med att det är polisen som fortsatt ska leda och ansvara för dialogen om vilken typ av uppgifter det är som behövs, för vägledningen och för att göra det enkelt för skolan att lämna uppgifter. Skolor har inte heller någon utredningsplikt eller uppsökandeplikt för information, utan informationsdelning ska ske på ett enkelt sätt där polisen har det stora sammanhängande ansvaret.

Herr talman! Ledamoten Strandhäll gjorde en poäng av att det var den tidigare S-regeringen som tillsatte utredningen. I de utredningsdirektiv som låg till grund för den fanns det ett tydligt behov av att säkerställa informationsdelningen från skolan till brottsbekämpande myndigheter. Det låg i direktiven, men nu har man valt att gå ifrån det. Jag undrar varför.

Anf. 8 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr talman! Tack, Ludvig Ceimertz, för din fråga!

Vårt utredningsväsen fungerar på det sättet att man lämnar direktiv, och sedan görs en utredning. Därefter har vi ett remissförfarande. Där har det, precis som jag tog upp i mitt anförande, framförts kritik från olika håll.

Det är oerhört viktigt, tycker i varje fall jag, att man tar remissinstanser på stort allvar. Det gäller inte minst Lagrådet, som i det här fallet har uttryckt sin tveksamhet. Det är vad vi socialdemokrater har tagit intryck av.

Det är precis så som vårt utredningsväsen ska fungera. Man väger av olika delar i ett slutresultat och landar i en standpunkt från lagstiftarens sida. Vi socialdemokrater har landat så här.

Anf. 9 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Jag noterade att jag inte riktigt fick svar på varför man landat så, utan bara att man hade landat så. Det kan vara okej.

Remissinstanserna har på flera punkter pekat på nödvändigheten i just den här förändringen. Inte minst de brottsbekämpande myndigheterna har varit väldigt tydliga med att detta behov är mycket stort för att kunna säkerställa relevant informationsdelning från skolor, andra myndigheter, kommuner och regioner. Det handlar om att bemöta och tidigt göra insatser för att förhindra att barn dras in i kriminalitet.

Herr talman! Med tanke på hur det har sett ut tidigare och hur reservationen är formulerad kan jag dra en slutsats. Om vi yrkar bifall till Socialdemokraternas reservation räknar jag med att det inom maximalt ett år kommer att kallas till en presskonferens där Socialdemokraterna kräver mer åtgärder för att säkerställa relevant informationsdelning till de brottsbekämpande myndigheterna. Jag ser i så fall fram emot det. Men samtidigt har vi inte tid att vänta på det.

Anf. 10 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr talman! Jag tyckte att jag i mitt anförande och även här svarade väldigt tydligt om motivet till vår reservation i den delen.

Det handlar om att i det här fallet kunna upprätthålla förtroendet inte minst mellan elev och skolledare i våra skolor. I vår reservation föreslår vi att det ska vara en möjlighet för rektorer att utlämna sådan information.

Det är precis i enlighet med den kritik som har framförts från många remissinstanser och inte minst från företrädare från professionerna i skolan. Det är vad vi har lyssnat in.

Vi föreslår också att vi ska göra en utvärdering 2027 av den lagstiftning som nu kommer att komma på plats. Det är väldigt påkallat, inte minst mot bakgrund av den fråga som vi står och diskuterar här i dag.

Anf. 11 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Reservationen från Socialdemokraterna om att göra informationsdelning på eget initiativ frivilligt i stället för obligatoriskt innebär på något sätt att sätta krokben för hela propositionens kärna.

Om vi lämnar det till enskilda tjänstemäns godtycke att agera riskerar vi att skapa en ojämn och tandlös insats mot kriminaliteten. Gängen sitter inte och väntar på att vi ska känna oss bekväma. De rekryterar våra unga med kall precision.

Att tvinga skolor och socialtjänst att proaktivt dela varningssignaler med polisen är inte en börda. Det är en nödvändighet för att stoppa den grova kriminalitet som kommer allt djupare in på samhällskroppen.

Frivillighet låter fint. Men i praktiken blir det en ursäkt för passivitet när vi behöver handlingskraft som allra mest. Varför är Socialdemokraterna inte beredda att genomföra åtgärderna som vi menar krävs?

Anf. 12 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten!

Det är otroligt viktigt att skolan får vara en tillitsfull och trygg miljö för eleverna. Redan i dag föreligger en anmälningsplikt till socialtjänsten för skolan, och den kvarstår.

Att också införa en plikt för rektorerna, som vi särskilt diskuterar här, att lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter och specifikt till Polismyndigheten är en helt annan sak.

Det är ett stort skifte i svensk syn på sekretess som vi i dag genomför med detta betänkande som vi har tagit fram i justitieutskottet, där vi i stora delar är helt överens. Det var vi socialdemokrater som tillsatte utredningen som ligger till grund för förslaget.

Men precis som jag framförde i mitt tidigare inlägg i replikskiftet med den moderate ledamoten har vi ett utredningsväsen. Man ska naturligtvis lyssna på remisskritik. I det här fallet har vi landat på det här sättet. Vi tycker att det ska vara en möjlighet och inte en skyldighet för rektorer att utlämna den här typen av uppgifter till polisen.

Det är den avvägning som vi har gjort. Vi föreslår också, som Pontus Andersson Garpvall vet, att lagstiftningen som införs ska följas upp 2027 för att se hur implementeringen fungerar och vilka justeringar som eventuellt behöver göras.

Socialdemokraterna är kanske det parti som främst har stått för skiftet i den svenska kriminalpolitiken. Om det råder det ingen tvekan.

Anf. 13 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! En trygg miljö i skolan är vad vi alla vill skapa. Jag tänker mycket mer på de unga som tvingas gå i skolan med andra barn och ungdomar som dras in i kriminalitet och vilken otrygghet det innebär för dem.

Socialdemokraterna yrkar bifall till sin reservation angående ett ömsesidigt informationsflöde från de brottsbekämpande myndigheterna och pekar på att HVB-hem drivs av kriminella. Det finns ingen i den här kammaren, vare sig från vår sida, er sida, Vänsterpartiet eller Miljöpartiet, som vill att HVB-hem ska drivas av kriminella. Men det Socialdemokraterna föreslår missar målet helt. Propositionens syfte är att rusta polisen med information för att bekämpa brott, inte belasta dem med onödig byråkrati.

Vi behöver i Sverige fler synliga poliser och fler poliser som kan göra sitt jobb. Skolor och socialtjänst ska inte agera polisiära analytiker. Deras roll är att larma, inte att få känsliga utredningsdetaljer som kan äventyra pågående operationer eller spridas felaktigt. Den typen av förebyggande arbete är viktigt, men det får inte urvattna den skarpa brottsbekämpning som vi akut behöver.

Jag håller med om det Ludvig Ceimertz sa om Socialdemokraterna: Ni sa nej till visitationszoner, och sedan ville ni göra hela södra Stockholm till en visitationszon. Ni säger nej till anonyma vittnen, och sedan säger ni ja. Ni säger nej till att gängkriminella ska bli av med sina medborgarskap. I framtiden kanske ni kommer att säga ja.

Nu säger ni nej till det här; i framtiden säger ni kanske ja.

Anf. 14 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr talman! Ingen av oss tycker att HVB-hem ska drivas av gängkriminella. Men med tiden har det blivit uppenbart att den här regeringen fullständigt saknar förmåga att sätta stopp för just detta. Vi väntar fortfarande på att regeringen ska hantera den situation som har uppenbarat sig i den delen.

Vad gäller brottsbekämpningen är det ett faktum att det är den socialdemokratiskt ledda regeringen som har stått för skiftet i svensk kriminalpolitik. Det var vi som lade grunden för nya anstalter, byggde ut polisen och skärpte straffen. Faktum är att en överväldigande majoritet av de propositioner som har genomförts under den här mandatperioden har sitt ursprung i initiativ som togs av den socialdemokratiskt ledda regeringen.

I stället för att bråka på varandra, höll jag på att säga, är det väl för väl att vi har en bred parlamentarisk mur när det gäller att ta itu med den grova organiserade brottsligheten. Därmed inte sagt att man inte ska lyssna till kloka synpunkter från remissinstanser eller, för den delen, att politiken inte ska kunna ändra sig och ta fram de åtgärder som krävs i det läge som uppstår, beroende på vad som sker i samhället.

Anf. 15 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Vi står inför en av vår tids mest akuta utmaningar: att bekämpa och förebygga den grova kriminalitet som sliter isär vårt samhälle. Den organiserade kriminaliteten har blivit systemhotande och måste mötas av samhällets samlade kraft och samlade förmåga.

Vi sökte mandat hos svenska folket för att få ordning på Sverige, och reform för reform gör vi just det. Genom att slå mot det grova våldet, strypa den kriminella ekonomin och bryta rekryteringen av barn och unga till de kriminella gängen kan vi bygga Sverige tryggt igen. Dagens proposition ska ses som en del av den helheten och det arbetet.

Regeringens proposition *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen* är inte bara en viktig del i detta arbete utan en nödvändig reform för att våra brottsbekämpande myndigheter ska kunna göra sitt jobb.

Den organiserade brottsligheten, herr talman, har blivit alltmer komplex och avancerad. Kriminella nätverk drar nytta av de hinder som finns för myndigheter, kommuner och regioner att samarbeta, och det bristande informationsutbytet skapar kryphål som utnyttjas hänsynslöst.

Regeringens uttalade målsättning är att skapa en ny ordning i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter och andra aktörer som utgångspunkt ska dela information till brottsbekämpande myndigheter utan hinder av sekretess. Låt mig lyfta fram varför detta förslag är både viktigt och nödvändigt.

Ett effektivt informationsutbyte är avgörande för att bekämpa kriminaliteten. För att stoppa brott måste vi förstå brottens struktur och förekomst. Polisen, Åklagarmyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter behöver ha snabb och korrekt information för att kunna förebygga brott och slå till mot brottslig verksamhet.

Den nuvarande lagstiftningen begränsar detta arbete.

I dag är det många gånger svårt för myndigheter, kommuner, regioner och skolor att dela information med brottsbekämpande instanser, även när det finns tydliga indikationer på brottslig aktivitet. Sekretessregler som är avsedda att skydda individen får i praktiken motsatt effekt – de skyddar de kriminella och förhindrar tidiga insatser riktade till barn. Genom att underlätta informationsutbytet kan vi täppa till dessa luckor.

Med det här förslaget blir det möjligt för myndigheter att både på begäran och på eget initiativ dela relevanta uppgifter med Polismyndigheten och övriga brottsbekämpande aktörer. Det handlar om att ge dem rätt förutsättningar att bekämpa brotten innan de begås.

Herr talman! Ett exempel som visar varför detta är viktigt är Skatteverket, vars brottsbekämpande del och andra delar har svårt att dela uppgifter inom myndigheten. Att man även inom samma myndighet har svårt att utbyta information mellan olika avdelningar påvisar tydligt behovet av en ändring.

Inom skolan finns det många uppgifter som efterfrågas av de brottsbekämpande myndigheterna. Många av dessa uppgifter omfattas inte av sekretess eller tystnadsplikt och skulle därför kunna lämnas ut om de begärs ut.

I dag är skolor med offentlig huvudman skyldiga att på begäran lämna ut sådana uppgifter, medan skolor med enskild huvudman saknar en motsvarande skyldighet. Detta ska nu fungera på samma sätt för kommunala och enskilda skolor.

Den kartläggning som utredningen har gjort visar att detta tillämpas väldigt olika runt om i Sverige. I skolor med ett väl utarbetat samarbete med polisen fungerar detta väldigt bra. I skolor med ett mindre utvecklat samarbete med polisen fungerar detta inte alls bra. Utredningen pekar tydligt på att om vi ska kunna få en konsekvent hantering av detta och säkerställa ett gott samarbete mellan skolan och polisen är uppgiftsskyldigheten en viktig del för att polisen ska kunna veta vilka uppgifter som finns.

Det är polisen som ska ansvara för detta. Det är polisen som ska göra det enkelt för skolorna; det ska inte bli någon administrativ börda för skolorna.

Herr talman! Ett brottsbekämpande samhälle kräver samarbete. Propositionen handlar inte bara om att stärka våra myndigheter utan också om att skapa en kultur av samarbete och informationsdelning mellan olika samhällsaktörer, där vi pratar med varandra för att gemensamt ta oss an denna viktiga insats.

Brottsbekämpningen är ingen isolerad uppgift. Den är en gemensam insats för hela vårt samhälle. Den grova kriminaliteten är nämligen ett hot mot hela vårt samhälle. Organiserad brottslighet är inte längre något som bara påverkar vissa utsatta områden. Det är ett samhällsproblem som underminerar tilliten till rättsstaten och tryggheten i hela vårt land.

Människor ska inte behöva vara rädda för att gå utanför dörren eller oroa sig för sina barns säkerhet och trygghet. Genom att stärka informationsflödet ger vi våra brottsbekämpande myndigheter de verktyg de behöver för att förebygga våld, skydda de mest utsatta och återta kontrollen över samhället.

Herr talman! Det är naturligtvis ingen universallösning att stärka informationsdelningen, men det är ett nödvändigt steg i rätt riktning. Det är en nödvändig reform av flera andra för att vi tillsammans ska kunna bekämpa kriminaliteten och återta kontrollen över den systemhotande brottslighet vi under alldeles för lång tid har sett växa fram.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Låt oss nu anta denna proposition och visa att Sverige står starkt tillsammans mot kriminaliteten!

(Applåder)

Herr talman! Jag kommer för Vänsterpartiets räkning att yrka avslag på utskottets förslag och därmed också på propositionen.

Jag är övertygad om att de allra flesta av oss verkligen vill göra så mycket som möjligt för att bekämpa brottsligheten. Samtidigt är det alldeles uppenbart att vi väljer olika strategier. Ytterst handlar det om vilket samhälle vi vill leva i, förutom att vi ska bekämpa kriminaliteten. Ska det handla om kontroll från makthavare uppifrån och ned, med fokus på invånarna? Eller vill vi ha mer av samverkan, solidaritet och tillit, både oss invånare emellan och mellan oss och samhällets institutioner? Det handlar kanske inte om antingen eller utan om delar av både och. Men vad blir viktigast? Hur drar vi gränserna?

Det allvarliga vi nu står inför är faktiskt ett paradigmskifte i det offentliga Sverige och vilka spelregler som ska få gälla där i relation till medborgarna. Det är också ett skifte i hur vi använder lagstiftningen. Nu handlar det inte enbart om vissa ändringar i sekretesslagen, utan regeringen går också in med en helt ny lag om att man både på begäran och på eget initiativ ska leverera information till polis och övriga brottsbekämpande myndigheter. Detta blir vagt och otryggt på bred front.

Det kommer också i konflikt med många rättsliga principer, inte minst Europakonventionen och Europeiska unionens stadgar – förutom vår egen regeringsform, enligt vilken vi ska värna enskildas integritet, privatliv och familjeliv. Det här med att skydda integriteten verkar det snart vara enbart Vänsterpartiet som lägger fokus på.

Sedan är jag väl medveten om att det kallas demokrati, och är demokrati, när majoriteten tar beslut. De beslut vi tar här i riksdagen blir juridik, och juridiken är alltså frusen politik. Det är de besluten som kommer att gälla, och där får en minoritet vika sig. Jag vill dock inte göra det utan att markera ett starkt motstånd från oss.

En sak är intressant. I de texter som är underlag till de beslut vi nu har att fatta fokuserar man förstås på den organiserade brottsligheten, som upprör alla. Det är inte märkligt. Så ska det nog vara. Sedan nämner man i en passage att det är allvarligt när det handlar om våld mot kvinnor och barn. Där är våldsnivån oacceptabelt hög, säger man. Jag vill tillägga att det våldet också är oacceptabelt frekvent.

Men vad har vi då för elefant i rummet? Vi pratar nästan aldrig om att det är män som står för detta våld. Det är män som misshandlar kvinnor och barn och utsätter dem för övergrepp. Det är män i grupp som agerar inom den organiserade brottsligheten. Vi måste också göra andra saker för att ändra värderingar och strukturer.

Det kanske allvarligaste, som också har berörts här, är att man i de lagregler som troligen snart blir klubbade förväntar sig att myndigheterna självmant ska lämna uppgifter. Vi har ingen aning om hur detta kommer att uppfattas. Lagrådet är en av de starka instanser som verkligen markerar mot denna principiella nyhet i vår svenska förvaltningstradition. De menar att konsekvenserna är omöjliga att överblicka.

Det må vara lite ovanligt att jag här i talarstolen åberopar Arbetsgivarverket, Bolagsverket och Finansinspektionen som stöd för mina synpunkter, men de har också varit mycket kritiska till reformen i den delen.

Man kan även liksom Lagrådet fråga sig: Vem vet vilken information som är viktig i en brottsbekämpande myndighets verksamhet? Kanske är det framför allt de brottsbekämpande myndigheterna som känner till det, och de kan ju inte riktigt styra vad de andra spontant ska lämna till dem. Risken är att det blir ett stort informationsflöde som vi kanske inte riktigt vet hur vi ska hantera.

Riskerna är ännu större när det gäller detta med förtroende och tillit. Vi kan nu riva ned det starka förtroende som svenska myndigheter ändå åtnjuter. Också ur den aspekten är det lite anmärkningsvärt att regeringen lägger fram detta förslag eftersom det är så oerhört svårt att överblicka.

Vi kan också göra olika jämförelser med befintlig lagstiftning när det gäller vad som skulle vara möjligt och inte. Jag menar att man inte tillräckligt mycket använder den lagstiftning som finns. Vi kanske komplicerar det ännu lite till. Någon kanske säger att sekretesslagen är svår, och det är den om vi skulle läsa reglerna om offentlighet och sekretess rakt igenom. Men det är inte svårt att ta reda på: Vad behöver jag beakta i min profession? Var finns mina varningsklockor? Vad gäller för min sekretess? Hur får jag samverka med andra? Bland annat finns generalklausuler som öppnar för att man får lämna information också mellan myndigheter.

Något jag dessutom skulle vilja säga lite extra om, förutom det kloka som redan sagts här, är skolan. Där är det förtroendet för verksamheten som riskerar att bli extra utsatt. Förutom att det kanske rubbar tilliten mellan personal och elever och föräldrar kommer detta att påverka många anställdas arbetsmiljö och arbetsbelastning. Risken är att det kommer att bli kontraproduktivt – att elever inte vågar anförtra sig, att föräldrar inte vågar anförtra sig och att man stänger i stället att öppna för viktiga kreativa insatser tidigt när ett barn kanske är på glid.

Kravet på att rektorer ska anmäla är ett slags angiverisystem som är oerhört brett upplagt och som hotar demokratin och tilliten i stort i samhället. Däremot är det önskvärt att former för samarbete kan utvecklas överallt i landet mellan socialtjänst, polis och skola – och ibland även med vården. Det är där vi behöver lägga styrkan. Vi måste ge organen ytterligare resurser i stället för att skära ned på såväl skola och socialtjänst som hälso- och sjukvård. Det är fråga om verksamheter som bygger på förtroende, och vi bör förstärka de verksamheterna så att de kan agera med tillit fullt ut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 1, som innebär avslag på propositionen.

Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Dagens debatt handlar om ökat informationsflöde till brottsbekämpningen. I grunden handlar det om att verksamma inom statliga myndigheter, regioner och kommuner under vissa förhållanden ska åläggas en rapporteringsskyldighet till polis och andra brottsbekämpande myndigheter. Regeringen å sin sida anför då att myndigheternas förmåga att utföra sina uppgifter på ett effektivt och framgångsrikt sätt är helt beroende av bistånd från övriga delar av staten liksom av övriga delar av samhället. Ett av de viktigaste bidragen är information om begångna brott, om misstänkta brottsupplägg och om individer med koppling till kriminalitet.

Det ska sägas att detta är komplex materia som helt naturligt har väckt många frågor och reaktioner. Jag menar att betänkandet ska ses mot bakgrund av den brottsutveckling som vi har sett i vårt land. I snart sagt varje debatt om rättssväsen och brottsbekämpning som har hållits i kammaren under senare tid har det rått i stort sett politisk enighet om att vi befinner oss i ett allvarligt läge.

Den organiserade brottsligheten har fått fäste. Skjutningar och sprängningar fortsätter och har stark koppling till den organiserade brottsligheten. Det gäller även brott som exempelvis narkotikabrott, bedrägerier, utpressning och smuggling. Även våldsbejakande extremism och terroristbrott har i vissa fall kunnat kopplas till den organiserade brottsligheten.

Organiserad brottslighet berör hela samhället, är en av rättssamhällets största utmaningar och ses som systemhotande. Men det är inte bara den organiserade brottsligheten som innebär stora utmaningar. Det har nämnts av tidigare talare att förekomsten av våld mot kvinnor och barn är oacceptabelt hög, vilket vi absolut instämmer i. Inbrott, trafikbrott, tillgreppsbrott, smugglingsbrott och andra vanligt förekommande så kallade mängdbrott medför otrygghet och betydande skada mot enskilda, företag och samhället i stort.

Jag vill här poängtera att rikspolischefen vid åtskilliga tillfällen har framfört de problem som vi har att jobba med i dag, nämligen att polisen i ett alltför sent skede får kunskap och information om vad som pågår. Om man hade varit tidigare med att lämna den informationen till polisen hade de enligt rikspolischefens uppfattning kunnat avvärja betydligt fler brott än vad de gör i dag. Det ska tas med i beräkningarna när man pratar om ökat informationsflöde.

Herr talman! Dagens brottslighet är komplex och berör såväl enskilda som stora delar av samhällets verksamhetsgrenar. En hel del lagstiftning som har försett polis och andra med nya verktyg för en effektivare brottsbekämpning är nu på plats, men om vi ska nå verklig framgång krävs mer och att vi alla hjälps åt.

Bättre samverkan och ett ökat informationsutbyte måste till för att få önskad effekt. Om vi ska nå framgång och bli verkligt effektiva krävs ett aktivt bistånd från andra delar av samhället. Det må gälla andra statliga myndigheter, regioner, kommuner, näringsliv eller enskilda. Enkelt uttryckt behöver de brottsbekämpande myndigheterna tillgång till mer information där det finns uppgifter om misstänkta pågående eller planerade kriminella aktiviteter.

Farhågor har framförts om att det är svårt för den enskilde att avgöra när eller om uppgifter ska lämnas, och i så fall vilka. Min uppfattning är att det inte finns något exakt svar. I vissa fall är det tämligen självklart medan det i andra fall kan vara lite mer osäkert. Jag kan förstå det, men i grunden handlar det om engagemang och omsorg och att bry sig. Alla goda krafter och initiativ behövs om vi ska minska brottsligheten och öka tryggheten.

Herr talman! Lite magkänsla och sunt förnuft är inte fel. Om det finns en oro eller om något skaver finns ofta fog för det. Upplever man exempelvis tecken till radikaliserings hos en skolelev – informera om det och överlåt till polisen att avgöra om uppgifterna är relevanta eller inte! Som nämnts här saknar rektor kunskap om detta, och då är det väl lämpligt att överlämna bedömningen av om uppgifterna är relevanta eller inte till po-

lisen. Jag kan utifrån egen erfarenhet säga att om uppgiften saknar värde kommer polisen inte att lägga ned någon möda på den uppgiften över huvud taget.

Till detta ska också läggas att vi redan i dag har samverkansformen SSPF, alltså skola, socialtjänst, polis och fritis, där det finns regeltolkningar som skiljer sig åt. Men med det nya förslaget ges ökade möjligheter att lämna information. Jag undrar vad vi ska ha grupperna till om de inte ska dela information. Ska de bara sitta och fika och vara gulliga mot varandra, eller vad är det egentligen de ska göra på SSPF-gruppträffarna? Det här är en reflektion med tanke på de tidigare anförandena.

I det här sammanhanget kan jag nämna att det finns pågående utredningar som ska se över möjligheten till ett ömsesidigt informationsutbyte så att polisen också kan lämna information till skola och socialtjänst i vissa lägen. Det är något som kan vara väl så viktigt. Det pågår, som sagt, utredningar, och förhoppningsvis kommer nya förslag fram.

Det behöver även påpekas att förslaget inte är sekretessbrytande i alla delar. En utlämnande kommun eller region ska kunna avstå från att lämna ut uppgift om det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företrädare framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Även socialtjänsten samt hälso- och sjukvården är till stora delar undantagna från förslaget. Men även i den delen pågår en utredning och översyn av sekretesslagstiftningen.

Herr talman! Jag kan inte frigöra mig från tanken när jag lyssnar på oppositionspartierna att det finns någon form av bristande tillit och misstro mot polisen att man skulle missbruka uppgifterna. Det är inte min erfarenhet att så är fallet. Dessutom åtnjuter polisen allra störst förtroende i de förtroendemätningar som görs. Ingen annan myndighet eller verksamhet har större förtroende än polisen, och det ska vi värna och vårda.

Med detta sagt, herr talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet. (Applåder)

Anf. 18 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Sverige befinner sig i ett allvarligt läge med en grov organiserad brottslighet på frammarsch. Det behövs kraftfulla åtgärder för att bekämpa detta.

Vi centerpartister står bakom de historiskt stora resursförstärkningar till rättsväsendet som gjorts. Dessa ökade resurser går till att kunna bekämpa den grova organiserade brottsligheten men även till att bekämpa våld mot kvinnor och barn och det stora antalet brott, mängdbrott och vardagsbrott, där ofta småföretagare är de mest utsatta.

Samtidigt som vi ska utreda och lagföra brott är det viktigaste att förebygga och att förhindra dem. Då krävs bland annat effektiva insatser för att förhindra nyrekrytering av barn och unga.

Det som har kommit att bli en alltmer avgörande del för att bryta utvecklingen är samverkan, samarbete och informationsutbyte mellan myndigheter, både inom rättsväsendet och med övrig offentlig sektor. För det behövs skärpningar av nuvarande lagstiftning och ibland också ny lagstiftning. Detta behöver dock göras samtidigt som grundläggande fri- och rättigheter, offentlighet och sekretess hanteras på ett varsamt sätt. För att klara av det krävs tydlig, förutsägbar och robust lagstiftning.

Herr talman! Det är därför välkommet att brottsbekämpande myndigheter tydligt får möjlighet att begära in uppgifter från andra myndigheter. Det är helt nödvändigt för att de ska kunna klara sina uppgifter på ett effektivt sätt. Till detta kan läggas behovet av en ökad möjlighet att dela vissa uppgifter inom myndigheter. Vi ser i dag hur olika verksamhetsgrenar inom en och samma myndighet ibland är förhindrade att dela uppgifter med varandra, trots att det potentiellt skulle kunna innebära värdefulla möjligheter att motverka brottslighet.

Med detta sagt är det, som Lagrådet påpekar, problematiskt att vissa statliga myndigheter, kommuner och regioner samt rektorer inom skolväsendet ska bli skyldiga att ex officio, det vill säga utan en föregående begäran, lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna om de brottsbekämpande myndigheterna bedömer att uppgiften behövs i den brottsbekämpande myndigheten. Bara för att själva rekvisitet att göra det här är lågt ställt – ”kan behövas” – betyder det inte att kvalificerade bedömningar inte behöver göras. Dessa ska nu läggas på verksamheter som ofta saknar såväl kunskap som erfarenhet att göra detta.

Vi är av uppfattningen att statliga myndigheter har förmågan och resurserna att hantera den föreslagna lagstiftningen på ett sätt som landets 290 kommuner, 21 regioner och en stor mängd skolhuvudmän inte har.

Vi är alltså för att de brottsbekämpande myndigheterna ska få begära in uppgifter och att fler myndigheter får möjlighet att lämna uppgifter. Man ska också komma ihåg att skolor redan i dag har anmälningsskyldighet till socialtjänsten vid misstanke. Dessutom är en ny socialtjänstlag med ett större brottsförebyggande fokus på ingång.

Vi anser dock att det är ohållbart att i nuläget införa en skyldighet som vilar på att en myndighet ska lämna ut uppgifter efter att ha bedömt vilken bedömning en annan myndighet inom ett helt annat verksamhetsområde gör av en uppgifts vikt. Vi är åter i situationen när regeringen och SD sätter, vad de säger, skarpa verktyg i händerna på offentligt anställda som dock är så svåra och komplicerade att de riskerar att användas felaktigt, inte alls eller för mycket, och då är det inte effektivt.

Vi är för robust och effektiv lagstiftning, och därför är vi också för stora delar av betänkandet. Men vi ser inte det effektiva i det vi har yrkat avslag på, och därför yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 19 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Liljeberg för hennes inlägg.

Det är väldigt positivt att vi i huvudsak har en bred enighet om behovet av att dela information och motverka sekretesshinder så att vi kan stå tillsammans och enade för att förebygga, bekämpa och förhindra kriminalitet.

Det jag hakade upp mig på var utläggningen om att vi skulle tvinga medarbetare i kommuner, regioner och skolor till avancerade analytiska utvärderingar av om en uppgift behövs eller inte. Det står uttryckligen i propositionen att polisen och de brottsbekämpande myndigheterna ska vara drivande i detta. Det är de som ska framföra vilken uppgift som behövs. Det införs ingen utredningsplikt eller plikt att göra kvalificerade analyser för någon annan.

Det kan handla om att polisen säger till en skola att de ser aktiviteter i ett visst kriminellt nätverk och att om någon därifrån dyker upp i närheten av skolan och pratar med elever vill de gärna få veta det. Då behöver inte skolan göra någon avancerad analys. Det kan också handla om att man kanske ser kraftiga förändringar i en elevs beteende. Då kan man också lämna information om det.

Det är alltså polisen och de brottsbekämpande myndigheterna som ska vara drivande i detta och som ska framföra vilka slags uppgifter som behövs.

Anf. 20 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Herr talman! Som ledamoten påpekar är vi överens om mycket. Vad vi är ute efter är att ha effektiva verktyg.

Det ledamoten beskriver är att polisen vill ha uppgifter. Det tycker vi är positivt och bra. Men så som det lagts fram i debatten är det som nu finns på bordet att rektorer ska kontakta polisen när det finns varningssignaler. Man ska alltså ha gjort en bedömning att polisen i sin brottsutredande verksamhet eventuellt kan ha nytta av dessa uppgifter.

Vi tycker att det system som finns nu är bra, det vill säga att skola och rektorer anmäler till socialtjänsten, som har ett helt annat uppdrag att se till den unges väl och ve och göra anmälningar till polisen. Om vi talar om misstro till vissa myndigheter tycker jag ändå att vi ska ha hög tilltro till socialtjänsten, särskilt med tanke på den nya socialtjänstlagen som är på väg. De kan göra en helhetsbedömning. Vi tycker att det är ett effektivt sätt. De har kanaler.

Vi är som sagt helt och hållet med i fråga om det exempel som ledamoten ger. Det är ju bra att ledamoten tycker att det handlar om enkla bedömningar, men jag erinrar om att till och med Lagrådet säger att komplicerade bedömningar behöver göras. I så fall kanske man ska ställa frågor om Lagrådets kompetens att bedöma lagförslaget. Men till och med de säger att det inte är helt lätta bedömningar att göra.

Vi tycker att uppgifter ska rapporteras, men det bör gå via socialtjänsten, som har ett helt annat uppdrag och annan kompetens och kan se helheten.

Anf. 21 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Vi är som sagt i huvudsak överens, men ledamoten pekar också på att det hela går att lösa inom dagens regelverk. Vi är dock inte nöjda med hur det ser ut i dag, och därför vill vi få till en tydlig förändring.

I SOU:n pekas det tydligt på att om vi inte gör denna förändring riskerar effekten att utebli. Det ser nämligen så olika ut runt om i vårt land i fråga om hur väl detta är utbyggt och fungerar.

Regeringen trycker i sin proposition också på att det är polisen som ska vara ledande i detta. Det är de brottsbekämpande myndigheterna som ska tala om vilka uppgifter som behövs, och de ska ge vägledning, utse kontaktperson, göra analysarbetet och stå för helheten. Det är inte kommuner, regioner, skolor eller liknande som ska göra detta. De ska bara lämna ifrån sig en uppgift och har ingen utredningsplikt eller uppsökandeplikt. Uppgifter de har fått till sig, om de ser förändringar, får en oro eller magkänsla eller tänker att något kan vara relevant är sådant det trycks på i propositionen.

Jag tycker att det är synd att vi inte har nått enighet om detta, men samtidigt är det positivt att vi i huvudsak har hittat en bred enighet om propositionen, herr talman. Det här är nämligen en viktig förändring.

Anf. 22 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Herr talman! Jag vill som sagt understryka att det finns en stor enighet om både syftet med och målet för denna lagstiftning och mycket av riksdagens arbete just nu. Men jag vill också påminna om att lagar och budget, som jag anfört tidigare, har en viktig roll, men det har även ledarskap, resurser och kunskap.

Vi hade, med anledning av det tragiska massmordet i Örebro för ett tag sedan, besök i justitieutskottet av expertmyndigheter för att diskutera hur vi kan förhindra att sådan grov brottslighet sker. Jag ställde en direkt fråga till dem om vilka förändringar i sekretesslagstiftningen som behövs för att förhindra sådant som hände. Jag tänker att de säger detta även utanför utskottets dörrar, så jag vågar återge det svar vi fick, nämligen att sekretessens största fiende – även om jag inte tror att de uttryckte sig så – är kulturer och okunskap om sekretess.

Det är bra att även regeringen och dess representanter har visat på att det behövs ett större arbete. Det behövs utbildningar i sekretess, samverkansformer och en tydlighet när det gäller detta. Att nu lägga till en lagstiftning som även Lagrådet säger är lite för komplicerad och kommer att bli svår att använda är inte, menar vi, rätt väg att gå.

Vi stöder det som är tydligt och effektivt, och det kan finnas andra verktyg, som till exempel ökade resurser till socialtjänst och skola för att öka kunskapen om detta. Men just i dag ser vi inte att detta är det skarpa verktyg som våra offentliganställda – som jobbar för både barnens och samhällets bästa och för att bekämpa brottsligheten – behöver.

Anf. 23 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Mycket har sagts här i dag om regeringens proposition *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen*, så jag känner att jag kanske inte behöver stå här och upprepa allt som har sagts.

Vi har pratat om remissinstanser, och jag noterar när jag läser svaren från olika håll att det finns en viss oro inom vissa grupper i samhället, bland annat inom lärarkåren. Det finns en oro över att lagen kommer att öka förekomsten av hot och våld mot lärare och annan skolpersonal.

Jag ser det inte riktigt på det sättet. Redan i dag får skolan lämna uppgifter till polisen i samband med brottsutredningar. Detta vet både elever och föräldrar. Den nya lagen kommer att säga att skolan måste bistå polisen i brottsutredningar. I min bok blir det då mycket tydligare. Det kan också betyda att en elev inte på samma sätt kan skrämma en lärare till tystnad. Man kan inte hota lärare eller annan skolpersonal för att få dem att inte gå till polisen eller prata med polisen, för nu måste skolan göra det.

Nu kom jag plötsligt in på hot och våld mot skolpersonal, och jag kommer, herr talman, att återkomma till detta; jag tycker att det är viktigt.

Jag har nämligen både som polis, vårdnadshavare och förälder erfarenhet av våld i skolan. Som polis har jag faktiskt inte en enda gång varit med om att skolan inte har varit behjälplig när det har begåtts ett brott i skolan eller av någon av skolans elever eller av personal. Det finns en sorts inbyggt samhällsansvar hos skolpersonal. Om ett brott har begåtts och po-

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Ökat informations-
flöde till brotts-
bekämpningen*

lisen behöver utreda det hjälper man till. Detta har skett utan att förtroendet för skolpersonalen på något sätt har skadats.

Men självklart har det funnits gånger då detta inte har fungerat och skolan inte har samarbetat, och det är då jag tror att den här lagen kommer att göra skillnad. Man kommer inte att kunna sopa brott som begås i skolmiljö under mattan eller av olika anledningar försvåra polisutredningar.

Sedan blir jag, som en parentes, lite förvånad över hur en av remissinstanserna resonerar när det gäller lagförslaget. Det handlar om Göteborgs stad, som ställde sig negativ till lagförslaget. De menar att hjälp till polisen i brottsutredningar ”inte ligger inom skolans uppdrag”. Det är faktiskt väldigt få verksamheter som har som sitt grunduppdrag att hjälpa polisen i brottsutredningar. I min värld handlar det om ett samhällsansvar.

Göteborgs stad uttrycker vidare i sitt remissvar att om en lärare skulle bistå polisen vid brottsbekämpning skulle detta riskera att ta tid från annat. Om en elev knivhugger en annan elev tycker alltså Göteborgs stad att skolan inte ska bistå polisen vid brottsutredningen för att ta reda på vem som gjorde detta och hur det gick till, för det kan ta tid från annat – som att rätta ett matteprov? Var är det samhällsansvar vi pratar om hela tiden? Det gäller alla, tycker i alla fall jag.

Herr talman! Tillbaka till våldet mot lärare och skolpersonal och den oro de i dag känner. Den ska vi ta på allvar. Skyddet för lärare och annan skolpersonal måste stärkas. Om en elev hotar en lärare ska de rättskipande myndigheterna, i det här fallet polisen, komma till skolan, ta ynglingen i fråga i örat – bildligt talat, menar jag – och tala om för honom hur man uppför sig. Om han inte förstår – jag säger ”han”, för det är oftast en han – hur man uppför sig får man placera honom på en annan plats tills han har förstått hur man uppför sig.

Lärares och elevers trygghet inne på en skola är prio ett. Skolan ska vara den absolut säkraste platsen i samhället för våra barn. Inget barn ska gå till skolan och vara rädd för att bli utsatt för ett brott, till exempel det som vissa kallar för mobbning. Stryk det ordet ur ordlistan, herr talman! Sluta säga mobbning! Det heter ofredande, olaga hot, sexuellt ofredande, förolämpning; det är vad det är. Det handlar om brott. Jag vill upprepa det: Inga barn ska känna sig otrygga i skolan. Jag kan inte säga det för många gånger.

Därför är jag glad att jag tillhör ett parti, Liberalerna, som har detta högst upp på sin dagordning: att skolan ska vara en säker plats för våra barn. Där ska det läggas jätteresurser. Den pengapåsen skulle inte ha någon botten om jag fick bestämma.

Jag blir vansinnig när jag hör hur det fungerar i vissa skolor – hur det hotas och utövas våld mot andra elever och mot lärare.

Herr talman! De senaste fem åren har våldsanmälningarna på svenska låg- och mellanstadier – vi pratar alltså om åtta-, nio- och tioåringar – ökat med 60 procent. Förra året anmäldes 360 fall av våld mot lärare.

Jag har många lärare i min bekantskapskrets, och jag är uppvuxen med en pappa som är lärare. Jag har därför fått höra många skräckhistorier om hur det kan gå till i skolvärlden och om det våld som finns där. Det är helt klart att det skiljer sig ganska mycket mellan skolor. Det finns skolor som inte har några problem alls och skolor där problemen är gigantiska – där lärare hotas och elever gör som de vill, helt utan konsekvenser.

Så kan vi inte ha det. För att skolan ska bli en säker plats behöver vi ordning och reda, och det måste bli konsekvenser om man som elev inte följer de regler som finns. Skolan ska vara en säker plats för både elever, lärare och annan skolpersonal.

Anf. 24 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Som vi har hört har regeringen lagt fram en ny lag som ger myndigheter, kommuner, regioner och skolor en skyldighet att både på begäran och på eget initiativ lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter. Förslaget innebär även en utökad möjlighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att trots sekretess lämna uppgifter som behövs i brottsbekämpningen. Regeringen motiverar förslaget med att den allvarliga brottsligheten kräver att fler offentliga aktörer bidrar till det brottsbekämpande arbetet och att dagens sekretessregler hindrar offentliganställda att lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter.

För Miljöpartiet är det viktigt att myndigheter, kommuner och andra aktörer kan dela uppgifter med varandra på ett effektivt sätt för att kunna fullgöra sina uppdrag. Det framstår däremot inte, anser vi, som ändamålsenligt eller effektivt att myndigheter, kommuner och regioner föreslås lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter på eget initiativ. Detta påpekade även Lagrådet tillsammans med flera viktiga remissinstanser, till exempel Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda Barnen och Justitieombudsmannen.

Herr talman! Det finns i dag flera sekretessbrytande bestämmelser som gör att offentliga aktörer kan utbyta information och på så sätt bidra till att förebygga och bekämpa brott. Återkommande granskningar har dock visat att informationsutbytet trots detta inte sker i önskad omfattning. Det gäller inte minst den sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör att socialtjänsten kan lämna uppgifter om personer under 21 år i brottsförebyggande syfte. En bidragande orsak till detta är att medarbetare inom bland annat polis, socialtjänst och skola upplever att regelverket är komplicerat och svårtillämpat. Det finns även kunskapsbrister när det gäller hur lagstiftningen ska tillämpas.

För att åtgärda dessa problem anförde Brottsförebyggande rådet i en rapport från 2021 att det i ett första steg bör förtydligas hur lagstiftningen bör tolkas och tillämpas i praktiken. Det bör även riktas utbildningsinsatser till berörda aktörer för att få tydligare vägledning och riktlinjer för hur sekretessbrytande bestämmelser kan tillämpas. Brå menar att problemen inte nödvändigtvis skulle lösas genom ny lagstiftning.

Att myndigheter, kommuner och regioner ska lämna uppgifter på eget initiativ är problematiskt av flera skäl. Till att börja med är vi i Miljöpartiet kritiska till att uppgiftsskyldigheten kombineras med en så pass låg tröskel för utlämnande. Att en uppgift ”kan antas behövas i den brottsbekämpande verksamheten” försvårar inte bara uppgiftslämnarens bedömning utan kan också innebära att brottsbekämpningen får ta emot en stor mängd information som saknar betydelse. Det finns därmed en betydande risk att regeringens förslag snarare leder till ökad arbetsbelastning för både skolan och brottsbekämpningen.

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Ökat informations-
flöde till brotts-
bekämpningen*

En alltför långtgående skyldighet att lämna ut information kan dessutom skada tilliten till bland annat skolan och socialtjänsten, vilket skulle försvåra möjligheter att fånga upp barn och ungdomar som är på väg in i kriminalitet. Allt detta sammantaget kan resultera i att syftet med bestämmelserna, alltså att effektivisera brottsbekämpningen, inte uppnås.

Lagrådet ser, som vi har hört tidigare, flera betydande risker med förslaget. Bland annat påpekar man att uppgiftsskyldigheten riskerar att leda till onödiga integritetsintrång och därmed inte kan sägas vara proportionerlig i enlighet med regeringsformen. Miljöpartiet anser att förslaget snarare bör formuleras som en frivillig möjlighet, så att berörda aktörer får större utrymme att själva bedöma vilka uppgifter som eventuellt kan vara av intresse för brottsbekämpningen.

Herr talman! Miljöpartiet ser det som särskilt problematiskt att skolan inte är undantagen uppgiftsskyldigheten. Att skolan ska lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter utan föregående begäran riskerar att allvarligt skada skolans huvuduppdrag, som ju är att utbilda. Lyckad skolgång är dessutom en skyddsfaktor som förhindrar att barn och unga dras in i kriminalitet. Skolan arbetar därmed redan brottspreventivt när den utför sitt huvuduppdrag – att utbilda. Detta har också påpekats av bland andra Sveriges Lärare, som menar att förslaget sannolikt inte är vare sig en effektiv eller en rättssäker modell för brottsbekämpning. Sveriges Skolledare framhåller att den bästa brottsbekämpningen är att satsa på tidiga insatser för elever i riskgrupperna.

Herr talman! Det är givetvis angeläget att brott kan förebyggas och klaras upp och att brottsbekämpande myndigheter har goda verktyg. Samtidigt är det också viktigt att enskildas personliga integritet värnas och att graden av integritetsintrång inte överskrider vad som är godtagbart i ett fritt och demokratiskt samhälle.

Under de senaste åren har det tillsatts och genomförts flera parallella lagstiftningsprojekt som har handlat om att öka informationsflödet i olika avseenden. Förutom svårigheter att överblicka förslagets samlade konsekvenser för enskilda innebär mängden förslag att Lagrådet och berörda remissinstanser inte hinner eller kan analysera förslagen på det sätt som krävs för en tillfredsställande beredning. Detta riskerar att leda till sämre kvalitet på såväl synpunkter som lagstiftning.

Vi i Miljöpartiet blev därför glada när regeringen i förra veckan tillkännagav tillsättningen av en utredning som ska titta på detta. I uppdraget till utredaren nämns särskilt att det ingår att göra analys av den samlade regleringens konsekvenser för den personliga integriteten. Eftersom utredningen har ända till maj nästa år på sig att göra detta utgår vi ifrån att de också kommer att ha möjlighet att analysera eventuella tillkommande regleringar som sker under den tid som utredningen arbetar.

Miljöpartiet har tre reservationer i detta ärende. Jag står bakom alla tre men yrkar bifall bara till reservation 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

Anf. 25 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar justitieutskottets betänkande *Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott*. Själva tvångsmedlet som sådant är för dagens debattörer inget nytt tvångsmedel, utan möjligheten för rättsvårdande myndigheter att använda hemlig dataavläsning infördes med brett stöd i riksdagen redan 2020.

I korthet handlar det om att de traditionella tvångsmedlen som hemlig telefonavlyssning eller rumsavlyssning uppdateras till att matcha teknikens utveckling, där polis i hemlighet tar sig in i mobiltelefoner, kommunikationstjänster eller liknande, och syftet är såklart att låta polisen hålla jämna steg med hur de kriminella miljöerna utvecklar sina sätt att kommunicera och begå brott.

Herr talman! 2020 röstade Vänsterpartiet som ensamt parti emot införandet av hemlig dataavläsning. De menade att hemlig dataavläsning dels skulle innebära alltför grova intrång i den personliga integriteten, dels att polisen saknade kompetens att ens använda tvångsmedlet – något motsäggelsefulla invändningar, kan man tycka.

När lagen infördes 2020 var det under förutsättning att den skulle vara tidsbegränsad på fem år och att den skulle utvärderas, exempelvis när det gällde effektivitet och frågan om den personliga integriteten. Nu har en sådan utvärdering skett, och den visar på att hemlig dataavläsning har använts mer än förväntat och att detta har varit helt avgörande för att lösa grova brott.

Utredningen konstaterade också att lagen bör behållas, vilket nu också är förslaget från regeringen. Mot bakgrund av detta föreslås också att lagen efter denna utvärdering ska permanentas.

Utöver detta föreslår regeringen och Sverigedemokraterna att lagen ska justeras för att bli än mer effektiv. Jag tycker att de som beskriver att vi nu går längre än den socialdemokratiska regeringen gjorde 2020 gör en alldeles korrekt beskrivning. Vi gör så att hemlig dataavläsning ska få användas i fler fall i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Vi gör också så att överskottsinformation som har kommit fram vid hemlig dataavläsning ska få användas för andra ändamål.

Mot bakgrund av att Vänsterpartiet och andra partier historiskt har haft starka invändningar mot hemlig dataavläsning, preventiva tvångsmedel och andra mer tillåtande regleringar av andra tvångsmedel är det inte förvånande att det även mot denna proposition finns ganska starka invändningar från delar av oppositionen. Det finns även en gemensam reservation där också Socialdemokraterna och Centerpartiet ingår.

I sak framförs faktiskt kritik mot samtliga delar av propositionen. Det är såklart nyttigt för en demokrati med delade uppfattningar. Jag menar dock, herr talman, att allvaret i den våldsutveckling vi har i Sverige gör att regeringens avvägningar är väl motiverade. Vi behöver en polis som kan ingripa innan allvarliga brott sker och som kan utreda allvarliga brott och

få farliga människor lagförda. Mer ingripande åtgärder mot kriminella individer och mot kriminella miljöer är fullt rimligt.

Som en kort slutlig kommentar till den kanske bredaste uppslutningen av kritik i betänkandet, nämligen reservation 7, som har rubriken En samlad översyn av hemliga tvångsmedel, kan jag nämna att regeringen den 20 februari aviserade att ett sådant uppdrag ska ske med tre huvudsakliga deluppdrag:

- att göra en rättslig och systematisk översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel i syfte att åstadkomma en mer effektiv och tydlig reglering och samtidigt förbättra möjligheterna att använda tvångsmedlen i brottsbekämpningen
- att utvärdera de utökade möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel och ta ställning till om de utökade möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel ska gälla utan tidsbegränsning
- att utreda en möjlighet att störa och avbryta pågående brott eller brottslig verksamhet i cybERMiljö för att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas samlade förmåga att ingripa mot sådan brottslighet.

Det uppdraget ska redovisas den 29 maj nästa år, och det borde åtminstone tillgodose den bärande delen av just den reservationen.

I övrigt, herr talman, yrkar jag avslutningsvis bifall till regeringens förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 26 PETTER LÖBERG (S):

Herr talman! I dag har vi en betänkandedebatt som handlar om hemliga tvångsmedel – återigen. Som ni kan se i handlingarna har vi en reservation under punkt 7. Jag ska återkomma lite grann till den reservationen. Jag yrkar inte i nuläget bifall till den, på det viset.

Hemlig dataavläsning är ett specifikt tvångsmedel som är särskilt långtgående, och det är kanske det mest kraftfulla redskap som staten kan använda mot sina medborgare.

I vår reservation betonar vi vikten av en samlad översyn av hela regelverket för hemliga tvångsmedel. Det är också något som Lagrådet har krävt vid upprepade tillfällen. En sak är säker: Lagrådet ska man lyssna på. Det är en god sedvänja, som vi politiker borde ha. Det har under en ganska lång tid varit lite så och så med lyssnandet till Lagrådet. Nåväl, nu börjar det hända lite saker i den delen.

Vi sossar är kanske lite gammeldags när det kommer till demokratins processer, men vi blir lite matta ibland. Det blev vi inte minst när vi själva satt i regeringsställning, såklart, när det liksom haglade tillkännagivanden från kammaren gentemot regeringen. Eftersom det var en minoritetsregering var det ganska naturligt.

Men ofta gjorde man tillkännagivanden om frågor som redan var under utredning eller som till och med var på väg till riksdagens bord i form av propositioner. Därför säger vi faktiskt i dag till Gunnar Strömmer och gänget på andra sidan vattnet: Hatten av! Tack ska ni ha! Den 20 februari beslutade nämligen regeringen att man skulle tillsätta en särskild utredare som ska göra en rättslig och systematisk översyn av reglerna kring hemliga

och preventiva tvångsmedel. Det är exakt det som vi kräver i vår reservation och det som vi har krävt under ett antal år.

Syftet med översynen är naturligtvis att skapa en effektiv och tydlig reglering samt att förbättra möjligheterna att använda de olika redskapen i brottsbekämpningen, såklart. Det innebär att man ska utvärdera de redan befintliga och beslutade möjligheterna men också lämna eventuella lagförslag på förändringar och justeringar i detta. Detta ska då vara inne i maj 2026. På det här viset har alltså vår reservation blivit omhändertagen, och det är vi väldigt glada för.

Men jag vill ändå hålla mig kvar lite grann vid anledningen till att vi måste vara väldigt eftertänksamma i de här frågorna. Lagstiftningen har genomgått omfattande och ganska genomgripande förändringar när det gäller hemliga tvångsmedel. Det har gjort att det har blivit komplext och svåröverblickbart. Det gäller även för myndigheterna själva. Det är egentligen inte till gagn för någon om man har ett för komplext regelverk. Här behöver man kanske se över hur det dockar in och jackar in i varandra, som det heter. Detta har Lagrådet många gånger påpekat. En samlad översyn är viktig.

Vi delar Lagrådets uppfattning att en sådan översyn är nödvändig också av en principiell orsak, inte bara av en praktisk orsak. Det handlar i grunden om skyddet av individens grundläggande rättigheter, något som vi måste orka prata om i dessa tider när vi har svåra utmaningar med våldsbrottslighet, gängkriminalitet, sprängningar och skjutningar. Vi har ett historiskt ansvar som riksdagsledamöter att se till att även värna de rättigheter som vi har fastlagt i vårt land, grundlagsmässigt, och i kammaren vid olika tillfällen.

Vi har även myndigheter, såsom Justitieombudsmannen och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, och andra tunga externa remissinstanser som gång på gång har pekat på detta när vi politiker har flyttat fram positionerna och skärpt de hemliga tvångsmedlen.

Men i grunden handlar det inte bara om myndigheternas blick på oss. Det handlar också om att allmänheten ska känna sig trygg och ha förtroende för rättsväsendet och dess metoder. För att vara tydlig: Det är av yttersta vikt att vi hittar en balans mellan behovet av effektiva brottsbekämpande redskap och skyddet av individens grundläggande rättigheter. Den balanspunkten måste finnas, och den är viktig.

Med det sagt vill jag också säga att vi självklart ser att de hemliga tvångsmedlen – som vi själva har varit med och infört, de flesta av dem faktiskt – behövs när det gäller att klara de utmaningar som finns.

I går var till exempel vi från utskottet inbjudna till Åklagarmyndigheten. Vi fick via ett konkret case där en väldigt illustrativ bild och genomgång av hur de här redskapen används. I blyxtbelysning fick vi då också ett kvitto på att det faktiskt fungerar, så att man kan gå från en operation och ett problem till dom och laga kraft. Så är det.

Men, som sagt var, det handlar om tydligare regler, bra utvärdering och respekt för de grundläggande rättigheter som varje individ har. Nog är det så.

Anf. 27 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Sverige har, som ni alla vet och sett, under en lång tid plågats av en alltmer hänsynslös och brutal brottslighet. Skjutningar och

Prot. 2024/25:77

26 februari

*Hemlig dataavläsning
mot allvarliga brott*

sprängningar har blivit vardag i vissa områden, och den organiserade brottsligheten har tillåtits växa sig alldeles för stark. Barn rekryteras in i gäng. Vittnen tystas. Kriminella låg länge steget före polisen, inte minst genom att använda krypterad kommunikation och digitala verktyg för att dölja sina brott.

Detta sökte vi mandat för att förändra för att få ordning på Sverige, och vi gör det steg för steg.

Ett effektivt verktyg som polisen har haft i kampen mot kriminaliteten är hemlig dataavläsning, som infördes redan 2020 av den dåvarande regeringen. Det var ett bra och viktigt verktyg som infördes för snart fem år sedan. Det har använts för att avslöja och lagföra grova brottslingar.

Sedan lagen infördes för fem år sedan har den vid ett par tillfällen av den här regeringen utvidgats, och det har skapat ännu bättre förutsättningar för de brottsbekämpande myndigheterna att använda den. Vi har också sett hur användningen successivt, steg för steg, har ökat. Detta har blivit en helt vital del för polisen i dess utredningsarbete. Därför är det av yttersta vikt att vi nu tar nästa steg och gör lagen permanent för att ytterligare stärka polisens möjligheter att klara upp brott och, kanske framför allt, förhindra att allvarliga brott sker.

Med den här propositionen genomförs det några viktiga förändringar. Hemlig dataavläsning ska kunna användas i fler fall för att man ska kunna identifiera misstänkta. Reglerna för hur uppgifter hämtas in och hanteras blir tydligare, vilket stärker rättssäkerheten. Och överskottsinformation ska få användas även för andra ändamål för att man ska kunna förebygga ytterligare brott.

Herr talman! När polisen genomför en hemlig dataavläsning för att utreda ett specifikt brott kan de stöta på information om andra brott som rör andra ärenden. Det kan till exempel handla om planerade mord, om vapenaffärer eller om barn som utnyttjas och dras in i brottslighet.

Nu ser vi till att polisen kan använda denna information fullt ut, så att man kan lagföra fler och, viktigast, förhindra att nya brott begås och att barn dras in i kriminalitet. Detta är en viktig förändring som kommer att göra vårt rättsväsen ännu mer effektivt i kampen mot den grova kriminaliteten.

Herr talman! Här stärks också polisens möjlighet att använda kamerafunktionen i elektroniska enheter för att ta reda på vem det är som utför en brottslig handling. Detta är en viktig bevisning som inte minst gäller grova sexualbrott och brott som planeras i slutna digitala miljöer, ofta från gärningsmannens hem.

Herr talman! Den organiserade brottsligheten tränger allt längre ned i åldrarna. Gängen rekryterar barn för att begå grova brott, inte sällan skjutningar och sprängningar. Detta är en skrämmande utveckling som vi måste möta med kraftfulla åtgärder.

Därför skulle jag också vilja lyfta upp utredningen om att använda hemliga tvångsmedel även mot barn under 15 år. Det är en viktig förändring som är på väg fram och som vi tidigarelägger med över ett halvår för att kunna ta i drift redan till hösten. Så får polisen större möjlighet att förebygga att barn dras in i grov kriminalitet. Det är en viktig förändring för att kunna komma åt beställarna och skydda barn från att dras in i kriminalitet.

Herr talman! Det här är en del av en större strategi där vi stärker polisens verktyg, skärper lagstiftningen och ser till att brottslingar grips, döms och avtjänar sina straff. Hemlig dataavläsning har under en lång tid visat sig vara ett kraftfullt och effektivt verktyg. Genom att nu göra den permanent, utöka dess användningsområde och stärka möjligheten att använda överskottsinformation ser vi till att den kan göra ännu mer nytta. Vi gör detta för att stoppa våldet, för att skydda samhället och för att återupprätta tryggheten i Sverige.

Jag vill säga några ord om den reservation som är så tydlig när det gäller att göra en utvärdering av lagen. Jag var sugen på att begära replik på ledamoten Löbergs anförande i ärendet, men jag tänkte att jag tar detta nu i talarstolen i stället. I reservationen försöker man bygga upp ett motsatsförhållande, där regeringen nu skulle ha ändrat sig från den 20 februari. Så är inte riktigt fallet.

Vi kan konstatera att det i propositionen står att en samlad översyn är angelägen. Lagrådet bekräftar att de delar regeringens uppfattning att det är angeläget med en samlad översyn. Konstitutionsutskottet har uttalat sig och konstaterar att de delar regeringens bedömning att det behövs en samlad översyn. I utskottet har oppositionen sedan yrkat på att man ska säga till regeringen att det behövs en samlad översyn.

Jag konstaterar att det finns en bred enighet från alla håll om att det behövs en bred översyn. Den förändring som skedde i förra veckan, den 20 februari, handlade inte om huruvida behovet av en översyn fanns. Den handlade om att den tidssattes.

Jag yrkar bifall till propositionen och till utskottets förslag.

Anf. 28 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 1 och till reservation 7, som vi har skrivit tillsammans med övriga oppositionspartier. Jag står givetvis bakom Vänsterpartiets övriga reservationer men yrkar alltså bifall endast till dessa.

Jag ser översynen som något väldigt viktigt. Nu kom det som en nyhet den 20 februari att regeringen tillsätter en utredning som verkar tillgodose behoven av en översyn. Men det är den 26 februari i dag, så bara på några dagar har vi tydligen med reservationen påverkat regeringen att tillsätta en utredning. Jag kan inte tänka mig att det blir något annat än att vi stärker initiativet och utredningen ytterligare genom att vi har en reservation som många står bakom.

Jag går nu tillbaka till ärendet som debatten handlar om och som är en del av de omfattande hemliga åtgärder som vi har klubbat igenom i olika sammanhang i riksdagen.

När det gäller den hemliga dataavlyssningen tycker jag att det inledningsvis var ganska svårt att förstå vad det handlade om. Jag tror att det också gäller stora delar av allmänheten, och jag skulle därför vilja förklara några saker.

Det handlar till exempel om att man i hemlighet kan ta sig in i datorer, i mobiltelefoner och i användarkonton till både lagrings- och kommunikationstjänster för att kunna läsa av eller ta fram uppgifter som finns i den fysiska utrustningen eller tjänsten. Det kan handla om att man jobbar med mjukvara genom att hacka och placera en trojan eller att gå via hårdvara, till exempel via keylogger, som registrerar tangentbordstryckningar. Man

kan alltså få fram information på det sättet. Detta är långtgående insatser som man försöker smyga in utan att den misstänkte upptäcker någonting.

Det är sant att vi i Vänsterpartiet år 2020 var väldigt kritiska till hemlig dataavlyssning. Men både på grund av utvecklingen inom kriminaliteten och på grund av goda exempel på vad HDA har kunnat innebära i utredningar inser vi nu att detta är nödvändigt. Vi accepterar att de brottsbekämpande myndigheterna kan få tillgång till dessa redskap. Men vi skulle ändå vilja ha starkare rättssäkerhet.

Vänsterpartiet skulle egentligen vilja att man var mycket tydligare och angav vilka brott det handlar om och inte enbart vilka straffsatser. Vi vill att man begränsar den preventiva användningen av medlen för att spåra eventuella misstänkta.

Vi är också kritiska till att man använder överskottsinformation. Det finns vissa extra risker beroende på hur man kopplar besluten. Kopplas de till en lokal, till en bil eller till en person? Om de kopplas till en person eller till en bostad ser vi en risk för att det är många som dras in utan att de har med brott att göra över huvud taget. Där vill vi vara mer restriktiva. Dessutom är vi förstås angelägna om utvärderingen.

När det handlar om den preventiva och att man använder medlen utan att man har en utpekad eller skäligen misstänkt tycker vi att det är för långtgående. Vi vill avslå propositionen i den del som handlar om utökade möjligheter att använda HDA för att utreda vem som eventuellt skäligen kan misstänkas för ett brott.

Som jag nyss nämnde är vi också misstänksamma mot överskottsinformationen. Där tycker vi att det behöver vara en mycket starkare rättslig kontroll.

Vänsterpartiet skulle också önska att det blev alldeles tydligt vilka brott det kommer att handla om i stället för att man anger en viss straffsats för vilka brott som är aktuella. Den straffsats som anges i förslaget nu är minimistraff på två års fängelse. Vi kan se vilka brott det är vi tar ställning till med nuvarande lagstiftning, men vi kommer ju inte att veta vad som händer om vi går vidare med de straffskärpningsförslag som också finns. Ska vi inte ta ställning mer successivt? Det finns ju en risk att gränserna tänjs och att de kommer att flyttas ännu mer.

Med de synpunkterna tror jag att jag har framfört den allvarigare kritiken mot vissa punkter i det här lagförslaget. I stort är det en viktig reform att vi kommer att kunna använda teknik för att kupera framför allt den organiserade brottsligheten. Jag tror också att den kan komma till användning i ytterligare fall vid dramatiska händelser och att vi behöver detta.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1 och 7.

Anf. 29 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Med lagen om hemlig dataavläsning som trädde i kraft i april 2020 infördes ett nytt hemligt tvångsmedel. Genom den lagen har de brottsbekämpande myndigheterna fått större möjligheter att avlyssna och övervaka personer som är misstänkta för eller förväntas begå allvarliga brott. Men det var en tidsbegränsad lagstiftning. Den har nu utvärderats, och förslaget är att den ska permanentas.

Vi centerpartister står bakom regeringens proposition och anser att det här är rätt väg att gå. Vi instämmer i regeringens bedömning i de materiella delarna. Vi anser att förslaget är en effektiv väg att gå och att det innebär en rimlig avvägning mellan nyttan och de integritetsrisker som finns med användande av tvångsmedel. Vi anser att det är proportionerligt och tyvärr behövligt.

Med anledning av debatten om heltäckande kryptering av kommunikationskanaler vill jag dock påpeka att det här förslaget inte berör installationer av så kallade bakdörrar och annat som ibland går under benämningen chat control, som vissa partier är för. Det här handlar om en annan reglering. Jag yrkar alltså bifall till propositionens materiella delar.

Andra ledamöter har i dag talat om ”den samlade oppositionen”. Det är helt rätt. Det finns en gemensam reservation från de partier som inte ingår i regeringsunderlaget, och den avser en samlad översyn av lagstiftningen på området hemliga tvångsmedel. Lagrådet framhåller att de senaste årens ändringar av bestämmelser om just detta fått till följd att det samlade regelverket har blivit mycket komplicerat. Det är svårt att få en samlad bild av lagstiftningen och omfattningen av intrånget i den personliga integriteten som enskilda kan drabbas av. Det är av den anledningen Lagrådet under lång tid har framfört behovet av en samlad översyn.

När behandlingen av det här ärendet inleddes i utskottet hade regeringsunderlaget ingen samlad syn i frågan, men det är glädjande att det kom besked i torsdags att regeringen har tillsatt en utredning. Det ser Centerpartiet positivt på, men det är kanske så att ledamöterna från regeringsunderlaget får välja sida. Antingen får man säga att det finns en samlad opposition mot regeringen eller att det är bra att vi alla samlas bakom utvärderingen. Jag hoppas att man väljer att enas om att det är bra att alla partier driver linjen om utvärdering.

Trots beskedet från regeringen yrkar jag bifall till reservation 7, som från riksdagens sida säkerställer att utvärderingen fullföljs.

Anf. 30 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Sedan 2020 har de brottsbekämpande myndigheterna genom en tidsbegränsad lagstiftning fått använda tvångsmedlet hemlig dataavläsning vid misstankar om allvarlig brottslighet. Lagen infördes i syfte att behålla och stärka de brottsbekämpande myndigheternas förmåga att avlyssna och övervaka personer som är misstänkta för eller förväntas begå brott.

När Miljöpartiet satt i regering bedömde vi att lagen om hemlig dataavläsning skulle kunna utgöra ett viktigt verktyg för att kunna utreda, lagföra och bekämpa grova brott. Samtidigt innebar tvångsmedlet en ny utredningsmetod med uppenbara risker för den personliga integriteten. Därför tidsbegränsades lagen till fem år, så att behovet av och proportionaliteten med lagen skulle kunna utvärderas och analyseras i ett senare skede. Den tidsbegränsade lagstiftningen har fyllt ett viktigt syfte som fortsatt bör värnas, liksom rättssäkerhetsgarantier kring hur och när lagen används.

Herr talman! Miljöpartiet delar alltså regeringens bedömning att det fortfarande finns behov av hemlig dataavläsning i brottsbekämpningen. Det bekräftas också av till exempel Polismyndigheten, Tullverket och Brottsoffermyndigheten.

Vi är däremot kritiska till regeringens förslag om att göra lagen permanent. I likhet med Lagrådet ser vi inte att det skulle innebära några nack-

delar för brottsbekämpningen om den tillfälliga lagen förlängdes. Tvärtom skulle en tidsbegränsad lagstiftning innebära att en samlad översyn – som vi nu har hört nämnas flera gånger – hinner vidtas och följas av ny sammanhållen lagstiftning för alla hemliga tvångsmedel eller rent av för alla tvångsmedel. Det är beklagligt att regeringen inte tagit hänsyn till de relevanta argument som Lagrådet och även en del remissinstanser lyfter fram för att påtala nackdelarna med en permanent lagstiftning.

Sveriges advokatsamfund menar att den utvärdering som gjorts av lagstiftningen visar att nyttan och effektiviteten av tvångsmedlet varit begränsad och att det därför finns goda skäl att förlänga den tillfälliga lagen. Brottsförebyggande rådet anser att det inte ens finns tillräckligt robust underlag för att möjliggöra analys av nyttan av det tidsbegränsade tvångsmedlet. Civil Rights Defenders påpekar att en samlad översyn bör göras innan befintlig lagstiftning görs permanent. Miljöpartiet delar dessa inläggningar och menar att regeringen inte ger tillräckligt goda argument för varför den tillfälliga lagstiftningen inte kan förlängas i stället för att permanentas.

Herr talman! Regeringen föreslår att regleringen av användandet av överskottsinformation i princip ska tas bort. Miljöpartiet menar att det finns behov av fortsatt reglering av överskottsinformation. Det är inte rimligt att information om brott med låga straffvärden som upptäcks vid så pass ingripande åtgärder som användande av hemliga tvångsmedel ska användas.

Regeringens förslag riskerar att medföra betydande risker för enskildas rättigheter samtidigt som det finns stora tveksamheter kring hur en så ingripande åtgärd kan vara proportionerlig. Även JO framhåller att förslaget innebär särskilda risker och efterfrågar en mer rättssäker reglering, inte minst mot bakgrund av att hemlig dataavläsning kan ge upphov till en mycket stor mängd överskottsinformation. Hanteringen av överskottsinformation bör regleras inom ramen för den samlade översyn som Miljöpartiet efterfrågar.

Herr talman! När det gäller hemliga tvångsmedel har det skett ett stort antal lagändringar under de senaste åren. Det har lett till att regelverket nu är så omfattande och komplicerat att det är svårt att få en uppfattning om vilket intrång den samlade lagstiftningen innebär för den personliga integriteten. Många har under en tid hävdat att man vill att regeringen ska göra en samlad översyn. Jag kan bland andra nämna Lagrådet, Civil Rights Defenders, Centrum för rättvisa, Integritetsskyddsmyndigheten, Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt.

Det är glädjande att regeringen nu har annonserat att man ska tillsätta en utredning med uppdraget att genomföra en rättslig och systematisk översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel i syfte att åstadkomma en mer effektiv och tydlig reglering. Det är naturligtvis skillnad att som man gjort tidigare säga att man ser behovet och att faktiskt tillsätta en utredning. Det är förklaringen till den gemensamma reservation som redan varit uppe till diskussion här flera gånger.

Vi i Miljöpartiet står bakom alla våra reservationer. Eftersom det redan yrkats bifall till reservation 7 yrkar jag i stället bifall till reservation 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

Justitiekontorets betänkande 2024/25:JuU22

En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning (prop. 2024/25:59)
föredrogs.

*En modern straff-
rättslig preskriptions-
lagstiftning*

Anf. 31 MATTIAS VEPSÅ (S):

Herr talman! Vi debatterar nu justitiekontorets betänkande JuU22 *En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning*. Socialdemokraterna står bakom förslaget i utskottets betänkande.

Kortfattat kan man säga att regleringen ser ut på följande sätt: Alla brott som har livstids fängelse i straffskalan undantas från preskription. Preskriptionstiden för allvarliga brott förlängs. Preskriptionstiden vid grov fridskränkning och hedersförtryck mot barn ska räknas från den dag då målsäganden fyller eller fyllde 18 år. Utdömda fängelsestraff ska inte preskriberas.

Varför behöver då denna lag uppdateras? Den gamla lagen är närmare 100 år gammal och kom till i en tid då det saknades moderna hjälpmedel. Lagen har dock justerats de senaste åren, och vissa särregleringar har införts. Mord och dråp är undantagna sedan 2010. Preskriptionstiden för våldtäkts- och könsstympningsbrott mot personer under 18 år avskaffades 2020. Den första lagändring som senarelade tidpunkten för beräkning av preskription för sexualbrott mot barn infördes 1995.

Vi kan se att det behövs en uppdatering och en samlad lagstiftning. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte därför en utredning, och det är förslag från den som vi i dag ska ta ställning till i kammaren.

Med den tekniska och forensiska utvecklingen, nya möjligheter att säkra bevis och ett uppdaterat polisiärt arbetssätt kommer nya möjligheter att lösa brott som begåtts för länge sedan, menar vi socialdemokrater. Det finns dock också ett annat skäl att se över preskriptionslagstiftningen, nämligen att ge brottsoffer svar och upprättelse. Tydligare regler ger den som utsatts för grova brott, eller den som lämnats kvar med många frågor och få svar, en möjlighet att få viktiga svar. Inte minst ger detta samhället en chans att lagföra skyldiga.

Vi vet att många barn drabbas av grova brott och våld. Vi vet också att uppkläringen måste öka. När det gäller grova brott som begås mot barn finns det därför anledning att tydliggöra att preskriptionstiden ska börja räknas från den dag barnet fyller 18 år. Det är många gånger avgörande att barnet blir äldre för att barnet ska kunna berätta. Det är inte rimligt att grova brott mot barn inte lagförs på grund av att barnen inte vågar eller kan berätta om grova övergrepp.

Ytterligare ett skäl till att vi står bakom propositionen är att regelverket blir tydligare. För oss socialdemokrater är det viktigt att samhället markerar att det inte ska löna sig att hålla sig undan lagföring och därmed slippa fängelsestraff. Det är viktigt att grov brottslighet med livstid i straffskalan får konsekvenser. Den som gjort sig skyldig till ett så allvarligt brott ska få sitt straff.

I vår kommittémotion från den allmänna motionstiden lyfter vi från Socialdemokraternas sida fram att det är viktigt att komma vidare med den här lagstiftningen. Vi har drivit på för att regeringen äntligen ska lägga detta på riksdagens bord.

Fru talman! Sverige behöver en modern straffrätt, fler poliser och rätt verktyg för att komma till rätta med grov organiserad brottslighet. Vi socialdemokrater lade om kriminalpolitiken under vår regeringsperiod och kommer att fortsätta ge stöd till åtgärder som är träffsäkra för att ge människor trygghet och tilltro till rättssystemet. I dag tas ytterligare några steg vidare i arbetet med en moderniserad straffrättslig preskriptionslagstiftning.

Vi måste dock göra mer. Flera av de brott som träffas av de lagändringar som debatteras i dag tillhör de allra grövsta. Det handlar om brott som straffas med livstid, som mord och grova sexualbrott. Det handlar också om att ändra samhällets syn på brott som begås mot barn, särskilt i en hederskontext.

Avslutningsvis vill jag därför passa på att säga något om den mörka starten på året. Över 30 sprängningar drabbade Sverige på en månads tid. Flera sprängningar skedde här i Stockholm, där jag bor. Tidöpartiernas ensidiga fokus på straffskärpningar och repression kommer inte att lösa problemen på lång sikt. Samtidigt som vi debatterar brott och straff här i kamraren ser vi hur Sverige dras isär. Med det minskar samhällets motståndskraft och robusthet.

Regeringen valde, mitt under den djupaste lågkonjunkturen på 20 år, att ge höginkomsttagarna en rejäl skattebonus varje månad. Skolan, socialtjänsten och vanliga barnfamiljer är satta på svältkur. Vi har massarbetslöshet, och vi ser hur barnens och ungdomarnas fritidsaktiviteter kostar alltmer. Men regeringens insatser för att lyfta in människor i arbete, anställa fler socialsekreterare och stärka skolan och familjerna saknas. Med andra ord står rekryteringskranen för att föra in fler unga i brottslighet nu vidöppen.

Fru talman! Om vi ska lyckas öka tryggheten och bekämpa grov brottslighet måste vi klara av att stärka polisen och rättsväsendet och att skärpa de lagar som måste skärpas samtidigt som vi bygger samman Sverige. Denna regering saknar den insikten.

(Applåder)

Anf. 32 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru talman! Jag börjar med att i stort visa uppskattning för detta betänkande. Det finns dock synpunkter att framföra som skulle kunna göra det ännu bättre. Från Vänsterpartiets sida står vi självklart bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 3.

Det har redan sagts från talarstolen att vi har en preskriptionslagstiftning som har ett århundrade bakom sig. Tidigare fanns det väldigt begränsade möjligheter att efter lång tid säkra bevisning. På detta område har ju väldigt mycket skett, inte minst sådant som har med dna att göra. Vi har också andra verktyg – forensisk och teknisk utveckling har gjort att vi har bättre möjligheter att hantera dessa frågor i dag.

Här i talarstolen har det pratats om preskription generellt. Det finns dock tre sorters preskription på straffrättens område.

En sort är åtalspreskription. Här handlar det om hur lång tid som får gå från det att en misstänkt har häktats eller fått del av ett åtal till det att åtal väcks. Glappet får inte vara hur stort som helst. En positiv sak med denna utredning är att man säger att det ska bli ett preskriptionsavbrott om ett

strafföreläggande godkänns, vilket väl är rimligt. Där ska vi också ha en gräns.

Något annat som jag tror är intressant för allmänheten är påföljdspreskription. En fängelsedom kan sluta gälla – preskriberas – om den inte börjar verkställas inom en viss tid efter det att domen vunnit laga kraft. Denna tid bestäms utifrån fängelsestraffets längd. Vi blir oerhört upprörda om personer undandrar sig hela eller delar av sitt fängelsestraff. Det ska finnas gränser för detta.

Enligt propositionens och utskottsytttrandets förslag ska flera av dessa gränser skärpas. Framför allt ska brott som ger livstids fängelse undantas från preskription. Man förlänger även preskriptionstiden för andra allvarigare brott.

Jag tycker att det är viktigt att man fäster särskild uppmärksamhet på barn. Det är sedan tidigare så att preskriptionstiden för ett antal brott mot barn, inte minst sexualbrott och våldsbrott, inte börjar räknas förrän barnet fyller 18 år. Det är alltså först när man är myndig som man kan ta makten över sitt ärende, anmäla till polis och börja driva sitt case så att det kan bli en fällande dom. Det kanske har känts omöjligt att göra detta tidigare, men nu har det lossnat. Nu läggs grov frihetskränkning och hedersförtryck mot barn till, och även här ska man alltså börja räkna från 18 års ålder. Vi uppskattar förstås att man härmed skyddar barn bättre.

Liksom i dagens övriga två ärenden ska denna lagstiftning träda i kraft den 1 april, så här går det undan. Nu har vi den 26 februari, och snart är det mars och därefter april. Dessutom tycker jag illa om att man väljer den 1 april, för detta ska inte vara ett aprilskämt utan tas på fullaste allvar.

Fängelsestraff ska undantas från preskribering, för det är ju klandervärt på många sätt och inte minst ett hån mot brottsoffret om den dömden kan undandra sig det straff som är utdömt.

En del av dessa frågor har vi berört i andra sammanhang. Till exempel har samhället ibland svårt att nå dem man vill delge. Det kan handla om delgivning av stämning, dom eller verkställande av straff. Här måste vi fortsätta att argumentera. Bara för någon dag sedan avslöjades i medierna att man inte alltid lyckas ta körkortet från dem där det finns en dom om att de på grund av rattfylleri eller annan vårdslöshet i trafiken inte ska ha kvar körkortet. Här har delgivning och verkställande inte lyckats, och därför kan de upprörande nog fortsätta att köra farligt i trafiken. Detta är ytterligare en dimension av att vi måste få effekt av de beslut som tas inom rättsväsendet.

Så till Vänsterpartiets reservationer. Vi tycker bland annat att det är fel att lagstiftningen ska få retroaktiv verkan. Det är en rättssäkerhetsprincip. Retroaktivitet brukar nästan aldrig accepteras. Ett undantag är gynnande beslut, alltså när lagstiftningen lättar på ett tryck. Här är det dock tvärtom, och det är väldigt vanskligt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Enligt mig visar det också att man inte tar de principer för rättssäkerhet Sverige har sedan gammalt på fullt allvar.

En annan av våra reservationer handlar om beräkningen av preskriptionstiden för unga lagöverträdare. Regeringen tänker sig att det ska göras på samma sätt som för vuxna, det vill säga att man ska utgå från brottets straffmaximum. Det kan låta rättvist men är inte det. När det gäller unga finns ett antal regler som kan bli aktuella, och både förmildrande och för-

Prot. 2024/25:77
26 februari

*En modern straff-
rättslig preskriptions-
lagstiftning*

svårande omständigheter kan beaktas. Men nu tas möjligheten att beakta förmildrande omständigheter bort, och reglerna slår då oproportionerligt hårt mot unga.

Anf. 33 KATJA NYBERG (SD):

Fru talman! Det är med stor tillfredsställelse jag står här när vi i dag debatterar en av de viktigaste reformer som regeringsunderlaget hittills har presenterat inom det svenska rättsväsendet, nämligen en modernisering av den straffrättsliga preskriptionslagstiftningen.

Sverige har under lång tid haft en preskriptionslagstiftning som inte har hängt med i utvecklingen. I decennier har vi haft en ordning där brottslingar kunnat undgå rättvisan enbart genom att hålla sig undan tillräckligt länge, en ordning där grova brottslingar kunnat gå fria, inte för att de bevisats oskyldiga utan för att tiden har löpt ut. Det har skapat en rättsosäkerhet för brottsoffer, som har lämnats i ovisshet. Det är därför ett steg i rätt riktning att vi nu skärper lagstiftningen.

Med den nya lagen kommer alla brott med livstids fängelse i straffskalan att undantas från preskription. Det innebär att vi inte längre riskerar att grovt kriminella slipper straff bara för att de har lyckats hålla sig undan tillräckligt länge.

Dessutom förlängs preskriptionstiden för flera allvarliga brott, vilket ger polisen och rättsväsendet större möjlighet att lagföra brottslingar även långt efter det att brottet har begåtts.

Fru talman! För det första: Alla brott som har livstids fängelse i straffskalan ska undantas från preskription. Detta innebär att brott som grovt sabotage, synnerligen grov misshandel och grov mordbrand nu hamnar i samma kategori som mord och våldtäkt mot barn – brott som aldrig får falla i glömska.

För det andra: Preskriptionstiderna för flera allvarliga brott förlängs. Till exempel kommer grov misshandel, rån och våldtäkt att ha en preskriptionstid på 15 år i stället för 10 år, och synnerligen grov misshandel och grov våldtäkt kommer att ha en preskriptionstid på 25 år i stället för 15 år.

För det tredje: Preskriptionstiderna för brott mot barn skärps ytterligare, vilket innebär att vissa brott, såsom grov fridskränkning och hedersförtryck, nu får en preskriptionstid som börjar räknas från den dag då offret fyller 18 år.

Detta är viktiga steg för att stärka rättssäkerheten och sätta brottsoffren i första rummet.

Fru talman! Rättvisa ska inte ha en åldersgräns. Preskription var en gång ett verktyg för att hantera den rättstekniska svårigheten att bevisa gamla brott. Men tiderna har förändrats. I dag sker en enorm utveckling inom kriminalteknik, dna-bevisning, forensiska databaser och internationellt polissamarbete, vilket gör det möjligt att lösa fall flera decennier efter att brotten har begåtts. Att då låta en kriminell gå fri bara för att en juridisk tidsfrist löpt ut är inte bara orättvist utan direkt skadligt för förtroendet för vårt rättsväsen.

Vi känner alla till fall där gärningsmän undkommit rättvisan på grund av preskription. Brottsoffer har fått leva med att deras förövare trots nya bevis aldrig kommer att ställas till svars. Detta är ovärdigt ett rättssamhälle.

Fru talman! Brottsofferperspektivet måste väga tyngst. Sverigedemokraterna har länge kämpat för en politik där brottsoffrets rättigheter väger tyngre än brottslingens. För oss är det självklart att det är brottsoffret som ska stå i centrum, inte gärningsmannen. Genom att avskaffa påföljdspreskriptionen skickar vi en tydlig signal. Den som begår brott ska sona sitt straff oavsett hur lång tid som har gått. Vi kan inte ha en lagstiftning som uppmuntrar kriminella att gå under jorden i några år för att sedan återvända som fria personer. Det är en signalpolitik som i praktiken underminerar hela vårt rättssystem.

Fru talman! Vi har hört kritik från vissa partier, främst Vänsterpartiet, som menar att denna lagstiftning kan vara problematisk ur rättssäkerhetssynpunkt. Man kan hävda att bevisningen blir svårare att bedöma efter lång tid och att detta kan leda till osäkra domar. Men låt mig vara tydlig: Ingen lagändring ändrar på beviskraven i svensk domstol, ingen döms utan att skuld är ställd bortom rimligt tvivel och tekniken för att lösa gamla brott är bättre än någonsin och kommer säkerligen även att förbättras framöver.

Vidare har det framförts kritik mot att lagen kommer att ge retroaktiv verkan, det vill säga att längre preskriptionstider även ska gälla brott som begåtts före lagens ikraftträdande, om de ännu inte preskriberats. Här tycker jag att det är viktigt att poängtera att det inte är gärningen i sig som ges en retroaktiv verkan. Brottet var lika otillåtet då som det är nu. Det som ges retroaktiv verkan är preskriptionen. Detta har även genomförts tidigare, till exempel när preskriptionstiden för mord avskaffades.

Fru talman! Den svenska kriminalpolitiken har alltför länge präglats av en naivitet där man sett på brottslingar som offer för samhället snarare än som ansvariga individer. Med denna reform tar vi ännu ett steg bort från den mjuka linjen, sätter brottsoffer i fokus och stärker rättsstaten. Vi säkerställer att brottslingar inte kan räkna med att gå fria genom att gömma sig, och vi ger de verkliga offren, brottsoffren, den upprättelse de förtjänar.

Med detta sagt, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 34 LARS JILMSTAD (M):

Fru talman! Riksdagen kommer i dag att ta ställning till betänkandet *En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning*. Bakom de lite smått krångliga orden döljer sig förändringar som det finns stor anledning att verkligen välkomna.

För oss här i kammaren behöver ordet preskription inte någon närmare förklaring. För många andra kan det behöva sägas att nuvarande lagstiftning innebär att den eller de skyldiga slipper åtal efter en tid som varierar i längd beroende på vilket straff som kan följa vid en fällande dom. I huvudsak har, som vi har hört tidigare här, de nuvarande preskriptionstiderna bestått i närmare 100 år.

Nu föreslås systematiska förändringar. En given anledning, som också har betonats av tidigare talare, är att den tekniska utvecklingen har gjort det möjligt att klara upp också mycket gamla brott. Vi har alla läst om eller hört talas om så kallade kalla fall som kunnat lösas med hjälp av förfinad dna-teknik eller genom andra forensiska framsteg.

Till och med modern släktforskning har både internationellt och i Sverige lett till att brott klarats upp mycket lång tid efter själva brottet. Så sent som i förra veckan debatterade vi för övrigt här i kammaren regeringens

proposition om biometri i brottsbekämpningen, som vi senare i dag också ska besluta om. Det som vi i dag debatterar är en logisk följd av de ökade möjligheter till brottsbekämpning som så kallade biometrisk metod ger.

En annan viktig anledning är att vi har haft en utveckling som fått det stora flertalet av oss att se mer strängt på allvarlig brottslighet. De allra flesta tycker att det är stötande att brottslingar ska kunna klara sig från rättslig påföljd genom att se till att vara oanträffbara under en ibland ganska kort tid.

En tredje, mycket viktig anledning till de nu föreslagna förändringarna är, som jag ser det och som också har påpekats här tidigare, brottsofferperspektivet. För brottsoffer eller anhöriga till brottsoffer har det ofta känts som kränkande när även allvarliga brott inte längre kunnat utredas därför att preskription inträtt. I vissa fall kan till och med gärningspersonen bli känd utan att det går att göra något åt saken.

Brottsbalken 35 kap. kommer att bytas ut mot ett nytt kapitel med förändrade, läs: förlängda, preskriptionstider. För alla brott där livstidsstraff ingår i straffskalan kommer preskription inte att förekomma.

Jag tänker inte gå igenom det nya kapitlets uppräknade av preskriptionstider för alla upptänkliga brott utan bara konstatera att mindre svåra brott, vilka som längst kan leda till fängelse i ett år, får en preskriptionstid på två år. I andra ändan av skalan kan vi se att preskriptionstiden blir 25 år om det i straffskalan ingår fängelse i mer än åtta år, och för brott där livstidsstraff ingår i straffskalan finns, som jag nämnde tidigare, ingen preskription alls.

Preskriptionstiderna kan i praktiken bli längre. Så blir det om det handlar om ett antal brott mot mycket unga. Då räknas preskriptionstiden från den dag då brottsoffret fyller 18 år.

Fru talman! Det jag hittills har berört är förändringar som kan ses som naturliga mot bakgrund av teknikutveckling och en strängare syn på allvarliga brott. Brottsofferperspektivet har, som jag tidigare sagt, också vägt tungt. Sammantaget har det lett till förändringar som det finns all anledning att välkomna. Detta kan också sägas om ytterligare några punkter som jag vill ta upp här.

Den första är att lagstiftningen träder i kraft redan den 1 april. Vi har sett och ser fortsatt en brottsutveckling där många av oss önskar att lagstiftning som på olika sätt kan vända denna sorgliga utveckling kan genomföras snabbare. Vi vet att regeringen i grunden delar denna uppfattning och ser tidpunkten för den förändring vi i dag diskuterar som ett exempel på detta.

Den andra punkten handlar om att förändringarna får ett slags retroaktiv verkan. De förlängda eller avskaffade preskriptionstiderna kommer alltså att gälla också för flertalet brott där den hittills gällande preskriptionstiden inte utlöp före den 1 april.

Den sista punkt som jag vill ta upp och som jag finner mycket tillfredsställande är att utdömda fängelsestraff inte preskriberas. Förhoppningsvis slipper vi därmed upprörande fall där någon gömmer sig i Sverige eller utomlands under just så pass lång tid att påföljden hinner preskriberas och den brottsdömda kan skratta åt en impotent straffapparat.

Fru talman! Jag vill med det nu sagda yrka på att riksdagen fattar beslut i enlighet med justitieutskottets förslag och avslår samtliga reservationer. (Applåder)

Anf. 35 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! Svensk rättspolitik har under alltför lång tid präglats av ett naivt synsätt på brott och straff, en syn där gärningsmannens rättigheter och omsorgen om denne ofta har tillåtits väga tyngre än brottsoffrets rätt till upprättelse. Detta är oacceptabelt, och det är en ordning som vi kristdemokrater arbetar intensivt för att bryta.

Genom att implementera Tidöavtalets agenda gör regeringen en genomgripande omläggning av svensk rättspolitik och svensk straffrätt, en omläggning som har sin utgångspunkt i ett grundläggande perspektivskifte: att flytta fokus från gärningsman till brottsoffret och till samhällets behov av trygghet. En del i detta perspektivskifte är det som vi debatterar här i dag, nämligen en modern straffrättslig preskriptionslagstiftning.

Lagändringarna träder som sagt i kraft om drygt en månad, den 1 april 2025, och förändrar reglerna för hur brott preskriberas i Sverige. Jag ska inte gå in närmare på detta då många talare har nämnt det tidigare, men i korthet handlar det om att utdömda fängelsestraff aldrig preskriberas och att preskriptionstiden förlängs för allvarliga brott.

Kristdemokraternas budskap är tydligt: Om du begår ett grovt brott ska du inte kunna gömma dig bakom klockan. Det ska inte finnas fribiljetter där du undkommer ditt ansvar. Du ska inte kunna åka till soligare nejder och ligga där och ta det lugnt i några år för att sedan återvända och vara fri från ansvar utan att ha behövt avtjäna ditt straff.

Brottsoffer ska få upprättelse, och kriminella ska få känna rättsstatens tyngd, oavsett om det tar 1 år, 5 år eller 30 år innan vi får fast dem. Därför krävs en skärpt preskriptionslagstiftning.

Fru talman! Detta är inte en dag för tidigt, och vi kristdemokrater har under lång tid drivit på för exakt dessa förändringar. De senaste tio åren har cirka 100 brott om året blivit preskriberade på grund av att personer som blivit dömda valt att inte inställa sig till kriminalvården för att avtjäna sitt straff. Detta är i sig ett hån mot alla de brottsoffer som fallit offer för dessa gärningsmän.

Detta lagförslag handlar också om att skydda samhället från farliga individer. Med den nya teknik och de nya verktyg som tillförts rättsväsendet kan nu fler äldre brott klaras upp. Då är det avgörande att preskriptionslagstiftningen hänger med i utvecklingen och inte utgör ett hinder för att låta äldre brott bli lösta.

Vi ser också flera exempel från andra länder där ny teknik gjort det möjligt att fälla gärningsmän flera decennier efter brottet. Svensk polis och åklagare har förmågan, och vi måste fortsatt lära av dessa erfarenheter.

Fru talman! Kristdemokraterna är det värderingsdrivna partiet. Vi vänder oss starkt mot den värderelativism som präglat svensk rättspolitik, där en missriktad tolerans och ett naivt synsätt gjort att gränser mellan rätt och fel suddats ut. Det är oacceptabelt. Sverige ska vara ett samhälle där goda normer och värderingar står i centrum och där ansvar och konsekvenser går hand i hand.

Prot. 2024/25:77
26 februari

*En modern straff-
rättslig preskriptions-
lagstiftning*

I en rättsstat måste en sak vara självklar: Den som begår brott ska lagföras och avtjäna sitt straff. Ingen som begår ett grovt brott ska kunna gömma sig bakom klockan och tro att tiden raderar all skuld. Rättvisa måste skipas, och brottsoffren måste få stärkt upprättelse.

Med detta sagt, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 36 MARTIN MELIN (L):

Fru talman! Preskription är egentligen någonting konstigt. Staten har bestämt att om man bara håller sig borta från lagföring tillräckligt länge slipper man straff.

Nu är det så, men vi är nog många som tycker att det är hög tid att preskriptionstiderna ändras. De har varit lite för generösa. Faktum är att det dröjde fram till 2010 innan preskriptionstiden för mord togs bort.

En fungerande rättsstat kan inte tillåta att grova brottslingar undkommer rättvisa bara för att tid har förflutit. Om man håller sig borta tillräckligt länge slipper man straff – var finns logiken i det? Jag kan inte se någon. Har man begått ett brott ska man få det prövat i domstol, och om man där bedöms skyldig ska man ta sitt straff, punkt.

Brottsoffren bär sina trauman varje dag, och deras lidande måste erkännas och hanteras. För att rättssystemet ska vara rättvist och trovärdigt måste vi garantera att förövaren hålls ansvarig, oavsett när brottet begicks. Brottsoffer kan inte och ska inte behöva vänta på att få den rättvisa de förtjänar.

Något som jag också tycker spelar in och som har nämnts här tidigare är teknikens utveckling. Den har gjort det möjligt för oss att hantera gamla brott med en precision som inte var möjlig tidigare. Med hjälp av dna och digitala spår och vittnesmål kan vi nu binda gärningspersoner till brott långt efter att de har begåtts. Att då hålla fast vid föråldrade preskriptionsregler är bara ett svek mot dem som drabbats.

Nu tar regeringen bort preskriptionstiderna för alla brott som har livstid i straffskalan. Man förlänger preskriptionstiden för rån med fem år och för grov våldtäkt med tio år, för att ta ett par exempel.

För brott med kortare strafftider i straffskalan sker dock inga förändringar i preskriptionen. Man kan diskutera varför, men enligt polisen är det inte så vanligt att personer som begått den typen av brott håller sig undan rättvisan.

Slutligen, fru talman: Den här reformen markerar ett tydligt och avgörande steg i det skifte vi ser i dag från att i alltför stor utsträckning ha skyddat förövaren till att sätta brottsoffren i fokus. Det handlar om att ändra perspektiv och erkänna att det är brottsoffren som ska stå i centrum för rättsprocessen, inte förövaren. Att ändra preskriptionstiderna är ett skifte mot ett mer rättvist och mer medkännande rättssystem, och det tror jag att majoriteten av svenska folket håller med om.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU15
Enhetliga sekretessbestämmelser i Statens haverikommissions verksamhet (prop. 2024/25:74)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 16.)

§ 8 Sekretess vid val till Sametinget

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU4
Sekretess vid val till Sametinget (prop. 2024/25:62)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 16.)

§ 9 2024 års rapport om rättsstatsprincipen

*2024 års rapport om
rättsstatsprincipen*

Konstitutionsutskottets utlåtande 2024/25:KU6
2024 års rapport om rättsstatsprincipen (COM(2024) 800)
föredrogs.

Anf. 37 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Konstitutionsutskottet har granskat kommissionens meddelande om 2024 års rapport om rättsstatsprincipen. Jag yrkar bifall till förslaget i det utlåtande som lagts fram.

Utskottet understryker vikten av respekten för grundläggande rättigheter och rättsstaten och framhåller behovet av ett kontinuerligt arbete för att skydda och upprätthålla de demokratiska institutionerna och värdena. Utskottet värdesätter kommissionens arbete med att stärka och försvara rättsstatsprincipen och konstaterar att den årliga rättsstatsrapporten har kommit att spela en central roll i arbetet med att upprätthålla rättsstatsprincipen, inte minst genom att rådets rättsstatsdialog utgår från rapporten.

Rapporten visar också att det finns allvarliga brister på samtliga områden som granskas av kommissionen. Utskottet ser därför med fortsatt oro på de problem som kommissionen pekat på i flera medlemsstater och framhåller vikten av att fortsätta arbeta för att stärka respekten för rättsstatens principer i hela Europeiska unionen.

När det gäller kommissionens meddelande konstaterar utskottet i sin sammanfattning att den årliga rapporteringen om rättsstatsprincipen under fem på varandra följande år har visat att respekten för rättsstatsprincipen aldrig kan tas för given. Samtidigt framhåller kommissionen att rapporterna även har visat hur dialogen kan bidra till att uppnå framsteg. Enligt kommissionen är medlemsstaterna och EU som helhet mycket bättre för-

beredda för att upptäcka, förebygga och ta itu med nya utmaningar som rör rättsstatsprincipen.

Ungefär två tredjedelar av de rekommendationer som utfärdades 2023 har behandlats, helt eller delvis. I vissa medlemsstater kvarstår dock systematiska problem, och situationen har försämrats ytterligare. Dessa farhågor tas upp i 2024 års rekommendationer.

Utöver utvecklingen i de 27 medlemsstaterna beskrivs för första gången även situationen i fyra kandidatländer, men för dessa länder lämnar kommissionen inga rekommendationer.

När det gäller Sverige noterar kommissionen att arbetet med den första nationella handlingsplanen mot korruption har slutförts och att regeringen antog en ny, mer omfattande plan i juli 2024. Det framhålls dock att vissa brister i de etiska riktlinjerna för tjänstemän på högsta nivå kvarstår, och de etiska riktlinjerna för alla tjänstemän har ännu inte uppdaterats. Vidare finns vissa brister i kraven på redovisning av tillgångar för statsråd eftersom de inte omfattar betydande skulder. Vidare noterar kommissionen att en parlamentarisk kommitté diskuterar regler om lobbyverksamhet och luckor inom ramen för finansiering av politiska partier. Utredningen av reglerna om övergångsrestriktioner har slutförts. Områden som bedöms ha hög risk för korruption är kommuner och offentlig upphandling, vilket kommissionen konstaterar bekräftas av en nyligen genomförd nationell undersökning.

När det gäller frågor om mediefrihet och mediepluralism konstaterar kommissionen att den omstrukturerade nationella tillsynsmyndigheten, Mediemyndigheten, har fått nya uppgifter. Den noterar att public service-mediernas politiska oberoende har stärkts och att ytterligare insatser på området planeras.

Kommissionen konstaterar att offentlighetsprincipen garanterar en bred tillgång till information. Kommissionen noterar också att en utredning undersöker det nuvarande grundlagsskyddet för söktjänster inom den privata sektorn.

Enligt kommissionens bedömning har svenska journalister fortfarande överlag gynnsamma arbetsvillkor. Detta visar också andra internationella bedömningar, men det är självklart viktigt att fortsätta följa upp och bevaka även dessa frågor.

I en bilaga till rapporten lämnar kommissionen följande bedömning av rekommendationerna till Sverige i 2023 års rapport. Det framhålls att Sverige inte gjort några framsteg med att säkerställa att systemet för att utse nämndemän garanterar deras oberoende, med beaktande av europeiska normer för rättsväsendets oberoende. Det har alltså enligt kommissionen inte gjorts några framsteg.

Sverige har helt genomfört utvärderingen av karensreglerna för de högsta funktionerna i regeringen med avseende på omfattning, verkan och tillämpning. Det har gjorts vissa framsteg med att stärka bekämpandet av mutor utomlands och ytterligare några framsteg med att fortsätta arbetet med att se till att de pågående reformerna av reglerna för civilsamhällesorganisationernas finansiering och verksamhet inte påverkar engagemang- et i civilsamhället i orimlig utsträckning.

När det gäller utvecklingen utifrån årets rapport framhålls att Sverige bör säkerställa att systemet för att utse nämndemän garanterar deras oberoende, med beaktande av europeiska normer för rättsväsendets obero-

ende. Jag kan konstatera att detta är frågor som Institutet för mänskliga rättigheter också nämnt att man bevakar och fördjupar sig i.

Det framhålls också att en lämplig uppföljning av utvärderingen av karensreglerna behöver säkerställas. Bekämpandet av mutor utomlands behöver också stärkas genom att de befintliga lagfästa definitionerna för att förbättra åtal mot verkställighet av domar i ärenden som rör mutor utomlands ändras. Kommissionen rekommenderar också Sverige att fortsätta arbetet för att se till att reformerna av reglerna om civilsamhällesorganisationernas finansiering och verksamhet inte påverkar engagemanget i civilsamhället i orimlig utsträckning.

Detta framhålls alltså utifrån den rapport som finns gällande det gångna året.

När det gäller utskottets ställningstagande framhåller vi att grundläggande rättigheter och rättsstaten är fundament i en demokrati och centrala för samarbetet inom unionen. Utskottet vill, i likhet med tidigare år, understryka vikten av att dessa värden respekteras.

Utskottet värdesätter också kommissionens envetna arbete, får jag väl säga, med att stärka och försvara rättsstatsprincipen. Den årliga rättsstatsrapporten har kommit att spela en central roll i arbetet med detta. Det är också viktigt att framhålla den direkta dialog som pågår med respektive medlemsstat. Öppenhet, offentlighet, fri debatt och fritt ord är avgörande frågor för väl fungerande demokratier. Detta behöver vi ständigt fördjupa oss i och följa upp hur det fungerar.

Anf. 38 MARTIN WESTMONT (SD):

Fru talman! I dag är vi samlade här i riksdagen för att diskutera 2024 års rapport om rättsstatsprincipen. Rapporten är ett verktyg som gör att vi får en viss insikt om det arbete som sker i medlemsländerna och eventuella brister som enskilda länder, inklusive Sverige, bör arbeta vidare med. Rapporten är helt enkelt ett hjälpmedel för att hitta svagheter och hantera dem innan de skapar några större komplikationer.

Inom EU ska vi värna demokrati, yttrandefrihet och jämlikhet men samtidigt vara tydliga med att all makt utgår från folket. Jag har deltagit på ett antal seminarier och konferenser de senaste åren, och vid dessa sammankomster inom EU uppstår alltid diskussioner med andra politiker och med tjänstemän från andra länder. Jag skulle vilja säga att det finns en genomgripande oro hos många. Denna oro handlar ofta om den byråkratiska koloss som EU har blivit – en koloss som på många sätt verkar leva ett eget liv och som bara växer och växer.

I 2024 års rapport om rättsstatsprincipen kan vi läsa att EU och dess medlemsstater enligt artiklarna 3.1 och 13.1 i fördraget om Europeiska unionen ska respektera unionens värden. Bland dessa värden, som är uppräknade i artikel 2 i EU-fördraget, återfinns rättsstaten: ”Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män.”

Innan jag går in på rapporten vill jag göra en kort reflektion, för jag reagerar på orden ”icke-diskriminering” och ”rättvisa” i EU-fördraget. Jag kommer att tänka på en lagstiftning vi har i Sverige.

Prot. 2024/25:77
26 februari

2024 års rapport om
rättsstatsprincipen

I en dom den 21 april 2015 i Norrköpings tingsrätt fastställdes att svenskar omfattas av skyddet mot hets mot folkgrupp, men det fastslogs också att svenskar ska tåla mer än minoritetsgrupper. Svenskar ska enligt lagen tåla mer av hat, förnedring, hot och glåpord än andra grupper. Är det rättvist? Är det icke-diskriminerande i linje med artikel 2 i EU-fördraget? Vill vi dela upp människor i ett ”vi och dom”, eller ska vi värna likhetsprincipen? Ökar det sammanhållningen i samhället att vi förstärker bilden av ett ”vi och dom”? Det är frågor, fru talman, som kräver eftertanke.

Utskottet är överens om att det är angelägna frågor som tas upp i 2024 års rapport och att förändrade omständigheter på grund av politiska förändringar och teknisk utveckling kan medföra utmaningar för rättsstatsprincipen.

Jag tänkte gå in på ett område i denna rapport, och det är arbetet kring att motverka korruption. Korruption är ett problem man ser i flertalet medlemsländer, och det finns även tendenser till att den ökar. Vi ser att infiltrationen av organiserad brottslighet i offentlig förvaltning inte bara är ett problem i andra länder inom EU. Vi ser att denna sorts brottslighet även fått fäste i Sverige.

Kommissionen noterar att länder arbetar med olika varianter av riskbedömningar när det gäller korruption inom specifika områden.

EU-direktivet om skydd för visselblåsare har resulterat i vissa framsteg i en del länder, men rapporten visar också att det fortfarande finns hinder för att på ett tryggt och bra sätt informera om misstänkt brottslighet.

Jag själv uppfattar en viss uppgivenhet när det i rapporten lyfts att många upplever att man inte vet vart man ska rapportera misstänkt korruption. Man upplever att man inte bara tar en personlig risk om man går vidare med att rapportera om misstänkta fel och brister i en specifik verksamhet, utan upplevelsen hos den enskilde är att ingen större åtgärd ändå kommer att ske.

Fru talman! En viss optimism finns ändå. I rapporten kan man läsa att många EU-länder nu tittar på att införa nya verktyg för att rapportera om misstänkt korruption. Detta är viktiga utmaningar som medlemsländerna måste arbeta vidare med.

Konstitutionsutskottet följer frågan, och Sverigedemokraterna bevakar utvecklingen och kommer att återkomma till frågan om huruvida det arbete som har initierats ger några positiva resultat eller inte.

När det gäller Sverige ser kommissionen i rapporten bland annat positivt på de ökande ekonomiska resurser som regeringen i samarbete med Sverigedemokraterna har tillfört rättsväsendet, som ska fokusera på att bekämpa den organiserade brottslighet som många gånger involverar korruption. Till exempel har regeringen antagit en ny, mer omfattande plan mot organiserad brottslighet under 2024.

Kommissionen lämnar fyra rekommendationer till Sverige. En av dessa är att ”stärka bekämpandet av mutor utomlands, genom att ändra de befintliga lagfästa definitionerna för att förbättra åtal mot verkställighet av domar i ärenden som rör mutor”.

När det gäller utskottets gemensamma ställningstagande kan jag nämna att kommissionen anger att 68 procent av de rekommendationer som gavs i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen har följts upp av medlemsländerna, vilket är en ökning från året innan. Det vi kan se är alltså att 2024 års rapport, liksom tidigare rapporter, om rättsstatsprincipen fyller ett syf-

te. Sammanställningen lyfter olika utmaningar i medlemsländerna, och vi ser att flertalet länder tar till sig föreslagna rekommendationer och arbetar med att vidta åtgärder för att förbättra eventuella brister i varje enskilt land.

Anf. 39 ULRIK NILSSON (M):

Fru talman! Ett civiliserat samhälle bygger för mig på demokrati, individuella rättigheter och en fungerande rättsstat. Dessa tre värden kan sägas vara under attack.

Det är kanske viktigt att komma ihåg en sak, framför allt i de tider vi lever i och som man med ett lite snällare uttryck skulle kunna kalla formativa. Vi är i en situation där vi har krig i vårt närområde, där det talas om att man kan ha olika fakta och där man i dag kan få datoriserat stöd för att föra fram åsikter. Allt detta sammantaget borde få oss som tror på de grundläggande värdena att gå tillbaka till fundamentet – back to basics, fru talman.

Det är nämligen så att demokratin, som är det första av de tre kriterierna, alltid måste försvaras och försvara sin position i en öppen och ärlig debatt – en debatt där man faktiskt tar fasta på korrekta fakta och där den som inte är redo att stå för sin åsikt förmodligen också kommer till korta. Den som bakom anonymitetsskydd vill pumpa ut ett budskap men inte mötas i offentlig debatt måste vi klara av att bemöta.

Vi måste också ha en konstitution som gör att vi alltid garanterar en andra chans. Med nya argument kan vi ompröva det vi tog ställning till tidigare. Därför är det farligt att vara alltför snabb med att ändra regler eller att i konstitutionen deklarerar sådant som egentligen hör hemma i politiska debatter.

Slutligen måste vi se till att domstolarna skyddar det här systemet. Det är egentligen den rapporten vi nu har framför oss, nämligen: Hur ser instrumenten ut för att skydda de tre fundamentala funktioner som krävs i en inkännande demokrati?

Läser man rapporten, fru talman, kan man som flera har sagt konstatera att den har gjort god nytta. Den har också utvidgats till fler länder, nämligen kandidatländerna.

Vi kan konstatera att ungefär två av tre åtgärder har genomförts men att det tyvärr också finns medlemsländer som fortfarande har problem och där det till och med har skett en tillbakagång på det här området. Även om grundtonen i rapporten är positiv finns det alltså anledning till farhågor i vissa avseenden. Men de farhågorna kan vi bara hantera genom att tydligt förklara och argumentera för hur det borde förhålla sig. Vi kan aldrig påtvinga någon det på annat sätt än i en öppen diskussion.

När det gäller Sverige i den här rapporten har flera redan nämnt att det i princip är fyra områden som man har synpunkter på.

Det gäller bland annat nämndemännen, där vi inte har vidtagit några åtgärder. Det beror förmodligen på att det i denna kammare har funnits en stor enighet om att vi har haft ett vettigt system för att utse nämndemän. Behöver det omprövas är det en längre process än att svara på kommissionens rapport.

Man konstaterar också att vi har infört många av de karensregler som efterfrågas. Sedan säger man, lite grann så där som man nästan alltid gör, att det dock är vettigt att utvärdera effekten inom en viss tid.

Prot. 2024/25:77
26 februari

2024 års rapport om
rättsstatsprincipen

Man tar upp frågan om vårt arbete mot mutor, där vi har genomfört vissa delar. Här tycker jag att det finns anledning att betona att det med den nya administrationen i Förenta staterna, som har sett det som att det förhindrar affärer att ha strikta regler, nog kommer att bli ett ökat tryck och ett ökat behov av att stå upp för det som vi uppfattar vara rätt och riktigt. Därför räcker det inte att rycka på axlarna och säga att det uppmärksammas att vi har gjort *något*, för det här blir förmodligen en viktig fråga med tanke på den nya världsordning som dessvärre växer fram.

Slutligen har man synpunkter på det arbete som gäller civilsamhällets finansiering och styrning. Man konstaterar att vi har vidtagit vissa åtgärder men att det fortfarande är viktigt att se till att civilsamhället inte i alltför stor utsträckning styrs mot vissa åsikter eller vissa roller. I stället ska vi vara väldigt öppna i både finansieringen och styrningen.

Sammanfattningsvis, fru talman, tror jag att man kan säga att Sverige står starkt vad gäller rättsstatens principer. EU och Europa står relativt starkt. Det finns ställen där det inte ser så bra ut, men den här rapporten är oerhört viktig som ett verktyg för att driva utvecklingen vidare. Det är ett viktigt arbete att uppmärksamma. Det är viktigt att vi debatterar detta, och det är också viktigt att vi tar till oss det. Vi vill nämligen alla leva i ett land där demokrati, individuella rättigheter och rättssäkerhet råder.

Fru talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets förslag att lägga rapporten till handlingarna.

Anf. 40 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! ”Nu handlar det om vår grundläggande syn på demokrati och det öppna samhället, nu handlar det om rättsstatens oberoende, om maktindelning och om vår tidigare samsyn på de reella hoten mot vår frihet.”

Det är inte mina ord, utan det var Friedrich Merz, ledare för de tyska kristdemokraterna, som uttryckte sig så efter USA:s vicepresident JD Vances tal i München för ett par veckor sedan. När samme Merz efter det tyska valet i söndags höll sitt segertal gick han ännu längre och slog fast att det allra viktigaste nu är att stärka Europa och frigöra det från USA. Jag kan inte annat än instämma i varje ord.

I ljuset av det vi nu ser hända i världen känns det mer angeläget än någonsin att lyfta fram 2024 års rapport om rättsstatsprincipen i EU. På andra sidan Atlanten, där vi i modern tid har sett en nära allierad i form av en stark demokrati som värnat maktindelning och rättsstaten, ser vi nämligen hur dessa principer nu – på bara några veckor – kullkastats av ett styre där den starkes rätt är ett tydligt ideal. Det som händer förskräcker, och det måste få oss i Europa och inom EU att sluta oss samman och slå vakt om vårt gemensamma projekt – ett projekt där jag vill påstå att rättsstaten är helig.

Fru talman! Enligt rättsstatsprincipen ska all offentlig makt alltid utövas inom de ramar som anges i lagstiftningen. Rättsstatsbegreppet omfattar en öppen, demokratisk och pluralistisk lagstiftningsprocess, tillgång till rättslig prövning av oberoende och opartiska domstolar samt maktindelning.

Det kan tyckas vara självklarheter, men som man slår fast i 2024 års rapport kan rättsstatsprincipen aldrig tas för given. Omständigheter i världen och i EU förändras, politiskt eller på grund av teknisk eller annan samhällslig utveckling, och det medför utmaningar. Det är olika sådana beroende på medlemsland, men vi står alla inför dem.

Det är här som vikten av den rapport som KU i dag debatterar kommer in. Den ligger nämligen till grund för en dialog mellan medlemsstaterna om vilka dessa utmaningar är. På det sättet kan rapporten bidra till att komma framåt, nå framsteg och ytterligare stärka rättsstatens principer i hela EU. Det arbetet måste fortsätta enträget, målmedvetet och med stort engagemang från alla som vill bekänna sig till tron på en livskraftig demokrati.

Fru talman! Hur är det då ställt i Sverige? Vårt domstolsväsen får klart godkänt. Det fungerar effektivt. Men vi behöver göra något åt nämndemanssystemet, som innebär att vi har politiska företrädare som domare.

När det kommer till civilsamhället ges det fortfarande stort utrymme, men en kombination av nedskärningar i finansieringen och snabbare remisstider påverkar vissa delar av det. Här får vi i Sverige en särskild rekommendation av kommissionen: att se till att de reformer som genomförs när det kommer till civilsamhällesorganisationernas finansiering och verksamhet inte påverkar engagemanget i civilsamhället i orimlig utsträckning.

Fru talman! Ett område som jag personligen tycker är oerhört viktigt och som lyfts upp i rapporten är korruption. Här får vi också en rekommendation från kommissionen: att stärka bekämpandet av mutor utomlands. Men jag vill lägga till att det inte alls är tillräckligt. Vi måste också motverka korruption här hemma. Vi får inte vara blinda för den. Den finns, och den breder dessutom ut sig.

Fru talman! På Transparency Internationals årliga lista över hur utbredd korruptionen är i olika länder har vi tyvärr tappat placeringar flera år i rad på senare tid. I den mätning som presenterades för några veckor sedan hade vi halkat ned till åttonde plats. Detta är bekymmersamt.

Transparency International pekar ut organiserad brottslighet som en av de stora riskfaktorerna bakom den ökade korruptionen. Genom infiltration och utpressning påverkas centrala samhällsfunktioner alltmer. Det har jag också sett på nära håll i mitt tidigare arbete som åklagare.

När vi i KU var på en länsresa till Skåne pratade jag med personer som var anställda vid länsstyrelsen och jobbade mot just avfallsbrottsligheten. En som särskilt samordnade detta sa att en skånsk kommun – vilken nämnades inte, och jag vet därför inte vilken det var – inte gjorde någonting åt dumpning av avfall på en fastighet, trots välkända uppgifter om det. Personen i fråga sa att hon till och med satt bredvid handläggaren på kommunen och skrev ett föreläggande för att komma åt detta, och ändå fanns det ett motstånd. Man kan fundera på vad detta beror på.

Jag vet dock att avfallsbrottslighet är en växande bransch i den organiserade brottsligheten. Här finns verkligen sårbarheter i kommuner.

Ulrik Åshuvud, generalsekreterare för Transparency International här i Sverige, sa nyligen: Vi ser en alltmer sofistikerad form av korruption som direkt påverkar välfärden. Bolag utnyttjas som brottsverktyg, och mycket av det vi kallar välfärdsbrottslighet är i själva verket ren korruption. Jag kan bara instämma i det han sa.

Under hösten hade jag i uppdrag att för Centerpartiets räkning leda arbetet med att titta på varifrån den organiserade brottsligheten hämtar sina intäkter, sina vinster. Vi har lagt fram en samhällsanalys, där vi också hänvisar till rapporter och forskning på hemmaplan. Där ser vi att det i just kommuner finns hög risk för korruption kopplat till offentlig upphandling. Det sägs också i den här rapporten.

Det är en sårbarhet när man privatiserar offentlig verksamhet och inte har kontroller. Det visar forskning från maffians Italien. Det finns alltså anledning för oss att vara uppmärksamma på detta.

Häromåret drog Hells Angels in 1 miljard i vinster på offentliga kontrakt. Det är naturligtvis helt oacceptabelt. Vi måste göra oerhört mycket mer i Sverige för att få stopp på den utvecklingen.

Anf. 41 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Vad händer när rättsstaten svajar? Vad händer när våra grundläggande fri- och rättigheter blir något flytande, när yttrandefriheten kringskärs, när religionsfriheten inskränks eller när äganderätten urholkas?

Det är frågor som är viktiga att ställa. Rättsstatens principer är nämligen inte bara en juridisk teknikalitet; de är en grund för friheten och tryggheten i vårt svenska samhälle. Det är en av de grundläggande principer som har format den västerländska civilisationen. Och det är ingen slump att de samhällen som har byggt sin lagstiftning på dessa värderingar också är de mest fria och framgångsrika.

Fru talman! Konstitutionsutskottet har granskat EU-kommissionens rapport om rättsstatsprincipen där kommissionen ger en lägesbild av arbetet med att skydda och stärka demokratin inom EU. Jag kommer inte att gå in på alla detaljer. Det gör mina kollegor så bra. Jag kommer att prata lite mer övergripande.

Rättsstatens principer är en del av de grundläggande värdena i en demokrati och även i EU-samarbetet. Respekten för rättsstatens principer är nära sammankopplad med de västerländska värderingar som ska präglade samarbetet och de andra grundläggande värdena inom unionen, däribland frihet, demokrati, jämlikhet och respekt för mänskliga rättigheter. Men det handlar också om ett rättssäkert och oväldigt rättssystem som är åtskilt från den politiska makten.

Varje nytt medlemsland i Europeiska unionen måste acceptera, respektera och ha system för att leva upp till dessa värden innan det kan bli medlem. Och landet måste fortsätta att upprätthålla dem under tiden det är medlem. Därför är dessa årliga rapporter från kommissionen, som vi i dag ägnar denna debatt åt, viktiga för att kartlägga läget i medlemsländerna och uppmärksamma trender och eventuella risker.

Medlemsländer som gör inskränkningar i rättsstatens principer och undergräver domstolsväsendets oberoende kan utsättas för ett så kallat artikel 7-förfarande. Man utreder då om landet har brutit mot EU-samarbetets grundläggande värden. Det kan exempelvis leda till att EU-medel till landet fryses. Det instrumentet har också använts för att få fram förändringar i rätt riktning.

Fru talman! I rapporten gör EU-kommissionen bedömningen att EU:s medlemsländer och EU som helhet numera är mycket bättre förberedda för att upptäcka, förebygga och ta itu med nya utmaningar som rör rättsstatsprincipen än de var för fem år sedan. Detta är mycket positivt. Samtidigt finns det fortsatt stora problem i flera medlemsländer, vilket vi måste ta på allvar.

Fru talman! För oss kristdemokrater är budskapet tydligt: Vi ska värna våra västerländska värderingar och rättsstatens principer. Rättsstatens principer bygger på lag och ordning, ansvar och förpliktelser och en rätt-

visa som är förankrad i objektiva normer, inte i subjektiva känslor eller politiska trender.

Detta är något som EU ska stå upp för, som den handelsunion men också värdegemenskap som unionen är tänkt att utgöra. I detta ingår respekt för våra grundläggande fri- och rättigheter, såsom yttrandefriheten och äganderätten. Utan detta finns ingen frihet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag att lägga rapporten till handlingarna.

Anf. 42 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Som mina kollegor poängterat är utskottet enigt, och vårt förslag är att så småningom lägga rapporten till handlingarna. Det förhållande att jag tar upp vissa detaljer ska inte tolkas som att jag inte delar uppfattningar som har presenterats av andra här.

Den rapport vi debatterar kommer årligen sedan 2022. Där får enskilda stater rekommendationer från kommissionen om vad som skulle vara bra att förbättra och vad som så småningom skulle kunna utvärderas. Nytt för i år är att några av kandidatländerna också tas med, närmare bestämt Nordmakedonien, som Sveriges riksdag haft ett demokratisamarbete med, samt Montenegro, Albanien och Serbien.

Årets arbetsprogram för kommissionen, som några av oss hade möjlighet att prata med kommissionären Jessika Roswall om i går, slår fast att rättsstatsprincipen är själva hjärtat i unionen. Det är rättsstatsprincipen som är vårt försvar och vårt skydd men också förutsättningen för att skapa ett inkluderande samhälle och en union som håller samman.

Fru talman! Sverige får liksom 2023 fyra rekommendationer för fortsatt arbete. Den första av dem är samma som i fjol och handlar om att systemet med att utse nämndemän genom förslag från politiska partier inte gjort några större framsteg avseende nämndemännens självständighet. Kommissionen föreslår att det arbetet fortsätter. Kommissionen föreslår också att arbetet för att säkerställa att civilsamhällets möjligheter inte i onödan begränsas av reformer inom strukturen för finansiering och stöd av samma civilsamhälle fortsätter.

Kommissionen lyfter vidare fram nödvändigheten av att utvärdera de insatser som görs för exempelvis skydd mot mutor från främmande makt. Sist men inte minst noterar kommissionen med viss tillfredsställelse att Sverige gjort betydande insatser för att skapa regelverk kring de så kallade svängdörrarna, det vill säga vad som ska gälla för de allra högsta inom statsledningen. Icke desto mindre behöver det följas upp, menar kommissionen.

Fru talman! Det finns i arbetsprogrammet för 2025 en devis om en modigare, enklare och snabbare union. Man skulle kunna tycka att detta möjligen kunde innefatta ett djärvt beslut om att inte vara så millimeter-rättvis att alla medlemsländer får just fyra rekommendationer. Om kommissionen har mer eller mindre att säga i olika fall är det helt i sin ordning för min del.

Jag tycker också att genomgångarna av kandidatländernas ansträngningar, eller brist på sådana, är intressanta. Nästa vecka får riksdagens talman besök av talmannen för det serbiska parlamentet. Här finns något att samtala kring i de möten som ska hållas.

Prot. 2024/25:77
26 februari

2024 års rapport om
rättsstatsprincipen

Serbien har gjort insatser på många områden, men har fortfarande en hel del kvar. Kommissionen noterar bland annat att rätts- och domstolsväsendet fortfarande kan utsättas för politiska påtryckningar, att antikorrup-tionsarbetet har kommit en bit på väg men också har en del kvar samt att regler kring medier, till exempel transparens när det gäller ägande, återstår att implementera. Så sent som häromdagen, kanske till och med i går, kom det rapporter om att Civil Rights Defenders motsvarighet i Serbien hade attackerats av serbisk polis. Det är den sortens händelser som vi gärna skulle se att man kunde undvika.

Jag hoppas och tror för min del att genomgångar som denna kan vara ett stöd i den långa process som föregår ett medlemskap i unionen. Jag ser fram emot att vi en dag ska kunna välkomna Serbien och andra kandidat-länder till EU.

Fru talman! Jag vill ägna lite tid och uppmärksamhet åt civilsamhället och dess betydelse för rättsstaten.

Kommissionen uttrycker en viss oro för att engagemanget i civilsam-hället i Sverige kan minska, eller redan har minskat, som en följd av de förändringar i möjligheterna till finansiering av verksamhet som vi sett på senare tid och som andra här tagit upp. Jag förmodar att kommissionen främst syftar på förändringar av regler och resurser från statens budget.

Till det kan man lägga den debatt som förts de senaste åren. Ord som ”bidragsindustri” och ”fusk” och andra misstänklighöanden har fått ut-rymme i våra medier. Civilsamhället är en arena som till krympande del är statligt finansierad. Det kan göra mig orolig, och uppenbarligen även EU-kommissionen.

Vi har en regeringsform som talar om att vårt samhälle bygger på fri åsiktsbildning. Jag ser gärna den meningen som en tanke om en struktur som möjliggör just den åsiktsbildningen och om att den strukturen inte kan vara förbehållen dem som har råd att själva betala för den. Med andra ord: Om det ska vara möjligt för alla får man nog acceptera ett visst offentligt stöd till själva strukturen, vare sig det är giganter som Rädda Barnen eller till exempel de tusentals många mindre lokala kultur- och idrottsförening-arna. Deras betydelse i en kris- eller krigssituation ska inte underskattas.

Hade jag haft gott om tid skulle jag ha berättat om arbetet i Villa 20 i Buenos Aires under covid. Där kan man få ett väldigt bra exempel på vad det betyder att ha ett fungerande civilsamhälle.

Jag noterar slutligen att kommissionen framför liknande synpunkter vad gäller engagemanget i civilsamhället hos de kandidatländer som om-nämns i rapporten.

Jag yrkar på att vi lägger rapporten till handlingarna. Men jag hoppas att den ändå plockas fram då och då när vi har saker vi behöver ta upp.

Anf. 43 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! I en tid då den regelbaserade världsordningen känns mer hotad än på länge och det nya styret i USA verkar ha missat grundkursen i rättsstatens principer är man lite extra glad för att det inom EU-samar-betet finns en rättsstatsarkitektur som kan bidra till att motverka den risk som det innebär för enskilda medlemsstater men också för EU som helhet ifall rättsstatsprincipen inte upprätthålls.

Liberalerna har länge arbetat för att det ska finnas en EU-mekanism för att kontrollera att de grundläggande rättigheterna respekteras och att offentliga rapporter om situationen för rättsstaten och de grundläggande fri- och rättigheterna i varje medlemsland tas fram. Det är därför med stort intresse vi tar del av ett av resultaten av detta arbete, nämligen kommissionens årliga rapport om rättsstatssituationen i EU. Rapporten är ett värdefullt verktyg i arbetet med att stärka och försvara rättsstatsprincipen och belyser de brister som finns i de olika länderna i unionen. Genom att även kandidatländer nu ingår blir det en bra bild av utvecklingen i både kandidatländerna och medlemsländerna. Vi får svart på vitt vad som är det aktuella läget och vad som behöver förbättras.

Fru talman! Kommissionen konstaterar att nästan 65 procent av den första omgången rekommendationer följdes upp under 2023. Det var en trend som fortsatte under 2024, då 68 procent av rekommendationerna från föregående år följdes upp. Arbetet ger med andra ord mer och mer effekt. Även EU-finansiering har bidragit till att bygga upp domstolsväsendets, mediernas och det civila samhällets kapacitet att upprätthålla rättsstatsprincipen.

På plussidan i rapporten konstateras att många medlemsstater har genomfört viktiga rättsreformer för att ta itu med de utmaningar som identifierats i rapporterna. På minussidan konstateras att allvarliga farhågor kvarstår, särskilt i vissa medlemsstater. Därför är det viktigt att EU har sanktionsmöjligheter, vilket Liberalerna också har arbetat för, till exempel att EU-stöd inte ska beviljas länder som kränker de grundläggande fri- och rättigheterna eller rättsstatens principer.

Fru talman! Domstolarnas oberoende är en viktig del av rättsstaten. Enligt de undersökningar som genomfördes inför den här rapporten upplever allmänhet och företag i de flesta medlemsländer att domstolsväsendets oberoende förbättrades eller förblev stabilt jämfört med 2023. Flera länder har även påskyndat lagstiftningsarbete för att stärka domstolarnas oberoende. När det gäller kandidatländerna är det dock relativt låga resultat, och befolkningen upplever inte oberoende. Det här är viktiga områden för dessa länder att arbeta vidare med för att ta steget in som medlemsstater.

En annan viktig del är oberoende medier. Där noterar kommissionen en positiv utveckling sedan förra rapporten i flera medlemsstater när det gäller framför allt insyn i medieägandet. Samtidigt kvarstår utmaningar som tidigare lyfts fram i en del andra medlemsstater. Politiskt och ekonomiskt inflytande på medierna utgör enligt kommissionen fortfarande en källa till oro. Kommissionen framhåller vikten av att skydda medier mot politiska påtryckningar och otillbörlig påverkan. Detta är inte minst viktigt när man läser att kommissionen även konstaterar att utländska regeringar som försöker manipulera den allmänna opinionen och snedvrider den demokratiska debatten utgör ett hot mot EU:s demokratier.

Fru talman! Sverige står sig väl i rapporten. Det upplevda oberoendet för rättsväsendet i Sverige är mycket högt bland allmänheten och bland företagen. Konstitutionsutskottet kommer snart att få behandla ett betänkande som ytterligare stärker rättsväsendets oberoende.

Vidare noterar kommissionen bland annat att public service-mediernas politiska oberoende har stärkts och att ytterligare insatser på området planeras av regeringen. Kommissionen lyfter även upp att Institutet för mänskliga rättigheter har en säker finansiering för sin verksamhet.

Sverige får dock fyra rekommendationer. Flera av mina kollegor har varit inne på dem. De handlar bland annat om nämndemännens oberoende och vikten av att säkerställa bra förutsättningar för ett starkt civilsamhälle.

Fru talman! Sammanfattningsvis fyller rapporten om rättsstatens principer en viktig funktion för såväl unionen som de enskilda staterna. Det gäller inte minst i en tid då demokratin prövas på olika sätt.

Jag ser fram emot att följa utvecklingen de kommande åren som förhoppningsvis visar att det framför allt sker utveckling på plussidan. EU behöver mer än någonsin vara demokratins och rättsstatens fanbärare. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 44 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Vilken tid vi lever i. Det är tuffa tider just nu. Världsläget är osäkert på ett sätt som är svårt att sammanfatta i ord. Det är bara att konstatera att vi nästan varje dag vaknar upp till nyheter och utspel som allvarligt hotar det som vi länge sett som självklarheter och grundläggande demokratiska spelregler.

Det handlar om respekten för rättsstatens principer och grundläggande rättigheter tillsammans med fungerande institutioner, ett självständigt domstolsväsende, fria och oberoende medier och fungerande korruptionsbekämpning.

Det är fundament för att demokratin ska fungera. Det är en förutsättning för att den ska vara livskraftig och åtnjuta ett stort förtroende hos medborgarna och för förtroendet för de politiska processerna och beslutande organ på alla nivåer inom EU.

Fru talman! Man får ändå konstatera att i Sverige lever vi förhållandevis väl upp till rättsstatsprincipen. Men även vi får såklart ett antal rekommendationer från EU-kommissionen.

Det är ändå värt att notera är att tidigare års rekommendationer i bred enighet har omhändertagits av partierna i riksdagen. Särskilt vi i konstitutionsutskottet är mycket angelägna om och ser värdet av att bli granskade som stat och medlemsland.

Det är någonting som vi själva sysslar med ganska mycket i vårt utskott. Även om vi ibland kallar oss för den gode revisorn är EU-kommissionen och EU i detta fall en god revisor till Sverige.

Det är heller inte någon hemlighet att jag och mitt parti är kritiska till delar av EU. Det gäller exempelvis delar av överstatligheten och bristen på transparens.

Vi får nog inte vara så himla naiva just nu. Det är en oroväckande utveckling där demokratin är på tillbakagång i världen. Vi ser i rapporten att det finns allvarliga brister även i vissa medlemsstater i EU. Det är en minst sagt oroväckande trend att Sverige är på en ny lägstanivå i korruptionsindexet.

Men detta är också en tid då alla som kan bör rycka ut till rättsstatens försvar och till försvaret av en regelbaserad världsordning där inte ett fåtal stormakter eller enskilda försöker att dela upp världen med auktoritära medel och allvarligt hotar vår demokrati. Det är någonting som jag aldrig

trodde att jag skulle behöva säga i kammaren. Ibland känns det nästan som att världen för tillfället är mer av en mardröm. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

Prot. 2024/25:77
26 februari

2024 års rapport om
rättsstatsprincipen

§ 10 Sekretess i Justitiekanslerns verksamhet med att bevaka statens rätt i internationella skiljeförfaranden

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU9
Sekretess i Justitiekanslerns verksamhet med att bevaka statens rätt i internationella skiljeförfaranden (prop. 2024/25:58)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 16.)

§ 11 Valfrågor

Valfrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU13
Valfrågor
föredrogs.

Anf. 45 SUSANNE NORDSTRÖM (M):

Fru talman! I dag debatterar vi valfrågor. Detta är ett motionsbetänkande, och det finns många minst sagt intressanta motioner. En del handlar om hur vi kan öka valdeltagandet, andra handlar om sänkt röstålder och sedan finns förslag om själva valsedelsystemet. Det är egentligen på något sätt grunden i vår demokrati. Det är där jag tänker uppehålla mig i mitt anförande. Men först yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Det har hänt en del genom åren med valsystemet. Jag tänkte att vi skulle blicka tillbaka lite grann och titta på den svenska valhistorien.

Vid rösträtsreformen 1909 tog Sverige ett viktigt steg mot en mer inkluderande demokrati. Då införde vi allmän rösträtt, men bara för män över 24 år, och vi gick från majoritetsval till ett proportionellt valsystem.

Samtidigt hade vi fortfarande en tvåkammarriksdag där ledamöterna i första kammaren utsågs indirekt genom landstingen och stadsfullmäktige, medan röstningen till andra kammaren påminde om det valsystem vi har i dag.

Ytterligare förändringar skedde sedan i samband med övergången till enkammarriksdag 1970. Då samordnades valen till riksdag, landsting och kommunfullmäktige, vilket krävde anpassningar i valförfarandet.

Det fanns till och med långtgående planer på att införa maskinell röstning med hålkort. Det var kanske tur att det inte blev så. Det var den tekniska osäkerheten som gjorde att det aldrig blev verklighet.

I stället införde man tillfälliga förändringar som senare permanentades med 1972 års vallag. Bland annat standardiserade man valsedlarna. Vi vet alla att de har olika färger beroende på vilket val de avser.

Men hur ser det ut i dag? Vid varje val trycks det en enorm mängd valsedlar. Det var hela 710 miljoner valsedlar inför valet 2022. Anledningen är att vi har tre val samtidigt. Det är 405 olika valkretsar och ett hundratal partier som deltar. I det senaste valet beställde 238 partier valsedlar, men endast 36 av dem ställde upp i riksdagsvalet.

Valsedlarna fyller inte bara en funktion på valdagen. Det är många partier som använder valsedlar i sitt kampanjarbete. Man kan dela ut dem i valstugor och skicka hem dem i brev till väljare, och man kan vilja synliggöra kandidater. Trots att de används av politiska partier var det bara en bråkdel av alla tryckta valsedlar som användes till det.

Fru talman! Det svenska valsystemet är en viktig del av vår demokrati. Det har genomgått stora förändringar för att bli mer tillgängligt, rättvist och effektivt. Men det finns några knäckfrågor. De är till exempel: Hur säkerställer vi ett hållbart och modernt röstningsförfarande? Hur minskar vi antalet valsedlar? Vill vi minska antalet valsedlar? Hur bygger vi ett system som gör det lätt för alla att rösta?

Dessa frågor är viktiga. Det är exakt de frågorna som vi som sitter med i den parlamentariska valsedelskommittén har att ta ställning till. Meningen är att vi ska lämna förslag på ett valsedelssystem – kanske ett nytt, vi vet inte än.

Jag vill belysa några frågor som handlar om just delaktighet i val. Vi vet att valdeltagandet är lägre bland personer med funktionsnedsättning. Enligt SCB var valdeltagandet vid de allmänna valen 2022 hela 11 procent lägre i den här gruppen jämfört med befolkningen i stort.

Valsedlarnas utformning och placering är en del av problemet. Jag har sett bilder från vallokaler där valsedlarna var placerade så högt att de var svåra att nå för den som till exempel sitter i rullstol. Lyckligtvis hör detta till undantagen, men ändå.

Texten på själva valsedeln är ibland ganska liten. Valsedlarna är tunna, och det kan vara lätt att få med sig fler än en valsedel i kuvertet. Då blir de ju ogiltiga.

Personröstning är särskilt svårt för personer med synnedsättning. Trots att Valmyndigheten tillhandahåller punktskriftsmaterial för synskadade kan det vara svårt för dem att faktiskt veta att de har fått rätt valsedel i kuvertet.

Fru talman! Som jag nyss sa har det svenska valsystemet många styrkor, men det finns också behov som behöver adresseras för att stärka demokratin och öka delaktigheten.

Systemet med partivalsedlar har en lång tradition i Sverige och är välkänt för många väljare. Att rösta är enkelt, särskilt om man lägger sin röst på ett parti som redan är etablerat i riksdagen eller har fått minst 1 procent av rösterna i de senaste valen.

För dessa partier ser valadministrationen till att valsedlar finns tillgängliga i alla vallokaler och förtidsröstningslokaler, men för små partier liksom för nya partier är det inte lika lätt. De måste själva distribuera sina valsedlar till röstmottagningsställena, och om en sådan valsedel saknas måste väljaren själv skriva partinamnet. Alla har ju inte en lika snygg

handstil som jag, så det är inte säkert att man kan se vad det står och då blir rösten ogiltig.

Vi har en låg andel ogiltiga röster, vilket väl betyder att systemet fungerar bra. Men vi kan säkert göra det ännu bättre.

Avslutningsvis vill jag säga att valet är grunden för vår demokrati. Det är genom det vår röst påverkar framtiden, formar politiken och säkerställer att våra värderingar representeras i de beslutande församlingarna. Därför är det avgörande att valsystemet är tillgängligt, begripligt och rättssäkert för alla väljare.

Anf. 46 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Ett valsystem som väljarna har förtroende för och känner igen och som är transparent är en förutsättning för demokratins legitimitet. Det finns en sittande utredning – Susanne Nordström nämnde den – som tittar på valsedelssystemet, och den måste naturligtvis få arbeta klart innan man uttalar sig om några förslag.

Det finns naturligtvis en del brister i valsystemet att titta på. Men jag förutsätter att den tradition vi har i Sverige med breda majoriteter i frågor som rör demokratins funktionssätt får gälla även denna gång. Det är viktigt för valsystemets legitimitet hos alla.

Vi lever i en tid när demokratin hotas och utmanas runt om i världen. Låt oss därför vara extra varsamma om den känsliga struktur som ger demokratin legitimitet. Förändringar bör ske långsamt och försiktigt – jag känner att jag som socialdemokrat är väldigt konservativ i de här frågorna. Förändringar ska gå långsamt. Det finns ett egenvärde i att väljarna känner igen sig från gång till gång när man går och röstar.

Vi har alla en gång röstat för första gången. Det var nervöst. Tänk om det vore som att rösta första gången varje gång man gick och röstade för att någon utredning hade hittat på någon ny reform för hur man ska bete sig! Så vill vi nog inte ha det.

För att demokratin ska ha legitimitet krävs ett högt valdeltagande. Sverige har traditionellt haft ett högt valdeltagande i val till riksdagen, ända uppemot 90 procent. Därför är det oroande att valdeltagandet har fallit i de senaste valen. Vi socialdemokrater vill att en plan för ökat valdeltagande tas fram, och därför yrkar jag bifall till reservation 1.

I övrigt innehåller betänkandet tankar om förändringar. Det handlar exempelvis om skilda valdagar, sänkt rösträttsålder och så vidare. När det gäller en del frågor kan man vid första tanken känna att det där var väl en käck idé – det kanske man skulle göra! För att de där käcka idéerna verkligen ska bli förslag krävs dock ordentliga utredningar och mycket eftertanke.

En fråga vill jag dock nämna som sticker ut och som jag tycker att det finns anledning för oss förtroendevalda att skämmas över. Det gäller möjligheterna för synskadade att utöva sin rösträtt på ett sätt som upprätthåller valhemligheten. Detta har diskuterats länge, och det är verkligen dags att vi nu kommer i mål i den frågan.

Anf. 47 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation 4 i detta motionsbetänkande avseende valfrågor. Sverigedemokraterna har även en rad andra reservationer i detta betänkande. Självfallet

ställer vi oss positiva till dessa även om jag inte yrkar bifall till dem. Jag kommer dock att passa på att kort prata om några av våra förslag.

Sverige är formellt en konstitutionell monarki. Framför allt är vi en parlamentarisk och representativ demokrati. Det är genom de fria och allmänna valen som vi överlåter den politiska makten i vårt land. Det är just via dessa val som folkviljan får sin tydliga röst, och det är därigenom som vi bestämmer hur Sverige ska styras.

Samtidigt måste vi vara medvetna om att det är just själva valprocessen som är en av demokratins mest känsliga moment. Återkommande incidenter och tillbud riskerar att underminera det förtroende som valresultatets legitimitet bygger på: en legitimitet som är helt avgörande för en levande och hälsosam demokrati.

Därför anser vi att en central incidentrapportering är nödvändig. Med en nationell samordning kan vi både under och efter ett val snabbt identifiera de sårbarheter som otillbörligt kan påverka resultatet.

Det första och viktigaste steget för att åtgärda problem är att veta exakt vad som är fel. Om vi inte effektivt kan samla in och analysera de incidenter som rapporteras av Valmyndigheten, Valprövningsnämnden och de kommunala valnämnderna blir det nämligen omöjligt att få en tydlig överblick över vilka delar av vårt valsystem som inte fungerar som de ska.

Vi har också en oreglerad situation kring de kommunala valinformatörerna. Det har tragiskt nog förekommit oegentligheter i samband med denna tjänst, en tjänst som till sin natur ska vara helt oberoende och som vanligtvis riktar sig till de väljargrupper som behöver extra stöd för att kunna utöva sin rösträtt. Därför är det vår uppfattning att nationella riktlinjer, där opartiskheten står i centrum, måste tas fram för att säkerställa att dessa aktörer lever upp till sitt viktiga uppdrag.

Fortsättningsvis vill jag lyfta fram behovet av ett strikt legitimationskrav för den som röstar. I dag finns möjligheten att en annan person kan intyga en väljares identitet eller där en röstmottagare, baserat på personkännedom, kan godkänna en röst. Detta lämnar rum för godtyckliga bedömningar, vilket vi anser är olyckligt.

Ett återkommande bekymmer är att fel väljare ibland blir avprickad i röstlängden, vilket i praktiken riskerar att frånta en medborgare dennes rösträtt. Med ett införande av ett obligatoriskt legitimationskrav är vi övertygade om att risken för sådana misstag skulle minska avsevärt.

Dessutom måste vi säkerställa att de platser där röstmottagning sker är strikt neutrala och fria från otillbörlig politisk påverkan. Enligt vallagen är det förbjudet med propaganda eller annat som syftar till att påverka väljarna i val- och röstningslokaler. Tyvärr kan tolkningen av vad som utgör politisk propaganda variera stort mellan kommunerna, vilket riskerar att skapa ojämlika spelregler och osäkerhet. I en kommun är det bestämt av valnämnden att ingen kampanjverksamhet ska tillåtas i en radie runt vallokalen. I en annan kommun sätter ett parti upp ett kampanjtält vid ingången till röstningen. Vid en vallokal står åtta företrädare för åtta partier och delar ödmjukt ut valsedlar. Vid en annan står åtta företrädare för ett parti och delar ut valsedlar så att väljaren tvingas löpa gatlopp för att komma in i själva vallokalen.

Regelverket behöver ses över när det gäller vad som definieras som propaganda så att samma villkor gäller för alla kommuner och utlandsmyndigheter.

Vidare anser Sverigedemokraterna att personer som bistår väljare ska uppfylla strikta krav för att skydda vår demokratis grundläggande princip om valhemlighet. Därför föreslår vi en straffsanktionerad tystnadsplikt för anhöriga eller andra enskilda som hjälper väljare att rösta. Röstmottagare, som redan omfattas av tystnadsplikt och straffansvar, bör även informera väljarbiträden om detta krav. Med tanke på att de väljare som behöver assistans oftast tillhör de mest sårbara i vårt samhälle anser vi att denna ytterligare åtgärd är absolut nödvändig.

Jag kan avsluta med en kommentar kring valsedelssystemet. Med hänsyn till de erfarenheter som bland annat Valmyndigheten har redovisat har Sverigedemokraterna kommit överens med regeringen inom Tidöavtalet att valsedelssystemet med partispecifika valsedlar nu ska ses över. Som ett resultat av denna överenskommelse har regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté att se över valsedelssystemet, och vi får återkomma i frågan när utredningen kommit med sitt resultat.

Anf. 48 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Demokratin är grunden för vårt samhälle. Det är genom fria och oberoende val som vi, det svenska folket, utövar vår makt och formar Sveriges framtid. Det är demokratin som avgör vem som styr, vilka lagar som stiftas och i vilken riktning Sverige ska gå.

Ur demokratisk synvinkel är förtroendet för våra val helt centralt. Demokratin bygger på att våra val genomförs på ett tryggt, rättvist och säkert sätt, och det är detta vi debatterar i dag: valfrågor och det svenska valsystemet.

Fru talman! Vi ska vara stolta över att Sverige har en lång historia av ett stabilt valsystem. Men vi kan inte luta oss tillbaka och ta detta för givet. Vi behöver fortsätta stärka skyddet av valhemligheten, öka säkerheten i röstningsfarandet, förenkla för utlandssvenskar att rösta och se till att valsystemet är robust nog att stå emot yttre och inre hot.

Fru talman! I Valmyndighetens rapport om erfarenheter från valen 2022 konstateras att för en majoritet av väljarna fungerar valen och röstningen väl. Men samtidigt finns det behov av förändringar för att förenkla, förbättra och skapa ett mindre sårbart system.

Det är mot denna bakgrund som det just nu pågår ett arbete i en parlamentarisk kommitté med att se över, utvärdera och överväga förändringar av valsedelssystemet. Detta är nödvändigt och välkommet.

Det är tydligt att det nuvarande valsedelssystemet har blivit allt svårare att hantera. Ett exempel är valsedelsställen, som är nästan omöjliga att överblicka, med full uppsättning av tre namnvalsedlar per parti, lika många med bara partibeteckning och därutöver helt blanka valsedlar.

För att skydda valhemligheten var valsedelsställen vid valet 2022 inramade med insynsskydd, som delvis bidrog till att ytterligare försvåra överblickbarheten. Inte så få väljare uppgav att de inte kunde hitta det partis valsedlar som de sökte. Dessutom fick bara en väljare i taget släppas fram, vilket ökade köbildningen, något som jag själv bevittnade i egenskap av vice ordförande i valnämnden i min hemkommun Vimmerby.

Ett annat exempel är den oproportionerligt stora andelen underkända poströster från utlandet. För att en försändelse ska godkännas ska den vara poststämplad i utlandet inom ett visst datumintervall. Jag har dock själv erfarenhet av den synnerligen opålitliga postgång som kan råda i vissa län-

der och hur man hellre samlar ihop flera veckors brev för att skicka med en bekant som är på väg hem och kan lägga på breven hemma i Sverige. Jag kan tänka mig att detta särskilt gäller en så viktig försändelse som ens valsedel. Man kanske inte vågar betro postgången med att den ska komma fram i rätt tid utan hellre skickar den med någon bekant som ska hem. Men med en svensk poststämpel blir en utlandsröst underkänd. Och hur ofta får man för övrigt numera brev som över huvud taget är poststämplade?

Detta är exempel på sådant som behöver lösas på ett bättre sätt.

En annan mycket angelägen fråga är hur man skyddar valhemligheten för en person med ett funktionshinder som gör personen beroende av någon annans assistans vid röstförfarandet.

I detta motionsbetänkande behandlas även förslag kring valkretsindelning, procentspärrear för ett parti att komma in i någon av de parlamentariska nivåerna, hur man ska öka valdeltagandet från olika befolkningsgrupper och en del annat. I dessa olika delar hänvisar vi till pågående utredningsarbete inom ramen för Valsedelskommittén, som ska vara klar i september i år, eller till andra delar som är under beredning i Regeringskansliet.

Fru talman! Kristdemokraterna kommer alltid att stå upp för en trygg, rättvis och säker valprocess. Demokratien är värd att försvara – varje dag, varje val.

Med detta sagt vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut och tacka för ordet.

Anf. 49 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3.

Vårt svenska valsystem grundar sig på grundlagens bestämmelser om allmän och lika rösträtt och att valen ska vara fria, hemliga och direkta.

I dag blir man röstberättigad i valen när man fyller 18 år, oavsett kön. Men så har det inte alltid varit. För drygt 100 år sedan var kvinnors rösträtt och kvinnliga riksdagsledamöter nya företeelser. De kom efter en lång och målmedveten kamp mot hårt motstånd. Sverige var faktiskt sist i Norden med att införa rösträtt för kvinnor.

Något man inte får glömma i detta sammanhang är att inte ens efter det genombrott som skedde 1921 fick alla rösträtt. De som hade dömts till fängelse, de som var i personlig konkurs eller hade skatteskulder och de som fick bidrag från fattigvården – alltså dagens försörjningsstöd – fick inte rösta. Det var först 1989 som alla olika rösträttsbegränsningar var borttagna.

Kort sagt kan man säga att rösträtten och vårt valsystem har förändrats, utvecklats och förbättrats över tid, och så behöver det givetvis fortsätta.

Vänsterpartiet har de senaste åren lagt fram flera förslag kopplade till rösträtten. Vi anser precis som tidigare, även om vi inte har motionerat om det denna gång, att rösträtten bör gälla från det år man fyller 18 år. Den reservation vi har i betänkandet och som jag har yrkat bifall till handlar om att vi vill se en sänkt rösträttsålder till 16 år på försök i de kommunala valen, i enlighet med Demokratiutredningens förslag.

Vi kan notera att tidigare år när liknande motioner har behandlats i vårt utskott har utskottets majoritet hänvisat till att man inte vill föregripa Regeringskansliets beredning av utredningens förslag. Men 2022 valde regeringen att avskriva ärendet om utredningens betänkande. Med andra ord

gick den här utredningen från att vara en hyllvärmare till att faktiskt ha förpassats till papperskorgen totalt. Det tycker givetvis mitt parti och jag är beklagligt, särskilt eftersom flera länder i vår omvärld har sänkt rösträttsåldern.

Fru talman! Vi vet från forskningen att vanan att rösta grundläggs i unga år, och vi vet också att valdeltagandet är lägre bland förstagångsväljare än i resten av befolkningen. Den valinformation som ges till gymnasieskolans elever under en valrörelse av till exempel ungdomsförbund eller partier är därför särskilt viktig, men den mobiliserande effekten försvagas när många av dem som sitter i klassrummet inte berörs eftersom de inte kommer att ha möjlighet att rösta. Särskilt i frågor som rör skola, fritid, samhällsplanering och andra områden som direkt berör ungas vardag tycker vi att det är rimligt och önskvärt att unga får mer inflytande.

Genomsnittsåldern för förstagångsväljare i Sverige är i dag 20 år, och det är faktiskt den högsta genomsnittsåldern i hela Europa.

Om man på försök hade sänkt rösträttsåldern till de kommunala valen till 16 år skulle i stället genomsnittsåldern sjunka till 18 år i kommunfullmäktigevalen. Det var precis det som demokratiutredningen föreslog. Det skulle också innebära att en majoritet av förstagångsväljarna går i gymnasiet första gången de har rösträtt, och det skulle ge skolväsendet en möjlighet att utveckla och utvidga sitt demokratiarbete och vara ett stöd för förstagångsväljare som behöver navigera bland komplicerade politiska ideologier och förslag.

Slutligen, fru talman, vill jag säga någonting om de erfarenheter som finns från tidigare års val och vårt valsystem.

Jag är, precis som vissa av de tidigare talarna, ledamot i valsedelsutredningen, vars arbete pågår. Jag ska givetvis inte föregripa utredningens förslag, men ju mer jag tänker på vårt valsystem inser jag också vilket fundament det är för vår demokrati och hur oerhört intressanta dessa frågor faktiskt är.

Det svenska valsystemet grundar sig, precis som tidigare talare har sagt, på allmän och lika rösträtt samt att valen ska vara fria, hemliga och direkta. Det fastslås i vår grundlag. Rösträtten bestäms utifrån opartiska krav, till exempel ålder. Alla väljare har lika rätt att påverka resultatet genom det vi brukar kalla en röst per person – i denna världsordning en kanske udda företeelse numera.

Valhemligheten är stark. Ingen annan får bestämma vad en väljare ska rösta på eller tvinga väljaren att berätta hur hen har röstat. Det är givetvis viktigt att valsystemet har en robusthet mot försök till manipulation på olika sätt. Det anser jag att vi har i dag med hjälp av vårt decentraliserade system med röstmottagning och rösträkning runt om i hela landet. Röstmottagningen och rösträkningen är offentlig. Vem som helst kan titta när man exempelvis räknar rösterna.

Transparens och decentralisering bidrar till att skapa ett system som gör det svårare att manipulera eller att påverka valresultatet. Det betyder, precis som tidigare talare också har varit inne på, inte att vårt valsystem är perfekt i alla delar utan att det också behöver ses över kontinuerligt. Jag instämmer givetvis med tidigare talare i detta.

Jag vill också instämma i det som många partier i riksdagen är bekymrade över, vilket även har tagits upp av tidigare talare. Det gäller behovet av att belysa den situation som råder för väljare med olika former av syn-

nedsättning eller annan funktionsnedsättning. De har större svårigheter än oss andra att bevara valhemligheten. Här pågår ett arbete som jag verkligen hoppas kommer att leda någonstans. Jag vet att vi i konstitutionsutskottet är eniga om att det givetvis är oerhört viktigt att alla människor garanteras den valhemlighet som de har rätt till.

Anf. 50 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! I det betänkande som vi debatterar just nu hanterar vi valfrågor, och det kan tyckas ha ett praktiskt perspektiv i vår diskussion. Det handlar mycket om vilka lärdomar vi kan dra av 2022 års val, hur vi säkerställer att personer med synnedsättning kan rösta med bibehållen valhemlighet eller hur hanteringen av utlandsröster kan bli mer tidsenlig.

Alla dessa frågor är viktiga för att säkerställa valens legitimitet. Men val är så mycket mer. Tack vare demokratiska val och fredliga maktövertaganden är vi många i världen som numera lever i fred och frihet. I Sverige väljer vi vem som ska få förtroendet att styra, och vart fjärde år kan vi utvärdera och se om förtroendet kvarstår eller om vi hellre vill ha andra företrädare.

Diktaturer, statskupper och krig är alternativen till demokratiska val, och de är sällan trevliga. Detta till trots våras det inte riktigt längre för demokratin i världen. V-Dem-institutet, som årligen redovisar hur demokratin utvecklas i världen, tecknar en dystert bild. Sedan 2009 har andelen av världens befolkning som lever i länder som har autokratiserats varit större än andelen som lever i länder som har demokratiserats. Det är oroväckande trender vi ser, och vi ser också hur länder utsätts för desinformation och utländsk påverkan inför och under val.

Maria Ressa, journalist och mottagare av Nobels fredspris 2021, sa i en intervju förra året att i slutet av 2024 vet vi om demokratin överlever eller dör. Bakgrunden till hennes oro är den snabba utvecklingen av AI, deepfakes och sociala medier. Jag misstänker att det finns ytterligare oroande saker som har lagts till listan sedan dess. Svaret på frågan om demokratin överlever eller dör är inte så lätt att avgöra, men vi kan väl konstatera att det skakar rejält på många ställen i världen när vi ser till den demokratiska utvecklingen.

Fru talman! Vi har förmånen i Sverige att få diskutera de frågor vi diskuterar i dag, det vill säga hur vi genomför förändringar i valsystemet för att stärka demokratin, hur vi gör det möjligt för fler synskadade att rösta med bibehållen valhemlighet, hur våra valsedlar ska utformas och hur vi kan ta till vara de erfarenheter vi fick under 2022 års allmänna val och i 2024 års val till Europaparlamentet.

Det är verkligen en ynnest: Hos oss lever och frodas demokratin. Men det är viktigt att komma ihåg att demokratin ändå är bräcklig. Den är helt beroende av att du och jag – vi alla – står upp för den, i stort som i smått.

Slutligen, fru talman, är en liberal käpphäst som vi brukar lyfta upp i samband med betänkandet skilda valdagar för riksdag respektive kommun- och regionval. Även om det vid ett flertal tillfällen har konstaterats att det inte finns stöd för att införa skilda valdagar, vill jag ändå uppehålla mig en liten stund vid frågan.

Den gemensamma valdagen och Sveriges fyraåriga mandatperioder gör att Sverige är ett av de demokratiska länder i världen som har längst mellan valen. Den gemensamma valdagen leder till att riksdagsvalet ham-

nar i fokus och att region- och kommunalvalen ofta hamnar i skymundan, inte minst i regioner med mindre medial bevakning av de lokala fullmäktigevalen.

I 2022 års val blev det tydligt att skillnaden mellan vilka frågor som prioriterades av män respektive av kvinnor var stor. Frågor som generellt engagerade fler kvinnor – vård, skola och omsorg – hanterades i högre utsträckning inom kommuner och regioner. När dessa val kommer lite i skymundan är det problematiskt, också ur ett jämställdhetsperspektiv.

Det finns ytterligare skäl till att svenska folket borde få gå till valurnorna vid fler än ett tillfälle under en fyraårsperiod och rösta till de olika nationella församlingarna. Jag kommer inte att gå in på dem nu, men jag konstaterar att Liberalerna ändå på sikt hoppas att vi ska kunna införa skilda valdagar i Sverige.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 51 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Valdeltagandet används ofta som mätare på tillståndet för demokratin i vårt samhälle. Nu har valdeltagandet minskat under såväl det senaste riksdagsvalet som EU-valet 2024 med 3 respektive 2 procentenheter. Det är signaler som ska tas på stort allvar. Det finns frågor i detta som definitivt behöver diskuteras.

En levande demokrati är uthållig och kännetecknas av delaktighet och jämlika möjligheter och inflytande. En hel del görs och har gjorts, men mer finns att göra. Vi behöver bland annat fundera på hur ungdomar i framför allt gymnasieåldern kan engageras mer. Jag återkommer med ett resonemang om sänkt rösträttsålder alldeles strax. Men jag tycker också att förslaget från S-gruppen i utskottet om ett mindre ängsligt förhållnings-sätt i fråga om att låta politiska ungdomsorganisationer komma in på skolorna har uppenbara poänger.

Fru talman! Det är kanske inte just valsedlarna som gör att valdeltagandet sjunker, men likafullt är det naturligtvis angeläget att göra en översyn av systemet i takt med ett ökande antal förtidsröster och ett större hän-synstagande till kostnader och miljö och slutligen också för att öka möj-ligheten att förstå och kunna göra rätt. Nu pågår arbetet med en sådan över-syn, och vi avvaktar de förslag som den parlamentariska kommittén kom-mer med. Det finns såvitt jag förstår både mer långtgående förslag och förslag som handlar mer om anpassning av det system vi har.

Fru talman! Vi är överens om att demokratin behöver utvecklas och breddas. En bredare förankring i samhället är önskvärd, inte minst mot bakgrund av de sjunkande siffrorna för valdeltagandet. I den här talarstol-len pratade jag om en sänkt rösträttsålder även för ett år sedan. Den stenen rullade tillbaka igen, men som Sisyfos kommer jag att fortsätta rulla upp den på agendan igen.

Vad har hänt sedan våren 2024 som ger mig skäl att ta upp frågan igen? Det finns några punkter.

Vi ser ett ökande engagemang i frågan från civilsamhället. Såväl ung-domsorganisationer som stora organisationer som arbetar för barnens bäs-ta tycker att det är en bra idé.

Den demokratiutredning som var under beredning i Regeringskansliet under en period har nu avslutats utan förslag på området. För pessimisten kan det tolkas som att vi är tillbaka på ruta ett igen. För en mer optimistiskt

lagd person som jag kan det ses som att vi står fria att komma med nya förslag.

Slutligen stöder forskning och uppföljning på området fortfarande tanken på en rösträttsålder vid 16 år. Det finns flera exempel på länder och delstater där 16-åringarna har rösträtt, och jag kan inte se att det finns exempel där man har valt att gå tillbaka till en högre ålder efter att man har provat den lägre gränsen.

Dessutom kan man möjligen hävda att den uppluckring av vad det innebär att vara vuxen, som i någon mening kan knytas till myndighetsålder, har fortsatt i mer negativ riktning när bland annat regeringen resonerar om fängelsestraff för barn.

Bland exempel på länder som har erfarenhet av rösträtt för 16-åringar finns Österrike, Skottland, Malta, Argentina, Brasilien, Ecuador liksom delar av USA, Tyskland och Estland.

En viktig aspekt av detta är vad en tysk forskargrupp presenterade i april förra året. Gruppen undersökte och sökte svar på frågan om ungdomars sätt att söka information förändrades i samband med att de fick rösträtt. Det visade sig att rösträtten gjorde stor skillnad i de politiska diskussioner som de engagerade sig i eller vilka valkompasser de använde sig av. Det visade sig alltså att det inte är själva röstandet som förändrar beteendet, utan det är rösträtten, det vill säga rätten att kunna rösta.

Vi vet att många unga inte känner sig delaktiga i samhället och inte har inflytande över beslutsfattandet, något jag också tog upp i debatten om rättsstatsprincipen. Det saknas ju inte frågor och utmaningar där ett större engagemang skulle vara värdefullt: klimat, miljö, rättsfrågor på många områden och internationellt samarbete, bara för att nämna några.

Vi fick rösträtt vid 18 års ålder 1975. Då var jag 18. När jag ser tillbaka på min gymnasietid och jämför med min nu 18-åriga dotter kan jag tycka att det i allra högsta grad är en rimlig ordning att de med den mognad som de uppvisar i dag förtjänar möjligheten att delta också med rösträtt.

För Miljöpartiets del säger vi liksom tidigare att rösträtt för 16-åringar är en angelägen reform som skulle kunna introduceras som försöksverksamhet i några kommuner och regioner med sikte på valen 2030.

Med det sagt yrkar jag bifall till reservation 3 och tackar för debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

§ 12 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor

Trafikutskottets betänkande 2024/25:TU6

Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor
föredrogs.

Anf. 52 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Sedan oktober 2022 har vi en regering med ambitionen att steg för steg få ordning på Sverige igen. Det är något regeringen jobbar hårt med på alla möjliga politikområden. Det är också en viktig utgångspunkt inom infra-

strukturen och järnvägstrafiken. Det är ett stort arbete, och det finns inga genvägar.

Det är grundläggande för oss moderater att människor och företag kan lita på att tågen går i tid och att godstransporterna klaras av. Punktliga och väl fungerande järnvägar bidrar inte bara till minskade koldioxidutsläpp utan även till ökad konkurrenskraft för hela landet och goda förutsättningar för jobb och tillväxt.

Underhållet av våra järnvägar är en nyckel för att nå en mer tillförlitlig trafik. Järnvägsnätet har många år på nacken och behöver reinvesteras i. Samtidigt krävs ett effektivt genomförande av underhållsåtgärderna. Infrastrukturstyrelsen brukar jämföra med depåstopp inom formel 1. Det kanske är att sikta mot stjärnorna, men förhoppningsvis ger det en signal som gör att vi kan nå trädtopparna.

En förstärkt beställarkompetens och tät samverkan mellan Trafikverket, tågoperatörer och entreprenörer är viktigt för att vi ska använda varje skattekrona så klokt som möjligt. Om man jämför 2024 med 2023 satsar regeringen 18 procent mer på järnvägsunderhållet. För oss moderater handlar det om att värna skattebetalarnas pengar och leverera resultat.

När vi satsar på underhåll i stället för i första hand nya, dyra prestigeprojekt får vi både kortsiktiga och långsiktiga vinster: färre förseningar, mindre störningar och ett mer tillförlitligt tågsystem. Det gynnar både pendlare och godstransporter.

Herr talman! Att fortsätta modernisera vårt signalsystem med ERTMS är en viktig del för att få bort teknik som passerat sin livslängd och möjliggöra ökad kapacitet och bättre säkerhet. Självklart måste det ske ansvarsfullt så att implementeringen inte onödigtvis stör trafiken eller driver kostnaderna för tågoperatörerna i höjden. Regeringen har också gett ett uppdrag om att se över möjligheten till bidrag för ombordutrustning för ERTMS. Vi behöver vara pragmatiska och öppna för stöd och samverkan, så att ombordutrustningen kan uppgraderas i takt med att nya funktioner tas i bruk.

Herr talman! När arbetet sköts ansvarsfullt och långsiktigt får vi resultat. Resenärerna kan lita på att tågtrafiken flyter smidigt. Detta kräver en tydlig rollfördelning och ansvarstagande från alla aktörer i sektorn. Vi behöver en ökad effektivitet i underhållsarbetet så att upprustningen sker i rätt tid och med rätt metoder. Trafikverket har press på sig från regeringen att öka sin beställarkompetens och att arbeta på ett sätt som stör trafiken så lite som möjligt.

Vi har också öppnat för möjligheten till alternativ finansiering. Vi måste se till att kunna göra nödvändiga investeringar. Då kan man behöva använda sig av vanlig anslagsfinansiering och banavgifter men även titta på alternativa intäktsmodeller för att få så mycket räls på plats på så kort tid som möjligt. Syftet är att säkra resurserna för ett långsiktigt robust järnvägsnät.

Vi behöver också fokusera på att möjliggöra längre och tyngre godståg för att stärka industrins konkurrenskraft. Det pågår ett arbete i dag med att skynda på arbetet på Malmbanan, som är viktig ur många perspektiv och inte minst beredskap. Det gäller att göra det enklare för näringslivet att välja järnvägen som transportmedel.

Herr talman! För oss inom Moderaterna handlar järnvägen om att knyta ihop Sverige, minska restiderna och stärka konkurrenskraften i hela landet.

Prot. 2024/25:77
26 februari

Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor

En modern och pålitlig järnväg är helt enkelt en förutsättning för ett Sverige som håller ihop och utvecklas. Vi behöver fortsätta arbeta för att våra järnvägssatsningar används klokt och att vi har koll på kostnaderna så att vi får en punktlig och robust tågtrafik som skapar tillväxt i alla landsändar.

Anf. 53 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket för anförandet, Maria Stockhaus! Det är jätteviktigt med järnvägsfrågorna och att få en robusthet, precis som ledamoten var inne på. Jag vill börja med att säga att jag tycker att regeringen gör mycket som är bra på järnvägsområdet. Ibland handlar diskussionen bara om det som skiljer oss åt, så jag vill betona detta.

Men jag har ett par frågor som jag skulle vilja ställa till ledamoten. Ledamoten var själv inne på behovet av längre och tyngre transporter. Där är både reinvesteringar i järnväg och underhåll jätteviktigt för att komma till skott när det gäller den delen och att få detta att bli verklighet. Jag skulle vilja efterhöra när ledamoten tror att det kan bli verklighet så att vi kan få ett mer sammanhållet system även för de längre och tyngre transporterna, där det behövs en förstärkning på flera olika sätt. När kan detta bli verklighet?

Min andra fråga handlar om något som ledamoten var inne på, vikten av godstrafik på järnvägen. Längre och tyngre tåg är en del, men en annan fråga som har lyfts upp i det sammanhanget är banavgifterna. Jag vet att man har gett ett uppdrag till Trafikverket, som tittar på ett annat system för banavgifter. Är ledamoten och därmed också regeringspartierna beredda att göra en paus i höjningen av banavgifterna för att kunna invänta ett mer flexibelt system, så att man inte först knockar godstransporterna med en 40-procentig höjning och sedan gör en omfördelning? Skulle man kunna tänka sig ett flexiblere införande?

Anf. 54 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, ledamoten, för frågorna!

Det är självklart så att vi just nu befinner oss lite i en mellanperiod. Vi har lagt fram infrastrukturpropositionen, och det kommer direktiv till Trafikverket att utifrån den propositionen och de förutsättningarna titta på hur den nya nationella planen ska se ut. De frågor som Ulrika Heie ställer handlar till stor del om sådant som kommer att hamna i den nya infrastrukturplanen.

Att satsa på godstrafik och se till att vi har möjlighet att köra längre och tyngre tåg och att satsa på underhåll, vilket ledamoten också lyfter som oerhört viktigt för trafiken med längre och tyngre tåg, är en tydlig inriktning som regeringen har. Av den historiska satsning vi nu gör med 1 200 miljarder kronor, vilket känns som en nästan ofattbar summa, går också en stor del till underhåll av både väg och järnväg. Vi anser att det är viktigare att se till att det vi har fungerar än att fokusera på exempelvis nya stambanor för höghastighetståg, vilket var fokuset för den förra regeringen.

När det gäller banavgifterna håller vi på att, som ledamoten efterlyser, titta på möjligheten att hitta en flexiblere lösning så att det inte ska slå mot godstrafiken. Det finns dessvärre en del EU-regleringar som gör att det inte är möjligt att pausa höjningen i dagsläget. Men förhoppningen är att så fort som möjligt kunna hitta en bra lösning.

Anf. 55 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaren på frågorna! Jag kommer osökt att tänka på en tredje fråga, för ledamoten inledde med att säga att vi nu är i en mellanperiod – det har kommit en infrastrukturproposition, och det kommer direktiv till Trafikverket. Jag skulle vilja fråga när dessa direktiv till Trafikverket kommer så att vi får veta på vilket sätt regeringen avser att prioritera olika delar. Även om ledamoten säger att mer pengar kommer att satsas på både väg- och järnvägsunderhåll ser vi att ökningen för vägunderhållet utgör den största delen. Jag är orolig över att den ökning vi ser för järnvägsunderhållet inte kommer att räcka.

Jag är glad över den signal som jag uppfattar från ministern: Om det bara finns möjlighet att öka insatserna gällande järnvägsunderhåll kommer dessa möjligheter att utnyttjas framöver. Det tycker jag är en jätteviktig signal när det gäller detta.

Jag är medveten om att man hänvisar till EU och så vidare, men samtidigt blir det en väldig ryckighet. Finns det verkligen ingen möjlighet för regeringen att i stället för att bara skylla på EU faktiskt verka för att det blir en smidigare övergång till ett nyare regelverk? Och när kommer direktiven?

Anf. 56 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Herr talman! Vi tillhör EU och har att följa de regelverk som finns. Vi fick ju alla signaler om banavgiftshöjningen och de eventuella problem den skulle kunna skapa, och man har gjort allt man har kunnat för att se om det går att hitta någon lösning för övergången. Bedömningen är att det inte gör det, om man inte ska bryta mot EU:s regelverk. Så långt var regeringen inte beredd att gå.

När det gäller den här regeringens infrastrukturproposition och hur planen kommer att se ut ser man om man tittar i infrastrukturpropositionen att det är oerhört tydligt att det blir stora satsningar på järnvägsunderhåll. Vi ger Trafikverket så mycket pengar som de säger att det är möjligt för dem att göra av med under den här planperioden.

Samtidigt pågår ett stort arbete gentemot Trafikverket. De är väl medvetna om att de har problem och behöver effektivisera sina processer, förbättra sin upphandlingskompetens och vara mer innovativa i sina upphandlingar. Detta är ett arbete som pågår. Det finns en beredskap att skjuta till mer pengar om man bedömer att det går att göra av med mer pengar på järnvägsunderhåll. Som jag sa i mitt anförande höjdes anslagen för järnvägsunderhåll med 18 procent mellan 2023 och 2024.

Det finns alltså en oerhört tydlig ambition hos den här regeringen, vilket inte fanns hos den förra. I den förra regeringens plan står det uttryckligen att anläggningarna kommer att vara i sämre skick i slutet av den här planperioden än i början. Den här regeringens ambition är att vi inte ska ha den typen av skrivningar i den nya nationella planen.

Anf. 57 ZARA LEGHISSA (S) replik:

Herr talman! Jag vill ställa frågor till ledamoten som berör kollektivtrafik, och inte vilken kollektivtrafik som helst utan kollektivtrafik för människor som har funktionshinder med fokus på bland annat dem som har en synnedsättning eller är blinda.

Trafikanalys har haft i uppdrag av regeringen att kartlägga hinder för tillgänglighet och användbarhet inom kollektivtrafiksystemet för personer med funktionsnedsättning. Rapporten *Kollektivtrafikens barriärer – kartläggning av hinder i kollektivtrafikens tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning* överlämnades till regeringen i mars 2019. I slutrapporten diskuteras myndigheternas insatser och funktionshindersrörelsens perspektiv samt undersökningar, forskning och statistik.

I mars 2022 fick Trafikanalys ett nytt regeringsuppdrag att kartlägga tillståndsgivningen för färdtjänst. Bakgrunden till uppdraget var att det uppmärksammats att personer som tidigare ansetts tillhöra färdtjänstens målgrupp nekats rätt till färdtjänst. Främst har detta berört personer med synnedsättning. I uppdraget ingick också att analysera den nuvarande tillämpningen av bestämmelserna i lagen om färdtjänst. I mars 2023 redovisade Trafikanalys rapporten *Tydligare kriterier för färdtjänstillstånd*.

Jag vill fråga ledamoten när vi får se skarpa förslag i denna fråga.

Anf. 58 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Herr talman! Ledamoten tar upp en angelägen fråga som jag vet är väldigt besvärlig för framför allt den berörda målgruppen. Det tråkiga svaret är att en sådan här utredning bereds i Regeringskansliet. I och med att tillståndsgivningen för färdtjänst är utlagd på kommunerna i samarbete med regionerna – det är läkare som gör bedömningarna – är frågan inte helt okomplicerad. Svaret är alltså att detta fortfarande bereds inom Regeringskansliet och att regeringen kommer att återkomma med förslag för att hitta en lösning på de problem som Transportstyrelsen lyfter.

Anf. 59 ZARA LEGHISSA (S) replik:

Herr talman! Jag vill tacka ledamoten för svaret. Men återigen: Det har gått två år. Färdtjänst är inte bara transport för dessa personer, utan det handlar om att garantera deras rörelsefrihet så att de kan leva ett liv med god livskvalitet och en meningsfull vardag.

Jag vill också fråga ledamoten om ledamoten kommer att verka för att förslagen kommer och att de kommer skyndsamt.

Anf. 60 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Herr talman! Nu har den här frågan levt ända sedan 2019, så även tidigare regeringar har varit involverade i detta. Man kan också tycka att det är lite magstarkt att säga att detta ska komma skyndsamt när den förra regeringen också har haft frågan på sitt bord, men jag har inget annat svar. Jag har inte den exakta tidsplanen för när förslaget kommer.

Jag förstår hur angeläget detta är för de människor som i dagsläget behöver färdtjänst på grund av synnedsättning men har svårt att få det. Det är något som finns med i beredningen av frågan.

Jag får återkomma när förslagen kommer.

Anf. 61 ULRIKA HEIE (C):

Herr talman! Centerpartiet har många förslag när det gäller hur vi kan stärka både järnvägstrafiken och kollektivtrafiken. Vi står bakom alla våra reservationer i betänkandet, men jag vill yrka bifall bara till en, nämligen reservation 32, som handlar om färdtjänst.

Det är också där jag vill börja mitt anförande: alla människors möjligheter och tillgänglighet till en fungerande färdtjänst för dem som behöver det. I replikskiftet alldeles nyss fanns det en diskussion med en regeringsföreträdare om just den frågan.

Myndigheten för trafikanalys tog fram en rapport som hette *Tydligare kriterier för färdtjänsttillstånd*. Rapporten innehåller flera konkreta förslag. Som jag förstår det hölls den senaste interpellationsdebatten om detta i kammaren i oktober 2024. Nu vi i slutet av februari 2025. Jag tänker att det inte ska ta så lång tid att bereda ett sådant ärende att det behöver dra ut på tiden.

Från Centerpartiets sida önskar vi att man ska bli klar med sin beredning och kan lägga fram ett förslag i denna kammare, så att lagstiftningen kan börja gälla från den 1 januari 2026.

Till er som företräder unga med synnedsättning vill jag säga tack för samtalet i dag. Det är otroligt viktigt att vi lyssnar på de personer som berörs av detta på olika sätt. Jag hoppas att ni hade bra samtal med alla partier. Om det inte var möjligt i dag – med full respekt för att vi har fulla kalendrar – hoppas jag ändå att alla partier tar sig tid att lyssna oavsett när det blir. Den här frågan ska inte låta vänta på sig. Den är angelägen nu, och den behöver lösas nu, oavsett vem som inte har gjort vad tidigare.

Men låt mig gå från det personliga till hela det stora järnvägssystemet i vårt land, som också hänger ihop med länderna runt omkring. Vi ska inte prata om hela systemet, men järnvägen är något som våra föregångare byggde ut på 1800-talet, där mycket privat kapital också investerades i järnväg på olika sätt. Sedan elektrifierades järnvägen till stor del. Det är detta vi ser i vårt betänkande i dag.

Ta gärna del av betänkandet, skulle jag vilja säga till dem som lyssnar på debatten i dag. Det är ett betänkande fullt av kunskap för den som är intresserad.

I dag har vi ett system som, när det fungerar, gör att människor och gods kan transporteras på ett bra sätt i hela vårt land. Det är effektivt och också bra ur klimatsynpunkt. Så är det alltså när det fungerar, men det går nästan inte en enda dag utan att man hör att det är något problem i anläggningen.

Det har varit en grov försummelse av tidigare regeringar, oavsett partifärg – under den senaste 30-årsperioden har de flesta partier varit i regeringsställning någon gång, så jag tänker att detta är något som vi kollektivt kan ta på oss – att inte ha skapat ett system som är resilient och robust och klarar av påfrestningar av olika slag. Det kan handla om alltifrån en fågel på Göteborgs central som, om det är sant, orsakade ett strömbortfall i förra veckan, till problem i signalsystemet som gjorde att det var svårt att ta sig till Stockholm i dag. Det är svårt för tyngre tåg att trafikera längre sträckor eftersom vi inte har ett utbyggt system för tyngre och längre tåg. Det handlar också om de klimatförändringar som gör att till exempel banvallar raseras av översvämningar och så vidare.

Det går att skylla på många faktorer för att förklara varför vi är där vi är i dag. Men det duger inte att, som regeringen gör nu, hindra nybyggnation och lägga otillräckliga resurser på underhåll. Även om regeringen nu säger att man lägger en ökad andel på underhåll menar man ändå att man under den nu aktuella planperioden, alltså de närmaste elva tolv åren, inte kommer att kunna avhjälpa underhållsskulden med mer än 10–15 procent.

Det är oerhört allvarligt, för det innebär faktiskt att skulden bara ökar och att vi flyttar fram problemet till kommande generationer.

Just järnvägen kostar enorma summor, både i nybyggnation och i underhåll. Men man får inte användbarhet och valuta för sina investeringar förrän man har ett helt fungerande system. Dagens ordning, där vi ska vänta så länge på att systemet blir färdigt, är ingen bra ordning. Så kan vi inte ha det.

Dagens debatt handlar mycket om underhåll när det gäller järnväg och om signalsystem. Det var ett bra besked som kom från regeringen häromdagen om ERTMS och möjligheten till stöd för ombordutrustning. Jag hoppas att det förslaget blir lika bra när det möter verkligheten som det var när man presenterade det på presskonferensen. Men när det gäller underhållet är jag orolig på riktigt. Det kommer inte att räcka.

Herr talman! Det saknas en gemensam målbild för järnvägen i Sverige och kanske också för järnvägen i Norden. Dessutom har vårt Natomedlemskap, liksom det mycket förändrade säkerhetsläget i hela världen och inte minst i Europa, verkligen satt fokus på betydelsen av en robust järnväg. Det som skrevs i en proposition i oktober är långt ifrån vad som kan behövas. Jag förväntar mig att direktiven till Trafikverket nu innebär att synen på det förändrade säkerhetsläget gör att man ger ökade befogenheter att snabba upp och lägga mer resurser på järnvägsunderhåll.

Vi behöver breda överenskommelser. Det förs fram i det här betänkandet, inte bara från politiska partier. Branschaktörer talar om en kriskommission som skulle behövas när det gäller punktlighet på järnvägen. Det är dags att ta tag i detta tillsammans.

Ni får ursäkta, men vissa dagar undrar jag om ministern sitter på händerna. Det räcker inte med några uppdrag till Trafikverket, utan det krävs mer. Majoriteten i utskottet skriver i sin text att det behövs ett fungerande järnvägssystem. När det gäller underhållet tror vi i Centerpartiet, i likhet med regeringspartierna, att det är viktigt att man har ett konkurrensutsatt underhåll på en fungerande marknad. Det är bra om man får stabila och långsiktiga förutsättningar.

Centerpartiet har lyft fram behovet av underhåll i det vi kallar för Sverigelyftet. Vi behöver ha en mycket högre målsättning för byte av växlar, möjlighet för längre och tyngre tåg, stabilare signalsystem med mera.

Jag skulle vilja lyfta fram en rapport från Omtag Svensk Järnväg som heter *Järnvägslyftet*. Den första punkten i rapporten, som kanske är den absolut viktigaste, handlar om att man behöver fördubbla reinvesteringarna i svensk järnväg under den kommande tioårsperioden för att på ett markant sätt avhjälpa de problem som finns.

Vad lyssnar regeringen med när man säger att man ska avhjälpa med 10–15 procent av underhållsskulden? Det handlar om att öka takten när det gäller järnvägsunderhållet.

Låt mig gå över till kollektivtrafiken, herr talman! Här har branschaktörerna tagit fram riktigt bra underlag för politiken att använda, med visionen att fyra av tio motoriserade resor ska vara kollektivtrafikresor. Jag skulle tro att vi kommer att få höra mer om Moderaternas kollektivtrafikpolitik lite senare i debatten.

Här finns det viktiga delar att ta tag i, inte minst kopplat till nya former av kollektivtrafik. Det finns många spännande forskningsprojekt som handlar om alltifrån våra egna vanor, bekvämligheter och möjligheter till system för en modernare kollektivtrafik och också en modernare bonus av olika slag som gör att det hela går framåt.

Visst är det regionerna som är kollektivtrafikmyndigheter, men regeringen måste ändå ta ett helhetsansvar när det gäller kommunikationer i hela landet. Propositionen heter ju *Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera*.

Nu vill jag komma in på den upphandlade trafiken i glesbygd. Det var sorgligt att ta del av missen i budgeten när det gällde den upphandlade trafiken. Det sades vara en miss – varför rättade man då inte till det på ett smidigt sätt? Vi har drivit på för nattåg från både Stockholm och Göteborg till norra Sverige. Det behövs för att hela Sverige ska leva och för att det ska vara hållbart att både bo och driva verksamheter i hela landet.

I det här sammanhanget vill jag lyfta upp ytterligare en rapport när det gäller Omtag Svensk Järnväg, och det är den som handlar om regionlyftet.

Om hela Sverige ska utvecklas krävs det betydligt större investeringar än vad regeringen har aviserat. Annars kommer vi allihop att förlora på det. Vi står inte här och pratar om kollektivtrafik och järnvägsunderhåll för att det är det mest häftiga, utan vi gör det för att vi vill vara med och bygga ett samhälle där kompetens och gods kan ta sig mellan delar av Sverige och ut ur och in i det här landet. Det är otroligt viktigt att vi jobbar med det för att människor ska kunna bo, leva och arbeta och för att näringslivet ska kunna utvecklas och därmed också vår konkurrenskraft.

I den här rapporten säger man att näringslivsutvecklingen i en region till stor del avgörs av transportinfrastrukturens förmåga att knyta samman kompetens och företag inom ett geografiskt område. Graden av investeringar i transportinfrastruktur påverkar därmed förutsättningarna för samhällsutveckling och ekonomisk tillväxt.

Det svenska järnvägsnätet är, som vi alla vet, hårt slitet och används på gränsen av sin kapacitet. Jämförelser i Europa visar att Sverige befinner sig i en situation som är svagare jämfört med EU-27 när det gäller transportinfrastrukturens bidrag till konkurrenskraft. Man kan säga att transportinfrastrukturen därför inte ger en konkurrensfördel i stora delar av vårt land utan snarare fungerar som en begränsning.

Det här innebär att jag och Centerpartiet anser att vi, när vi nu går från överskottsmål till balansmål, också måste öronmärka resurser för byggande av infrastruktur. Vi behöver reinvestera i vårt transportsystem. Det är avgörande för vår utveckling och därmed för utvecklingen av vår gemensamma välfärd. Vi är alla med och bygger ett starkt Sverige, där det finns plats för alla människor.

Anf. 62 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag hålla med Ulrika Heie i fråga om beskrivningen – att de problem vi har är en kollektiv synd. Jag stod under hela förra mandatperioden tämligen ensam och påpekade att vi behövde nya finansmetoder.

Vi behöver erkänna att det när man tog bort investeringsbudgeten 1980 skedde en drastisk försämring av den svenska infrastrukturen. Det är den pucken som varje regering har skjutit framför sig.

Samtidigt, herr talman, ropar ledamoten efter mer och en ökad takt. För åhörarnas och tv-tittarnas skull kanske vi då ska rekapitulera vad den här regeringen gör.

Det är den största budgeten någonsin. Det är 27 procent mer i anslag under den här perioden – Trafikverket bad om 20 procent. Det är så mycket pengar som Trafikverket självt har sagt att man klarar av inom järnvägen. Jag har noterat att flera partier i oppositionen, inklusive Centern, säger att det ska göras mer och att takten ska ökas. Men om den myndighet som har ansvaret att göra det här själv säger att man inte kan svälja mer och inte leverera mer uppstår faktiskt en bevisbörda på den som ropar efter mer.

Från regeringens sida och även från kristdemokratiskt håll har det sagts: Ja, det går nog att göra mer, och det är även med i planen. Det handlar om att öppna för alternativa lösningar och titta på andra sätt att organisera sig. Vi har till exempel övre delen av Norrbottenabanan. Där talar man om att kanske jobba i ett eget bolag – där finns det likheter med Öresundsförbindelsen. Den typen av metod kan säkert påskynda detta. Men jag upplever inte att jag hörde något om det i anförandet. Jag hörde bara om mer och mer och skäll på en regering som redan levererar mer och mer.

Anf. 63 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Magnus Jacobsson. Var det någon fråga – förutom ett tal om regeringens förträffliga politik? Det kanske det var. Den här förträffligheten kan väl varje tidigare regeringsföreträdare hävda, för det har alltid gått mer pengar till infrastruktur. På det sättet följer man mönstret sedan tidigare. Man har faktiskt lagt mer i varje proposition som har varit. Sedan har det givetvis varit skillnader i hur man har fördelat detta.

När det gäller vad man kan göra mer lyfte jag behovet av att konkurrensutsätta underhållet som en viktig del för att kunna uppnå en effektivitet – det är det vi ska diskutera lite grann också i nästa debatt. Där skulle jag tro att både jag och Magnus Jacobsson, och våra partier, tror på möjligheten att få ut mer underhåll för pengarna. Det brukar också ministern säga – att det inte bara handlar om mer pengar till infrastruktur utan också om mer infrastruktur för pengarna. Hur man använder detta tror jag alltså är en viktig del.

Jag upplever inte att jag inte gav några lösningar. Det finns ju möjligheter att, precis som ledamoten sa, jobba i olika bolag. Jag är ledsen för att jag fick korta mitt anförande lite – det tog lite för lång tid. Jag måste ha missat den delen. Det är klart att det handlar om alternativ finansiering. Det rör i och för sig en annan debatt som vi hade när det gällde infrastrukturfrågorna alldeles före jul. Detta ingår inte i dagens betänkande, utan det handlar just om de delarna.

Jag minns inte riktigt att Trafikverket sa att man inte ber om mer än 20 procent. Det var väl ändå någonting som ingick i planeringsföresättningen att man skulle räkna på vad 20 procent skulle ge. Det är väl delvis en omskrivning av historien, tänker jag, att ni skulle ha varit alla goda gävors givare och givit ännu mer än vad man önskade sig.

Självklart ser vi att det finns lösningar också. Vi pekar inte bara på problem.

Anf. 64 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag hade förmånen att sitta i riksdagen även under förra mandatperioden. Då befann jag mig i trafikutskottet. Det är sant att det var mer pengar i den föregående planen – den som fortfarande gäller och som bland annat Centern var med och förhandlade fram. Men man kunde konstatera att om man skulle genomföra den planen, så som den var lagd, skulle vägunderhållet inte försvinna, utan skulden skulle vara kvar. Det är alltså inte riktigt så att varje block eller regering kan hävda sin egen förträfflighet.

Fast vi vågar göra det, för nu går vi faktiskt fram med ett förslag som innebär att vi på vägsidan blir av med underhållsskulden, och på järnvägsidan kommer det att ske drastiska förbättringar. Det är också ett av problemen: att det sker drastiska förbättringar. De förutsätter nämligen att man börjar jobba i spåren. Vi är många runt omkring i Sverige som kommer att uppleva förseningar. Vi kommer att uppleva att man får dra andra linjer under vissa tider. Vi kommer att få åka buss för att det pågår arbete ute i spåret. Det är svårt att använda det samtidigt som man reparerar det.

Från kristdemokratiskt håll är vi väldigt glada för den budget som är framlagd. Vi är glada för inställningen att hela Sverige ska leva. Vi är glada för satsningen på att järnvägen ska fungera i stråken i stället för i enskilda lyxprojekt.

Men utöver det konstaterar vi – och där tror jag att kristdemokrater och centerpartister är väldigt överens – att vi måste titta på alternativfinansieringar för att skynda på detta. Vi måste titta på olika bolagsformer för att kunna skynda på detta. Vi måste se om regioner kan medfinansiera – en del av oss är redan vana vid det – för att skynda på detta. Men de gånger vi skyndar på måste det med all sannolikhet ske i en annan organisation än Trafikverket.

Anf. 65 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Tack, Magnus Jacobsson, för inläggen kopplade till vad regeringen faktiskt gör och vad den förra regeringen gjorde!

Nu är det som att det här skymmer sikten för vad man har gjort hittills. Ledamoten kallade själv detta för enskilda lyxprojekt, men i Trafikverkets rapport från oktober 2024 pekar man på att vi har ett otillräckligt järnvägs-system i Sverige. Vi behöver bygga lika mycket ny räls som i det ledamoten kallar ett enskilt lyxprojekt i Sverige för att nå en robusthet och en resiliens.

Jag tycker att det är lite magstarkt att stå här och säga att man är oerhört stolt när man har gjort det fatala misstaget att ta bort de nya stambanorna från Sverige. Vi behöver verkligen dem. De borde också ha lagts i ett annat genomförande. Då hade det faktiskt kunnat gå så fort att de redan hade kunnat vara halvvägs klara.

Vi behöver ny järnväg. När Fehmarn Bält-tunneln öppnar är det otroligt viktigt att vi inte bara klarar av underhållet utan också de nya stambanor som behövs. Att kalla det som skulle ha bidragit till att bygga ihop stora delar av Sverige för enskilda lyxprojekt tycker jag är magstarkt.

Utskottet var och besökte Inlandsbanan. Här är det viktigt, också när det gäller Natosidan, att vi får möjligheten att se på vilket sätt man kan skapa ökad robusthet för persontrafiken och godstrafiken men också för militära transporter som behöver ske.

Här förväntar jag mig att inte minst Kristdemokraterna lyfter frågorna framöver i de direktiv som ges till Trafikverket. Där finns också mycket spännande funderingar om att även det privata näringslivet vill vara med för att man ser att det behövs i stora delar av Sverige. Den synen delar vi verkligen: Det behövs ytterligare alternativ finansiering.

Men att nu vara så mallig över att det är så fantastiskt mycket pengar och att kalla det för enskilda lyxprojekt när man har begått ett sådant fatalt misstag – det är beklagligt.

(Applåder)

Anf. 66 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Herr talman! Först och främst vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på alla motioner.

Den situation som vi i dag befinner oss i bygger egentligen på de brister som uppstod efter 1980 års beslut om att riksdagen inte längre skulle ha någon investeringsbudget utan gå över till en samlingsbudget. Det är alltså många regeringars synder som har resulterat i en stor underhållsskuld på både väg- och järnvägssidan. Tyvärr ser vi detta fenomen inte bara i den statliga delen; vi ser det ute i kommuner när det gäller fastigheter, och vi ser det i va-system i delar av landet. Vi är nog många politiker över tid som har brustit i ansvar för det som kommande generationer ska utnyttja.

Samtidigt fattas nu positiva beslut. Vi har fattat ett rambeslut om 1 171 miljarder som fördelas hyfsat väl mellan de olika trafikslagen. Vi har tagit fram en ny budgetmodell som kommer att underlätta, även om man inte gick så långt som jag hade önskat. Vi har även på ett mycket tydligare sätt öppnat dörren för alternativ finansiering och alternativa organisationer. Jag tror att detta på sikt kommer att resultera i att vi får både ett bättre vägsystem och ett bättre järnvägssystem.

En annan del i betänkandet handlar om ett flertal motioner. Här finns en hel del områden man kan gå in på, men jag har valt några stycken att kommentera. Det ena handlar om organisation av underhåll. Jag kan konstatera, herr talman, att vi kommer att ha en debatt direkt efter den här debatten som kommer att fokusera på det. Jag nöjer mig därför med att här konstatera att vi som kristdemokrater är nöjda med den organisation som finns i dag.

Men vi ser också behov av effektivisering, och vi ser behov av att Trafikverket blir duktigare på upphandlingar. Framför allt på järnvägssidan ser vi också att det råder brist på konkurrens. Man kan konstatera att det på vägsidan finns fler operatörer som kan agera medan det på järnvägssidan är något färre. Det har sin effekt i fråga om både utförande och ekonomi.

Vi tror däremot inte på idén att man ska ta allt till staten och göra allting själv. Det är viktigt att vi får mer tryck i systemet. Jag gillar Andreas kommentar när han säger: Mer pengar, men också mer pang för pengarna!

Ett annat viktigt område som lyfts fram i betänkandet är det nya signalsystemet. Här går regeringen fram med att påskynda, och man har också lyssnat in behovet av att operatörer, alltså de som kör tåg, ska få stöd när man tar in det nya systemet. Det går alltid att diskutera storleken på det hela, men det är ändå något som pågår. Jag tycker att det är positivt.

En fråga som jag tror att vi kommer att behöva diskutera över tid är banavgifterna. Jag står bakom det som står i betänkandet, men jag tror

också att man ibland ska ta sig friheten att reflektera. Järnvägen är det kanske absolut mest subventionerade trafikslaget. Den drar in ungefär 2 miljarder och kostar långt mycket mer.

Samtidigt är det så att om vi höjer banavgifterna försvårar vi möjligheten till den rörlighet som vi önskar. Här finns givetvis en intressekonflikt: Man vill ha mer, framför allt gods, över till järnväg, och samtidigt ska varje trafikslag, åtminstone som någon form av grundidé, bära sina egna kostnader. Även här tror jag på det som vi redan tidigare har debatterat. Man behöver nog titta på alternativa finansieringar.

Jag tror att Öresundsförbindelsen är ett exempel som vi skulle kunna fundera på. Finns det andra delar av Sverige där man skulle kunna ha liknande modeller? Trafikverket självt lyfter fram Malmbanan som ett exempel där man eventuellt skulle kunna ha en annan banavgift därför att de företag som använder den har en annan bärkraft än vad andra företag har.

Oavsett betänkandet vi debatterar i dag tror jag att det här är en fråga som trafikutskottet men även våra vänner i finansutskottet behöver fundera över. Framtidens infrastruktur kommer inte att bli billigare; det är det enda vi vet. Nästa år är den något dyrare än i år, och vi behöver från politikens sida hitta metoder där vi fångar upp det här.

Bland annat därför är jag väldigt glad för att regeringen har sagt ja till en del projekt i den tidigare planen och även till att återta projekt när prisbilden rusar. Det är ett sätt att sätta tummen i ögat på de upphandlingar som sker, och jag tror att detta är helt nödvändigt. Oavsett vilken regering man har kan man inte bara säga ja till allt oavsett hur mycket kostnaden har ökat. Det är en god princip att ibland säga nej och ge Trafikverket i uppdrag att titta på frågan igen.

Ett annat område som berörs i betänkandet och där jag faktiskt tycker att vi går åt rätt håll – även om man alltid kan fundera på om det skulle kunna gå snabbare – är arbetet med längre och tyngre tåg. Den grundläggande inställningen, som jag tror att vi alla är helt överens om, är att det ska vara ett fungerande system som hänger ihop i hela landet. Om jag hade varit i opposition hade jag sagt att det borde gå snabbare, och nu när jag befinner mig på den här sidan säger jag att vi jobbar med det och att även jag skulle önska att det gick snabbare. Det här är trots allt stora och tunga system och mycket höga kostnader, men vi rör oss ändå i rätt riktning.

Herr talman! För att byta fokus lite grann: Kollektivtrafik och framtida finansiering är någonting jag själv har grubblat mycket på. Vi har en situation, som även en utredning en gång i tiden tittade på när regionerna gavs ett större inflytande, där exempelvis SJ och andra aktiebolag som verkar under en lagstiftning säger att man ska gå med vinst. Men för den kollektivtrafik som hanteras av våra regioner kan man få subventioner.

Det här fick ett spännande resultat i Uppsala–Stockholm-situationen, där SJ till viss del konkurrerats ut av skattesubventionerad verksamhet. Detta har man varnat för i tidigare utredningar, och jag tror att det här är något vi behöver fundera över. Det finns ju ett intresse av att ha en fungerande järnväg som inte bara är delregional. Det är en fördel att ha järnvägsoperatörer som jobbar i hela landet men även järnvägsoperatörer som klarar av att jobba mellan länder. Vi vill ha en fungerande järnvägstrafik för både gods- och persontrafik.

Jag kan helt ärligt säga att jag inte har något svar i den här frågan. Jag har ingen lösning, utan jag bara konstaterar att här finns en intressekonflikt

som jag tror att vi alla behöver fundera över lite grann. En del av det offentliga Sverige kan alltså vara med och konkurrera ut en annan – i det här fallet SJ, som ägs av en annan del av det offentliga Sverige. Här finns en intressekonflikt, och jag vill peka på den i kammaren även om jag just nu inte har någon direkt lösning på problemet.

Det finns en annan fråga som är spännande, och där en del kanske inte håller med mig. Det handlar om ett nationellt mål för kollektivtrafik, 4 av 10-målet till 2030. Med all respekt: Jag tror att det är orealistiskt, och jag är också tveksam till om det är önskvärt. Det är orealistiskt därför att Sverige är ett stort land. Vi kommer inte att kunna lösa det här fullt ut överallt. Möjligtvis skulle man med framtida tekniska lösningar med fler självkörande fordon eller beställningstrafik på ett annat sätt än i dag kunna närma sig målet, men jag tror att 2030 är lite för tidigt för en sådan lösning.

Det finns också en annan del i denna problematik. Jag själv bor i landsbygdsmiljö – om man nu räknar Uddevalla som landsbygd, men det får man väl göra i relation till stora städer som Stockholm, Göteborg och Malmö. Ungefär 82 procent av oss åker in till Uddevalla centrum med bil. Det kommer inte kollektivtrafiken att lösa.

Om man ska uppnå målet att fyra av tio resor ska göras med kollektivtrafik måste folk i Stockholm, Göteborg och Malmö i princip förbjudas att köra bil. Det är för övrigt det som händer i en del vänsterstyrda kommuner – man stänger vissa delar för att tvinga fram ett beteende.

Det finns också ett annat dilemma med den visionen. Som kollektivtrafiksystemet de facto ser ut i dag betalas 50 procent av skattebetalarna. Men den som sätter sig och kör elbil eller andra miljövänliga fordon – även ett och annat icke miljövänligt fordon – betalar ju även när de kör igenom olika vägtullar eller när de tankar. De är alltså med och finansierar infrastrukturen medan de som åker kollektivt faktiskt är subventionerade. Ett sådant mål skulle alltså få rätt intressanta ekonomiska konsekvenser. Jag har hittills inte sett en enda studie eller utredning om vad målet skulle få för ekonomiska effekter på samhällsnyttan.

Pratar vi miljönytta – för det är väl det egentliga skälet till att upprätta detta mål – beror den ju på vad bilarna har för bränsle.

Herr talman! Med all respekt skulle det väl vara ett bättre mål att ha bra och effektiv kollektivtrafik där det är möjligt. På andra platser ska man i stället köra så miljövänligt som möjligt. Med de enkla orden yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 67 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Jag vill först uttrycka uppskattning över ledamotens problematisering runt ett antal målkonflikter. Jag tror att det är otroligt viktigt, inte minst för den som lyssnar, att ta del av de problem vi brottas med inom infrastrukturpolitiken men som vi inte alltid tar upp i de debatter vi har med varandra.

Jag fick faktiskt svar på en fråga jag hade förberett vad gäller fyra av tio resor, så den tänker jag inte uppehålla mig vid. Jag skulle i stället vilja ställa ett par andra frågor. Jag ska ta det ganska kort och rappt.

Ledamoten var själv inne på att det kunde finnas en konflikt med SJ när det gäller de regionala resorna. Det står tydligt i betänkandet och har tidigare sagts tydligt från regeringsföreträdare att det inte är aktuellt med någon form av samhällsuppdrag. Men vi lever ju i en tid när det finns allt

större behov av att fundera över vår beredskap och vem som har ansvaret i händelse av att det skulle behövas. Vi ser till exempel att det är brist på vagnar. Vi kanske behöver göra på andra sätt. Skulle det kunna vara möjligt att regeringen – och inte minst infrastrukturministern – tittar på någon typ av samhällsuppdrag kopplat till exempelvis SJ?

Den andra frågan jag skulle vilja ställa handlar om nattågen och den upphandlade trafiken. Man fick inte möjlighet att fullfölja det man var överens med Trafikverket om att genomföra. Jag vill gärna höra någon kommentar från ledamoten också om det.

Det sista jag skulle vilja fråga ledamoten om, och som förvånade mig, gäller färdtjänsten. Kan det komma en proposition som gör att lagstiftningen kan träda i kraft den 1 januari 2026?

Anf. 68 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! När det gäller nattågen har jag egentligen ingen annan uppfattning än den som framgår av betänkandet. Därmed släpper jag den frågan.

När det gäller samhällsansvaret frågades det hur ministern ser på det. Det får nog ministern svara på. Däremot tror jag personligen att vi även där kommer att få göra en massa analyser. Jag står helt bakom vårt betänkande och har inga problem med det. Men det är klart att man tänker på kriget i Ukraina. Jag har själv åkt tåg där nere. Vi har dessutom hela diskussionen om Inlandsbanan och om allt ska elektrifieras när det gäller infrastrukturen.

Inom ett annat ministerområde håller man nu på att titta på civilförsvaret. Jag är inte alls främmande för att den typen av frågor kommer att komma tillbaka från olika delar av regeringen. Jag tror också att det är bra att oppositionen lyfter fram olika tankar och idéer. Men just i dag har jag inget svar på den frågan. Jag har även lite svårt att svara åt en minister.

När det gäller färdtjänsten ska jag vara helt ärlig och säga att jag inte är tillräckligt påläst. Det erkänner jag öppet. Jag ska titta vidare på den frågan, men just nu passar jag.

Anf. 69 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaren! När det gäller samhällsuppdraget förstår jag givetvis att man inte kan svara för ministrarnas del. Jag ber om ursäkt för att jag ställde frågan på det sättet. Men hur ser ledamoten på behovet av att också titta på beredskapsfrågorna, inte minst när det gäller Inlandsbanan? Magnus Jacobsson har säkert tagit del av de presentationer som vi fick, där man kan se att man behöver göra en investering på kanske 5–6 miljarder och dessutom öppna en del i dag stängda banor.

Det finns när det gäller Inlandsbanan, som man skriver i betänkandet från majoritetens sida, en möjlighet att titta på vätgasdrivna tåg och så vidare. Man verkar vara nöjd med att Inlandsbanan AB undersöker detta. Men vad gör regeringspartierna för att driva på så att man, om man inte kan elektrifiera på traditionellt sätt, ändå kan bedriva tågtrafik på ett robust sätt utan att vara beroende av fossila bränslen? Det finns ju både vätgasdrivna och HVO-drivna alternativ.

Jag är nyfiken på hur ledamoten ser på de andra delarna som kan göra resterande del av tågsystemet mer robust. Det handlar också om att vi faktiskt har hamnat i ett läge där det kan bli oroligt i världen. Vi behöver

kanske vara angelägna om att drivmedel kan produceras i vårt eget land. Jag skulle gärna höra lite resonemang runt HVO- och vätgasfrågan.

Anf. 70 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Under förra mandatperioden hade jag förmånen att träffa dåvarande ledningen för Inlandsbanan, och jag har även varit i Mariestad och tittat på deras arbete när det gäller vätgas. För dem som känner till de här mindre systemen är det inte jättelångt mellan Inlandsbanan och Kinnekullebanan. Rent tekniskt hade det faktiskt varit möjligt att bygga ett vätgassystem som går från norra delen av Sverige hela vägen till Göteborgs hamn.

Vad gäller den konkreta frågan om när det kommer att hända spelar det egentligen ingen roll vilken sträcka vi pratar om. Helheten kommer troligtvis att presenteras våren 2026. Men jag tror att exempelvis den typ av system som jobbar med vätgas kommer att vara jättespännande framöver för Inlandsbanan.

Vi ser också att flera av fordonsoperatörerna på lastbilssidan tittar på vätgas. Det har gjorts en del försök med vätgas i Tyskland, men vad jag har sett har man bromsat dem. Varför vet jag inte. Man testade med vätgas på persontåg. Jag tror helt klart att vätgas är en användbar teknik.

När det gäller egen HVO finns det en stor intressekonflikt i att produktionen kräver kolatomer i någon form. Vissa tycker att vi ska använda skogen betydligt mindre. Samtidigt säger man att vi ska ha mer biologiskt producerade bränslen. Det finns helt klart en intressekonflikt.

Det är väl ingen hemlighet att vi kristdemokrater anser att man ska använda Sveriges väldigt naturliga och fina råvara, bland annat till HVO. Men vad gäller Inlandsbanan och investeringar i den får vi ta ett samlat grepp och återkomma.

Anf. 71 ZARA LEGHISSA (S):

Herr talman! I dag debatterar vi järnvägs- och kollektivtrafikfrågor. Jag kommer att fokusera på kollektivtrafiken.

En väl fungerande kollektivtrafik är en otroligt viktig grundsten i vårt samhälle. Den är viktig för jobb, vård, skola och utbildning, klimat, fritid, näringsliv och social samvaro. Den bryter ensamhet och skapar gemenskap. Den knyter samman samhällen och regioner i Sverige, Europa och världen. Den ser till att vi kan utvidga arbetsmarknadsregionerna och ger individen frihet. Den är ett medel som möjliggör för individen att uppnå sina livsplaner, oavsett var man bor, vilken ålder, ekonomi och social bakgrund man har, vilket kön man har och om man har något funktionshinder.

En fungerande kollektivtrafik är avgörande för tillväxten, vår hälsa och vår välfärd och borgar också för god trafiksäkerhet. Utan kollektivtrafiken stannar välfärden och ekonomin.

Herr talman! Det kan inte nog tydliggöras vilket enormt viktigt samhällsuppdrag kollektivtrafiken har i hela landet, men det finns helt klart förbättringspotential. För att få fart på den nu kraftigt försvagade tillväxten och få ned den skyhöga arbetslösheten i Sverige har kollektivtrafiken en betydande roll gällande arbetsmarknaden. Arbetslösheten har stigit till horribla 10 procent. Nästan 600 000 människor står i dag utan arbete i Sverige.

Det finns dock skillnader i vårt land. I norra Sverige görs nu stora investeringar i grön omställning och nyindustrialisering. Detta ställer krav på en väl fungerande och utbyggd kollektivtrafik. I norra delen av Sverige är arbetslösheten låg, och det råder brist på arbetskraft. Här når arbetspendlingen nya höjder.

En viktig del för att människor ska kunna flytta till jobben är att kollektivtrafiken utvecklas. Det kollektiva resandet måste öka och göras mer tillgängligt, komfortabelt, tryggt och framkomligt. Det måste göras mer jämställt och mer jämlikt. Kollektivtrafiken måste också få ökad kapacitet och högre kvalitet. Det finns inget alternativ. Tågen måste gå i tid, och turtätheten och tillgängligheten måste öka.

Herr talman! En god och väl utbyggd kollektivtrafik är också en jämställdhetsfråga. Det är fler kvinnor än män som reser kollektivt. Det är även så att kvinnor i snitt har lägre lön än män i Sverige – det skiljer ungefär 3,5 miljoner i arbetslivsinkomst mellan kvinnor och män, vilket givetvis också påverkar pensionen.

På grund av regeringens skattepolitik, som gynnar dem som har mest, har ensamstående vårdnadshavare – av vilka de flesta är kvinnor – det allra tuffast ekonomiskt. Deras aktiviteter med barnen sker ofta i närområdet, nära bostaden, och de planerar semester till lägre kostnader. Då är det ofta kollektivtrafik som är färdmedlet.

Kvinnor arbetar också på obekvämt arbetstid i större utsträckning än män. En väl fungerande kollektivtrafik måste finnas tillgänglig kvällar, nätter och helger.

Herr talman! Det ska vara enkelt att boka biljetter för hela resan, från dörr till dörr, med olika trafikslag utan onödigt långa uppehåll. Anrops- trafik, taxi, minibussar och båttrafik kan komplettera de stora stomnäten med bussar och järnväg. Om detta nyttjas rätt kan trafiken öka och servicen förbättras samtidigt som kostnaderna pressas.

Regeringens havererade klimatpolitik slår hårt mot elektrifieringen av bussarna. Förändringen av elbusspremien har lett till katastrofala försäljningssiffror för både elbilar och elbussar. I början av 2024 minskade antalet nyregistreringar av elbussar drastiskt. Detta har fått en brutal effekt och skadar kollektivtrafiken mitt i en återhämtnings- och nyinvesteringsfas. Ska vi uppnå klimatmålen måste Sveriges riksdag ta taktpinnen.

Kollektivtrafiken är klimatsmart och absolut viktig för att vi ska klara klimatomställningen. Svensk Kollektivtrafik har tillsammans med Tåg företagen och Sveriges Bussföretag publicerat en programförklaring med målet att fyra av tio motoriserade resor ska vara kollektiva 2030. Kollektivtrafiken leder klimatomställningen av transportsektorn. Långt över 90 procent av kollektivtrafiken körs i dag på el eller förnybara drivmedel. Varje ökning av andelen resande med kollektivtrafik minskar därför utsläppen, och andra färdmedel kommer att komma i kapp. Kollektivtrafiken kommer dock att fortsätta minska utsläppen även när vägtrafiken är helt elektrifierad, eftersom elförbrukningen och klimatutsläppen från fordons- tillverkningen minskar när människor reser tillsammans.

Kollektivtrafiken är nödvändig för att uppnå Sveriges och EU:s klimat- mål och samtidigt öka klimaträttvisan och skapa hållbar ekonomisk till- växt i Sverige.

Vilka satsningar gör då Sveriges regering på kollektivtrafiken? Kommuner och regioner har inte fått de generella statsbidrag de behöver. Dessa pengar kan göra skillnad för att de ska klara uppdraget och utveckla kollektivtrafiken. Man har gett för lite och för sent stöd till icke-kommersiell kollektivtrafik, vilket har gjort att regioner har fått omfördela i sin budget till priset av neddragningar inom annan verksamhet. Nu fasar man ut stadsmiljöavtalen, som kommuner och regioner har kunnat använda för att söka stöd för att främja hållbara stadsmiljöer med en ökad andel persontransporter med till exempel viss kollektivtrafik. Man visar också en ovilja mot målet att fyra av tio motoriserade resor ska vara kollektiva 2030.

Vi socialdemokrater ser vikten och nödvändigheten av en väl fungerande kollektivtrafik och ett ökat resande. Vi har föreslagit gratis kollektivtrafik för unga under sommaren. Vidare har vi föreslagit stöd för körkort för bil, buss och lastbil som en del i att leda människor till arbete i bristyrken. Vi har dessutom föreslagit ökade generella statsbidrag till kommuner och regioner samt ökade anslag till trafikavtal för icke-kommersiella linjer på landsbygden och i glesbygden.

Herr talman! Kollektivtrafiken är en samhällsservice. Det går inte att se den som vilken tjänst som helst. God tillgänglighet behöver finnas även utanför de stora stråken, där trafiken har möjlighet att bära sina egna kostnader. Hela Sverige ska leva. Satsningar på kollektivtrafiken är god fördelningspolitik. Detta är särskilt viktigt för ungdomars och socioekonomiskt utsatta grupperes rörlighet. Så var god ta plats – nu fortsätter vi resan för en bättre kollektivtrafik!

Jag yrkar bifall till reservation 20.
(Applåder)

Anf. 72 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tror att alla i den här kammaren är överens om att på bästa möjliga sätt lösa den klimatutmaning som finns; det är helt nödvändigt. Vi tror att framtida tekniklösningar kommer att vara en del av detta. Det kan till exempel handla om vätgasbilar eller om ammoniak, som Toyota tittar på nu. Det kommer att komma ny teknik som underlättar.

Jag är dock lite nyfiken på målet att 40 procent av alla transporter ska ske kollektivt. Jag undrar hur ledamoten ser på hur detta ska fungera i hela landet – i Åmål, Årjäng, Åsele eller någon annanstans. Ska det fördelas på ett sådant sätt att den som bor i en storstad absolut inte ska tillåtas att ha en bil? Hur ska detta mål uppnås?

Det finns även en annan sak som jag är lite fundersam över och som jag hittills inte har sett någon redovisa. Redan i dag är väldigt mycket kollektivtrafik subventionerad av skattebetalarna. När jag satt i Västtrafiks styrelse och i kollektivtrafiknämnden i Västra Götaland betalades ungefär hälften av varje resa av skattebetalarna. När någon kör sin egen bil eller motorcykel, cyklar eller gör något annat står personen själv för kostnaden, men i samma ögonblick som man går in i det kollektiva regionala systemet uppstår en kostnad.

Nu hör jag att man ska ha gratis kollektivtrafik och ökade generella statsbidrag till kollektivtrafiken. Vad är Socialdemokraternas mål? Är det att 60 procent ska subventioneras? Ska det vara 70 eller 80 procent? Vad är ert mål för att finansiera denna förändring?

Anf. 73 ZARA LEGHISSA (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågorna och reflektionerna.

Det kommer inte att vara problemfritt, men vi socialdemokrater anser att man behöver ta taktpinnen. Man behöver också fråga sig vad det är som gör att människor inte åker kollektivt i dag.
(Applåder)

Prot. 2024/25:77
26 februari

Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor

Anf. 74 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag noterar att jag inte fick svar på någon av mina frågor.

Jag har stor respekt för taktpinnen. Sverige har försökt att ta den i olika sammanhang, vilket har gjort att en del industrier har lämnat Sverige. Vi ser också att vi tyvärr lider av en del arbetslöshet. Enskilda kommuner tar ibland taktpinnen och går mycket längre än andra kommuner, vilket brukar resultera i ungefär samma sak.

Kristdemokraterna har sagt att det viktigaste för att uppnå miljömål på riktigt är att vi samverkar inom EU, har så lika regler som möjligt och lyfter ribban tillsammans. Då får det verkligen effekt utan att svenskt näringsliv skadas och utan att man, som med till exempel reduktionsplikten, slår ut hushåll. Reduktionsplikten medförde 2 miljarder i kostnader för jordbruket som vi kunde lyfta av. Den gjorde heller egentligen inte någon miljönytta, eftersom bränslena i stället användes i andra länder när vi minskade vår import.

Låt mig gå tillbaka till grundfrågan. När jag satt i Västtrafiks styrelse och i kollektivtrafiknämnden eftersträvade en enig nämnd att man skulle minska den regionala subventionen. Man ville i stället lägga pengarna på vård, kultur och annat viktigt. Men nu hör jag från talarstolen att Socialdemokraterna ska ta taktpinnen och göra denna investering. Därför frågar jag igen: Är målet att subventionen ska vara 50, 60, 70 eller 80 procent? Var går socialdemokraternas smärtgräns för att genomföra en åtgärd som troligtvis har noll miljöeffekt med tanke på det som redan sker på fordons- sidan avseende bilar?

Anf. 75 ZARA LEGHISSA (S) replik:

Herr talman! Här ser vi verkligen skillnaden mellan de olika partiernas politik. Vi socialdemokrater vill ge mer generella statsbidrag till regionerna så att de kan göra satsningar på kollektivtrafik. Att fasa ut stadsmiljöavtalen och inte göra satsningar på länsplanerna får enormt stora konsekvenser för både kommuners och regioners möjlighet att bedriva en god kollektivtrafik.

Målet är att fyra av tio resor ska vara kollektiva. Svensk Kollektivtrafik, Tågföretagen och Sveriges Bussföretag har en gemensam programförklaring om detta. De representerar branschen, och branschen är redo och vill detta. Regionerna behöver därför genom generella statsbidrag få bättre förutsättningar att möjliggöra det. Vi kan inte backa in i framtiden.

Socialdemokraterna står för en politik som bygger en tillgänglig och miljövänlig kollektivtrafik, inte bara för Sverige utan för Europa och hela världen.

(Applåder)

Anf. 76 HELENA GELLERMAN (L):

Herr talman! Nu debatterar vi betänkande TU6 *Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor*.

Sverige är ett avlångt land med den längsta kuststräckan och flest öar i Europa. Skulle vi vända på Sverige i Ystad skulle vi med Norrlands yttersta marker nå Rom. Det är en talande bild för hur långt vårt land är. Transportsystemet blir då speciellt viktigt för att Sverige ska kunna hålla ihop och fungera. Alla transportslag behövs, då de möter olika behov i samhället, och vi är beroende av att alla trafikslag är robusta och fungerar som de ska.

Järnvägen spelar en viktig roll i transportsystemet, framför allt för sin förmåga att transportera antingen många människor samtidigt eller mycket och tungt gods på ett effektivt sätt både över långa avstånd och i regionerna runt våra städer.

Herr talman! Den 12 december 2024 beslutade riksdagen om riktlinjerna för den nya nationella infrastrukturplanen 2026–2037. Totalt ska 1 171 miljarder läggas på infrastruktur på tolv år. Det är en svindlande summa, nästan 100 miljarder per år. Men stora behov, eftersatt underhåll, omvärldsläget med Rysslands krig mot Ukraina och inträdet i Nato kräver stora förbättringar av infrastrukturen.

Riktlinjerna i regeringens proposition, som nu är beslutad, fokuserar på att underlätta för arbetspendling och godstrafik och på ett trafikslagsövergripande perspektiv med alla fyra trafikslag. Underhåll och kostnads-effektiva åtgärder för att öka kapaciteten ska stå i centrum.

Vi måste underhålla vår nuvarande infrastruktur. Denna åtgärd påverkar människors dagliga transporter mest och snabbast. Det handlar till exempel om att ge tågen förutsättningar att komma i tid. Underhåll ger samtidigt den högsta samhällsekonomiska nyttan och den högsta klimatnyttan. Men vi måste också investera i ny kapacitet där det behövs och bygga bort flaskhalsar.

Samhällsnyttan ska hela tiden stå i fokus. Den enskilt viktigaste åtgärden för en ökad kapacitet på järnvägen är att vi underhåller befintlig järnväg. Vi behöver också se en förbättrad robusthet i tågtrafiken vid ökad nederbörd i form av regn och snö och vid kall väderlek. Det gäller både räls och järnvägsfordon.

Riksrevisionen lade i december 2023 fram en rapport där de analyserat den nuvarande nationella planen. Kritiken var kraftig, framför allt mot att man inte kunde se en koppling mellan innehåll och samhällsnytta. Den i särklass största orsaken till att den totala planen visade på en negativ samhällsnytta var den dåvarande regeringens satsning på projektet med nya stambanor. Riksrevisionen pekade på att nuvarande plan kunde haft sex gånger så hög samhällsnytta med andra projekt i planen. Den nuvarande regeringens prioritering av underhåll kommer att vända trenden, och samhällsnyttan kommer åter att vara i fokus.

Man kan öka kapaciteten på spåret på en rad olika sätt. Jag har redan tagit upp underhåll, men det kan också göras med det nya signalsystemet ERTMS, som nu ska införas i Sverige med slutdatum 2042. Därmed har vi liberaler och samarbetspartier sagt att vi vill se ett betydligt snabbare införande än tidigare regering. Syftet är att det nya signalsystemet ska kunna packa fler tåg på befintlig järnväg eftersom man inte behöver ha så stora säkerhetsavstånd. Regeringen har också infört ett stöd som Trafikver-

ket ska administrera så att tågoperatörerna kan förbereda för införandet av ERTMS.

Utökad kapacitet kan som sagt nås på flera sätt, bland annat genom underhåll och ERTMS. Men det som de flesta fokuserar på är ny järnväg, och det diskuteras nu runt om i vårt land. Många projekt står dock på kö. Det beror till stor del på bristande kostnadskontroll hos Trafikverket, vilket Riksrevisionen har påpekat i nio rapporter sedan 2017. Trots det tog den dåvarande regeringen inga krafttag mot dessa kostnadsöverskridanden. Men det har Liberalerna och samarbetspartierna ändrat på. Projekt som kraftigt dragit över sin kostnadskalkyl behöver motivera överdragen och föreslå justeringar. I många fall finns förklaringar, men det finns alltid saker som kan justeras för att minimera kostnadsöverskridanden. Annars riskerar nya lönsamma projekts möjlighet till finansiering att drabbas.

Genom samarbetspartiernas beslut att stoppa projektet med nya stambanor kan fler kapacitetsbrister på den svenska järnvägen åtgärdas på sikt, inte minst den största kapacitetsbristen i hela järnvägsnätet, nämligen sträckan Göteborg–Alingsås. För mig är det obegripligt att denna sträcka inte redan ligger i den nationella planen. Göteborgs Hamn, Green Cargo, SJ och även regionerna i norr pekar alla ut den som den absolut högst prioriterade sträckan i hela Sverige. Hur kommer det sig då att den inte lades in i den nationella planen under den socialdemokratiska regeringen? Sträckan har stor påverkan på hela Sverige, både för resenärer och för företags gods. Det gäller inte minst på den viktiga sträckan mellan Sveriges två största städer och på godsstråken från Norrlandskusten ned till Göteborgs Hamn.

Liberalerna vill att sträckan Göteborg–Alingsås byggs ut till 2035. Då har Göteborgs Hamn ökat sin kapacitet med 80 procent, och denna ökning kan bara järnvägen klara. Det går inte på väg med lastbil.

Herr talman! Liberalerna anser att järnvägsunderhållet ska fortsätta att upphandlas i konkurrens. Då kan vi ta vara på den samlade kompetensen i internationella bolag när det gäller effektivt underhåll av järnväg och utnyttja kreativiteten och flexibiliteten hos mindre bolag.

Studier visar att vi har fått bättre underhåll till en lägre kostnad genom att upphandla underhållet i stället för att staten ska sköta allt. Samtidigt har vi ett statligt ägt bolag, Infranord, som gör en stor del av underhållet och som har stor kompetens som är viktig ur ett beredskapsperspektiv.

Samtidigt behöver Trafikverket få bättre kunskap om statusen på våra järnvägar och förmågan att effektivt upphandla underhållet. Vi kommer att prata mer om detta i nästa debatt. Här behövs ökad digitalisering, dels för att effektivt samla in och lagra data om järnvägen, dels för att med hjälp av AI prioritera underhållet utifrån insamlade data.

Ett sätt att snabbt öka kapaciteten är att möjliggöra för längre och tyngre tåg så att färre godståg kan transportera samma mängd gods och varje persontåg ta betydligt fler passagerare. Det innebär att ledig kapacitet kan utnyttjas mer optimalt och att utsläppen av koldioxid minskar. Liberalerna vill därför satsa på sådana mindre investeringar i järnväg och peronger som krävs för att möjliggöra just längre och tyngre tåg.

Som jag nämnde tidigare är järnvägssystemet i stort behov av underhåll. Vissa delar är över 100 år gamla. Samtidigt sätter underhållsarbetet den nuvarande trafiken under press. Vi liberaler är mycket bekymrade över de kontaktledningsbyten som nu genomförs på sträckan Göteborg–Alings-

ås, just av anledningen att det är Sveriges mest utnyttjade järnvägssträcka. Arbetet startade den 1 januari. Nu i början har det fungerat väl, men vi vet att den stora problematiken kommer till hösten. Därför gäller det att vi verkligen håller ögonen på utvecklingen och på vad som kommer att hända.

Generellt behöver Trafikverket börja jobba med nya moderna metoder och maskiner för att effektivisera sina processer, minimera underhållstiden och därigenom sätta kunderna i centrum. Det är ett arbete som den nuvarande regeringen har stort fokus på.

Jag vill också lyfta fram vår gränsöverskridande järnvägstrafik, som behöver rustas upp och byggas ut. Samordningen mellan de nordiska länderna är helt avgörande, inte minst på grund av inträdet i Nato. Det ställer stora krav på våra järnvägar i väst-östlig riktning men också i nord-sydlig riktning, vilket vi kanske inte pratar så mycket om. Här är till exempel Inlandsbanan en underutnyttjad resurs som vi behöver ta till vara.

Liberalerna anser att vi bör utreda hur vi organisatoriskt kan underlätta för framtida gemensamma nordiska infrastruktursatsningar. Vi vill också se ett transportministerråd, för om det är någon fråga som berör Norden är det just hur vi ska kunna transportera oss runt i Norden på ett enkelt sätt.

Jag vill också komma in på kollektivtrafiken och järnvägsfrågor. Här är gränsen flytande, och i många fall går trafiken på samma spår. Ur resenärens perspektiv ser man enbart på tillgängligheten och tänker inte på att det första är finansierat till 50 procent medan det andra, järnvägen, körs på kommersiella grunder.

Liberalerna ser positivt på både järnväg och kollektivtrafik. De fyller olika behov. Samtidigt tror vi att det är orealistiskt att uppnå att fyra av tio resor ska ske med kollektivtrafik. Man skulle kunna uppnå fyra av tio resor om man såg på frågan ur ett klimatperspektiv och även kunde räkna in alla resor och den ökande mängden resor som sker med elbil.

Klimatperspektivet är ofta det motiv som framförs för att man ska gå över till kollektivtrafik, men elbilen ger inte några utsläpp. Detta ser Liberalerna som det enda realistiska sättet att uppnå fyra av tio resor till 2030. I annat fall behöver möjligheten att använda bil kraftigt minskas. Detta kan man realistiskt uppnå i storstäderna endast om tillgängligheten i kollektivtrafiken förbättras väsentligt. Annars går vardagspusslet inte ihop.

Herr talman! Slutligen vill jag prata lite om färdtjänsten. Liberalerna värnar rätten och möjligheten till färdtjänst. Antalet beviljade ansökningar om färdtjänst har dock minskat. Vi behöver bevaka utvecklingen av rättspraxisen för alla färdtjänstillstånd, i synnerhet för dem som är synned-satta.

Allt fler kommuner och regioner nekar tillstånd med motiv som att personer som har en grav synnedsättning eller är blinda kan lära sig sträckor utantill. Eftersom de kan gå anses de inte behöva färdtjänst, trots att de inte kan se. Detta är för Liberalerna ett felaktigt synsätt. Därför följer vi utvecklingen noga.

Med de orden, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på alla motioner.

Anf. 77 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Jag väntade med spänning på det som kom på slutet, för jag tänkte att det inte kan vara möjligt att Liberalerna inte tar upp frågan

om färdtjänst. Jag vet att ledamoten och hennes parti är väldigt engagerade i dessa frågor. Nu ligger frågan på regeringens bord, och den bereds. Trafikanalys har utarbetat en rapport om tydligare kriterier för färdtjänstställstånd. Rapporten kom 2023, för två år sedan, och har sedan dess beretts i Regeringskansliet.

Utifrån det engagemang som ledamoten visar undrar jag något. Precis som ledamoten nämnde har människor med någon form av synnedsättning behov av färdtjänst. Som tas upp i rapporten måste resan bedömas från start till mål – hela resan-perspektivet. Det pratar vi om många gånger också när det gäller kollektivtrafiken för både seende och synnedsatta. Den fråga jag vill ställa är: När tror ledamoten att förslagen kommer på plats?

Min andra fråga handlar om det som ledamoten var inne på. Jag ska erkänna att det är lika obegripligt för mig varför inte Göteborg–Alingsås fanns med. Efter borttagandet av nya stambanor har det kommit en rapport som visar på behovet av ny järnväg. Där visar man, vad jag förstår, på att det genom borttagandet kommer att behövas fler spår hela vägen upp till Skövde.

Både ledamoten Gellerman och jag känner till Västsverige ganska väl. När får vi se förslag om nybyggnation i en annan utsträckning? Jag är lite förvånad över att regeringen inte tog chansen redan när infrastrukturpositionen presenterades och tog första steget att ge klartecken för att börja förbereda sträckan Göteborg–Alingsås.

Anf. 78 HELENA GELLERMAN (L) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågorna! Ja, färdtjänsten ligger oss varmt om hjärtat. Det är något som jag har motionerat om sedan 2018 tillsammans med Barbro Westerholm, Malin Danielsson med flera.

Den lag som finns i dag är en ramlag. Det finns ingenting som hindrar myndigheterna i de olika kommunerna och regionerna att sätta regler för att få en mer tillåtande inställning till färdtjänst för exempelvis synnedsatta.

Det är också en fråga om självbestämmanderätt i kommuner och regioner och hur mycket staten ska gå in och styra. Därför tittar vi på hur ramlagen hanteras, hur mycket man drar ned och om det finns kommuner som utökar möjligheten för synnedsatta och andra att få färdtjänst. Vi följer frågan, och vi är flera i Liberalerna som har den på kornet. Den bereds i Regeringskansliet, och just nu har vi inga förändringar.

Jag vill också komma in på frågan om Göteborg–Alingsås. När vi tog bort nya stambanor stod det helt klart att vi behöver andra sträckor. Som ledamoten tar upp har Trafikverket nu kommit med en ny rapport, där man tar upp Göteborg–Skövde. Jag får återkomma till det i mitt nästa inlägg.

Anf. 79 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Då ska jag inte ta upp några nya frågor i andra omgången, men jag skulle vilja fördjupa diskussionen.

Jag blir lite förvånad när ledamoten hela tiden hänvisar till självbestämmandet för kommuner och regioner eftersom jag tänker att individperspektivet är relativt starkt inom Liberalerna. Man ser verkligen individens perspektiv och rättigheter. Står självbestämmandet över det?

Det går faktiskt att jobba med författningsförslag utifrån den utredning som Trafikanalys kom med. Det är väl det som väcker min förvåning – att

regeringen inte har tagit fram några författningsförslag, som man har avisat att man ska lägga på bordet så att de kan börja gälla den 1 januari 2026.

Varför fanns inte Göteborg–Alingsås med? Varför kommer det inget från regeringen, när alla pekar på att den delen är så oerhört angelägen? Varför sätter man inte igång? Sätt igång, bara! Det har vi hört ledamöter från Tidöpartierna säga till Trafikverket. Men det är ju inte så det fungerar, utan regeringen måste ge någon form av uppdrag. Vad är det som gör att det dröjer?

Vi vet att det brådskar med själva trafikstarten. Vi är båda angelägna om att det ska ske. När det gäller alla de andra delarna är det bara att räkna bakåt. Vi vill att det sker så fort som det bara går, och då måste man inleda det beredande arbetet. Ska det verkligen behöva vänta till våren 2026? Då har det gått ytterligare ett helt år, och vi vet att saker och ting har en tendens att dra ut på tiden.

Varför dröjer det? Framför allt, vad är det som gör att man inte kan jobba fram författningsförslagen? Och varför trumfar det kommunala självbestämmandet rättigheterna för, i det här fallet, de synskadade, från Liberalernas perspektiv?

Anf. 80 HELENA GELLERMAN (L) replik:

Herr talman! Jag tänker fokusera på den andra frågan.

När det gäller att vi slutade med nya stambanor är ett av problemen det som jag också tog upp i mitt anförande. Den förra socialdemokratiska regeringen lade inte in Göteborg–Alingsås. Man hade åtta år på sig. Det rör sig om den värsta kapacitetsbristen i hela Sverige.

Hur kom det sig att man inte lade in den sträckan i den nationella planen? Jo, det var för att om den hade funnits i planen, om man hade effektiviserat Västra stambanan med Göteborg–Alingsås, hade kalkylen för de nya stambanorna försämrats dramatiskt – även från det dåliga läge som man redan var i, där man sa att av en satsad krona på nya stambanor fick man bara tillbaka 50 öre. Skulle man ha förbättrat kapaciteten mellan Göteborg och Alingsås hade den kalkylen blivit ännu sämre.

Om vi tittar på rapporten som ledamoten hänvisar till ser vi att det är så. Vi bad Trafikverket att ta fram en rapport om hur det ser ut i södra Sverige som en konsekvens av att vi stoppade nya stambanor. Trafikverket har tittat på att man vill bygga mellan Göteborg och Skövde, alternativt från Borås via Falköping till Skövde. I förslaget Göteborg–Skövde har man tagit med fyra mil som man själv i underlagen säger är okej. Den sträckan behövs alltså inte som fyrspar. Ändå har man tagit med den för att få en jämförbar sträcka mellan Borås, Falköping och Skövde.

Om man fokuserade på Göteborg–Alingsås skulle man snabbt kunna bygga ut kapaciteten på Västra stambanan, och det är det som Liberalerna vill.

Anf. 81 PATRIK JÖNSSON (SD):

Herr talman! Vi Sverigedemokrater står bakom samtliga av våra reservationer, men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservation 30 rörande kollektivtrafik på vatten.

Herr talman! Vi debatterar nu järnvägsfrågor. Om inte detta är signalpolitik, ja, då är nog ingenting signalpolitik.

En positiv händelse är att vi nu växlar upp i arbetet med införandet av signalsystemet ERTMS. Ungefär en tredjedel av våra ställverk är i stort behov av utbyte, då de är föråldrade och det börjar bli ett problem att hitta reservdelar. Dagens ATC-system är dessutom mer känsligt för störningar än ERTMS och orsakar många förseningstimmar, varför ERTMS kommer att ge oss punktligare tåg.

Planen är nu att ett utbyte av signalsystemet ska vara genomfört till 2042 i stället för som i tidigare plan, där det landade någonstans kring 2070. Det är väldigt långt fram.

En utredning kommer dessutom att tillsättas för att kompensera operatörerna för ombordutrustningen. Det är något som vi sverigedemokrater har tjatat om länge och som jag därför tycker är väldigt glädjande.

Jag har dock svårt att se att det går att ta kostnaderna för utbyggnaden inom den befintliga ram på 210 miljarder för underhåll, drift och reinvestering som ligger i den kommande nationella planen. Det kan låta mycket med 210 miljarder, men detta är utslaget på tolv år. Dessutom är det tänkt att en del av underhållsskulden på järnvägen ska återtas för dessa pengar.

Ska detta lyckas menar jag att det är helt avgörande att kostnadsutvecklingen bryts. Trafikanalys granskade i fjol drygt hälften av de namngivna projekten i nationell plan för 2022–2033. Det var 122 stycken man granskade. Jag ska inte gå djupare in på kalkylarbetet, men Trafikanalys konstaterade att kostnadsökningarna var 63 procent gällande investeringsindex och 76 procent gällande KPI-KS, alltså konsumentprisindex med konstant skatt. Man har då jämfört kostnaden mot när objektet första gången togs med i den tidigare planen.

Vi kan så klart gå in på detaljer. Hur mycket dyrare har en meter räl blivit? Hur mycket mer kostar ett specifikt ställverk? Hur mycket mer kostar ett ton makadam? Det mesta i samhället har skenat iväg prismässigt, allt från mjölk till en kubikmeter ved. Men det finns också kostnader kopplade till ineffektiva sätt att bygga.

Ett exempel är kravet att massor som innehåller sulfidberg eller sulfidjord ska deponeras trots att inget tyder på problem med urlakning. Stora delar av Stockholm är byggt på massor av sulfidberg, och Norrbottenbanan kommer att fördyras på grund av tolkning av regler för sulfidjord.

Även Trafikverkets ineffektivitet fördyrar. När man slog samman Vägverket och Banverket till Trafikverket hade man intentionen att spara 15 procent. Vid sammanslagningen 2010 var det 6 806 anställda på Trafikverket. I dag är det nästan det dubbla, runt 12 000 anställda. Inte en enda av dessa underhåller en enda meter väg eller järnväg. Vi har i dag en underhållsskuld på järnvägen på otroliga 90 miljarder. Händer inget drastiskt med kostnadsutvecklingen och Trafikverkets effektivitet kommer den att öka snarare än minska. Jag menar rätt och slätt att hela processen kring underhåll och nybyggnation behöver skärskådas för att minska ledtider, överdokumentation, administration och kostnader.

Herr talman! Den upphandlade kollektivtrafiken på järnväg mår inte bra. Under 2024 har vi sett hur flera kontrakt har brutits och mer än hälften av de spårbundna resorna inom kollektivtrafiken gått på nödavtal. Nödavtalen är dessutom regelmässigt betydligt dyrare än de initialt upphandlade kontrakten.

Så här kan det inte fortgå. Principen ”lägst pris vinner” förefaller ha nått vägs ände. Jag sitter inte inne med den perfekta lösningen, men kollek-

tivtrafikhuvudmännen måste sätta sig ned tillsammans och hitta en lösning så att inte tredje part, det vill säga resenärerna, drabbas av allt det strul som uppstår när kontrakten inte fungerar. Branschen mår inte bra, personalen mår inte bra och resenärerna är de som drabbas i slutändan.

När jag ändå pratar kollektivtrafik vill jag slå ett slag för kollektivtrafik på vatten. Jag och Zara Leghissa, som var uppe här och talade tidigare, var nyligen med och startade riksdagens kollektivtrafikenätverk. Nätverket arbetar för att förbättra kollektivtrafiken generellt. Kollektivt resande med täta turer medger bra arbetspendling och fritidsresande.

I denna debatt vill jag särskilt lyfta fram kollektivtrafik på vatten som en möjlighet för det kollektiva resandet. Endast 1 procent av Sveriges kollektivtrafik utgörs av båttrafik, trots att en stor del av Sveriges befolkning bor nära vatten där snabba sjötransporter hade varit möjliga. Det är viktigt att hitta en balans som ger så många som möjligt en välfungerande kollektivtrafik, inte minst med tanke på trängseln i städerna.

Ett pilotprojekt som drivs av Candela, Trafikverket och Region Stockholm syftar till att utforska hur bärplansteknik kan möjliggöra snabbare och billigare utsläppsfria resor till sjöss och skapa nya transitmönster i Stockholm.

Ekerö, Stockholms kanske snabbast växande förort på en ö, ligger bara 15 kilometer från stadens centrum. Pendlingen tar vanligtvis en timme med traditionella färjor, som begränsas av hastighetsbegränsningar, eller med buss, tunnelbana och bil. Då utsätts man dessutom för trängseln i rusningstid. Genom att minska restiden för den nya bärplanslinjen med 30 minuter för vi Ekerö närmare citykärnan.

Herr talman! Jag tar mig bokstavligt talat upp i järnvägsspåret igen. Jag har ju gått utbildning i att vistas i spårområde, så jag tänkte ta upp fenomenet spårspring.

Bara i Trafikverkets södra region beräknar man kostnaden för spårspring till 84 miljoner om året i ersättningstrafik, inställda operationer och förlorad arbetstid. Jag kan tänka mig att siffran i verkligheten är ännu högre. Bara i Skåne ökade spårspringet med 46 procent från augusti 2023 till augusti 2024.

En generell ökning av spårspring betvivlar jag dock starkt. Jag har själv jobbat över 20 år inom järnvägen. Jag har dessutom arbetat ett år med ett projekt för inhägning av spårområde. Det är inte fler personer i dag än förr som genar över spåren. Det är faktiskt betydligt svårare att gena över spåren i dag än det var för 15 år sedan, på grund av utsatta hinder.

Det som skett är sannolikt att rapporteringsgraden har ökat och att man tar till åtgärden trafikstopp i stället för att köra med så kallad siktart, då tåget ska kunna stanna på halva den sträcka man har uppsikt över. Jag tycker att det är fullständigt galet att ta till åtgärden trafikstopp för att någon genar över spåren och sedan försvunnit. Vi kan ju överföra det till våra vägar: Ska vi stänga av vägen för att någon korsat den utanför ett övergångsställe? Nej, att återgå till den gamla principen att köra första tåget med siktart skulle minska problemet till en bråkdel av i dag. Det hade besparat oss tusentals förseningstimmar utan att kosta något extra.

Herr talman! Riksdagen har till den tidigare regeringen riktat ett tillkännagivande beträffande längre och tyngre tåg. Jag har tagit upp detta tidigare. Arbetet liknar mest att vandra i kall sirap. Det går trögt, och Trafikverket kommer ingenstans. På sin höjd har enstaka mötesspår och ban-

gårdar börjat projekteras, men detta arbete behöver påskyndas för att stärka konkurrensen gentemot lastbilstrafiken till järnvägens fördel.

Med relativt små medel kan vi ge godsoperatörerna möjlighet att utöka sin kapacitet. Detta kan även minska trängseln på spåren, med färre och längre och/eller tyngre tåg.

En liten ljusglimt är faktiskt det senaste paketet på 22 miljarder, där tre mötesstationer på Malmbanan förlängs och kapaciteten på Godsstråket genom Bergslagen höjs. Det saknas dock fortfarande åtgärder för att ta hand om de längre tåg som förutsätts exempelvis när Fehmarn Bält öppnar om ungefär fem år.

Herr talman! Det mesta arbetet ligger framför oss. Vi behöver öka trycket på Trafikverket att leverera, och vi behöver fler spår och stärkt underhåll. Och framför allt måste fler tåg hålla tiden – helst alla tåg.

Avslutningsvis vill jag gå in på vinterns ljuspunkt: Regeringen har nu beviljat starttillstånd för Norrbottenbanans sträckning Däva–Skellefteå. Från Sverigedemokraternas sida har vi hårt drivit att Norrbottenbanan ska byggas i sin fulla längd. Jag förutsätter nu att projekteringen fortgår i högsta hastighet för den sista sträckningen mellan Skellefteå och Luleå.

Ett litet smolk i glädjebägaren är dock Ostkustbanan. Norrbottenbanan kommer att göra mycket för det regionala pendlandet och förstora arbetsmarknadsregionerna längs Norrlandskusten. För att Norrbottenbanan ska kunna förstärka godsflödet söderut krävs dock även att vi rustar upp hela Ostkustbanan till modern standard, och då lämpligast såklart i dubbelspår och med 250 kilometer i timmen. Uppskattningsvis en sjättedel kan ligga i nuvarande nationella plan, och jag hoppas att vi kan få till en större andel i den kommande nationella planen.

En upprustning av Ostkustbanan bedöms ha en positiv nettonuvärdeskvot, och det bör många människor utmed Norrlandskusten som skulle ha stor nytta av denna upprustning. Restiden mellan Sundsvall och Stockholm skulle kunna krympa från dagens ungefär 3 ½ timme till cirka 2 timmar. Det är nästan en halvering. Ni kan ju förstå vad detta hade gjort för utvecklingen!

För övrigt anser jag att Trafikverket bör förvandlas till ett vägverk och ett banverk.

Anf. 82 MALIN ÖSTH (V):

Herr talman! Infrastrukturministern brukar ibland säga att järnvägen byggde Sverige starkt. Det håller jag med om. Men vad som bygger Sverige starkt i dag är mer oklart. Det kunde vara järnvägen, och det borde vara järnvägen – men då behövs krafttag för att lösa järnvägens problem.

Svensk järnväg präglas i dag av en allvarlig kapacitetsbrist och en skenande underhållsskuld. Det är två problem som förstärker varandra och som måste hanteras parallellt. Problemen har också ökat i omfattning efter ett storskaligt marknadsexperiment som pågått sedan slutet av 80-talet och som resulterat i att Sverige som första land avreglerat hela tågtrafiken.

Infrastrukturen kan jobba med eller emot oss och underlätta eller försvåra vardagen. Svensk transportinfrastruktur, som egentligen har alla förutsättningar att vara i världsklass, beskrivs av svensk industri i dag inte som en möjliggörare utan som ett tillväxthinder. Svensk järnväg har rasat i internationell ranking och låg vid den senaste mätningen på plats 40 i internationell jämförelse.

Prot. 2024/25:77
26 februari

Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor

Regering efter regering lovar runt men håller – när det kommer till krittan – tunt. Oavsett löften är utfallet detsamma: Sverige lägger allt mindre resurser på tågtrafik och har också under lång tid underinvesterat i järnvägsunderhållet.

Nu är vi i ett läge där de uppdämda behoven är enorma. Vi är också i ett läge där vi på kort tid måste ställa om transportsystemet för att klara våra klimatmål, och vi är i ett läge där järnvägen är utpekad som kritisk infrastruktur av Försvarsmakten. Det är sammantaget helt uppenbart att det saknas tillräckliga resurser men också att det saknas en struktur för att på ett bra sätt omhänderta de resurser som faktiskt avsätts – vilket är minst lika viktigt.

För att säkra de resurser som krävs behövs inte bara anslagsfinansiering utan också lånefinansiering. Då behövs i sin tur inte ett balansmål utan ett underskottsmål för statens finanser.

När det gäller struktur och organisering är det uppenbart att det fragmenterade system vi har på järnvägen i dag inte fungerar. Det är därför vi från Vänsterpartiet under lång tid har drivit – och även fortsatt driver – att den svenska järnvägen ska samlas i en gemensam statlig organisation som äger och underhåller järnvägen i egen regi och som även ansvarar för tågplanering. Det är hög tid för detta.

Herr talman! Under Reinfeldtregeringens första mandatperiod 2006–2010 drev dåvarande alliansregering, alltså M, KD, L och C, linjen att Sverige hade överinvesterat i järnväg. Det sa man då. Några år senare svängde samma regering 180 grader och deklarerade i stället att de skulle genomföra den största utbyggnaden av järnvägen sedan 1860-talet. I den ingick för övrigt också en sorsatsning på höghastighetståg.

Det beslutade M, KD och L, alltså samma partier som nu gör allt de kan för att beskriva höghastighetståg som ett projekt de aldrig förespråkade.

Från Vänsterpartiet ser vi pajkastningen om höghastighetståg som onödig och ointressant. Lägg undan konflikten om vem som har sagt vad! Det är passerat. Men plocka gärna upp löftet från 2014 om den största utbyggnaden av järnvägen sedan 1860-talet. Det är nämligen precis vad som behövs.

Herr talman! Det finns en förväntan om att svensk transportinfrastruktur ska fungera, som vi måste möta upp politiskt. Vi ser i dag att tåg- och kollektivtrafikbranschen, kommuner och regioner, näringslivet och civilsamhällets aktörer – alla – tar allt fler initiativ och ställer krav på en hållbar, rättvis omställning.

Här finns Majblommans Riksförbund, som driver på för fri kollektivtrafik för barn och unga. Här finns pendlaruppropet som kräver en hållbar arbetspendling. Och här finns Naturskyddsföreningen, som förra veckan startade en namninsamling med en tydlig uppmaning till regeringen om en sorsatsning på järnväg och kollektivtrafik. Den har på mindre än en vecka samlat 12 000 namn.

Vänsterpartiet budgeterar för en utbyggd, förstärkt kollektivtrafik med sänkta biljettpreiser. Det gör vi för att nå upp till det som alla partier säger sig stå bakom, det vill säga att ställa om till ett transporteffektivt samhälle. Men vi gör det också för att det är viktigt ur ett rättviseperspektiv.

Utifrån Tidöpartiernas starka fokus på bensinpreiser och biltransporter kan man få intrycket att alla kör bil. Så är det inte, långt ifrån. En femtedel

av Sveriges befolkning över 18 år har inte körkort, och vart tredje hushåll äger ingen bil. Så ser det ut.

Framtidens transportlösningar måste komma alla till del. En utbyggd kollektivtrafik och satsningar på hållbara transportslag är nödvändiga för att klara klimatmålen. Men det behövs också för att motverka transportfattigdom och åstadkomma en ökad mobilitet, inte bara för delar av befolkningen utan för alla.

Med det vill jag yrka bifall till reservation nummer 1.

Anf. 83 LINUS LAKSO (MP):

Herr talman! Jag önskar att jag kunde inleda den här debatten med att tala om hur fantastiskt det är att åka tåg. Det är vi nog många som tycker, både bland Sveriges befolkning och i trafikutskottet. Men tyvärr måste jag börja med att konstatera att punktligheten på svensk järnväg numera är rent ut sagt kass, herr talman. Ny statistik från Trafikverket visar att den är sämre än den varit på 14 år. Vi har sämre punktlighet på tågen i Sverige än man har i Ukraina.

Det här beror i mångt och mycket på klassisk högerpolitik med utförsäljningar, avregleringar och underinvesteringar utan tanke på att tågen behöver fungera för vanligt folk som ska ta sig till jobbet och till olika aktiviteter. Under 2024 nådde bara 87,2 procent av tågresorna målet om punktlighet. Det innebär ändå att tåget kan vara upp till 5 minuter och 59 sekunder försenat. Det är som sagt den sämsta siffran sedan 2010.

Trafikverket lyfter fram flera olika anledningar. Bland annat har trafikvolymen ökat med 40 procent, vilket de anser vara en delförklaring. Svenskarna vill åka mer tåg helt enkelt, trots de problem vi ser.

Vad bör man då göra när vi ser en kraftigt ökad efterfrågan på att åka tåg i Sverige? Ska man investera i mer järnväg? Nej, inte om vi frågar den här regeringen. Bland det första Tidöpartierna gjorde var att sätta stopp för nödvändiga och historiska investeringar i ny järnväg i Sverige.

Herr talman! Vi behöver en regering som både återtar underhållet i egen regi och investerar i mer järnväg i Sverige. Vi står i dag med en paralyserad infrastrukturminister som inte har en aning om hur han ska komma till rätta med problemen och som vägrar att ta av sig de ideologiska skygglapparna för att se vilka lösningar som behövs.

Regeringen har motiverat att man har stoppat mer järnväg med att man ska prioritera underhållet. Absolut – vi är helt överens om att man måste återta underhållet på svensk järnväg i egen regi. Det borde ha gjorts för länge sedan. Det hänger säkert i mångt och mycket ihop med det som Kristdemokraternas ledamot anförde tidigare: att vi inte har haft en investeringsbudget sedan 1980.

Man kan då tänka att regeringens fokus är att återta underhållet i egen regi. Då borde man åtminstone lyckas med det. Här får jag tyvärr återigen göra Sveriges tågresenärer besvikna. Regeringens plan är att återta 10–15 procent av underhållet till 2037. Det är en brutalt låg ambitionsnivå. Regeringen planerar alltså i praktiken att låta järnvägen fortsätta förfalla i decennier framåt.

Det var 2010 som regeringen Reinfeldt valde att privatisera järnvägsunderhållet. Det var också ett katastrofbeslut. Underhållet fungerar nämligen inte som det är organiserat i dag.

Prot. 2024/25:77
26 februari

Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor

Vi skulle behöva en myndighet som fokuserar fullt ut på järnvägen och som kan bygga kompetens kring det komplexa system som järnvägen faktiskt utgör. Vi behöver återta underhållet i statlig regi. Men det räcker inte. Vi behöver också nya, innovativa metoder. Vi behöver nya sätt, både vad gäller teknik och organisation, för att bli mycket snabbare och effektivare med att underhålla svensk järnväg.

Dessutom behöver vi parallellt bygga ut järnvägen, för att vi behöver mer kapacitet men också för att det i sig underlättar för att komma i kapp med underhållet. När vi har alternativa vägar som tågen kan köra på får vi större möjlighet att leda om trafik. Det är, som jag ser det, det enda realistiska sättet att faktiskt både få en kapacitet som svenska tågresenärer förtjänar och att återta underhållet.

På tal om nya stambanor har det nämnts tidigare att Trafikverkets utredning visar att alternativet till att bygga nya stambanor på 41 mil är att bygga stickspår, dubbelspår och så vidare för 35 mil. Skillnaden är alltså högst marginell när det gäller hur mycket ny järnväg som behöver byggas. Då ska de nya dubbelspåren ändå byggas parallellt med de gamla stambanorna, som är byggda på 1800-talet och är rätt så krokiga. Man kan föreställa sig att det blir betydligt krångligare att bygga ny järnväg parallellt med den gamla. Det innebär större risk för stopp i trafiken och så vidare, och det blir ett sämre resultat.

Helst borde man bygga med en statlig investeringsbudget och en speciell projektorganisation som man har gjort i andra länder, till exempel Spanien, och fokusera på att snabbt få nya stambanor på plats. Då skulle vi kunna få en utbyggnad på ett kostnadseffektivt sätt.

Det behöver också bli lättare att transportera gods på svensk järnväg. Längre godståg bidrar till ökad konkurrenskraft. I dag är standarden 630 meter. EU har en ambition om 740 meter. Det klarar inte svensk järnväg i dag.

I Tyskland provas nu tåg på 835 meter. De körs upp till Malmö. Jag menar att det blir en onödig omväg att försöka bygga om våra tågssystem två gånger. Det vore rationellare att direkt satsa på godståg på 835 meter.

Som nämnts tidigare i debatten öppnar Fehmarn Bält-förbindelsen snart. Om vi inte kan motta de ökade volymerna på järnvägen är risken stor att det i stället kommer att bli lastbil, med stora konsekvenser för både vägtrafiken och klimatet.

Det finns väldigt mycket jag skulle vilja kommentera angående järnvägen och det här betänkandet, men talartiden är trots allt begränsad.

Äntligen har besked kommit om Norrbottenbanan! Jag hoppas verkligen att regeringen ser till att få på plats en projektmodell, så att den byggs så snabbt det bara går. Detsamma gäller Ostkustbanan. Vi skulle behöva nattåg som går ända till Trondheim. Vi behöver säkra nattågen mellan Göteborg, Umeå och Jämtland. Det finns väldigt mycket som behöver göras på järnvägsområdet.

Jag skulle också vilja säga några ord om kollektivtrafiken. Bilens andel ökar i 13 av 21 regioner. I 5 regioner är andelen oförändrad. I endast 3 regioner ökar kollektivtrafikens andel gentemot bilen.

Det uppenbara problemet, menar jag, är den totala avsaknaden av nationell politik för kollektivtrafiken, som knappt nämns över huvud taget i regeringens infrastrukturproposition. Vi saknar ett nationellt mål för kol-

lektivtrafiken, som också har nämnts här tidigare. Branschen har satt upp ett mål som jag definitivt tycker är fullt realistiskt att nå.

Det läggs för lite pengar på regionala trafikavtal. Det har vi debatterat tidigare i den här kammaren, men det är lika skamligt nu som då. Den här regeringen tog också bort stadsmiljöavtalen, som underlättade för kollektivtrafiken. Det enda vi egentligen har sett på nationell nivå är alltså försämringar för kollektivtrafiken.

Detta är fallet i ett läge där det har blivit väldigt dyrt att åka kollektivt. Kostnaden för en kollektivtrafikresenär har ökat med 140 procent de senaste 20 åren. Det är nästan dubbelt så mycket om man jämför med till exempel bilen.

Miljöpartiet menar att vi behöver ta krafttag här. Vi vill med inspiration från bland annat Tyskland införa ett Sverigekort, med vilket man för 499 kronor ska kunna åka kollektivt i hela Sverige. Detta kan göras – apropå att kostnader nämnts tidigare i debatten – till en bråkdel av kostnaden för regeringens subventioner av fossila bränslen.

Det är 81 procent av svenskarna som använder kollektivtrafiken. Det görs 1,7 miljarder resor per år. Det är väldigt många människor som är beroende av en fungerande kollektivtrafik och som dessutom i svåra tider skulle behöva ha råd att ha ett månadskort för att kunna ta sig till jobbet på ett snabbt och smidigt sätt.

För att förekomma frågor om att kollektivtrafik naturligtvis inte är ett alternativ för absolut hela landet kan jag också nämna, även om det är lite vid sidan av just den här debatten, att vi behöver en aktiv politik för hållbara resor i hela landet. Vi vill se ett leasingstöd för elbilar så att alla, även de som i dag inte har råd att köpa bil eller inte vill det, ska kunna leasa en elbil, oavsett var man bor i landet och vilken inkomst man har. Vi vill sänka skatten i glesbygd och inflationssäkra flera stöd som är viktiga för Sveriges barnfamiljer. Det var några exempel på hur vi vill möjliggöra hållbara resor i hela landet.

Herr talman! Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer i detta betänkande, men jag väljer att yrka bifall enbart till reservation 19.

Anf. 84 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja uppehålla mig lite grann vid ERTMS. Reservation 9 av Miljöpartiet handlar om ERTMS. Där står det att regeringens mål att man ska försöka bli klar till 2042 med att implementera ERTMS i vårt svenska järnvägssystem är klimatförräderi.

Det intressanta är att man i den förra planen, som Miljöpartiet var med och tog fram, gjorde en halvering av anslagen till ERTMS för att kunna hantera alla kostnader för höghastighetsbanorna. Det innebär att 2070 var målåret för att få ut hela ERTMS.

När Riksrevisionen granskade arbetet med den nationella planen, som Miljöpartiet var med och tog fram, tittade man på vad Trafikverket hade sagt: att den försämring som den förra regeringen gjorde var systemhotande.

Om 2042 är ett klimatförräderi undrar jag hur Linus Lakso ser på det målar som den regering hans parti satt i hade, nämligen 2070. Vad kallar man det för, om 2042 är ett klimatförräderi?

Prot. 2024/25:77
26 februari

Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor

Anf. 85 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar Maria Stockhaus för en relevant fråga. Jag kan bara konstatera att vi naturligtvis var långt ifrån nöjda med allt som vi kompromissade fram inom januariavtalet. Det hade nog rört sig om kanske 100 miljarder mer i den förra nationella planen om Miljöpartiet hade fått bestämma. Då hade det gått betydligt fortare än till 2042 att införa dessa nödvändiga system för järnvägen.

Det var faktiskt framför allt så att Liberalerna, med högerpartierna som bävstång, lyckades förhindra att en tillräckligt ambitiös investeringsplan för Sveriges infrastruktur kom till stånd. Man satte krokben för det arbetet, och det kan jag bara beklaga.

Ytterst kan man bara ta ansvar för den politik som man själv driver. Den förra planen lämnade absolut vissa saker att önska. Vi hade velat se betydligt högre ambitioner, och redan då drev vi en investeringsbudget.

Det här visar bara vad som händer när man är dumsnål med investeringar i livsviktig och för Sverige nödvändig infrastruktur. Jag hoppas att Moderaterna precis som Kristdemokraterna ämnar tänka om i den situation som vi befinner oss i vad gäller finansieringen av så här viktig infrastruktur. Det handlar om både klimat- och beredskapsfrågor.

Därmed får jag passa på att ställa frågan, eftersom den berör ämnet, till Maria Stockhaus om Moderaterna har några planer på att tänka om vad gäller ett balansmål för att kunna låna upp pengar till investeringar.

Anf. 86 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Herr talman! Sitter man i regering tar man ansvar för regeringens politik och de kompromisser som man gör. Det är ett lite märkligt resonemang från Linus Lakso, tycker jag, särskilt när han tar i med ord som klimatförräderi mot en plan som är mycket ambitiösare än den som den förra regeringen stod för.

Jag har en annan fråga också. Den gäller diskussionerna kring järnvägsunderhållet och att det läggs för lite. Jämför man 2024 med 2003 var det 18 procent mer som lades på järnvägsunderhåll. I den nya planen, som är på väg att tas fram, får Trafikverket de pengar som de efterfrågat och säger sig kunna klara av att göra av med. Jag vet inte om Linus Lakso har missat att infrastrukturministern är tydlig med att det finns en ambition att justera upp den här summan när Trafikverket börjar leva upp till de krav som regeringen ställer på dem att effektivisera sitt järnvägsunderhåll.

Om man nu öser över en massa pengar på Trafikverket redan under nästa år eller året efter och de inte har kapacitet är alternativet att stänga ned. Hur ser den planen ut?

Vi ser till att Trafikverket får de medel som de säger att de kan göra av med utan att det skulle påverka järnvägstrafiken alltför negativt.

Om man säger att man skulle dubblera anslaget, eller vilka siffror man nu leker med, är frågan: Hur mycket förseningar ska vi tolerera? Hur många nedstängningar och ytterligare tågproblem kommer det att bli?

Hur påverkar det människors tilltro om man slänger ut ännu mer pengar? Alternativt kommer Trafikverket inte att göra av med dem. Eller så innebär det enorma problem i vår järnvägstrafik.

På vilket sätt leder det till att allmänheten får större tilltro och förtroende för tåg och tågresa om man skulle hantera pengarna och underhållet på det sättet?

Anf. 87 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker att frågan blir rätt magstark när man precis har varit med och fattat det katastrofala beslutet att stoppa nya stambanor.

Det var i princip det enda rimliga sättet som vi hade för att kunna återta underhållet i rimlig tid. Genom att få alternativa omledningsvägar hade vi kunnat underhålla den gamla järnvägen. Vi hade dessutom kunnat få den kapacitet som vi ser att Sverige behöver.

Jag redogjorde i mitt anförande för flera olika förslag som jag tror skulle kunna effektivisera underhållet rejält. Där är nya stambanor och ny järnväg en viktig del. Man måste förstå att det hänger ihop.

Detta med att vi bara ska underhålla den befintliga järnvägen faller på Maria Stockhaus eget resonemang. Det blir för stora avstängningar under överskådlig framtid.

Vi behöver innovation vad gäller både organisationsformer och teknik. Är det någonting som jag kan vara mer självkritisk till när det gäller tidigare regeringar är det att vi inte har testat fler nya organisationsformer.

Vi såg med till exempel Botniabanan och Öresundsbron att det fungerade väldigt bra att bygga i projektform. Det tycker jag att man ska göra mer vad gäller både nyinvesteringar och underhåll av olika sträckor. Det handlar om en effektivare organisation som har fokus på uppgiften.

Vi tycker återigen att man behöver dela upp Trafikverket. Tanken var god, men det blev inte ett bra resultat när man slog ihop Banverket och gamla Vägverket. Det blev betydligt sämre. Vi behöver en myndighet som fokuserar på underhållet.

Jag är ganska agnostisk när det gäller marknaden. Marknaden är fantastiskt bra på vissa saker. Men när det gäller att ha översyn över ett helhetssystem, som järnvägen är, ser jag att staten är en bättre aktör.

Anf. 88 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Det var med viss förvåning som jag lyssnade till Linus Laksos anförande. Jag kommer inte ihåg om han sa att det var under de 12 eller 14 senaste åren som det hade skapats ett moras som regeringen inte har löst ut.

Haken är bara den att det moras som jag håller med om har skapats har skapats under den tid som Miljöpartiet satt i regering. Det är till och med så spännande att det fortfarande är Miljöpartiets plan som gäller.

Vår plan kommer vi att anta 2026. Det är alltså en plan som fortfarande gäller. Det är ert moras som vi håller på att städa. Försök inte att lägga över ett ansvar som vi än så länge de facto inte har fått.

Herr talman! En annan fråga som lyftes upp var flytt av pengar, vilket skedde år ett. Det är korrekt. Trafikverket konstaterade: Vi hinner inte bygga detta. Om pengarna stannar på järnvägskontot kommer de att frysa inne. Om man flyttar över dem till vägkontot kan vi försöka att ta itu med en del av moraset.

Herr talman! Det är en osanning som sprids. Man säger återkommande att de borgerliga partierna inte gillar stambanor, vad det nu är. Det begreppet är egentligen inte fullt ut definierat. Vad vi inte gillar är slöseri med skattemedel.

Vi gillar inte heller att man är ute och hästhandlar. Man låtsas att man ska bygga höghastighetståg för pengar som inte ens fanns i budgeten. Så

illa var det förra mandatperioden. Man lovade att bygga något, men det var inte färdigfinansierat.

Vad vi har gjort är att vi har sagt nej till höghastighetståg. Vi har genomfört en förhandling i Västsverige, och nu kommer man också att börja bygga på sträckan Göteborg–Borås.

Vi har ingenting emot att bygga nya spår. Vi vill även bygga Göteborg–Alingsås. Vi vill bygga i norr, och vi vill bygga i Skåne. Men vi vill inte hålla på och slösa med skattemedel.

Anf. 89 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Magnus Jacobsson lyckas motsäga sig själv direkt när han säger att det är Miljöpartiets plan som gäller. Samtidigt konstaterar han att regeringen har tagit bort nya stambanor. Den logiken får han gärna utveckla lite mer. Den är obefintlig.

Tvärtom har regeringen havererat extremt nödvändiga investeringar för svensk järnväg. Precis som Trafikverket konstaterar har vi sett en kraftig ökning av efterfrågan på att åka tåg. Vi behöver mer kapacitet på järnvägen.

Herr talman! Många av de tågförseningar som vi ser beror på att vi inte har en tillräcklig kapacitet jämfört med vad vi skulle behöva på svensk järnväg.

Det är tvärtom så att med regeringens politik kommer svenska tågresenärer att fortsätta stå på perrongen och vänta på tåg som aldrig kommer eller som är försenade. Det är tyvärr konsekvensen.

Som jag också konstaterade tidigare i mitt anförande är man inte i närheten av att ta in underhållet under nästa planperiod. Däremot vet jag att jag och Magnus Jacobsson är helt överens om att vi behöver tänka om när det gäller finansieringen för att kunna fixa detta.

Vi behöver ha en investeringsbudget. Därom är vi helt överens. Jag hoppas verkligen att vi kan pressa på i den frågan och se till att få en majoritet i Sveriges riksdag för att investera tillräckligt i svensk järnväg vad gäller både att återta underhållet fullt ut så fort som möjligt och att investera i den kapacitet som behövs på svensk järnväg.

Anf. 90 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Herr talman! Det ledamoten anför är ett rent falsarium. Vi sa nej till något som inte hade en budget, som inte var upphandlat och som inte var färdigförhandlat, och vi har nu varit med och förhandlat fram ett avtal i Västra Götaland.

Man tar gärna åt sig äran för någonting och försöker hävda att det skulle ha löst problem för människor som står vid perrongen. Bygget skulle inte ens ha kommit igång om man fullföljt den delen. Vi har sagt nej till onödiga kostnader och ja till nya investeringar. Det kommer vi att fortsätta göra.

Herr talman! Jag skulle vilja byta fråga. Ledamoten lyfter i sitt anförande fram en jämförelse mellan Tyskland och Sverige och talar om höghastighetståg. Jag kunde inte låta bli att sätta mig och googla lite grann.

Det är 83 miljoner människor i Tyskland och 10 miljoner i Sverige. Det är 240 personer per kvadratkilometer i Tyskland och 25,6 personer per kvadratkilometer i Sverige. Tyskland är ett förhållandevis kompakt land,

och Sverige är ett förhållandevis avlångt land. Det går inte ens att jämföra de storheterna.

Det är likadant med en del som åker till Japan och tittar på höghastighetståg, eller man åker och tittar på tåg mellan Paris och södra delen av Frankrike. Det är också ett kompakt land med stor befolkning och många som kan vara med och finansiera.

Det är inte ens jämförbara storheter. Man kan drömma om den typen av infrastruktur, men vem ska betala den? I Tyskland, Frankrike, Japan och Kina betalar de som åker på tågen. Om vi ska ha motsvarande infrastruktur ska någon annan betala det.

Om man tror att det finns en sedelpress i källaren som man kan veva igång kan man väl finansiera vad som helst. Men om man anser att det ska vara ordning och reda i rikets finanser måste man jobba med infrastruktur som fungerar.

Det är därför regeringen satsar på att bygga bort flaskhalsarna, renovera och se till att flödena för både gods- och persontrafik fungerar. Det är jag stolt över, herr talman.

Anf. 91 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Det märks att det har varit en lång debatt. Jag tror att Magnus Jacobsson slumrade till lite grann under mitt anförande.

Jag jämförde Sverige med hur det är i Tyskland där man har en Tysklandsbiljett för 49 euro i månaden. Den jämförelse jag gjorde om tåg var att man har byggt ny järnväg betydligt snabbare i till exempel Spanien just genom att man har byggt med en projektmodell. Jag jämförde aldrig med Tyskland.

Nu var det väl ingen direkt fråga utan mer ett påhopp, men Trafikverkets egen analys visar att med regeringens alternativ är det alltså 35 mil dubbelspår längs den gamla järnvägen från 1800-talet som är alternativet. Magnus Jacobssons ord framstår därför som ganska pompösa, herr talman. Vi pratar alltså om en skillnad på 6 mil järnväg, så jag tror att vi får sänka tonen lite grann i den här frågan.

Herr talman! Vad gäller den samhällsekonomiska lönsamheten ifrågasätter jag kraftigt den beräkningsmodell som man använder för de här projekten, där man till exempel värderar en tågresenärs tid betydligt lägre än bilistens tid. Jag menar tvärtom att om det är någonting som har visat sig vara kloka investeringar historiskt så är det att investera i en fungerande järnväg. Det tror jag faktiskt att Sveriges befolkning och Sveriges tågresenärer förväntar sig.

Med den totalt otillräckliga politiken vad gäller både nyinvesteringar och underhåll kommer problemen att fortsätta, herr talman.

Anf. 92 HELENA GELLERMAN (L) replik:

Herr talman! Jag lyssnade noga när ledamoten Linus Lakso höll sitt anförande, och jag tror att vi båda är väldigt positiva till vad järnvägen kan göra för svensk konkurrenskraft, för våra företags och andra organisationers möjlighet att få kompetens och för att folk ska kunna resa till sina nära och kära.

För oss är det viktigt att satsa både på järnväg och på vägar, för Sverige ser väldigt olika ut i olika delar.

Jag reagerade på några saker i anförandet. Ledamoten tog upp att Liberalerna förra gången höll emot i budgeten i januariavtalet. Man säger att Alliansen stod bakom nya stambanor men att vi nu har backat. Men när Alliansen 2014 sa ja till nya stambanor – eller höghastighetsbanor, ska vi väl säga – var kostnaden 120 miljarder. När Liberalerna backade från det var kostnaden 360 miljarder. Kostnaden hade alltså blivit tre gånger så stor. Vi visste att om vi skulle lägga mycket pengar i den budgeten skulle det gå till detta oerhört olönsamma projekt, och därför sa vi nej.

En annan viktig sak är att ledamoten säger att stambanorna skulle möjliggöra ett snabbare underhåll genom att man då har alternativa omledningsvägar. Nu ska vi vara på det klara med att stambanorna var tänkta att bli klara någon gång 2050. Menar ledamoten att vi inte skulle göra något underhåll förrän då?

Anf. 93 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Tack, Helena Gellerman, för bra frågor! Jag kan börja med att konstatera att jag tror att vi är rätt överens om att vi måste bli bättre och snabbare på att bygga järnväg i Sverige.

Ett av de problem som vi har är att det tar alldeles för lång tid att bygga järnväg. Det innebär att nyttan som vi får av ny järnväg fördröjs långt in i framtiden, men det innebär också att vi bygger järnväg mycket dyrare än vad som skulle behövas. Spanien är återigen ett exempel. Där har man byggt nya stambanor och ny järnväg i projektform, vilket vi även har testat i Sverige tidigare med goda resultat. Jag tror alltså att vi skulle kunna göra det mycket snabbare och billigare med en annan modell där vi bygger mer fokuserat och har en organisation som fokuserar på en uppgift, det vill säga att bygga den här nya järnvägssträckan och dessutom kanske även underhålla den.

Jag köper som sagt inte rakt av de beräkningsmodeller som i princip säger att all ny järnväg utom lite duttande är samhällsekonomiskt olönsam. Tvärtom har det ju visat sig att järnvägsinvesteringar som inledningsvis har bedömts som olönsamma har visat sig bli samhällsekonomiskt väldigt lönsamma när man har utvärderat i efterhand, vilket ger fog för att ifrågasätta den beräkningsmodellen.

Ledamoten får upprepa sina frågor om jag har missat någon.

Anf. 94 HELENA GELLERMAN (L) replik:

Herr talman! Visst kan man säga att man skulle kunna bygga järnvägen och nya stambanor snabbt med en ny organisation. Men problemet är, som sades även i det tidigare replikskiftet, att det inte fanns finansiering. Och finns det inte pengar kan man inte bygga alls. Då handlar det inte om att bygga fortare, utan man kan inte bygga alls. I och med att de nya stambanorna inte var finansierade när beslutet togs hade man ju inte kunnat bygga snabbare.

Jag skulle även vilja ta upp en annan sak. Ledamoten sa i sitt anförande att den nuvarande regeringens satsningar på järnvägen är mer eller mindre katastrof. Men den förra regeringen med Socialdemokraterna och Miljöpartiet lade 165 miljarder på järnväg. Om man räknar upp det till dagens priser blir det 200 miljarder, och den nuvarande regeringen lägger 210 miljarder.

Den nuvarande regeringen lägger alltså mer i underhåll på järnvägen under de närmaste 12 åren än vad den dåvarande regeringen gjorde. Jag skulle gärna vilja höra vilka tankar som ligger bakom ledamotens påstående att den här regeringen satsar mindre på järnvägen.

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Järnvägs- och
kollektivtrafikfrågor*

Anf. 95 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Jag undrar om Helena Gellerman kommer ihåg att även Liberalerna var en del av januariavtalet. Jag var faktiskt aktivt involverad i förhandlingarna gällande den nationella planen, och där höll Liberalerna emot och drog ned med säkert 100 miljarder; jag kommer inte ihåg exakt.

Tyvärr har vi haft en kraftig inflation de senaste åren, vilket har gjort att allting blivit rejält fördyrat. De historiska satsningar som regeringen skryter med lyckas därför knappt bibehålla de investeringar som redan låg i planen. Visst är det mer pengar, men räknar man bort inflationen är det knappast en ökning.

Som nämndes tidigare har det ökat hela tiden, vilket beror på att vi behöver satsa mer för att vi konstant har underinvesterat. Därtill har vi en inflation som gör att vi måste satsa mer eftersom priserna går upp.

När det gäller underhållet måste vi naturligtvis återta det mycket fortare. I mitt anförande och i tidigare replikskiften har jag nämnt olika sätt som jag tycker att vi behöver pröva för att bli mycket snabbare och effektivare på att återta underhållet. Att bygga ny järnväg för att bättre kunna leda om trafik är en del av det, men jag har även nämnt projektform och mer innovativa och storskaliga upphandlingar så att aktörer faktiskt får möjlighet att investera i den teknik och den maskinpark som behövs för att kunna utföra ett effektivt underhåll.

Det är några saker som jag tror skulle behöva gå mycket snabbare och som jag hoppas att vi kan få på plats i Sverige. Som det är nu är det en helt ohållbar situation; vi har precis fått siffror som säger att vi har den sämsta punktligheten på 14 år. Jag ser, herr talman, inte riktigt den krisinsikten hos regeringen, utan man fortsätter helt enkelt i gamla hjulspår.

Anf. 96 ANN-SOFIE LIFVENHAGE (M):

Herr talman! I betänkandet är flera stora frågor bearbetade tillsammans. En av dessa är den som gjorde att jag över huvud taget valde att engagera mig i politiken: kollektivtrafik. Varför det? Jo, för att detta är en synnerligen hård fråga som samtidigt är så mjuk det bara går och som betyder något varje dag i vardagen.

Kollektivtrafiken är en av samhällets viktigaste funktioner. Den ger människor möjlighet att ta sig till och från jobb och skola, minskar trängseln på våra vägar och spelar en avgörande roll i den gröna omställningen.

För många är kollektivtrafiken en nödvändighet. Det är den som gör att vi får vardagen att gå ihop. En väl fungerande kollektivtrafik kan vara skillnaden mellan att det blir en helt fantastisk dag och att allt ställs på sin spets.

Resandet ser olika ut över landet – och ska så få göra – därför att landet är långt och på vissa håll lika olikt som det på andra håll är likt. Några parametrar är dock desamma, till exempel förväntan på att det jag planerar för ska fungera i så stor utsträckning som möjligt och att ju fler resor som blir av med ett kollektivt resande, desto bättre är det för miljön.

Att fler ska kunna resa med en väl fungerande kollektivtrafik borde därmed vara en självklar målsättning. Att resorna ska vara trygga, punktliga och prisvärda borde vara en självklarhet.

Herr talman! För att kollektivtrafiken ska vara pålitlig och attraktiv krävs långsiktighet, ansvar och ekonomisk ordning och reda. Ansvar och sund ekonomi skapar förutsättningar. Det krävs politiker som tar ansvar för att prioritera det underhåll och den utveckling som krävs i vårt basystem av infrastruktur för att kollektivtrafiken ska kunna fungera och leverera det vi förväntar oss. Det krävs för att bussar ska kunna åka tryggt på vägnätet, för att tåget ska ha en fungerande räls med ett signalsystem som inte ställer pendlarna stilla i rusningstrafik och för att den sjöburna trafiken ska se en positiv utveckling för framtiden.

Med prioritering som sätter resenären i centrum, med trafik som går och kommer fram i tid och med avgångar på efterfrågade tider byggs ett attraktivt och klimatsmart resande.

Ansvar för att lägga beställningar för kollektivtrafiken ligger på regionerna, där till exempel Christoffer Öqvist, regionstyrelsens ordförande i Sörmland, och Anna Jähnke, regionråd i Skåne, tillsammans med sina lagkamrater har bäst kunskap om hur just deras studie- och arbetspendlingsmönster ser ut, med närhet till sina invånare och därmed kunskap om hur man kan lägga beställningar som prioriterar just det som är mest effektivt för att öka möjligheten till ett sömlöst resande från port till port i deras regioner.

Herr talman! Moderaternas målsättning är en pålitlig, trygg och tillgänglig kollektivtrafik. Nationellt arbetar vi för att säkra robusthet och förutsättningar för en punktlig järnväg genom historiskt höga satsningar på underhåll och modernisering med en målsättning om ett minskat krångel så att det blir enklare att resa kollektivt i hela landet. Vi arbetar för att stärka tryggheten genom att ge kommuner och regioner bättre verktyg för att öka säkerheten både i bussar och på tåg.

Det här är en viktig del i samhällskontraktet, som om det inte fungerar slår hårt mot alla som är beroende av kollektivtrafiken. Pendlarna riskerar att få längre restider, vilket gör att man kanske inte hinner hem till dagis-hämtning. Elever får svårare att ta sig till skolan och riskerar att missa viktiga moment i sin utbildning. Äldre och personer med funktionsnedsättning får sämre möjligheter att röra sig fritt. Och vad blir konsekvensen? Jo, att vissa resor inte alls blir av, vilket minskar individens frihet, eller att fler väljer bilen för att kollektivtrafiken inte längre är ett fungerande alternativ. Det är dåligt för individen och dåligt för klimatet.

Med en service som fungerar, när beställningen levererar, med sömlösa resor där pendlarparkeringen finns nära för att man enkelt ska kunna ta nästa färdmedel när bilen inte längre är högsta prio, med en komfort som gör att resan kan användas till arbete om man så önskar eller kanske återhämtning och planering av dagen om man så önskar är kollektivtrafiken ett oslagbart konkurrenskraftigt alternativ för resan.

Vid mina många skolklassbesök kommer ungdomarna ofta med inspel kring just kollektivtrafik. Det kan vara hur viktigt det är för jämställdheten att det kollektiva resandet upplevs tryggt, även när man sent en kväll ska åka hem från innebandyträningen i Strängnäs, och hur mycket man uppskattar de trygghetsvårdar och kameror som gör det svårare för den som

har ont uppsåt att gömma sig och göra dumheter i det offentliga rummet när vi reser tillsammans.

Kollektivtrafiken ser dock väldigt olika ut över landet och behöver så göra för att kunna leverera efter förväntan. Med fler som erbjuder en flexibel service i områden där kollektivtrafiken inte är lika utbredd som i storstäderna är samverkan mellan exempelvis anropsstyrd trafik, delningstjänster, färdtjänst, taxi och skolskjuts en väg mot ett ökat utbud även i mer glesbefolkade områden.

Gotlandstrafiken har en särställning i landets infrastruktur, då ingen annan region ser sin motorväg till grannkommunen eller huvudstaden öppen bara några få gånger per dygn. Det ställer stora krav på beställning och utförande för att det sömlösa resandet ska kunna leverera både invånare, besöksnäringen och varor till och från ön både till ett rimligt pris och på en tid som är attraktiv.

Här ligger stor vikt på hur vi ser på såväl ansvaret att binda samman landet för att vara just konkurrenskraftiga som hur vi skapar förutsättningar för näringslivet att blomstra, ger förutsättningar för såväl inhemsk som utländsk turism och, inte mindre viktigt, hur godset kan förflyttas snabbt och prisvärt. Detta är en av grundpelarna i att vara en attraktiv region för boende och att skapa underlag för regionens möjligheter att göra prioriteringar i en sund ekonomi.

Färjan, tåget och bussen behöver dessutom över hela landet vara up-to-date, med uppkoppling som gör att den tid resan innebär kan ge kvalitet i valfriheten när det gäller hur du spenderar din tid. Just så blir kollektivtrafiken ett än mer attraktivt val för resan.

Just så får vi också fler att bidra till omställningen där så är möjligt – där färdtjänst är en fråga om frihet, där epans trygga parkering vid tågstationen är en fråga om frihet, där båtens trygga färd är en fråga om frihet och där resan för den som ännu ej har fått körkort är en fråga om frihet.

Kollektivtrafik är en hård men sannerligen mjuk fråga i livet som kokar ned till just frihet – frihet att leva, uppleva och utvecklas.

Anf. 97 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Tack, Ann-Sofie Lifvenhage, för en väldigt fin bild av de möjligheter som kollektivtrafiken ger både unga och gamla över hela vårt land!

Jag skulle önska en något högre konkretisationsgrad. Vad vill Moderaterna och Tidöregeringen? Står man bakom visionen om fyra av tio resor? Är det detta som är målet, eller finns det ytterligare mål?

Ledamoten sa också att man vill ge kommuner och regioner bättre verktyg att utveckla kollektivtrafiken. Vad är det för verktyg man vill ge?

Jag har också en fråga om färdtjänsten. Det har flera gånger varit uppe i debatten att det pågår ett arbete på departementet vad gäller det regelverk som i dag finns och som försvårar inte minst för synskadade. Vi hade allihop möjlighet att möta Unga Synskadade i dag och ta del av deras berättelser. De är mycket angelägna om att man inte ska bli inlåst i en kommun som väljer att tolka regelverket på ett sådant sätt att man inte får möjlighet och tillgång till färdtjänst.

Jag skulle alltså jättegärna vilja att ledamoten utvecklade de här delarna något ytterligare. Det gäller de verktyg man vill ge kommuner och regioner, om man står bakom fyra av tio resor i kollektivtrafiken samt

färdtjänstfrågan. Driver man på för att förordningen ska ändras så att ett förändrat regelverk kan bli möjligt redan från den 1 januari 2026? Det är ändå nästan ett år dit.

Anf. 98 ANN-SOFIE LIFVENHAGE (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för möjligheten att fördjupa mig i dessa frågor.

Jag väljer att börja i verktyg till kommunerna. Jag tycker att det är oerhört viktigt att beslut fattas så nära individen som möjligt, och därför tycker jag att det är viktigt att våra kommuner och regioner har möjlighet att lägga beställningar utifrån hur just deras studie- och arbetsmarknadspendlingsmönster ser ut.

Förutsättningen för att de ska kunna göra det är att de har en sund ekonomi. Där anser jag att vårt ansvar här i kammaren är att lägga en budget för hela landet som gör att så mycket pengar som möjligt kan finnas ute i kommuner och regioner så att de kan fatta de här, för sina invånare högst avgörande, besluten.

När det kommer till det här med fyra av tio resor ser vi moderater att landet är avlångt och har olika förutsättningar. För att vi ska nå upp till den målsättningen i hela landet kommer fler resor att behöva vara kollektiva i vissa områden, till exempel i storstäderna. Där ser jag hur mina kamrater som styrde Stockholm under den förra mandatperioden hade en väldigt hög målsättning gällande hur stor andel av resandet som ska ske med kollektivtrafik. Vi såg då att sex av tio resor gjordes med kollektivtrafik. Jag är oerhört oroad över det nuvarande styret, som har dragit ned antalet busslinjer och antalet tåglinjer. Det motverkar ju möjligheten att resa kollektivt.

När det kommer till färdtjänsten är jag inte alls främmande för att lyfta den frågan ytterligare. Jag ser att vi har en bred majoritet i kammaren för synen att det är en självklar frihetsfråga.

Anf. 99 ULRIKA HEIE (C) replik:

Herr talman! Jag tolkar svaret oerhört positivt och som att ledamoten kommer att driva på för att detta med färdtjänsten ska genomföras så snart det bara går.

Ledamoten lyfte säkerhetsfrågorna som en viktig del. Jag hade förmånen att sitta i bälteskampanjtävlingen Guldbältet. Jag vet att ledamoten kommer från Sörmland, och det var Sörmlandstrafiken som vann tävlingen. Det handlar om det viktiga arbetet att verkligen säkerställa att barn och unga – och givetvis alla som reser i kollektivtrafiken – har en säker resa. Där är bälteskampanjen en väldigt viktig del, så jag får gratulera ledamoten på den punkten.

Jag uppfattar det som att man står bakom visionen om fyra av tio resor. Därför har jag egentligen bara en slutlig fråga som jag skulle vilja ställa.

Ledamoten nämnde Gotlandstrafiken, och precis som ledamoten sa går vägen till grannkommunen via färja. Den är viktig både för persontransporter och för godstransporter. Ledamoten lyfter fram hur viktigt det här är, men vi vet i dag att det är en oerhört kämpig situation för gotlänningarna – och inte minst för ungdomslag som kanske ska komma *till* Gotland och spela bortamatcher. Gotlänningarna får spela sina hemmamatcher på fastlandet för att andra inte har råd att åka till Gotland.

Vad gör regeringen för att underlätta för lägre priser på Gotlandstrafiken? Jag upplever att det har varit ganska senfärdigt; den kritik som finns från Gotland har varit massiv under ett antal år, och jag har inte sett så mycket rent praktiskt. Jag vet att man har gjort en ny upphandling, men den har också vissa problem kopplat till hur man ser på möjligheten att åter förlägga bolaget till Sverige och så vidare.

Även här får alltså ledamoten gärna fördjupa sig. På vilket sätt har regeringen rent konkret jobbat för att det ska bli enklare för gotlänningarna att ta sig till fastlandet och tvärtom?

Anf. 100 ANN-SOFIE LIFVENHAGE (M) replik:

Herr talman! Jag tackar återigen ledamoten för viktiga frågor.

Att vi som moderater lägger stor vikt vid upphandlingen av Gotlands-
trafiken tror jag inte har gått någon förbi. Vi kommer också att följa frågan väldigt nogsamt på samma sätt som vi har gjort under de senaste åren, då vi på grund av till exempel drivmedelspriser har kunnat hjälpa till med ett extra stöd från staten. Jag tycker egentligen inte att det är så det ska vara uppbyggt från första början, men med en oberäknelig marknad för drivmedelspriser är det den situationen vi hamnar i.

Vi kommer dock att följa det här väldigt nogsamt, och jag skulle gärna se att vi framgent arbetar fram en öpolitik. Jag vet att många andra länder med situationer liknande vår har en sådan. Även om vi hos oss bara har en region medan andra länder har betydligt fler skulle vi kunna ta till oss och lära av hur man arbetar med det här i andra länder.

Som ledamoten lyfter ser jag också möjligheten för idrottslag att självklart kunna både mötas på ön och på fastlandet. Jag har själv åkt över med vår äldsta dotter för att spela innebandy i damserien. Däremot hade jag verkligen välkomnat det jag saknar nu, nämligen den smidighet det innebär att flyga från Bromma till Visby. Det är någonting jag saknar. Jag ser att tiden för att ta sig till och från ön har fördubblats i och med att man behöver resa via Arlanda. Där har vi alltså verkligen ett arbete att göra.

Anf. 101 FREDRIK STENBERG (S):

Herr talman! Sveriges järnväg är en ryggrad i vår infrastruktur. Den binder samman människor och företag, skapar möjligheter för arbete och studier och är en avgörande pusselbit för industrins utveckling. Vi har helt enkelt ekonomiska värden i vårt land som gör sig bäst på export.

Trots detta brottas järnvägen med stora utmaningar vad gäller underhåll, förseningar och bristande kapacitet. Här krävs ett långsiktigt ansvarstagande och kloka investeringar framöver. Vi har också ett nationellt, inte ett partipolitiskt, intresse av att järnvägen fungerar och att kloka avvägningar görs både nu och i framtiden. Svenska folket förtjänar faktiskt inget annat.

Socialdemokraterna står upp för en modern och välfungerande järnväg där underhållet utförs på ett sätt som säkrar både kvalitet och kostnadseffektivitet. Vi socialdemokrater ser dock en möjlighet till förstärkning av detta system och vill se över hur staten i ökad utsträckning kan bedriva järnvägsunderhåll i egen regi.

Socialdemokraterna vill se en järnvägspolitik som bygger Sverige starkt både ekonomiskt och socialt. Vi vill investera i en pålitlig och robust järnväg där tillgänglighet och trygghet är i fokus. Låt oss tillsammans ta

ansvar för framtidens kollektivtrafik och järnväg! Jag vill yrka bifall till reservation 4.

Som västerbottning har jag en uppmaning till er i Tidöpartierna när ni nu äntligen har gett startbesked för Norrbotten mellan Umeå och Skellefteå: Se till att det nu går fort och att vi så snart som möjligt tar oss hela vägen upp till Luleå!

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.48 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då avtackning och votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

Avtackning

§ 13 Avtackning

Anf. 102 TALMANNEN:

Ärade ledamöter! I dag har vi samlats för att före voteringen tacka av fyra personer som tjänstgjort i denna kammare. Två av dem är också med oss här på plats. Dessa fyra personer har arbetat i demokratins och politikens tjänst och har lämnat sina uppdrag.

Som talman är det en ära att få tacka er här i dag. Att vara folkvald riksdagsledamot är ett av de finaste förtroendeuppdrag man kan ha i vårt land: att med väljarnas förtroende i ryggen representera dem, sitt parti och sin valkrets här i kammaren, i utskotten och i hela det parlamentariska arbetet.

Vanligen brukar vi ha avtackningar av avgångna ledamöter i samband med sommaravslutningen eller julavslutningen. Skälet till att vi samlas så här i slutet av februari är att ni som är här i dag har gått vidare till ett viktigt uppdrag i en annan demokratiskt vald församling, nämligen Europaparlamentet. Vi har därför försökt hitta en tidpunkt för avtackning som fungerar i relation till ert nya uppdrag. I dag avtackar vi också en tidigare ledamot som gått vidare till EU-kommissionen.

Det är i år 30 år sedan det första svenska Europaparlamentsvalet ägde rum. Det var den 17 september 1995. Av de 720 ledamöterna är i dag 21 från Sverige, och ni hör till dem. Här i riksdagen hade ni 348 kollegor från åtta partier. I Europaparlamentet finns som sagt över 700 kollegor från nio partigrupper. Det finns som bekant skillnader mellan riksdagen och Europaparlamentet, bland annat vad gäller arbetssätt. I riksdagen är traditionen kanske att man oftast följer partilinjen. En Europaparlamentariker

kan kanske ta sig lite större friheter. Men den viktiga grunden är densamma; ni arbetar fortfarande i demokratins tjänst.

Enligt lagen om riksdagens medalj kan en ledamot som lämnar riksdagen få ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål. Efter minst sex års tjänstgöring i följd kan ledamoten också få riksdagens medalj i åttonde storleken. Den som lämnar riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd kan få medaljen i tolfte storleken.

Det är nu en glädje för mig att få tacka er med några ord riktade till er var och en och samtidigt överlämna nålar, diplom och medaljer. Två av ledamöterna har tyvärr inte möjlighet att närvara i dag, men jag kommer ändå att nämna dem. Jag ber er som finns i salen att resa er när ni hör ert namn.

Riksdagens guldpin och diplom tilldelas Sofie Eriksson. Du valdes in i riksdagen 2022 som representant för Socialdemokraterna och Dalarnas läns valkrets. Du var under din tid i riksdagen suppleant i konstitutionsutskottet och skatteutskottet men valde att ganska raskt gå vidare till Europaparlamentet.

Varmt tack för dina insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Riksdagens guldpin och diplom tilldelas också Beatrice Timgren, som inte har möjlighet att närvara i dag. Hon valdes in i riksdagen 2022 som representant för Sverigedemokraterna och Stockholms läns valkrets. Hon var under sina år ledamot av miljö- och jordbruksutskottet, suppleant i EU-nämnden och Europarådets svenska delegation.

Jag vill tacka Beatrice Timgren för hennes insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Riksdagens medalj av tolfte storleken samt guldpin och diplom tilldelas Adnan Dibrani. Du kom in i riksdagen 2010 som representant för Socialdemokraterna och Hallands läns valkrets. Du har en lång och gedigen riksdagserfarenhet och var bland annat verksam som ledamot i finansutskottet och skatteutskottet samt som ledamot i Riksdagens ansvarsnämnd, för att bara nämna några av de uppdrag som du hann med under dina år i riksdagen. Vi hann också samarbeta på ett trevligt och positivt sätt vid olika tillfällen.

Varmt tack för dina insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Riksdagens medalj av tolfte storleken samt guldpin och diplom tilldelas också Jessika Roswall, som inte har möjlighet att närvara i dag. Hon valdes in i riksdagen 2010 som representant för Moderaterna och Uppsala läns valkrets. Hon var under sina år i riksdagen bland annat ledamot och ordförande i EU-nämnden, ledamot i flera andra utskott samt i Krigsdelegationen, Domarnämnden och Riksdagens överklagandenämnd. Hon var EU-minister innan hon den 1 december 2024 blev EU-kommissionär med ansvar för miljö, vattenresiliens och en konkurrenskraftig cirkulär ekonomi.

Jag vill tacka Jessika Roswall för hennes insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige.

(Applåder)

Jag vill avsluta denna avtackning med att än en gång tacka er för de insatser ni har gjort för Sverige, för riksdagen och för demokratin och önska er varmt lycka till i det viktiga uppdraget att företräda era väljare och era partier i Europaparlamentet. Tack än en gång!
(Applåder)

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 februari

MJU8 Livsmedelspolitik

Punkt 9 (Provtagning av och gränsvärden för PFAS m.m. i livsmedel)

1. utskottet

2. res. 14 (MP)

Votering:

286 för utskottet

15 för res. 14

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 12 L, 2 -

För res. 14: 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 10 (Krisberedskap och stärkt självförsörjning av livsmedel)

1. utskottet

2. res. 15 (S)

Votering:

192 för utskottet

94 för res. 15

15 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 12 L, 1 -

För res. 15: 93 S, 1 -

Avstod: 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 11 (Siffersatta mål för självförsörjning av livsmedel)

1. utskottet

2. res. 17 (V, C, MP)

Votering:

246 för utskottet

55 för res. 17

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 16 KD, 12 L, 2 -

För res. 17: 19 V, 21 C, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 13 (Livsmedelspriser, konkurrens och otillbörliga handelsmetoder)

1. utskottet

2. res. 21 (V)

Votering:

188 för utskottet

19 för res. 21

94 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 16 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 21: 19 V

Avstod: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Prot. 2024/25:77

26 februari

Punkt 17 (Åtgärder från statens sida för att främja livsmedel som producerats i Sverige)

1. utskottet

2. res. 28 (SD)

Votering:

237 för utskottet

64 för res. 28

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 28: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU10 Regional utvecklingspolitik

Punkt 3 (Kommersiell service)

1. utskottet

2. res. 5 (S)

Votering:

103 för utskottet

94 för res. 5

104 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 16 KD, 15 MP, 12 L

För res. 5: 93 S, 1 -

Avstod: 63 SD, 19 V, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 4 (Offentlig service)

1. utskottet
2. res. 9 (MP)

Votering:

286 för utskottet

15 för res. 9

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 12 L, 2 -

För res. 9: 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 5 (Regionaliserad fastighetsskatt)

1. utskottet
2. res. 10 (SD)
3. res. 11 (C)

Förberedande votering:

65 för res. 10

21 för res. 11

215 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Huvudvotering:

216 för utskottet

64 för res. 10

21 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 16 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 10: 63 SD, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 6 (Återföring från kraftproduktion)

1. utskottet
2. res. 13 (V)

Votering:

152 för utskottet

19 för res. 13

130 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 16 KD, 12 L, 1 -

För res. 13: 19 V

Avstod: 93 S, 21 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

NU13 Handelspolitik

Punkt 1 (Övergripande om internationell handel)

1. utskottet
2. res. 2 (V, MP)

Votering:

172 för utskottet
34 för res. 2
95 avstod
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 S, 60 M, 21 C, 16 KD, 12 L

För res. 2: 19 V, 15 MP

Avstod: 30 S, 63 SD, 2 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Johan Andersson, Gunilla Carlsson, Dzenan Cisijsa, Monica Haider, Peter Hultqvist, Mattias Jonsson, Eva Lindh, Inga-Lill Sjöblom och Gunilla Svantorp (alla S) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 2 (Reformering av WTO)

1. utskottet
2. res. 6 (C)

Votering:

89 för utskottet
21 för res. 6
191 avstod
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 60 M, 16 KD, 12 L

För res. 6: 21 C

Avstod: 92 S, 63 SD, 19 V, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Kenneth G Forslund (S) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Fler frihandelsavtal)

1. utskottet
2. res. 7 (S, C)

Votering:

188 för utskottet
112 för res. 7
1 avstod
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 3 S, 63 SD, 60 M, 19 V, 16 KD, 14 MP, 12 L, 1 -

För res. 7: 90 S, 21 C, 1 -

Avstod: 1 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Helén Pettersson och Fredrik Stenberg (båda S) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Linus Lakso (MP) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 4 (Utformning av handelsavtal)

1. utskottet

2. res. 9 (SD)

3. res. 10 (V, MP)

Förberedande votering:

64 för res. 9

34 för res. 10

203 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 9.

Huvudvotering:

108 för utskottet

65 för res. 9

128 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 20 C, 16 KD, 12 L

För res. 9: 63 SD, 1 C, 1 -

Avstod: 93 S, 19 V, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Rickard Nordin (C) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 februari

JuU12 Unga lagöverträdare

Punkt 2 (Evidensbaserat arbete)

1. utskottet

2. res. (S)

Votering:

207 för utskottet

94 för res.

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res.: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Prot. 2024/25:77

26 februari

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU18 Biometri i brottsbekämpningen

Punkt 1 (Förslag till ändringar i utlänningsdatalagen och polisens brottsdatalag)

1. utskottet

2. res. 1 (V, MP)

Votering:

267 för utskottet

34 för res. 1

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 16 KD, 12 L, 2 -

För res. 1: 19 V, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 5 (Förutsättningar för att använda dna-baserad släktforskning)

1. utskottet

2. res. 4 (SD)

Votering:

237 för utskottet

64 för res. 4

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 4: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 6 (Användning av biometriregister för realtidskameraövervakning med ansiktsgenkänning)

1. utskottet

2. res. 5 (S)

Votering:

207 för utskottet

94 för res. 5

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 5: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

KrU4 Public service, film och dataspel

Punkt 1 (En oberoende public service)

1. utskottet
2. res. 1 (S)
3. res. 2 (C)
4. res. 3 (MP)

Förberedande votering 1:

21 för res. 2
15 för res. 3
265 avstod
48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

94 för res. 1
22 för res. 2
185 avstod
48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Lars Englund (M) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

171 för utskottet
94 för res. 1
36 avstod
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 19 V, 16 KD, 12 L, 1 -
För res. 1: 93 S, 1 -
Avstod: 21 C, 15 MP
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 8 (Produktionsincitament)

1. utskottet
2. res. 13 (S)

Votering:

192 för utskottet
94 för res. 13
15 avstod
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 12 L, 1 -
För res. 13: 93 S, 1 -
Avstod: 15 MP
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 12 (Ett nationellt spelinstitut och en nationell strategi för dataspel)

1. utskottet

2. res. 19 (SD)

Votering:

221 för utskottet

63 för res. 19

16 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 18 V, 21 C, 16 KD, 12 L, 1 -

För res. 19: 63 SD

Avstod: 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 6 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KrU5 Kulturarv

Punkt 4 (Skyddet av det kyrkliga kulturarvet)

1. utskottet

2. res. 5 (SD)

Votering:

238 för utskottet

63 för res. 5

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 15 MP, 12 L, 2 -

För res. 5: 63 SD

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 6 (Kulturens betydelse för krisberedskapen)

1. utskottet

2. res. 7 (MP)

Votering:

286 för utskottet

15 för res. 7

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 12 L, 2 -

För res. 7: 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Prot. 2024/25:77

26 februari

Punkt 8 (Digitalisering av kulturarvet)

1. utskottet

2. res. 11 (C)

Votering:

201 för utskottet

21 för res. 11

79 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 16 KD, 12 L, 1 -

För res. 11: 21 C

Avstod: 63 SD, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 11 (Museifrågor)

1. utskottet

2. res. 15 (S)

Votering:

193 för utskottet

93 för res. 15

15 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 16 KD, 12 L, 1 -

För res. 15: 92 S, 1 -

Avstod: 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 12 (Nationella minoriteters kultur)

1. utskottet

2. res. 18 (V)

Votering:

203 för utskottet

19 för res. 18

79 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 C, 16 KD, 12 L, 1 -

För res. 18: 19 V

Avstod: 63 SD, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU9 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

281 för utskottet

19 för res. 1

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 2 -

För res. 1: 19 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 2 (En möjlighet att lämna uppgifter på eget initiativ)

1. utskottet

2. res. 2 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

93 för res. 2

22 för res. 3

185 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

152 för utskottet

94 för res. 2

54 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 1 V, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 2: 93 S, 1 -

Avstod: 18 V, 21 C, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 3 (Undantag från uppgiftsskyldigheten)

1. utskottet

2. res. 5 (MP)

Votering:

266 för utskottet

15 för res. 5

19 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 12 L, 2 -

För res. 5: 15 MP

Avstod: 19 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 4 (Informationsflöde från de brottsbekämpande myndigheterna)

1. utskottet

2. res. 6 (S)

Votering:

186 för utskottet

95 för res. 6

19 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 6: 93 S, 1 SD, 1 -

Avstod: 19 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Rasmus Giertz (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 5 (Utvärdering av lagstiftningen)

1. utskottet

2. res. 7 (S)

Votering:

187 för utskottet

94 för res. 7

19 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 7: 93 S, 1 -

Avstod: 19 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 6

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU21 Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

279 för utskottet

20 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 20 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 2 -

För res. 1: 19 V, 1 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Martin Ådahl (C) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Prot. 2024/25:77

26 februari

Punkt 2 (Tidsbegränsning)

1. utskottet

2. res. 2 (V, MP)

Votering:

266 för utskottet

34 för res. 2

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 12 L, 2 -

För res. 2: 19 V, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 7 (En samlad översyn av hemliga tvångsmedel)

1. utskottet

2. res. 7 (S, V, C, MP)

Votering:

151 för utskottet

149 för res. 7

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 7: 93 S, 19 V, 21 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU22 En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning

Punkt 4 (Beräkning av preskriptionstiden för unga lagöverträdare)

1. utskottet

2. res. 3 (V)

Votering:

279 för utskottet

21 för res. 3

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 2 -

För res. 3: 2 S, 19 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

KU15 Enhetliga sekretessbestämmelser i Statens haverikommissions verksamhet

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU4 Sekretess vid val till Sametinget

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU6 2024 års rapport om rättsstatsprincipen

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU9 Sekretess i Justitiekanslerns verksamhet med att bevaka statens rätt i internationella skiljeförfaranden

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU13 Valfrågor

Punkt 2 (Ökat valdeltagande)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

206 för utskottet

94 för res. 1

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 19 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 5 (Sänkt rösträttsålder)

1. utskottet

2. res. 3 (V, MP)

Votering:

266 för utskottet

34 för res. 3

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 12 L, 2 -

För res. 3: 19 V, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 8 (Röstningsförfarandet)

1. utskottet

2. res. 4 (SD)

Votering:

236 för utskottet

64 för res. 4

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 4: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Prot. 2024/25:77

26 februari

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU6 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor

Punkt 1 (Övergripande förutsättningar för järnvägen)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

266 för utskottet

19 för res. 1

15 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 12 L, 2 -

För res. 1: 19 V

Avstod: 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 3 (Organisering av järnvägsunderhåll)

1. utskottet

2. res. 4 (S)

Votering:

151 för utskottet

94 för res. 4

55 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 4: 93 S, 1 -

Avstod: 19 V, 21 C, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 12 (Biljettsystem för järnvägs- och kollektivtrafik)

1. utskottet

2. res. 19 (MP)

Votering:

170 för utskottet

15 för res. 19

115 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 19 V, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 19: 15 MP

Avstod: 93 S, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 13 (Nationellt mål för kollektivtrafiken)

1. utskottet

2. res. 20 (S, V, MP)

Votering:

172 för utskottet

128 för res. 20

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 20: 93 S, 19 V, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 18 (Kollektivtrafik på vatten)

1. utskottet

2. res. 30 (SD)

Votering:

236 för utskottet

64 för res. 30

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 21 C, 15 KD, 15 MP, 12 L, 1 -

För res. 30: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Punkt 19 (Färdtjänst)

1. utskottet

2. res. 32 (C)

Votering:

200 för utskottet

21 för res. 32

79 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 19 V, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 32: 21 C

Avstod: 63 SD, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 5 V, 3 C, 4 KD, 3 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Trafikskottets betänkande 2024/25:TU7

Riksrevisionens rapport om bildandet av Svevia och Infranord (skr. 2024/25:35)
föredrogs.

*Riksrevisionens
rapport om bildandet
av Svevia och
Infranord*

Anf. 103 PATRIK JÖNSSON (SD):

Fru talman! Vi ska nu debattera Riksrevisionens rapport gällande bildandet av Svevia och Infranord.

Riksrevisionens ingångsvinkel i granskningen har varit att granska huruvida riksdagens intentioner med att bilda bolagen Infranord och Svevia har uppnåtts när det gäller både marknaden som helhet och bolagen specifikt. Målsättningen från början hos den dåvarande regeringen Reinholdt var att detta skulle leda till bättre konkurrens och ökad konkurrensneutralitet. Det skulle eliminera misstanken om korssubventioner på marknaden för vår infrastruktur, såväl för underhåll som för investeringar.

Man hade också som målsättning att öka effektiviteten jämfört med Banverket Produktion och Vägverket Produktion. En annan, lite märklig, målsättning var att skapa ett nytt kundunderlag – vad nu det skulle vara. Möjligen handlade det om att konkurrera i andra länder, om det nu skulle vara i rikets intresse – vad vet jag? Man förväntade sig dessutom, vilket är smått komiskt, att detta skulle stärka beställarkompetensen.

Resultatet ser vi tydligt i dag, och just det här tänkte jag gå direkt in på. För Sverigedemokraterna är det tämligen uppenbart att det är svårare att få tag i erforderlig kompetens för flera tjänster då Trafikverket inte längre bedriver underhåll och investering samt reinvestering i egen regi. På den tiden Banverket Produktion och Vägverket Produktion existerade fanns det också karriärvägar inom respektive verk, och kompetens och kännedom stannade på ett naturligt sätt kvar inom myndigheterna.

Vi sverigedemokrater menar att syftet med bolagiseringen för detta mål föll platt. Det är min övertygelse att vi förr eller senare kommer att se ett återtagande av underhållet i egen regi. Det enklaste vore att låta Infranord uppgå i Trafikverket eller i ett kommande banverk och låta de viktigaste bangårdarna och stambanorna underhållas i egen regi, i sammanhängande stråk. Likaså borde vi för att återfå beställarkompetens på vägsidan låta Svevia uppgå i ett vägverk eller, i värsta fall, i Trafikverket.

Det som inte granskats i denna rapport är när den egna konsultverksamheten såldes ut vid sammanslagningen 2010. Banverket Projektering och Vägverket Konsult såldes till Vectura Consulting AB. Då gick den värdefulla kompetensen där förlorad. Det hade varit intressant att få se en prislapp på alla dyrköpta konsulttimmar, för att inte tala om den anläggningskännedom som gick förlorad. Det har Riksrevisionen påpekat i andra rapporter.

Den tidigare tingens ordning borde återupprättas för att vi ska få bukt med kompetensproblemen inom Trafikverket. När det gäller vad som händer i praktiken efter bolagiseringen är det i slutändan i stort sett samma människor som fortsatt att jobba på våra vägar och järnvägar med samma arbetsmetoder.

Även på Banverks- och Vägverkstiden genomfördes kontinuerliga effektiviseringar. Sådana har givetvis genomförts i bolagen också, men det

finns en skillnad. På grund av att bolagen har enskilda kontrakt kan det vara problem att effektivt ta hand om större haverier. Om man som bolag kanske bara har ett kontrakt i södra delen av landet kan det till exempel bli väldigt känsligt med personaltillgång vid en större urspårning, ett kontaktledningshaveri eller en brand. De problemen fanns inte förr. Då fanns folk att tillgå.

Riksrevisionen ger som förbättringsförslag att stärka beställarkompetensen genom framtagande av mål och mätbara indikatorer för beställarkompetens. Jag har svårt att se hur det skulle kunna ge framgång.

Riksrevisionen menar också att synpunkter på beställarkompetensen ska inhämtas. Detta skulle däremot kunna vara en rimlig åtgärd givet att något relevant arbete genomförs med att analysera och använda dessa uppgifter till någonting bra. I sämsta fall ger det ingenting alls utan medför bara att fler analytiker anställs, som kanske inte ens har den specialistkunskap som erfordras för detta grannlaga arbete.

Det framförs också synpunkter på innovationer i upphandlingarna. Det finns dock skäl till att upphandlingarna är tämligen detaljstyrda, och de är dels frågan om kvalitet, dels frågan om säkerhet. Det krävs hög kunskap för att ändra på regler utan att tumma på säkerhet och kvalitet. Det är ingen slump att det finns rigorösa regelverk. Däremot är det av största vikt att Trafikverket vet vad man ska upphandla, så att inte kostsamma tilläggs- och ändringsarbeten tillkommer. Men detta kan vi inte lasta Svevia och Infranord för.

Sverigedemokraterna menar trots allt att bolagen som sådana gör ett bra jobb och i stort sett når sina ekonomiska mål. Man får komma ihåg att stora kostnadsökningar påverkar även de här bolagen. Med detta sagt finns det givetvis utrymme för förbättring.

Jag hade gärna sett att Riksrevisionen tittat på helheten, tittat längre tillbaka historiskt och tagit med perspektivet vad som gick förlorat i bolagiseringen av även konsultverksamheten.

Anf. 104 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Jag lyssnade noga på Patrik Jönsson i den förra debatten. Jag lyssnade noga även nu. Patrik Jönsson höll värsta brandtalet för en annan tingens ordning. Men det är inte det vi ser, vare sig i det här betänkandet eller när vi i december diskuterade och debatterade betänkandet om infrastrukturfrågor. Precis som nu sa vi i december att utskottet kan konstatera att myndighetsstrukturen har utretts noggrant.

Patrik Jönsson ger en väldigt tydlig och målade bild av hur det ser ut i dag i den här delen av verksamheten när det gäller Svevia och Infranord men också Trafikverket. Men det är inte det som Sverigedemokraterna lägger fram som förslag.

I december gjorde Sverigedemokraterna ett särskilt yttrande där man pekade på att det behöver göras en granskning efter 14 års sammanslagning. Antalet anställda har ökat. En utredning bör tillsättas för att belysa hur Sverige ska återgå till den tidigare ordningen. Men hur tycker Patrik Jönsson och Sverigedemokraterna att man ska återgå till en annan tingens ordning? Det är ju det Patrik Jönsson föreslår mot bakgrund av Riksrevisionens rapport och även vad Sverigedemokraterna har uttalat tidigare.

Anf. 105 PATRIK JÖNSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Carina Ödebrink för frågorna.

Jag tyckte jag var tämligen tydlig med vad vi tycker om tingens ordning och vad vi vill. Vi vill återta underhållet i statlig regi för att få tillbaka beställarkompetensen, även om den egentligen inte behövs om mycket av arbetet görs i egen regi. Då finns det en organisation där man slipper lägga pengar på dyra upphandlingar och har inhousekompetens.

Framför allt saknar jag konsultverksamheten. Det var en stor förlust att den såldes ut. Herregud, vad utförsäljningen av konsultverksamheten har kostat staten och skattebetalarna mycket pengar! Det har också kostat mycket skattepengar att man blivit av med beställarkompetensen.

Det är ett faktum att saker och ting är ett givande och ett tagande. Ledamoten Carina Ödebrink vet mycket väl att under förra mandatperioden styrde Socialdemokraterna, liksom perioden innan dess. Det är ett givande och ett tagande här i livet, och så var det för er också. Jag vet inte om ni hade gått vidare med till exempel höghastighetsprojektet om ni inte hade suttit med Miljöpartiet. Jag kan inte svara på det, men varken ni eller vi sitter ju med 51 procent eller mer. Jag vill minnas att det fanns en tid när Socialdemokraterna gjorde det, men jag tackar gudarna för att den tiden är över.

Anf. 106 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! När vi satt i regeringen gav vi faktiskt ett uppdrag till Trafikverket 2021 att titta på och komma till rätta med kostnadsökningarna. Det arbetet pågår, och jag utgår ifrån att nuvarande regering tar det på stort allvar.

Jag tycker också att vi i trafikutskottet borde få en uppdatering kring detta. Men jag tycker att det är anmärkningsvärt och vill belysa detta. Jag vet att det handlar om ett givande och ett tagande, men Sverigedemokraterna har varit extremt tydliga – Patrik Jönsson är väl den som främst har dragit en lans för detta. Nu viker man ned sig totalt. Det är viktigt att säga i den här kammaren, fru talman.

Vi har förslag på vad vi ser behöver göras. Jag återkommer till det. Jag tycker att vi behöver lära av de erfarenheter som vi har fått när det gäller förändringarna för Trafikverket och bolagen Svevia och Infranord.

Fru talman! Det kanske var så att Patrik Jönsson i sitt brandtal menade att Trafikverket bör förstöras, som senator Cato sa om Karthago. Det kanske blir så som Patrik Jönsson vill. Men det verkar inte som om man jobbar i den riktningen just nu i alla fall.

Anf. 107 PATRIK JÖNSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag funderade noga på om jag skulle säga att Trafikverket bör förgöras. Jag var lite snäll och sa i mitt anförande att det bör förvandlas.

Ledamoten Carina Ödebrink satt inte i trafikutskottet förra mandatperioden. Men jag kan konstatera att jag hade ett samtal med Sveriges förra infrastrukturminister då, där jag kom med förslag om att återupprätta det statliga underhållet. Den gode Tomas Eneroth valde då att tillsätta en utredning om hur man skulle få underhåll i egen regi, men den var så katastrofal att den bara var att kasta i soptunnan. Det var en jättedålig utredning som sa att man skulle ta ett fåtal kontrakt och bygga upp en helt ny or-

ganisation – när vi har en befintlig, statlig organisation i form av Svevia och Infranord!

Det fanns en god chans då. Detta hade gått att genomföra om Socialdemokraterna hade valt att lyssna på Sverigedemokraterna, men man valde att inte göra det.

Jag måste också säga detta: Vi har ett land som förfaller. För det första har infrastrukturen förfallit efter åtta år med ert styre. För det andra har vi sprängningar och skjutningar. Vi har fått ett otryggt samhälle på grund av ert styre.

Inom Tidösamarbetet har vi fått till väldigt mycket bra sverigedemokratisk politik. Det har kanske inte blivit hundra procent sverigedemokratisk politik, precis som det kanske inte har blivit hundra procent moderat politik. Man ger och tar – så funkar det.

Nu tar vi tag i landet och gör politiken bättre. Vi skapar ett tryggare och säkrare samhälle. Vi gör allt för att få bukt med infrastrukturproblemen. Vi tillskjuter betydligt mer pengar och effektiviserar underhållet. Jag tror att det blir bättre efter de här fyra åren, men det tar tid att förändra infrastruktur – det är inget okänt fenomen.

Anf. 108 ULRIKA HEIE (C):

Fru talman! Det är alldeles uppenbart att det i grunden finns väldigt olika syn när det gäller de här frågorna både inom samarbetspartierna och inom oppositionen. Detta gäller dock en rapport från Riksrevisionen. Jag vill redan i början yrka bifall till reservation 3, som är Centerpartiets reservation i det här betänkandet.

Jag välkomnar Riksrevisionens granskningsrapport om bildandet av Svevia och Infranord. Centerpartiet stod bakom bolagiseringen av Svevia och Infranord. Detta beslut togs 2009, under alliansregeringens tid, och genomfördes några år senare. Jag anser att det var en viktig reform för att effektivisera underhållet och skapa konkurrens på marknaden för underhåll av järnväg och väg. Den myndighetsstruktur som fanns för snart 20 år sedan var ju inget under av effektivitet, utan detta var verkligen någonting man behövde göra.

När det nu har gått ett drygt tiotal år sedan bolagiseringen genomfördes är det välkommet att Riksrevisionen har utvärderat om riksdagens intentioner med bolagiseringen har uppfyllts. Jag noterar att Riksrevisionen pekar ut några områden som skulle kunna utvecklas. Bland annat konstateras att regeringens styrning av Svevia och Infranord inte säkerställer riksdagens intentioner med bolagiseringen.

Här nämns riksdagens intention om ökad produktivitet och att detta är något som regeringen inte har följt upp tillräckligt. Jag noterar att regeringen inte har genomfört några systematiska uppföljningar utöver uppföljning av de ekonomiska målen i verksamhetsberättelsen och att detta pekas ut som en av anledningarna till att bolagen inte har nått sina mål. Riksrevisionen bedömer att regeringen inte har använt styrverktyget ägardialog på ett effektivt sätt för att följa upp och utvärdera målen.

Fru talman! Jag ser att regeringen i sin skrivelse inte ställer sig bakom Riksrevisionens slutsats att regeringens styrning av Svevia och Infranord inte uppfyller riksdagens intentioner. Regeringen menar i stället att uppföljning har gjorts genom ägardialoger mellan företrädare för ägaren, sty-

relsens ordförande och bolagets direktör. Enligt regeringen har denna modell tillämpats i flera år men inte alltid dokumenterats på ett tydligt sätt.

Min uppfattning är att uppföljningen av den förbättrade produktiviteten är något som går utöver den vanliga ägardialogen och att en separat produktivitetsuppföljning hade kunnat dokumenteras på ett sätt som den vanliga ägardialogen inte alltid är lämpad för. På så vis hade det varit möjligt för riksdagen att följa upp om riksdagens mål har uppfyllts av regeringen.

Om riksdagens intentioner att skapa större konkurrens på marknaden för järnvägs- och vägunderhåll ska nås krävs enligt min mening att regeringen tar sitt ansvar och följer upp hur arbetet i de statliga bolagen går. Om regeringen inte agerar löpande genom att sätta adekvata ekonomiska mål och ha ägardialog för båda verksamheterna riskerar reformen av bolagiseringen att misslyckas.

Regeringen har i sin nyligen framtagna infrastrukturproposition en uttalad avsikt att göra stora satsningar på underhåll av väg och – till viss del – järnväg. Jag anser att detta är både efterlängtat och välkommet. Svevia och Infranord får spela en viktig roll i arbetet för en väl fungerande infrastruktur i hela landet. Då är det oerhört viktigt att dessa två statliga bolag levererar och att regeringen arbetar för att förbättra ägardialogen och nå de mål som riksdagen satt. Jag konstaterar samtidigt att regeringens styrning av Svevia och Infranord är otillräcklig och inte når upp till riksdagens uppsatta mål och att regeringen därför omedelbart bör vidta adekvata åtgärder för att kunna uppnå målen.

Jag vill vidare peka på att underhållet av svensk järnväg och väg behöver effektiviseras och att det finns många privata bolag som använder nya metoder och tekniker för att kunna snabba på underhållsarbetet. Jag anser att detta är något som måste främjas. Målet ska vara att det finns ett effektivt järnvägs- och vägunderhåll i Sverige som klarar av det ökade trycket när Sverige som land ska försöka bygga bort underhållsskulden och som klarar av att göra detta på ett effektivt sätt.

Både Riksrevisionen och regeringen menar att fungerande konkurrens leder till effektivare resursutnyttjande, vilket kommer samhället till del i form av lägre priser och bättre kvalitet. Den synen delar Centerpartiet.

Det kan vara dags för regeringen att agera och se över den gamla reformen av bolagiseringen samt vad nästa steg ska bli. Jag anser att det behöver tas ytterligare ett omtag kring bolagiseringen av Svevia och Infranord. För att man ska uppnå konkurrens på riktigt anser jag att delar av – eller hela – bolagen kan behöva säljas.

Svevia arbetar med vägunderhåll och vägbyggande men har även industriverksamhet. I koncernen ingår dotterbolaget Arento, som hyr ut bygg- och anläggningsfordon. Jag anser att denna verksamhet lika gärna skulle kunna utföras av privata bolag. Det finns många både små och stora bolag som skulle kunna ta över den delen. Det kan bli direkt konkurrens-
hämmande att staten har denna typ av uthyrning.

Jag menar att det behövs en bred utredning där man ser över såväl ägarformen för Svevia och Infranord som behovet av en eventuell försäljning av i första hand Svevia men även Infranord.

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Riksrevisionens
rapport om bildandet
av Svevia och
Infranord*

Anf. 109 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Det här handlar som sagt om en rapport från Riksrevisionen. Det har faktiskt gjorts ganska många sådana som berör både vägunderhåll och järnvägsunderhåll, och det är ju bra att Riksrevisionen tittar på dessa frågor ur många olika perspektiv.

Det viktigaste för oss moderater är att skapa en så effektiv och hållbar infrastruktur som möjligt. När man detta genom att ha allting i statlig regi eller genom att i stället se om man kan använda marknadsincitament och få konkurrens och innovation genom att upphandla denna typ av verksamhet?

Syftet med att bolagisera var från början att tydliggöra rollerna, öka effektiviteten och minska riskerna för korssubventionering. En del av detta har uppnåtts, fru talman, framför allt när det gäller att undanröja riskerna för korssubventionering.

Samtidigt är det viktigt att se frågan om bolagen Svevia och Infranord i ljuset av hela vår infrastruktur. Trafikverket upphandlar årligen stora underhållskontrakt. Jag tror att alla är överens om att högre beställarkompetens är nyckeln till att få ut mer infrastruktur och underhåll för de pengar vi satsar. Detta kommer att vara regeringens prioritering. Trafikverket har tydliga uppdrag att se till att man skaffar sig den beställarkompetens man behöver, att man blir mer effektiv i sin upphandling och att man tar hänsyn till och främjar innovation.

En del av debattörerna i denna kammare gör ibland någon form av historisk tillbakablick och tror att allt var bättre förr, då ett statligt verk utförde allting i egen regi. Detta är i grunden en ideologisk fråga – tror man på fri företagsamhet och konkurrens, eller tror man att staten, och inte marknaden, gör det mesta bäst? Vi moderater anser att detta skulle höja kostnaderna och försämrade incitamenten till ständiga förbättringar.

Fru talman! Vi pratar nu om järnvägsunderhåll, vägenderhåll, Svevia och Infranord. Det finns någonting väldigt sorgligt med detta. År 2015 presenterades en utredning som hette *Koll på anläggningen*. Den fick tilläggsdirektiv av den förra regeringen som gick ut på att titta på just återförstatligande av underhållet. När utredaren, som tillsattes av alliansregeringen, sedan levererade sin utredning avrådde han från återförstatligande. Men i stället för att titta på om det i utredningen fanns andra bra förslag för att förbättra och effektivisera underhållet valde man att kasta utredningen i papperskorgen eftersom den inte kom fram till det man av ideologiska skäl ville att den skulle komma fram till.

Utredaren påpekade att konkurrensutsättningen genom bland andra Svevia och Infranord har lett till åtminstone 9 procents effektivare underhåll. Vad skulle vara motivet till att återförstatliga underhållet av både väg och järnväg när vi vet att vi får underhåll för pengarna om vi låter bland andra Svevia och Infranord ta hand om detta på en upphandlad marknad där det finns incitament att få ned kostnaderna och ta vara på ny teknik?

Fru talman! Mycket handlar om att vi behöver ha ett trafikverk med beställarkompetens som kan göra upphandlingar som håller måttet så att vi får det vi behöver för svensk infrastruktur. Svevia och Infranord är viktiga spelare i detta för att få till fungerande underhåll, och genom ägardialog och kontinuerliga förbättringsåtgärder är vi övertygade om att det går att driva upp både produktivitet, punktlighet och kvalitet. Sverige behöver

det för att få ordning på sin infrastruktur. Detta är något Moderaterna och regeringen prioriterar högt under denna mandatperiod.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 110 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! I debatten vill vi ibland göra skillnaderna svarta och vita. Men riktigt så enkelt är det inte. Dessa verksamheter har ett viktigt samhällsuppdrag, även om det inte står inskrivet i uppdraget.

Intentionerna och ambitionerna med att lägga samman till ett trafikverk och bolagisera har inte uppfyllts fullt ut på det sätt som tanken var. Enligt min uppfattning räcker det inte att Trafikverket förbättrar sin beställarkompetens. Man måste också ha kompetens i den verksamhet man ansvarar för, en driftkompetens. Konkurrensen är inte så stor som vi skulle vilja att den var.

Utifrån rapporten frågar jag ledamoten Stockhaus: Vad anser ledamoten och regeringsunderlaget att man ska göra för att dessa bolag ska uppnå fler ekonomiska mål än de gör i dag?

Anf. 111 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! På slutet sa jag att genom ägardialog och kontinuerliga förbättringsåtgärder vill vi få ordning på detta. Det är så man styr bolag. Man går inte in och talar om exakt hur de ska göra. I ägardialogerna har regeringen fokus på effektivitet och att ekonomiska mål ska uppnås.

Beställarkompetens och koll på sina anläggningar kan man ha utan att man är den som genomför själva underhållet. Ett antal rapporter från Riksrevisionen pekar på detta, både när det gäller effektivitet i upphandling och huruvida Trafikverket har koll på sina anläggningar.

Dessa rapporter från Riksrevisionen har kommit under åtta år, och det stora problemet är att den förra regeringen inte gjorde något åt det Riksrevisionen rapporterade. Man ställde inte krav på Trafikverket att förbättra sin beställarkompetens. Socialdemokraternas enda lösning är att Trafikverket, som har stora effektivitetsproblem och nu håller på med en stor omorganisation, självt ska ta hand om underhållet. Jag tror inte att denna lösning på något sätt kommer att göra att vi får ut mer underhåll för pengarna på vare sig väg eller järnväg.

Att vidareutveckla Svevia och Infranord är viktigt liksom att ställa högre krav på Trafikverket att ha koll på sina anläggningar och göra upphandlingar på ett mer effektivt sätt.

Anf. 112 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Låt mig understryka att Socialdemokraterna inte är fundamentalister. Vi tycker att det är viktigt samhället har större kontroll och större rådighet över dessa verksamheter än det har i dag. Vi tror inte att marknaden alltid är bäst på att lösa samhällsproblem och utmaningar. Det betyder inte att vi inte tycker att marknaden och näringen är viktiga, för det är de givetvis. Jag tror att vi behöver jobba ännu mer intensivt med näringen för att främja innovationsupphandling och utveckling.

Det stämmer att riksdagen var överens om att Trafikverket skulle bildas även om Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänstern hade en del synpunkter i ett särskilt yttrande. I detta yttrande tog vi upp frågan om

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Riksrevisionens
rapport om bildandet
av Svevia och
Infranord*

maktbalansen och skrev bland annat att ett stort och mäktigt trafikverk sannolikt kommer att förskjuta maktbalansen mellan den politiska nivån och den nya myndigheten. Nu har det gått 15 år sedan Trafikverket bildades, och man har fördubblat sin personalstyrka utan att vi fullt ut får den leverans vi skulle vilja ha.

Hur ser ledamoten på våra farhågor om maktbalansen mellan politiken och myndigheten?

Anf. 113 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Enligt den utredning som gjordes för tio år sedan får man ut 9 procent mer underhåll med en upphandling på marknaden än om Trafikverket gör det i egen regi. Denna siffra talar för sig själv, och jag tror inte att situationen har förändrats. Vill man ha mer underhåll för pengarna är det detta man ska satsa på.

Debatten handlar inte om Trafikverket, men Trafikverket har fått kritik under många år. Den här regeringen har verkligen tagit tag i det, och det finns ett antal uppdrag till Trafikverket om hur man behöver förändra sin verksamhet. Både regeringen och Tidöpartiernas gruppleadare har regelbundna möten med generaldirektören för att följa upp förändringsarbetet inom Trafikverket.

Den stora frågan är varför ni inte gjorde något åt det när ni satt i regering. Snarare gav ni Trafikverket ännu större möjlighet att öka sin personal genom att slå ihop sakanslagen med förvaltningsanslagen. Detta är anledningen till att Trafikverket har kunnat öka antalet anställda med 4 000 utan att egentligen leverera något mer.

Debatten handlar visserligen om Svevia och Infranord, men det vore intressant att ha en debatt om styrningen av Trafikverket. Jag menar att regeringen tar sitt ansvar och nu försöker styra myndigheten på ett sätt som den förra regeringen över huvud taget inte gjorde.

Anf. 114 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nummer 1.

Samhällsuppdrag är ett huvudskäl till att staten äger bolag. Nu har förvisso varken Svevia eller Infranord några inskrivna samhällsuppdrag, men i grunden är det verksamheter som ska gagna och stödja viktiga samhällsfunktioner när det gäller underhåll och investeringar i infrastruktur.

Det fanns goda intentioner när det gällde att föra samman vägverk och banverk. Det handlar om olika kunskaper och kompetenser men också om att vara del i en större samhällsviktig helhet. Så här 15 år efter sammanläggningen och med de tillkommande förändringarna genom bildandet av Svevia och Infranord är det lätt att ställa sig frågan om förändringarna har mött det syfte och de ambitioner som fanns eller om vi kanske delvis har slängt ut barnet med badvattnet.

Riksrevisionens rapport är ett bra underlag, men vi tycker att det vore angeläget med en granskning av hur bolagiseringen av Svevia och Infranord har påverkat själva verksamheten och hur hållbarheten i underhållet har utvecklats.

De resultat som framkommer i granskningsrapporten är nedslående läsning när det gäller utfallet av bolagiseringen och marknadseringen av samhällsviktiga verksamheter:

- Prisutvecklingen har varit mycket kraftig jämfört med den generella prisutvecklingen.
- Andelen innovationsupphandlingar har minskat.
- Konkurrensen har blivit bättre bara på en av fyra delmarknader, och förutsättningen för konkurrens på lika villkor har inte förbättrats.
- Både Svevia och Infranord har haft svårt att nå sina ekonomiska mål under stora delar av sin verksamhetstid.

Mot bakgrund av detta anser vi att det krävs ett rejält omtag när det gäller både innehåll och organisation. Vägar och järnvägar är grundläggande samhällsfunktioner som ska hålla hög och förutsägbart kvalitet. Staten – vi tillsammans – behöver i större utsträckning återta kontrollen och rådgivningen över underhållet på väg och järnväg.

Låt mig vara tydlig: Även med ett större statligt ansvar för och rådgivning över underhåll i egen regi ser vi att samverkan med privata entreprenörer är helt avgörande för att främja innovation och utveckling.

Fru talman! Marknadiseringen och byråkratiseringen behöver brytas tillbaka. Vi vill därför se en utredning som ser över om bolagiseringen och marknadseringen har lett till det som var målet och syftet och belyser om det ska ske en återgång till en mer renodlad verksamhet med ett banverk respektive ett vägverk.

Anf. 115 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Jag måste erkänna att jag när jag satt och förberedde mig för denna debatt tänkte att den nog inte skulle bli så spännande, men debatten och samtalet här i kammaren är riktigt bra. Varför tycker jag då det? Jo, för att medborgarna måste få en chans att se skillnaderna mellan partierna och känna in var skiljelinjerna går. Med tanke på att det svenska politiska systemet ofta beskrivs som block snarare än som individuella partier blir det ibland förvirrande.

Jag är extra glad över Patrik Jönssons inlägg. Vi har nämligen debatterat förstatligande och uppbyggande flera gånger tidigare. Vid några tillfällen har vissa konsekvent hävdat att Sverigedemokraterna är en form av högerparti, medan jag konsekvent har hävdat att de emellanåt snarare är ett mitten-vänsterparti. Detta hänger ihop med att de här i kammaren lyfter upp frågor där många av oss från mer traditionellt borgerliga partier inte riktigt håller med.

Jag tycker att det här är bra. Jag tycker att det är jättepositivt att jag kan vara tydlig med min mer klassiska borgerliga syn där jag är för att man upphandlar. Jag uppskattar också att Centerpartiet är tydligt med sina ideologiska ingångsvärden, även om de just nu befinner sig i en annan familj. Det blir tydligt för väljarna. Sedan kompromissar vi, får fram någon form av underlag och fattar beslut utifrån det.

Fru talman! Jag har gått här och lyssnat – jag blev lite trött på att sitta – och jag tycker att det är bra och tydliggörande gentemot medborgarna

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Riksrevisionens
rapport om bildandet
av Svevia och
Infranord*

att det finns olika skiljelinjer här. I dessa skiljelinjer sker också förhandlingar.

När det gäller själva ärendet delar jag i många stycken regeringens uppfattning att den organisationsform man har valt har främjat konkurrens. Produktivitetens utvecklingen hjälper till att driva fram kostnadseffektiva mål. Vi kan också konstatera att båda bolagen har varit utan statligt stöd.

Med detta sagt tror jag inte att jag har läst en enda revisionsrapport som inte har kritiserat Trafikverkets förmåga att upphandla. När man lyssnar på oss här i kammaren hör man att vi är flera som på olika sätt lyfter upp detta. Sammanslagningen av Banverket och Vägverket syftade till ökad effektivitet, men det vi har sett är en ökning av personal. Det är nog svårt att hävda att effektiviteten blev bättre.

Samtidigt ser vi hur regeringen nu tar tag i detta. Jag har vid några tillfällen internt – jag kan säga det även offentligt – stört mig på att jag själv under den förra mandatperioden faktiskt inte noterade att man gick på anslag utan att det fanns ett eget anslag för själva Trafikverket. Det fanns alltså inget förvaltningsanslag. Hur kunde vi gå med på det här i kammaren?

Det var en myndighet som hade fri dragningsrätt på investeringspengar och underhållspengar. Sedan skedde upphandlingar, som tämligen ofta kritiserades av Riksrevisionen, men inte bara av dem, utan de bolag som gjorde jobbet sa många gånger att det fanns en bristande kompetens. Det innebar att det blev dyra ÅTA-arbeten, alltså tilläggsbeställningar.

Min upplevelse är att regeringen tar tag i det här nu och genomför en hel del förbättringar. Man har även tagit fasta på förvaltningsanslag, så jag tror att vi är på väg i en bättre riktning.

Rent ideologiskt vill jag vara ärlig, därför att det för mig handlar om ideologi. Jag tror inte på förstärkt, utan jag tror på den fria marknaden. Jag skulle snarare vilja ta ett kliv till. Vad skulle hända om vi låter kommuner få utmaningsrätt? Säg att Trafikverket gör en upphandling och säger att en rondell eller ett järnvägsstråk kostar 100 miljoner kronor och att kommunen då säger: Det där tror vi att vi kan lösa för 80 miljoner. Jag tror faktiskt att marknaden skulle kunna göra mer om den fick rätt incitament.

Fru talman! Jag vill tacka mina kollegor för ideologiskt tydliga anföranden. Själv står jag bakom det som står i betänkandet. Jag tror att vi är på rätt väg, men jag tror också att man alltid kan bli lite bättre när man jobbar med fri marknad och beställningar. Vardagsförbättringarna leder i sin förlängning till att vi sparar pengar åt skattebetalarna. Vi kan få mer väg, järnväg, flygplatser och annat för lika mycket pengar genom att vi upphandlar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 116 MALIN ÖSTH (V):

Fru talman! För att förstå vad Riksrevisionen har kommit fram till efter att ha granskat bolagiseringen av Banverket och Vägverket behöver man egentligen bara läsa första sidan och rapportens titel, som är *Bildandet av Svevia och Infranord – bristfälligt infriade intentioner*. Det betyder att det man sa skulle ske vid konkurrensutsättning, när Svevia och Infranord bildades, inte har uppnåtts.

Riksrevisionen skriver tydligt i sin slutsats att det man sa skulle hända – att kostnaderna skulle minska till följd av ökad produktivitet och effektivitet – inte har hänt. Tvärtom konstaterar Riksrevisionen att priserna har ökat stort på anläggningsmarknaden, dubbelt så mycket som KPI.

Jag tror att vi tolkar rapporterna väldigt olika. Detta tycker jag är helt uppenbart efter att ha lyssnat till tidigare talare. En talare från Moderaterna sa till exempel att en hel del av riksdagens intentioner har uppnåtts. Ja, att motverka korssubventioner – punkt. De övriga intentionerna har inte uppnåtts, och detta tycker jag står tydligt i Riksrevisionens rapport.

Det här är som sagt en tydlig slutsats som borde leda till både eftertanke och åtgärder. Men regeringens svar på rapporten är att man instämmer i flertalet av Riksrevisionens bedömningar men att man inte ser någon anledning att följa upp de brister som föreligger. Jag tycker att det är anmärkningsvärt.

Jag nämnde i mitt förra anförande att Sverige var först i Europa med att avreglera hela tågtrafiken. Samma politik har man fört i Storbritannien, som avreglerade järnvägen i mitten av 90-talet. Men redan 2001, bara några år efter avregleringen, beslutade den dåvarande brittiska regeringen att återförstatliga merparten av järnvägsunderhållet. Det gjorde man efter en allvarlig tågolycka där 4 människor dog och 102 skadades. Olyckan berodde på sprickor i rälsen. Det var en skada som hade upptäckts två år tidigare men inte åtgärdats av den privata aktör som hade ansvaret.

År 2021 tog Storbritannien nästa steg och återförstatligade resterande del av järnvägen. I samband med det beslutet sa Storbritanniens transportminister så här: Våra järnvägar byggdes för att tjäna detta land, för att skapa starkare förbindelser mellan våra samhällen och ge människor en prisvärd, pålitlig och snabb service. År av fragmentering, förvirring och överkomplikationer har gjort att visionen bleknat och passagerarna svikits.

Jag tycker att det finns all anledning för oss i Sverige att utifrån samma problembeskrivning följa Storbritanniens exempel.

Den rapport från Riksrevisionen som vi debatterar i dag är en i en lång rad av rapporter och utredningar som visar samma sak, skulle jag vilja hävda. Jag förstår att vi tolkar på olika sätt, men budskapet är väldigt tydligt: Avreglerat underhåll leder inte till det man sa att det skulle. Vi har alltså inte fått bättre underhåll till lägre pris. Tvärtom har kostnaderna ökat samtidigt som underhållsskulden växer.

För järnvägen ökade dessutom skuldkurvan mycket brant. Det har vi pratat om flera gånger. För mindre än tio år sedan var underhållsskulden för järnvägen 36 miljarder, och nu är den uppe i 91 miljarder. Den ökar dessutom med 400 000 kronor i timmen.

Fru talman! Frågan som jag tycker att regeringen behöver ställa sig är hur stor underhållsskulden ska tillåtas bli och varför den rusar som den gör. Man behöver också reflektera över hur många utredningar och rapporter som visar samma sak det behövs innan man är beredd att ompröva sina marknadsdogmer.

Sverige var först med att avreglera hela tågtrafiken, men vi behöver inte vara sist med att göra det som är nödvändigt.

Med det yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 117 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Den svenska modellen har ju inte byggt på att vi har släppt kontrollen över själva järnvägssystemet. Det vi har gjort är att låta andra aktörer använda järnvägssystemet.

Att olika aktörer får gå in och använda järnvägssystemet har resulterat i kraftigt ökat resande. Nu har jag inte det i huvudet, men det handlar om ett par hundra procent över tid. Det är alltså ett kraftigt ökat resande, framför allt på personsidan, sedan man gjorde avregleringen av möjligheten att komma till spåret.

Vad som däremot inte inträffade var att man här i riksdagen oavsett politisk färg avsatte tillräckligt mycket resurser för att klara av den transportökningen.

Avregleringen är ju en framgång, framför allt för den som är intresserad av att fler ska åka tåg. Vi hade en debatt om kollektivtrafik tidigare. För den som verkligen tror på idén att fler ska åka kollektivt och att fler ska åka spårburet är avregleringen en framgångssaga.

Vad som däremot inte är en framgångssaga är hur vi har skött själva spåret. Det är där som bland andra jag har fört fram kritik både under förra mandatperioden och nu. Det är bra att regeringen avsätter det man gör. Men jag tror, vilket jag har upprepat vid flera tillfällen, att vi har kommit till ett läge där vi kommer att vara tvungna att hitta alternativa lösningar eftersom vi behöver påskynda upprustningen av järnvägen. Men det är en effekt av avregleringen. Det går inte att jämföra med Storbritannien. Det jag har läst om Storbritannien är att det var ett totalt, monumentalt misslyckande. Men i Sverige är det en framgångssaga. Vi har ju ökat resandet med spårbunden trafik i hela landet och framför allt utvecklat stora arbetsmarknadsregioner. Jag förstår inte riktigt hur Vänstern i ena stunden är för att åka tåg och i nästa är mot att åka tåg.

Anf. 118 MALIN ÖSTH (V) replik:

Fru talman! Tack till Magnus Jacobsson – det är trevligt med ett replikskifte i denna sena timme om en viktig fråga.

Vi från Vänsterpartiet är definitivt för mer tågtrafik, absolut. Jämförelsen med Storbritannien tycker jag ändå är relevant. Jag är väl medveten om skillnaden mellan Storbritannien och Sverige. Det jag citerade från transportministern handlar om att man har ett fragmenterat, dysfunktionellt system där underhållet av järnvägen är extremt eftersatt. Jag försökte också lyfta fram det i mitt anförande.

Vi har en skenande underhållsskuld – det måste vi alla vara överens om – från 36 miljarder för ett litet antal år sedan till 91 miljarder i dag. Någonting är ju fundamentalt fel. Här tänker jag att vi behöver hitta någon sorts samsyn. Här måste vi vara överens. Den här branta kurvan med en underhållsskuld som rusar måste vi bryta.

Jag hörde ledamoten säga i ett tidigare anförande: Vi vill absolut inte slösa med skattemedel. Men rapport efter rapport visar att vi inte får det underhåll som vi betalar för. Vi vet också vilka problemen är med avreglerat underhåll: extremt höga transaktionskostnader kopplade till upphandling, ständiga överklagandeprocesser etcetera och en skenande underhållsskuld som kostar miljarder. Att inte ens ifrågasätta avregleringen, hur är det att hushålla med skattemedel på det sätt som ledamoten beskrev tidigare?

Anf. 119 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tror att vi i någon mening talar om två olika avregleringar.

Den ena avregleringen gör att man kan utveckla. Man kan låta andra gå in på spåret och skaffa slottider, vilket har resulterat i ett flertal nya järnvägsoperatörer. Det har resulterat i en brant ökning av resandet med spårbunden trafik och en fantastisk utveckling med till exempel Pågatågen. Vi har haft en fantastisk utveckling i Mälardalen. Vi ser en liknande utveckling i Västra Götaland.

Den andra avregleringen, som jag uppfattar att ledamotens kritik riktar sig mot, handlar framför allt om hur man har skött spåret. Där tycker jag ändå att de rapporter som har kommit visar på att upphandling av spår i sin förlängning – inte i varje enskilt fall; det ska vi vara noga med – leder till lägre kostnad. Det finns ingenting som tyder på att det skulle göra underhållet billigare om Trafikverket tog in hela det här till sig självt. Snarare finns det en risk att det blir dyrare.

Här skiljer vi oss åt i hur vi läser, och jag skulle tro att vi skiljer oss åt även ideologiskt. Men den avreglering som har skett i Sverige är inte jämförbar med den i Storbritannien. Vår avreglering har resulterat i ökande spårbunden trafik, vilket jag tycker är positivt. Kristdemokraterna vill gärna se mer spårbunden trafik, men då måste vi också kunna rusta upp spåren.

Nu fattas ett antal positiva beslut. För att lyckas ännu bättre måste Trafikverket bli bättre på upphandlingar. Jag tror att vi måste gå in med alternativa driftsformer. Jag tror också att man måste kunna ge en viss form av utmaningsrätt, och jag tror att det är viktigt att regeringen fattar de här besluten där man återtar i stället för att ge startbesked. Har det rusat med 30–40 procent, som en del projekt, tar man tillbaka och tar ett omtag. Då skickar man också signalen till marknaden att det inte är okej.

Anf. 120 MALIN ÖSTH (V) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten för en intressant debatt!

Det är en sak som känns frustrerande för mig när vi pratar om det här. Jag försökte beskriva den skenande underhållsskulden tidigare, och de argument som kommer när vi pratar om avregleringen av järnvägen är att det här är en ideologisk fråga.

Är det verkligen det? Och framför allt, hade det behövt vara det? Ställd inför den här enorma underhållsskulden, som rusar, skulle det kunna vara en fråga som handlar om vilken järnväg vi vill ha. Hur spenderar vi skatte-medlen som ledamoten pratade om tidigare?

För att koppla tillbaka till Storbritannien en gång till handlade ju en stor del av debatten där om det som kallas snedvridna incitament. Man vet alltså att det förebyggande underhållet systematiskt nedprioriteras av marknadens aktörer. Det anses inte lönsamt att utföra, så man skjuter på det förebyggande underhållet. Detta var en jättestor del i debatten i Storbritannien, och det gjorde även att debatten svängde. Det var också en stor anledning bakom olyckan långt tillbaka i tiden. Snedvridna incitament är alltså också en fråga som vi behöver prata om mycket mer än vi gör.

Prot. 2024/25:77

26 februari

*Riksrevisionens
rapport om bildandet
av Svevia och
Infranord*

Jag vill avslutningsvis ta upp att de förslag på lösningar som ledamoten och regeringen har på järnvägens kris i dag är att ge Trafikverket i uppdrag att vässa sin beställarkompetens och skärpa sin kostnadskontroll. Jag tycker att det är djupt otillräckligt ställt emot de stora problem vi har.

Jag hoppas att vi fortsätter den här debatten, och det gör vi säkert.

Anf. 121 HELENA GELLERMAN (L):

Fru talman! I dag debatterar vi TU7 *Riksrevisionens rapport om bildandet av Svevia och Infranord*. Jag vill inleda med att understryka vikten av att Riksrevisionen gör sina utvärderingar av de beslut som vi fattar här i riksdagen. Det ger oss ledamöter stöd i frågan om man behöver justera tidigare beslut för att få ett effektivare genomförande. Riksrevisionen har gjort en lång rad utredningar inom transportsektorn, och Liberalerna välkomnar verkligen dessa.

Jag konstaterar att samtliga partier i riksdagen enigt tog beslutet att bilda Svevia och Infranord. Riksrevisionen har nu granskat om bildandet av Svevia och Infranord har nått de intentioner vi hade när vi tog detta beslut 2010.

Jag tror att man behöver se Svevia och Infranord i ett större perspektiv. Det handlar om hela systemet och om vilka krav som ställs på de statliga bolagen, både i ägardialoger och – kanske framför allt – när det gäller upphandlingar.

Fru talman! Liberalerna anser att järnvägsunderhållet ska fortsätta att upphandlas i konkurrens. Då tar vi till vara den samlade kompetensen inom de internationella bolagen när det gäller hur man på ett effektivt sätt underhåller järnväg, och vi kan utnyttja kreativiteten och flexibiliteten hos mindre bolag.

Studier som exempelvis Alexanderssonutredningen 2016 pekar på att vi får både mer och bättre underhåll till en lägre kostnad genom att upphandla underhållet i stället för att låta staten sköta allt och ha det direkt i egen regi.

Jag skulle gärna vilja veta vilka studier tidigare ledamöter har att luta sig mot när de säger att underhållet har blivit dyrare. Jag skulle välkomna om någon tar replik på mig och berättar om dessa studier. Jag känner inte till någon studie som visar att ett upphandlat underhåll har blivit dyrare än att göra allting i egen regi.

Upphandling i konkurrens gör i stället att de statliga bolagen behöver hålla en hög kvalitet så att de fortsatt kan få kontrakt. Utan det yttre trycket säger erfarenheten att organisationer inte utvecklas lika effektivt. Det är till stor del Trafikverkets beställarkompetens och upphandling som driver utvecklingen av Svevia och Infranord framför sig.

Jag vill dock samtidigt poängtera att vi har ett statligt bolag som regeringen styr, som gör en stor del av underhållet och som har stor kompetens. Det är viktigt att vi ser att vi har den kompetensen och att den kan styras av regeringen. Det är viktigt ur ett beredskapsperspektiv. Detta har vi debatterat i andra sammanhang här i riksdagen, inte minst i samband med erfarenheter från Ukraina.

Det är samtidigt viktigt för Liberalerna att vi får mer underhåll och ny järnväg för skattepengarna. Trafikverket behöver skaffa sig bättre kunskap om statusen på våra vägar och järnvägar och dessutom bättre förmåga att

effektivt upphandla underhållet och förbättra Trafikverkets beställarkompetens.

Man behöver bli bättre på att ta till vara den information som Trafikverket begär av de upphandlade underleverantörerna och att de i slutet av varje projekt ska beskriva vilken status vägen eller järnvägen har efter avslutat underhållsarbete.

Vi behöver också en ökad digitalisering, både för att effektivt samla in och lagra information om järnvägen och vägen och för att med hjälp av AI prioritera underhållet utifrån insamlad data. Genom en bättre upphandling kan även leverantörerna utvecklas betydligt mer gynnsamt.

Riksrevisionen tar också upp ekonomin. Båda bolagen har avkastningsmål och krav på hög produktivitet och produktivitsutveckling för att kunna nå dessa mål. Dessa följs upp i ägardialoger. Vi liberaler anser att det är viktigt att man ser att de statliga bolag som är på en öppen marknad styrs i ägardialogen, men det som kanske verkligen ger förändringskraften är att de måste hålla samma takt som resten av marknaden för att kunna få kontrakten. Annars får de inte kontrakt på underhåll och så vidare.

Vi liberaler anser alltså att de allra flesta verksamheter blir mer effektiva om man arbetar i konkurrens med andra.

Med de orden yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga motioner.

Anf. 122 MALIN ÖSTH (V) replik:

Fru talman! Jag kände mig närmast apostroferad av ledamoten när hon uppmånade någon att komma upp och prata om hur kostnaderna har ökat, och om kostnaderna har ökat, av avregleringen av järnvägsunderhållet.

För det första framgår det i den rapport vi debatterar i dag att kostnaderna har ökat. Riksrevisionen skriver att priserna har ökat stort. På anläggningsmarknaden har de ökat dubbelt så mycket som den allmänna prisökningen under samma period. Detta gäller en tioårsperiod, och det står i den rapport vi pratar om i dag.

Det finns också andra rapporter, varav jag kan nämna en. Det kom en rapport från Riksrevisionen 2020 som visar att staten inte får ut så mycket som möjligt av de upphandlingar som görs. I genomsnitt fördyras kontrakten med 74 procent. Det är två exempel. Om jag hade haft kännedom om att den här frågan skulle dyka upp – och det kanske jag borde ha räknat ut – hade jag kunnat förbereda fler exempel.

Man kan också nämna de transaktionskostnader jag var inne på tidigare. Man bygger också upp en väldigt stor överbyggnad som hänger ihop med upphandling och med långa och segdragna överklagandeprocesser. Det är också en stor kostnad som tillkommer.

Anf. 123 HELENA GELLERMAN (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi har ett effektivt genomförande av underhållet. Nu pratar vi om hur effektiva Infranord och Svevia är. Det finns även andra aktörer på marknaden. I Alexanderssonutredningen jämförde man kostnaderna när man hade verksamhet i statlig regi med det som hänt efter att man skapat Svevia och Infranord och upphandlade i konkurrens. Då såg man att man fick mer underhåll för pengarna till en lägre

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Riksrevisionens
rapport om bildandet
av Svevia och
Infranord*

kostnad. Det var det jag refererade till utifrån att man inte vill dra in underhållet.

Jag har följt utvecklingen och tittat på detta, och jag tycker att Riksrevisionens genomgångar är så bra. Till exempel kom ju rapporten om att kontrakten hade fördyrats med 74 procent förra mandatperioden. Där kunde man dock konstatera att den absolut överskuggande delen när det gäller varför det hade blivit 74 procent dyrare var att man hade fått ytterligare beställningar av Trafikverket.

I sättet att upphandla fanns det alltså utrymme att ligga på för att göra det ena eller det andra inom samma kontrakt. Därmed fanns det naturligtvis en ny beställning inom kontraktet från Trafikverket, vilket gjorde att vi fick de här fördyringarna på 74 procent. Det är därför vi i samarbetsparterna nu trycker stenhårt på att Trafikverket måste bli mycket bättre på att veta vad kostnaden blir när man beställer underhållet och inte ha något flytande som ökar kontraktens kostnad.

Anf. 124 MALIN ÖSTH (V) replik:

Fru talman! Det är väl bara att konstatera att vi läser de här rapporterna på väldigt olika sätt. Jag tycker att det framgår väldigt tydligt i Riksrevisionens rapport att produktiviteten och effektiviteten inte har ökat och att kostnaderna har ökat till följd av det. Jag tycker att det står svart på vitt. Undertiteln på rapporten är också ”bristfälligt infriade intentioner”. Det som riksdagen avsåg med avregleringen har inte uppfyllts; jag tycker att det är helt uppenbart.

Vi kan bortse från den överbyggnad som också finns och som jag pratade om tidigare. Den kostnaden kommenterade ledamoten inte. Men vi kan koppla på underhållsskulden, som i dag ökar extremt brant – den skenar – och som, skulle jag vilja hävda, är en effekt av ett avreglerat underhåll. Det beskrev jag även i ett tidigare replikskifte här. Det är en underhållsskuld som uppgår till 91 miljarder och som vi behöver hantera. Där har vi också en ökad kostnad, skulle jag vilja hävda.

Anf. 125 HELENA GELLERMAN (L) replik:

Fru talman! Jag tycker att den här diskussionen är jätteintressant. Vad får vi egentligen för pengarna?

När det gäller underhållsskulden, alltså om man ser till hur den har ökat, är ju anledningen att vi inte får ut tillräckligt mycket. Varje mandatperiod lägger vi in mer pengar i att utveckla ny infrastruktur och i underhåll, men samtidigt får vi inte ut tillräckligt mycket. Vi ser att det här har ökat med 21 procent bara mellan 2020 och 2023, på grund av inflationen och så vidare. Det tar också lång tid att genomföra projekten.

Här har de dock tittat på hur Infranord och Svevia, det vill säga två bolag, har utvecklats. Det säger ju inget om hur själva avregleringen har fungerat. År 2016, alltså efter den här avregleringen, gjordes en utvärdering, och då tittade man på hur det var före avregleringen. Vad fick vi ut för infrastruktur för pengarna då? Sedan har man jämfört med hur mycket vi får ut efter avregleringen, och där ingår ju Infranord och Svevia. Vi ser att vi efter avregleringen får ut mer underhåll för samma pengar. Det visar den studie som gjordes 2016.

Att man får mer när det är konkurrens och att företagen stärks – att det sätter press om de ska få ett nytt kontrakt – skapar en förändringsprocess i

företagen. Det finns det otaliga studier som visar. Men just när det gäller det här med den ekonomiska fördelen kan man titta på Alexandersson-utredningen.

Anf. 126 LINUS LAKSO (MP):

Fru talman! Jag välkomnar Riksrevisionens granskning av bildandet av Svevia och Infranord, men som redan har diskuterats flitigt här konstaterar jag samtidigt att den viktigaste frågan kanske ändå inte behandlas i rapporten.

Det handlar om att bedöma detta jämfört med tiden innan underhållet bolagiserades och avreglerades. Vi får väl till viss del svaret genom att man pekar på de bristfälligt infriade intentionerna med bildandet av Svevia och Infranord, men det saknas som sagt en jämförelse med tiden före bolagiseringen och vad den har betytt för infrastrukturen.

Man pekar här på att Trafikverkets beställarkompetens lämnar en del att önska och att verket har svårt att främja innovation i upphandlingarna. Sedan kan vi konstatera att antalet bud per upphandling i stort sett ligger kvar på oförändrade nivåer.

Underhållet av både väg och järnväg har under lång tid lagts ut på entreprenad till privata utförare. Det vi kan konstatera om vi gör en liten omvärldsanalys är att flera länder – Storbritannien nämndes tidigare, och jag kan även nämna Estland och Nya Zeeland – har gått samma väg som Sverige. Vi kan dock konstatera att det inte har fungerat väl och att länderna har återtagit just järnvägsunderhållet i statlig regi.

Vi kan också bara utgå från hur det ser ut på svensk järnväg: Nu har vi alltså de värsta förseningarna och den sämsta punktligheten på 14 år, vilket väl är en ganska god indikator på hur det funkar i verkligheten.

Jag menar att det finns en skillnad mellan väg och järnväg, och jag är inte alls övertygad om att vi bör återförstatliga underhållet av väg på samma sätt. Det finns en stor skillnad. Järnvägen är ett mer komplext system där det handlar om att ha en övergripande kontroll över hela anläggningen och att hela tiden kunna göra det förebyggande arbetet för att få en effektivitet.

Det blev också en del frågor om ideologi här. Jag kan väl haka på den diskussionen genom att säga att det för min del inte över huvud taget handlar om ideologi. Jag ser i stället marknaden som ett verktyg som i många fall är effektivt när det gäller innovation, nytänkande, utvecklande av nya saker – såsom nya produkter – och så vidare. Marknadslösningar funkar i många delar av samhället, men jag ser inte att det har fungerat väl när det gäller just underhållet av järnvägen.

Det här hänger också ihop med det som vi ser var ett misstag, nämligen att slå ihop Banverket och Trafikverket och förlora viktig kompetens kring järnvägen. Återigen: Järnvägen skiljer sig lite grann från vägen, som man kan jämföra med, på så sätt att den är ett system där man behöver ha en helhetskontroll. För min del och för Miljöpartiets del handlar det alltså mer om att ha rätt lösning på rätt plats.

Vi kan som sagt konstatera att många av de länder som har gått samma väg som Sverige har insett att det inte funkade väl med ett så fragmenterat och privatiserat underhåll. I stället har man återtagit det i statlig regi, och jag tror att det sannolikt är den vägen som vi behöver gå i Sverige. Vi har

Prot. 2024/25:77
26 februari

*Riksrevisionens
rapport om bildandet
av Svevia och
Infranord*

ju redan i tidigare debatter diskuterat hur underhållsskulden skenar och att vi ser att vi inte får ut det effektiva underhåll som vi skulle behöva.

Med det sagt, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 4 och tackar för en lång och härlig dag med debatter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 februari.)

§ 18 Ny ordning för prövning av ärenden som rör statligt personskadeskydd

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU12
Ny ordning för prövning av ärenden som rör statligt personskadeskydd
(prop. 2024/25:53)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 27 februari.)

Pensioner

§ 19 Pensioner

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU13
Pensioner
föredrogs.

Anf. 127 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Vi ska nu debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 13 *Pensioner*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Vi sverigedemokrater har en motion i detta betänkande, men den har vi valt att inte ställa oss bakom. I stället finns ett särskilt yttrande från oss. Vår motion handlar om att utreda pensionsrätten för barnår, men som framgår i vårt särskilda yttrande har Sverigedemokraterna i kommittémotionen En trygg familjepolitik med barnets bästa i fokus presenterat ett förslag som Pensionsgruppen diskuterar. Pensionsgruppen består numera av samtliga riksdagspartier, och vi har därför valt att inte lämna någon reservation med anledning av yrkandet.

Fru talman! Vi tycker även fortsättningsvis att det här är en viktig fråga, och vi menar att det som rör pensioner ska hanteras i Pensionsgruppen. Därför har vi valt att inte lämna in några kommittémotioner som rör detta betänkande.

Under tidigare år har vi bland annat motionerat om jämställda pensioner, utökade möjligheter att överföra pensionsrätter så att det även ska omfatta sambor liksom att slopa avgiften av överföring av pensionsrätter. Vi har också motionerat om att man ska ha möjlighet att pausa sin tjänstepension. Det är något som blev verklighet den 1 januari i år, efter att Pensionsgruppen kom överens om detta.

Fru talman! Jag har sagt det förr i denna talarstol: Jag är glad att det har tagits ett omtag med Pensionsgruppen och att samtliga riksdagspartier nu ingår i denna konstellation.

Sedan Pensionsgruppen bildades på 90-talet har syftet varit att vårda, förvalta och utveckla pensionssystemet. Pensionsgruppen är en parlamentarisk arbetsgrupp som fokuserar på att kunna jobba långsiktigt och skapa ett finansiellt och politiskt stabilt pensionssystem. Skulle frågorna i stället behandlas av ett utskott är risken stor att systemet i högre grad blir politiskt färgat. Det blir dessutom en osäkerhet vart fjärde år när det är allmänna val i Sverige. Att Pensionsgruppen utvidgats är en garanti för att bevara överenskommelsen och principerna som systemet bygger på.

Fru talman! Historiskt sett har Pensionsgruppen bringat stabilitet till vårt pensionssystem. Genom åren har vi sverigedemokrater kritiserat Pensionsgruppen för att det tagit lång tid innan man levererat förslag och att det har levererats väldigt få förslag på senare tid. Det har funnits en avvägning om att inte ta för snabba beslut som kan skapa osäkerhet. Längre ledtider kan innebära mer genomtänkta och väl synade beslut.

Fru talman! Vi har ett relativt bra pensionssystem. Den ideella organisationen CFA Institute tar årligen fram vad de kallar Mercer CFA Institute Global Pension Index. Uppgifterna samlas in genom nationellt enkätmaterial och ur internationella informationskällor. Det är ett index som redogör för olika länders pensionssystem.

I den senaste jämförelse som pensionsinstitutet publicerat kommer Sverige på plats 10 av 48 granskade pensionssystem. Enligt denna ranking är vårt pensionssystem sämst i Norden. Vi har på senare år hamnat på nionde eller tionde plats, med liknande poäng från år till år. Vi behöver se över vårt pensionssystem så att vi inte halkar efter ytterligare.

Vi vet även att det finns kritik mot att systemet inte levererar tillräckligt höga pensioner.

Herr talman! Det finns principer som Pensionsgruppen ska arbeta vidare med, till exempel respektavståndet. Det måste vara skillnad i pensionen om man har arbetat hela livet jämfört med dem som inte gjort det. Beräkningar visar att det lönar sig allt sämre att arbeta ihop sin pension. Det så kallade respektavståndet försvagas.

Livsinkomstprincipen innebär att pensionen blir en avspegling av den samlade arbetsinkomsten under hela livet.

Konsensusprincipen är också en viktig princip som gäller i Pensionsgruppen, då en bred förankring leder till stabilitet.

Herr talman! Det är positivt att Pensionsgruppen fattar konsensusbeslut om att införa möjligheten att kunna pausa tjänstepensionen. Det är kanske en mindre fråga, men det är ändå viktigt att den nya gruppen visar att man kan enas. Man har även kommit överens om att genomföra en analys av avgiftsnivån i pensionssystemet och om att ta fram förslag på hur över-skottet i pensionssystemet kan hanteras, det vill säga möjligheten till en gas i systemet. Även om det här är utredningar har man ändå varit överens om att titta på dessa frågor.

Det ska bli intressant att framgent följa Pensionsgruppens arbete i den nya konstellationen och se vad som händer med frågorna om avgiftsnivån och en eventuell gas i systemet. Jag har i mitt anförande berört en del frågor som Pensionsgruppen ska arbeta vidare med. Pensionsgruppen har ett

ordentligt arbete framför sig, men jag tror att den nya konstellationen kommer att kunna hantera detta och leverera framgent.

Anf. 128 MATS SANDER (M):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 13 *Pensioner* engagerar många. Det behandlar ett tjugotal yrkanden från allmänna motionstiden.

Pensioner är en av våra viktigaste välfärdsfrågor. För alla som har tagit ansvar, arbetat ett helt liv, bidragit till samhället och byggt Sverige starkt ska pensionen vara en trygghet. För oss moderater är det avgörande att arbete ska löna sig, inte bara i lönekuvertet utan också i pensionskuvertet.

Trygghet handlar inte bara om snabba lösningar eller kortsiktiga reformer. Trygga pensioner bygger på stabilitet, långsiktighet och arbete. Det är därför positivt att äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje har samlat alla riksdagens partier i Pensionsgruppen, där vi tillsammans kan arbeta fram långsiktiga reformer som stärker pensionssystemet utan att äventyra dess stabilitet.

Herr talman! Sverige har ett av världens mest stabila pensionssystem. Det bygger på den enkla principen att pensionen ska spegla livsinkomsten. Det betyder att pensionen inte är något som staten godtyckligt delar ut. Den är en rättighet som varje individ skapar genom sitt arbete. Det är därför arbetslinjen är så avgörande. Ju fler som arbetar, ju fler som arbetar heltid och ju fler som arbetar längre upp i åldrarna, desto högre blir pensionerna. Därför driver regeringen arbetslinjen.

Vi prioriterar jobb framför bidrag, fler vägar in i arbete och starkare drivkrafter att arbeta mer. På så sätt kan fler få en högre pension. Men vi ser också att arbetslinjen i pensionssystemet har försvagats. Principen om livsinkomst har urholkats genom olika tillägg, och det har lett till att respektavståndet har krympt, det vill säga skillnaden mellan den som har arbetat ett helt yrkesliv och den som inte har gjort det. Det var aldrig syftet med dagens pensionssystem.

Det är ett problem när människor som har arbetat i decennier ser att deras pension knappt är högre – eller till och med lägre – än pensionen är för dem som aldrig har varit i arbetslivet.

För oss moderater är det självklart att det alltid ska löna sig att arbeta. Därför har vi sänkt skatten för personer som väljer att arbeta längre upp i åldrarna. I de senaste två årens budgetar har vi sänkt skatten på just pensioner.

Att stärka arbetslinjen i pensionssystemet är en långsiktig process, men att sänka skatten på pensioner är det snabbaste sättet att här och nu förbättra pensionärernas inkomst.

Herr talman! Vi vet att kvinnor i genomsnitt har lägre pensioner än män. Det beror inte på pensionssystemet utan på arbetsmarknaden. Kvinnor arbetar i större utsträckning deltid, och kvinnodominerade yrken har ofta lägre löner. Men vi ser en positiv utveckling – pensionsgapet minskar. Vi är inte nöjda, men vi har kommit en liten bit på rätt väg. För att åstadkomma mer jämställda pensioner måste vi stärka kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden, med fler heltidsjobb, bättre arbetsvillkor och högre löner.

Vi behöver också öka kunskapen om pensioner. Människor ska få tydlig information om vilka val som påverkar pensionens storlek så att fler

kan göra medvetna val gällande sin framtida ekonomi. Därför har Pensionsmyndigheten i uppdrag att informera både dagens och, kanske ännu viktigare, framtidens pensionärer.

Herr talman! Vi behöver ett pensionssystem som är långsiktigt och stabilt. Just därför har vi Pensionsgruppen, som arbetar med att ta fram stabila och förankrade förslag. Så bygger vi tillsammans ett hållbart pensionssystem – genom långsiktiga överenskommelser.

Herr talman! Jag har talat om pensioner och trygghet, om varför arbetslinjen är avgörande och om vikten av långsiktiga beslut. Pensioner handlar om trygghet, och trygghet bygger på stabilitet, arbete och ansvarstagande. Vi står för en pensionspolitik som är stark nog att stå emot kriser, rättvis nog att spegla livsinkomsten och stabil nog att fungera i generationer framåt. Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 129 ISABELL MIXTER (V):

Herr talman! Vi debatterar i dag pensioner och motioner från allmänna motionstiden rörande detta.

Alla människor ska kunna leva på sin pension och kunna se fram emot ett liv i trygghet efter ett långt arbetsliv, där man har råd att köpa den där koppen kaffe på stan och kanske en present till barnbarnen. Människor ska också kunna känna en trygghet i att kunna gå i pension vid rimlig ålder. Har man haft ett tungt arbete som sliter på kroppen ska man också kunna gå i pension tidigare än om man haft ett arbete som inte är lika slitsamt. Det är rimligt.

Så ser det inte ut i dag. I dag lever omkring 200 000 svenska pensionärer med låg ekonomisk standard. Över hälften av landets pensionärer har så låg inkomstgrundad pension att de har rätt till garantipension.

Herr talman! Vänsterpartiet såg 2022 till att garantipensionen höjdes med 1 000 kronor per månad. Detta var enormt viktigt och har lett till att färre pensionärer nu lever med låg ekonomisk standard.

När de pensionärer som har det sämst ställt får högre inkomster skapar det ett tryck på förbättringar även för övriga pensionärer. När pensionsystemet sjösattes på 90-talet utlovades att pensionärerna i det nya systemet skulle få ut 60 procent av lönen. Detta har inte levererats – i dag är det nere på 45 procent – och Vänsterpartiet har länge krävt att inkomstpensionerna ska höjas.

Sedan hösten 2023 är vi med i Pensionsgruppen, som beslutar om förändringar i pensionssystemet. Där driver vi nu på för att inkomstpensionerna ska höjas så att pensionerna hamnar på den nivå som utlovades när systemet infördes. Det behöver införas en gas i pensionssystemet som gör att pensionärerna får ta del av mer av de pengar som finns i systemet. Avsättningarna till pensionen som andel av löneavgifterna behöver öka.

Pensionsåldern har höjts och är nu 67 år. Vänsterpartiet var i grunden emot den höjningen då man inte samtidigt såg till att införa arbetsmiljöåtgärder som gör att alla människor klarar av att arbeta till 67. Redan före höjningen var det många i slitsamma yrken som inte orkade arbeta fram till pensionen. För den med ett lågbetalt yrke ger inte heller de extra yrkesverksamma åren särskilt mycket mer i plånboken vid pensionen.

Den höjda pensionsåldern kan visserligen vara rimlig utifrån antagandet att vi lever längre och därmed orkar arbeta längre. Men verkligheten

ser väldigt olika ut för olika arbetstagare. Vanligast är att kvinnor inom utbildning, vård och omsorg inte orkar arbeta fram till pensionen. Bland alla sysselsatta i åldern 50–64 år är det 12 procent som bedömer att de inte kommer att orka arbeta fram till pensionsåldern. Bland Kommunals medlemmar är sju av tio oroliga för att de inte kommer att orka arbeta till pensionsåldern. Sverige skulle därför behöva en Arnepension som den i Danmark. I Danmark kan yrkesgrupper med särskilt slitsamma arbeten gå i pension tidigare.

Herr talman! Detta behöver även Sverige. Vi behöver en pension som ger upprättelse åt Katarina, Maria, Anton, Torbjörn, Ahmed och alla andra som har burit barn i förskolan, gjutit betong, kört buss och skannat varor i kassan – de som har burit vår välfärd på sina axlar och har fått hjulen att snurra i det här landet. De, liksom alla andra äldre, förtjänar en trygg och rimlig pension – inte att tvingas leva som fattigpensionärer för att de inte orkar arbeta fram till pensionsåldern.

Vi behöver också se till så att villkoren på arbetsmarknaden förbättras. Ständiga nedskärningar, effektiviseringar och ett högt tempo gör att många helt enkelt blir utslitna på jobbet. Arbetsmiljön behöver förbättras.

Efter påtryckningar från Vänsterpartiet infördes en åldersfaktor i sjukförsäkringen, vilket gör det lättare att avsluta arbetet i förtid. Detta är bra men långt ifrån tillräckligt, som sagt. Därför vill vi se till att den som har arbetat ett långt arbetsliv och slitit ut sig får möjlighet att gå i pension i förtid utan att det belastar pensionen, som med Arnepensionen i Danmark. Detta är något vi driver i Pensionsgruppen.

Herr talman! Vänsterpartiet har i dag ingen reservation då de frågor vi driver när det gäller pensioner hanteras i Pensionsgruppen. Jag vill dock här i kammaren framhålla vikten av att Pensionsgruppen förmår gå från ord till handling och lösa de problem som finns rörande pensionssystemet i dag.

Anf. 130 MALTE TÄNGMARK ROOS (MP):

Herr talman! En liten kalendermiss gör att jag står här i stället för Märta Stenevi, och för enkelhetens skull tänkte jag bara yrka bifall till vår reservation i detta betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 februari.)

§ 20 Socialavgifter

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU14
Socialavgifter
föredrogs.

Anf. 131 JESSICA RODÉN (S):

Herr talman! Vi socialdemokrater står alltid upp för den gemensamma välfärden. Våra trygghetssystem bygger på att vi hjälps åt – vi bidrar efter förmåga och får stöd när vi behöver det. Det är en modell som har tjänat Sverige väl och som skapar både ekonomisk trygghet och social rättvisa.

Trygghetssystemen är en livlina för svenska löntagare. De ser till att ingen lämnas ensam vid sjukdom, arbetslöshet eller andra ekonomiska motgångar. Men de gör också något mer. De ger människor frihet att satsa på utbildning, byta jobb och starta företag. Ett samhälle där vi vet att tryggheten finns där när vi behöver den är ett samhälle där fler vågar bidra och delta fullt ut på arbetsmarknaden.

Vi socialdemokrater välkomnar att utskottet står fast vid att socialavgifterna ska finansiera våra trygghetssystem och att det inte ska göras några stora avsteg från den principen. Företag och arbetsgivare behöver förutsägbarhet, men det får inte ske på bekostnad av löntagarnas trygghet.

Socialavgifterna finansierar vår gemensamma välfärd. Svenska löntagare behöver löner som går att leva på, trygga arbetsvillkor och vetskap om att samhället finns där när livet förändras.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 132 DANIEL LÖNN (SD):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 3.

Svensk folkhälsopolitik har sedan länge tagit avstamp i frågan om idrott och fysisk aktivitet. Man kan säga att dessa har varit en hörnsten i den bedrivna politiken. Genom de statliga stöden till idrottsföreningar och diverse idrottsinitiativ har vi gemensamt skapat långsiktiga förutsättningar för befolkningens fysiska mående och goda hälsa.

Detta är bra. Vår svenska idrottsrörelse gör en helt ovärderlig insats för såväl unga som gamla, för såväl pojkar som flickor. Men det är hög tid att vi lyfter blicken.

Sverigedemokraterna vet att folkhälsa och folkhälsoarbete berör långt fler områden än bara idrotten. För oss handlar det om att ge fler, helst alla, möjligheten att röra på sig, att må bra och finna glädje i fysisk aktivitet, oavsett om det sker mellan fyra väggar eller mellan fyra granar. För oss handlar det om att ge barn, unga och äldre möjligheten att känna solens strålar en varm junidag eller att känna vindens sus mellan granarnas grenar. Det handlar om att ge människor möjligheten att lära känna vår fantastiska del av världen – det vi gemensamt här kallar Sverige.

Herr talman! Sveriges befolkning i allmänhet men kanske barn och unga i synnerhet lider av ett enormt folkhälsoproblem: Vi rör oss helt enkelt alldeles för lite. Anledningarna till stillasittandet är många, men mycket kan härledas till för mycket skärmtid. Det leder i sin tur till bland annat minskade sociala kontakter och fetma, som i sin tur också kan leda till psykiska problem senare i livet.

Vad är då det bästa botemedlet mot detta? Jo, det är fysisk aktivitet och social gemenskap. Faktum är att friluftslivet är fyllt av fysisk aktivitet, som vandringar i naturen, att paddla kajak, att åka pulka med mera. Men med dagens socialavgiftslag diskrimineras friluftslivet i förhållande till idrotten. Den så kallade regeln om halvt basbelopp är helt enkelt inte tillämpbar på friluftaktiviteter. Mitt i framväxten av vår tids största folkhälsoproblem motarbetas lösningar på problemet. Det blir fullständigt ihålligt.

Herr talman! Trots vår långvariga tradition av att ta vara på vårt friluftsliv, med allemansrätten, som öppnar för stora möjligheter att ta del av naturen, ser vi i dag en stor ojämlikhet när det gäller hur vi stöttar olika typer av folkhälsosatsningar. Idrottsrörelsen har länge åtnjutit starka och

viktiga stödmekanismer, däribland den så kallade regeln om halvt basbelopp, vilket innebär att ersättningar från förening till idrottsutövare är avgiftsfria upp till ett halvt prisbasbelopp. Det bidrar till att föreningar kan behålla och rekrytera ledare utan den stora ekonomiska belastning som sociala avgifter faktiskt innebär för en liten förening.

Men, herr talman, Svenskt Friluftsliv omfattas inte av undantagsregeln utan tvingas betala samma socialavgifter som andra organisationer och företag. Detta lamslår det svenska friluftslivet, medan idrottsrörelsen premieras.

Sverigedemokraterna menar inte att idrottsrörelsen på något sätt borde värderas lägre än friluftslivet. Båda är precis lika viktiga. Därför är det av stor vikt att även friluftslivet omfattas av den så kallade regeln om halvt basbelopp.

Som det ser ut i dag har friluftsföreningar svårt att rekrytera kompetenta och drivande ledare. Givet det ekonomiska läge som många av våra ideella föreningar tyvärr befinner sig i är de sociala avgifterna ofta det som avgör om en förening har råd att arvoda sina ledare eller inte. Det innebär i sin tur att våra barn och unga inte får samma möjligheter att delta i friluftslivet som i idrottslivet.

Herr talman! Sverigedemokraternas yrkande, som behandlar just regeln om halvt basbelopp, har behandlats i riksdagens kammare åtta gånger tidigare. Det här blir alltså den nionde gången som kammaren får ta ställning i frågan. Vid samtliga tillfällen har kammaren avslagit yrkandet trots en stor vilja från flera partier att faktiskt förändra socialavgiftslagen.

Gång på gång hör vi argument om ett utredningsbetänkande som bereds på Regeringskansliet, där man föreslår att friluftslivets organisationer ska jämföras med den organiserade idrotten och på så sätt omfattas av den så kallade regeln om halvt basbelopp. Men, herr talman, klockan tickar, och än kan vi inte se att regeringen faktiskt har agerat i frågan.

Friluftslivets organisationer behöver se en lagändring. Om regeringen inte heller under det här riksmötet är redo att ta tag i frågan och driva igenom utredningens förslag måste vi här i kammaren ta ansvar. Jag tror att det finns en relativt bred samsyn i frågan om att just likställa idrottsrörelsen med friluftslivet. Vi har lite olika ingångar dit, men målet är detsamma. Låt oss därför ta ett gemensamt kliv i rätt riktning och en gång för alla säkerställa att vi får lika villkor för våra ideella folkhälsoorganisationer.

Herr talman! Sverigedemokraterna är garanten för ett Sverige där vi likställer idrott och friluftsliv. Vi är garanten för ett Sverige där barn och unga får samma möjlighet att utöva idrott som att delta i friluftslivet. Vi är garanten för ett Sverige där staten tar sitt ansvar för att motarbeta det stillasittande som blivit en av vår tids absolut största folksjukdomar.

Herr talman! Sverigedemokraterna är garanten för ett Sverige där vi underlättar för alla former av ideella folkhälsosatsningar.

I detta anförande instämde Jonas Andersson, Nima Gholam Ali Pour och Rasmus Giertz (alla SD).

Anf. 133 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att säga att jag helt och hållet instämmer i det som Daniel Lönn nu har pläderat för. Det är en anormali i regelverket att när mina barnbarn deltar i skridsko- eller skidverk-

samhet behöver idrottsföreningen inte betala in hela socialavgiften, men om de gör någonting som kallas för Mulle eller något som Friluftsförbundet har hand om gäller inte de reglerna. Detta är en liten detalj i de sociala avgifterna, men det är ändå oerhört märkligt.

Men det som blir lite underligt – och det var därför jag också jag begärde ordet – var att Daniel Lönn glömde, tror jag, att yrka bifall till reservationen. Det finns ju ett förslag från Sverigedemokraterna i det här ärendet och också en reservation.

Förra året, när vi också hade den här diskussionen, gick både Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna upp och lovade dyrt och heligt att denna detalj skulle de minsann se till att man korrigerade.

Kristdemokraterna är ju gubevars ett regeringsparti, och Sverigedemokraterna är med och förhandlar budget, och detta är ju en ren budgetfråga. Då blir det märkligt att det parti som styr och ställer över Sveriges budget inte, trots löftena från debatten för ett år sedan tillsammans med Kristdemokraterna, driver igenom detta.

I diskussionen för ett år sedan var vi flera, bland andra undertecknad, som sa att frågan då var löst. Det var ju två regeringspartier som sa att de skulle ordna detta. Men när man kommer hit till kammaren har man inte löst detta i budgetförhandlingarna. Man gör det till ett huvudnummer i sitt anförande, men såvitt jag hörde yrkar man inte ens bifall till den egna reservationen – med förbehåll för att min hörsel är något dålig.

Jag skulle vilja att Daniel Lönn reder ut det här. Det är något oklart, måste jag säga.

Anf. 134 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Herr talman! Jag vill minnas att det första jag gjorde i mitt anförande var att yrka bifall till reservation 3. Det var nog hörseln som ställde till det.

Men angående vad ledamoten tar upp gällande budgetfrågor är det ingen hemlighet att Sverigedemokraterna samarbetar med regeringen i det så kallade Tidöavtalet och har fått igenom otroligt mycket sverigedemokratisk politik. Men ledamoten vet ju, precis som jag, att det är omöjligt att få igenom 100 procent av sin politik i ett samarbete.

Sedan är det klart att detta är en fråga som är viktig för oss. Det är en fråga vi driver på för. Det finns ju en anledning till att vi har väckt en motion i ämnet med avsikt att förändra socialavgiftslagen. Det kommer vi att fortsätta att driva på för.

Om Anders W Jonsson nu vill att detta ska bli verklighet finns det ett enkelt sätt för honom att se till att det blir så, nämligen att rösta för reservation 3 när vi ska votera om detta i morgon.

Anf. 135 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Men det blir ändå en ihålig argumentation i ett läge där man sitter och förhandlar om budgeten. Två av fyra partier i riksdagens kammare sa om den här lilla detaljen – det är trots allt en liten detalj – i de sociala avgifterna: Detta ska vi se till att ändra på till nästa år. Och flera i den kammardebatten sa då, vilket framgår av protokollet: Vad skönt! Då behöver vi inte diskutera den här frågan nästa år, för då är det här löst i budgetförhandlingarna.

Det är dessutom så, herr talman, att det finns ett beredningsunderlag från 2023, som såvitt jag vet är framtaget på initiativ av den socialdemokratiska regeringen och som faktiskt visar hur man kan lösa det här. Man kan alltså inte ens skylla på att det inte finns ett beredningsunderlag.

Det måste helt enkelt vara så att Sverigedemokraterna, tillsammans med Kristdemokraterna, inte har prioriterat den här frågan i budgetförhandlingarna. Om Sverigedemokraterna hade gjort det hade budgeten inte gått igenom om ni inte hade fått igenom det här kravet.

När ni lyfter frågan på det här viset i den här kammardebatten låter det som att det minsann är den allra viktigaste frågan vad gäller alla de sociala avgifterna. Då blir det återigen märkligt, herr talman, att man står här i kammaren, är ett regeringsunderlag, och i en budgetfråga agerar opposition mot den regering som man har sett till regerar landet.

Då har jag en fundering utifrån budgetförhandlingarna. Det måste vara så att Liberalerna och Moderaterna är mycket hårdnackade motståndare mot att göra den här förändringen, eftersom ni inte har fått igenom den. Eller också är det så att ni inte prioriterar detta. Ni tycker att det är trevligt att stå i kammaren och leka opposition i förhållande till den regering ni har tillsatt. Den här frågan tycker ni är så viktig – hela anförandet handlade ju om den. Men den släpper ni i budgetförhandlingarna. Det blir oerhört märkligt.

Anf. 136 DANIEL LÖNN (SD) replik:

Herr talman! Jag får tacka ledamoten för frågorna.

Vi kan börja med att konstatera att det inte är någon hemlighet att just förändringen av socialavgiftslagen blir det centrala när vi debatterar betänkandet om socialavgiftslagen – när vi dessutom har en kommittémotion vars yrkande behandlar just förändringen kopplad till friluftslivet. Det är ingenting konstigt.

Sedan kan jag bara konstatera, som jag gjorde i mitt första genmäle, att man aldrig får igenom 100 procent av sin politik när man regeringsförhandlar. Det är solklart.

Detta en viktig fråga. Det är någonting som vi har tryckt på för. Vi trycker på för det. Jag är mycket medveten om att det finns ett betänkande som ligger i Regeringskansliet med ett förslag om att förändra socialavgiftslagen. Jag tog också upp det i mitt anförande. Det vore jättebra om regeringen agerade och drev igenom det förslaget, för det är ett jättebra förslag. Men om inte regeringen är beredd att göra det nu, vilket jag har respekt för eftersom man har olika ingångar, kan vi åtminstone i morgon rikta ett tillkännagivande genom att rösta på vår reservation. Då kommer man att uppnå det som ledamoten vill uppnå, nämligen en förändring av socialavgiftslagen.

Anf. 137 MATS SANDER (M):

Herr talman! När fler har ett jobb att gå till stärks både individens frihet och hela vårt samhälle. Företagare som vågar anställa skapar inte bara jobb och försörjning åt sig själva. De ger även fler möjligheten att bygga sin framtid. De skapar tillväxt, vilket är positivt för oss alla i Sverige.

Att människor kan försörja sig själva, känna trygghet och veta att hårt arbete lönar sig är grunden för vår välfärd. Socialavgifterna spelar en avgörande roll i detta. De finansierar vår gemensamma trygghet, men de påverkar också möjligheten att anställa, driva företag och skapa tillväxt. Hur vi utformar systemet avgör om vi stärker eller försvagar arbetsmarknaden.

Herr talman! Vi vet att det bästa sättet att stärka välfärden är att fler arbetar och färre är beroende av bidrag. Vi moderater står för en tydlig arbetslinje. Vi vill att fler ska arbeta. Vi vill att fler ska få ta del av gemenskapen på en arbetsplats och växa som individer genom att arbeta. Vi vill att fler ska få uppleva den ekonomiska frihet som kommer med att man kan försörja sig själv och sin familj. Därför driver vi en politik som belönar både ansträngning och drivkraft.

Höga kostnader för att anställa slår hårdast mot småföretagare och dem som står längst från arbetsmarknaden. Vi vet att om trösklarna in på arbetsmarknaden är för höga lämnas många kvar utanför. Därför har regeringen vidtagit åtgärder för att sänka kostnaderna där det gör störst skillnad. Växa-stödet har utvidgats. Småföretag kan nu anställa både sin första och sin andra medarbetare till lägre avgifter. Beloppsgränsen för nedsatta arbetsgivaravgifter har höjts. Det här är exempel på reformer som skapar jobb och ger möjlighet för fler att stå på egna ben.

Herr talman! Vårt uppdrag är inte bara att skapa bättre förutsättningar för fler jobb i dag. Vi måste också ta ansvar för att vår politik är långsiktigt hållbar. Vi tror på en politik där människor får bättre möjligheter att lyckas genom hårt arbete – en politik där det alltid lönar sig att anstränga sig lite, lite extra.

Reformer måste vara finansierade, och vi genomför åtgärder som gör skillnad där de behövs som mest. Regeringens politik är en långsiktig investering i Sveriges arbetsmarknad. Vi skapar förutsättningar för företag att växa och anställa fler, och vi gör det på ett ansvarsfullt sätt.

Herr talman! Det är arbete och företagande som bygger vårt land, inte höga skatter för dem som skapar jobb. Det är fler i arbete som säkrar välfärdens finansiering, inte högre avgifter som gör det svårare att anställa. Det är genom en politik som ger människor möjligheten att försörja sig själva som vi skapar en bättre framtid för Sverige.

Moderaterna står för en rättvis, ansvarsfull och framåtsyftande politik. Vi tror på människor. Vi tror på företagsamhet, och vi vet att en stark arbetslinje ger både individen och samhället bättre förutsättningar att växa.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 138 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde Mats Sander säga att Moderaterna står för en tydlig arbetslinje. Det var också en gemensam linje för de fyra allianspartierna. Vi såg att de sociala avgifterna och inte minst den särskilda löneskatten var en belastning, inte minst för de små företagen. Under våra år vid makten gjorde vi allt vi kunde för att sänka de totala sociala avgifterna, framför allt riktade mot människor som stod långt från arbetsmarknaden, mot ungdomar men också mot småföretagen. Det var en gemensam borgerlig linje och en borgerlig politik för att skapa fler arbeten.

Därför är det lite märkligt när Mats Sander nu säger att Moderaterna står för en tydlig arbetslinje, med tanke på att de totala sociala avgifterna har höjts med 12 miljarder kronor av den här regeringen. Det slår stenhårt, inte minst mot de små företagen. Jag kan inte förstå hur detta i Moderaternas värld kan tolkas som att man står för en tydlig arbetslinje. Sänker man de sociala avgifterna är kopplingen tydlig. Då handlar det om en arbetslinje. Men höjer man dem med 12 miljarder, herr talman, kan det näppeligen beskrivas som att det handlar om en tydlig arbetslinje. Det är precis tvärtom.

Det här är väl en av förklaringarna till att vi i dag har en arbetslöshet som är bland Europas högsta. Vi ligger väl på fjärde plats från botten eller toppen, hur man nu ska se på det.

Jag vill gärna höra Mats Sander utveckla hur en höjning av sociala avgifter med 12 miljarder är en tydlig arbetslinje.

Den andra frågan handlar om den gemensamma position som vi har haft tidigare: att det ska framgå av lönebeskedet vad den totala skatten är. Man har försökt tillsätta någon utredning, men min fråga är: När kommer detta? När kommer Sveriges löntagare att kunna se hur mycket skatt man betalar in, både de sociala avgifterna och preliminärskatten? Det här har ju varit en gemensam linje tidigare.

Anf. 139 MATS SANDER (M) replik:

Herr talman! Jag välkomnar att Centerpartiet vill göra det lättare att driva företag och att anställa. Jag tror att vi är överens om att småföretagen är ryggraden i svensk ekonomi. Regeringen har utvidgat stödet för att stimulera företagare att anställa fler medarbetare, och detta till lägre avgifter. På så sätt stimulerar man fler i arbete, och fler i arbete ger högre intäkter.

Vi gör insatser där de gör som mest skillnad. Det är inga generella sänkningar av arbetsgivaravgifter. Vi tar ansvar för helheten. Jag tycker inte att det är en ansvarsfull politik att utlova breda skattesänkningar utan att finansiera dem och peka på vad man ska göra. Om ledamoten skulle vilja sänka arbetsgivaravgifterna ännu mer krävs det att man pekar på vilka prioriteringar man vill göra och vad man vill välja bort.

Här debatterar vi ett motionsbetänkande om socialavgifter. Regeringen vidtar en hel rad andra åtgärder för att stimulera arbete för fler och att fler ska få behålla mer av sina pengar, vilja gå till jobbet och så vidare. Vi har exempelvis utökat jobbskatteavdraget ett antal gånger, sänkt skatter och så vidare.

Anf. 140 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, Mats Sander, för den fråga som jag fick om hur Centerpartiet ser på det här!

I vårt budgetförslag föreslår vi tydliga sänkningar av arbetsgivaravgifterna. Det som kallas växa-stöd men som egentligen är ett växa-avdrag gäller i dag två anställda, och vi föreslår att det ska gälla upp till tio. Vi vill dessutom rikta särskilda nedsättningar vad gäller de människor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Det här är finansierat i vår budget, så det är inget att diskutera.

Mats Sander missade mina frågor. Om man nu höjer de sociala avgifterna för Sveriges företag med 12 miljarder kronor – hur kan man då som moderat företrädare stå i talarstolen och säga att det för Moderaterna är

arbetslinjen som är det viktiga? Ni säger att ni höjer de sociala avgifterna med 12 miljarder totalt men att det är en del av en tydlig arbetslinje, som jag skrev upp i mitt manuskript.

Den andra frågan gäller det som vi i de borgerliga partierna har drivit sedan lång tid tillbaka – de sociala avgifterna måste framgå av lönebeskedet. Nu fick Svenskt Näringslivs vice vd i uppdrag att titta på hur man skulle kunna göra detta åtminstone vad gäller de statligt anställda. Men när kommer det här? När kommer svenska löntagare att på lönebeskedet kunna se inte bara hur mycket preliminärskatt som är avdragen utan dessutom hur mycket som är inbetalat i de sociala avgifterna?

Detta är mina två frågor. Den första är: En tydlig arbetslinje är kopplad till en höjning av sociala avgifter med 12 miljarder – hur får Mats Sander ihop det? Den andra är: När kommer vi att på våra lönebesked kunna se den totala skattebörda som löntagaren bär?

Anf. 141 MATS SANDER (M) replik:

Herr talman! Vi genomför reformer som är hållbara. Vi gör ingenting som riskerar att underminera statsfinanserna.

Småföretagare behöver stabila och förutsägbara villkor. Vi stärker jobbtillväxt genom åtgärder som fungerar i verkligheten. Vi prioriterar en politik som faktiskt fungerar. Vi sänker trösklarna in på arbetsmarknaden. Vi ger småföretagen bättre förutsättningar att anställa, och vi ser till att Sverige är ett attraktivt land att investera i.

Jag uppskattar att Centerpartiet vill se en företagsvänligare politik. Vi tar ansvar för helheten. Vi sänker kostnader där det gör mest nytta genom väl avvägda reformer. Vi har ett tydligt fokus: Fler företag ska våga anställa, fler människor ska kunna komma i jobb och Sverige ska växa.

Herr talman! Vi bygger en stark ekonomi genom stabilitet och ansvar för en helhet.

Anf. 142 ANDERS W JONSSON (C):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4.

Detta motionsbetänkande handlar om de sociala avgifterna. Det är totalt ungefär tolv förslag från partier och enskilda ledamöter som vi ska hantera. Det kallas de sociala avgifterna därför att tanken i grunden var att de skulle finansiera socialförsäkringssystemet. Men i dag finns inte riktigt den kopplingen, utan den viktigaste kopplingen vad gäller det här avsnittet är hur det slår gentemot företagandet.

Avgifter är någonting man betalar för att få en nytta. För kommunernas del finns det till och med lagstiftning som styr det hela. Kommunen kan inte ta in mer pengar i va-avgift än vad va kostar. Man skulle kanske önska att den lagen gällde också för riksdagen, för när det gäller en del av de socialförsäkringssystem som de sociala avgifterna finansierar går inte pengarna oavkortat till dem. Det beror på att det finns inkomsttak.

En känd företagsledare sa: Vad får jag för pengarna? Vad gäller just de sociala avgifterna är det verkligen en berättigad fråga. Det här är egentligen inte avgifter, utan det handlar om ren skatt. Det borde egentligen betraktas som det och borde kanske snarast hanteras av skatteutskottet.

De allvarligaste konsekvenserna av de sociala avgifterna är inte att det påverkar hur socialförsäkringssystemet ser ut; det har vi andra lagar och regler som styr. Det är i stället att det påverkar hur ekonomin som helhet fungerar. Det var det jag tog upp i det tidigare replikskiftet. Om man höjer de sociala avgifterna med 12 miljarder påverkar det såklart arbetslösheten beroende på att det blir betydligt dyrare för företagen att anställa.

Det är därför vi från Centerpartiet sedan väldigt lång tid tillbaka har drivit att de sociala avgifterna måste ned på en rimlig nivå. Det är inte vettigt att lägga en så stor kostnad på företagen som gör att det blir så mycket dyrare att anställa. Vi har lagt fram konkreta förslag på hur dessa sänkningar skulle kunna se ut. För de tio först anställda kan man ha ned-sättningar av de sociala avgifterna. Det gäller också de människor som står längst ifrån arbetsmarknaden. Det, herr talman, vore den viktigaste förändringen av de sociala avgifterna.

Det finns två andra delar som har diskuterats hittills, och där är det tydligt var Centerpartiet står. Det ena handlar om att vi måste få en tydlig redovisning gentemot löntagarna av vad det totala skattetrycket är och hur mycket man betalar in, det vill säga att de sociala avgifterna ska kunna redovisas.

Det andra handlar om den detalj som är nog så viktig för föreningslivet. Varför ska vi ha ett bra regelverk för idrottsföreningarna när det gäller hur de betalar in sociala avgifter för sina ledare men inte för övriga, som också gör en otroligt viktig del? Det gäller inte minst friluftsversamheten.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall också till reservation 4 och inte bara till reservation 2.

Anf. 143 MALTE TÄNGMARK ROOS (MP):

Herr talman! En av de vackraste och viktigaste delarna av det svenska samhället är vårt solidariska välfärdssystem.

Det faktum att vi gemensamt tar hand om varandra när vi behöver extra stöd – när vi blir sjuka, när vi bildar familj och kostnaderna ökar eller när vi blir äldre och inte längre lönearbetar – är något vi ska vara stolta över och värna om. Vi vet att vi alla någon gång kommer att hamna i situationer eller perioder i livet då inkomsterna minskar men vi måste fortsätta att betala våra räkningar, och då finns samhället här för oss.

Socialavgifterna är det sätt vi har att finansiera dessa trygghetssystem: sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och pensionen. De är hörnstenarna i den statliga delen av vårt gemensamma välfärdssystem. Socialavgifterna finansierar den trygghet – välfärden – som har byggt och format Sverige. Det är viktigt att vi säkerställer den finansieringen men också att vi stärker tilliten till systemet. Den tilliten har under en längre period urholkats.

Systemet svarar inte alltid upp mot de förväntningar man faktiskt bör kunna ha på ett välfärdsland som Sverige. Det gäller inte minst sjukförsäkringen. När man vill men inte kan arbeta på grund av sjukdom ska man ha rätt till ersättning för att klara sitt uppehälle och till stöd och hjälp för att komma tillbaka till hälsa och arbete, studier eller annan sysselsättning. Det är till det vi fortsätter att betala in socialavgifter.

Detta handlar också om att arbetsgivarna har rätt att ställa krav på att deras inbetalningar faktiskt leder till att deras anställda får det skydd man bör kunna förvänta sig. Sedan länge fungerar det dock inte alltid så. Allt för många människor blir utförsäkrade i förtid eller helt nekade sjukpenning,

sjukersättning eller aktivitetsersättning. Sjuka och utslitna människor tvingas söka jobb de inte kan få eller utföra. I slutändan tvingas många att med mössan i hand be socialtjänsten om försörjningsstöd, med höga krav och låga ersättningar. Kommunerna tar kostnaderna för statens misslyckande när människor tvingas ut i fattigdom. Systemet har gått sönder.

Herr talman! Miljöpartiet vill införa en gemensam försäkring för både sjukdom och arbetslöshet i form av ett samlat trygghetssystem, under en enda myndighet, som är tydligt och omfattar alla. Som steg på vägen mot denna arbetslivstrygghet vill vi reparera rådande system.

Människor som är sjuka måste få ersättning. Stödet ska vara individanpassat, och Försäkringskassan behöver ha en mer stöttande roll än i dag. De hårda tidsgränser som finns i försäkringen i dag vill vi ersätta med kontinuerliga avstämningar av att individen får rätt insatser för rehabilitering och stöd.

Det finns många saker som den sittande regeringen skulle kunna göra för att reparera revorna i sjukförsäkringen. Avsaknaden av förslag i den riktningen visar dock tydligt var deras prioriteringar ligger. Inte ett enda förslag har lagts fram för att göra livet bättre för Sveriges långtidssjuka, trots att det finns många färdiga utredningsförslag att genomföra. Tidöpartiernas tystnad ekar högt.

Herr talman! Socialavgifterna ska tas ut genom egenavgifter och arbetsgivaravgifter efter förmåga. Det ska finnas ett tydligt samband mellan avgifterna och den trygghet som avgifterna betalar. Så är det, och så ska det vara. Det finns dock viktiga och önskvärda undantag.

Ett sådant undantag finns i föreningslivet inom idrotten. En ersättning till en spelare eller en ledare i en ideell idrottsförening får undantas från arbetsgivaravgiften. Det är inte mycket pengar det handlar om, endast en ersättning om upp till ett halvt basbelopp per person och år. Men för idrottsklubbarna kan det vara skillnaden mellan att ha eller att inte ha en tränare, en materialförvaltare eller en annan ledare för något av ungdomslagen. Det märkliga är att detta bara gäller just idrotten. Det gäller inte friluftslivet, trots att verksamheterna många gånger är likartade eller till och med exakt samma. Det går en skiljelinje mellan föreningar som är anslutna till Riksidrottsförbundet å ena sidan och föreningar som är anslutna till exempelvis Svenskt Friluftsliv å andra sidan.

Miljöpartiet tycker att det här borde rättas till. Friluftslivet borde komma in i systemet. Frågan har debatterats både här i dag och under lång tid tidigare. För snart två år sedan kom Kommittén för främjande av ökad fysisk aktivitet med sitt slutbetänkande. Just detta är ett av utredningens förslag. Saken är alltså utredd och klar och borde kunna läggas fram i närtid som en proposition. Men precis som med sjukförsäkringen sitter regeringen på händerna. När den här frågan debatterades i kammaren för nästan på dagen ett år sedan hänvisade utskottsmajoriteten till att ärendet bereddades av regeringen. I det betänkande vi debatterar i dag skriver de exakt samma sak. Den självklara frågan blir då: Hur lång tid ska det behöva ta?

Herr talman! Det är uppenbart att regeringen och Sverigedemokraterna behöver en spark i baken i den här frågan. Jag yrkar därför bifall till Miljöpartiets reservation 4 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 februari.)

Anf. 144 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Herr talman! Under den här mandatperioden har riksdagen röstat för att höja försörjningskravet för arbetskraftsinvandrare. I dag måste en arbetskraftsinvandrare ha en lön på 80 procent av medianlönen i Sverige. Det innebär att en arbetskraftsinvandrare som kommer till Sverige måste ha en lön på 28 480 kronor. När riksdagen beslutade om denna höjning av försörjningskravet var det vissa partier inom oppositionen som verkligen trodde att slutet var nära. Men nu är vi här, två år senare, och allting rullar på som vanligt.

Det tidigare lönekravet var så lågt som 13 000 kronor. Trots höjningen fortsätter Sverige att fungera. Det går att inrikta sig på högkvalificerad arbetskraftsinvandring utan att de dystopiska beskrivningar som delar av oppositionen spred besannas. Till och med bärnärningen, som till hundra procent är beroende av arbetskraftsinvandrare, fungerar fortfarande. De anpassar sig och rekryterar under ordnade former, precis som det ska vara. Nu vet vi alltså att ett höjt försörjningskrav för arbetskraftsinvandring inte leder till att Sverige går på knäna utan att Sverige fungerar även med en restriktiv arbetskraftsinvandring. Det handlar helt enkelt om en arbetskraftsinvandring som först och främst ska gynna Sverige.

Herr talman! Vi har mer än 480 000 människor i det här landet som kan arbeta men som inte har arbete. Mer än hälften av dessa är utrikes födda. Många av dessa är lågkvalificerade, antingen när det gäller formell utbildning eller svenskkunskaper. Deras inkörspport till samhället och ett självständigt liv är ett jobb – vilket rimligtvis kommer att vara ett lågkvalificerat jobb. Hur är det rimligt att ha hundratusentals arbetslösa i Sverige och samtidigt ta hit tusentals personer från andra sidan av jorden för att jobba i grillkök? Vi måste ta vara på de människor som lever i Sverige och som kan arbeta. Utanförskapet får aldrig normaliseras.

Det kom en utvärdering från Migrationsverket i slutet av förra året. Där tittade man på konsekvenserna av ett höjt försörjningskrav för arbetskraftsinvandring. Vad har då egentligen hänt? Jo, inom den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen har det knappt skett någon förändring av antalet ansökningar och andelen avslagsbeslut. Inte heller inom de gröna näringarna har det skett någon större förändring. Bland sjuksköterskor har andelen avslagsbeslut till och med minskat. Däremot är det mycket färre arbetskraftsinvandrare inom restaurangbranschen och städbranschen. Detta är helt rimligt. Vi har arbetslösa i Sverige. Vi behöver inte ta hit människor från utanför Europeiska unionen för att de ska städa eller servera öl i Sverige.

Fler människor i Sverige måste börja jobba. Höjningen av försörjningskravet har träffat helt rätt. Det kommer färre lågkvalificerade arbetskraftsinvandrare till Sverige, medan den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen fortsätter. Det finns utrymme för ytterligare en höjning. Utredningsbetänkandet *Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m.* innehåller förslag

på ytterligare en höjning av lönekravet samt en flexiblere ordning där undantag kan göras för bristyrken.

Enligt utredningens betänkande ska också vissa yrken kunna uteslutas från möjligheten att beviljas arbetstillstånd. Då handlar det om yrken där missbruk av regelsystemet omkring arbetskraftsinvandring är omfattande. Det är viktigt att Sverige får regler kring arbetskraftsinvandring som har stöd bland allmänheten.

De flesta förstår att arbetskraftsinvandring främjar Sverige. Samtidigt vill man inte att svenska ungdomar och människor som har svårt att komma in på arbetsmarknaden ska konkurrera med hela världen om de enkla jobben. Det är ju helt orimligt. Vi kan ha en arbetskraftsinvandring som både främjar svensk ekonomi och låter den som är arbetslös i dag få en rimlig chans att få sitt första jobb.

Arbetskraftsinvandring till lågkvalificerade yrken är helt enkelt onödigt invandring. Sverige behöver inte sådan invandring. Sverige klarar sig utan sådan invandring. Sveriges migrationspolitik ska, precis som all annan politik, tjäna svenska intressen.

År 2022, vilket var Socialdemokraternas sista år vid makten, kom över 24 000 arbetskraftsinvandrare till Sverige. Den största delen av dessa var lågkvalificerade. Det antalet har nu nästan halverats. År 2024 kom endast cirka 13 000 arbetskraftsinvandrare till Sverige, och andelen lågkvalificerade var rekordlåg.

Låt mig vara tydlig: Vi är inte intresserade av lycksökare. Vi är inte intresserade av människor som inte trivs i sitt hemland och bara kommer hit för att slippa bo kvar där. När Sverige behöver just din kompetens får du komma hit och arbeta. Det är vår inriktning för arbetskraftsinvandringen framöver.

Jag vill dock påminna alla om att det vi pratar om, alltså arbetskraftsinvandring, endast utgör mindre än 1 procent av arbetskraften i Sverige. Det är viktigt att komma ihåg.

Det har funnits massor av alarmister som har försökt att framställa det som att Sverige står och faller med arbetskraftsinvandringen. Sveriges Kommuner och Regioner menade att 200 kommunanställda riskerade att utvisas bara i Skellefteå när höjningen av försörjningskravet för arbetskraftsinvandring började gälla. Det visade sig att endast tolv arbetskraftsinvandrare arbetade för Skellefteå kommun, och det är oklart hur många av dem som riskerade utvisning.

Detta är ett exempel av många på att en organisation som allmänheten uppfattar som seriös sprider ren desinformation. Man undrar varför en organisation som SKR vill att försörjningskravet ska vara ynkliga 13 000 kronor. Vi måste kunna ha en seriös diskussion om arbetskraftsinvandringen utan att sprida myter om att Sverige faller ihop om ett rimligt lönekrav införs.

Fru talman! Det jag kan konstatera när jag ser oppositionens förslag är att det råder total splittring. Medan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill ha myndighetsbaserad arbetsmarknadsprövning vill Centerpartiet och Miljöpartiet inte ha något lönekrav över huvud taget. Miljöpartiet vill avreglera arbetskraftsinvandringen till den grad att vi inte sett något liknande sedan åtminstone 1920-talet. Vänsterpartiet röstade ju nej till ett höjt försörjningskrav avseende arbetskraftsinvandring medan Socialdemokrater-

na röstade ja. Vad innebär det? Vill Vänsterpartiet också avskaffa lönekraftvet? Kommer Socialdemokraterna att gå med på det?

Man vet inte riktigt vad man får med Socialdemokraterna och deras stödpartier. Risken är stor att Socialdemokraterna viker sig och att Sverige går tillbaka till en ordning där precis vem som helst kan ta sig till Sverige för att jobba som kebabtekniker. Det skulle innebära att arbetskraftsinvandringen mångdubblas – inte för att det ligger i Sveriges intresse utan för att vissa personer som inte trivs i sitt eget hemland vill ta sig till Sverige genom arbetskraftsinvandring, trots att vi i Sverige klarar oss utan den arbetskraften.

Fru talman! Ingen vill stoppa arbetskraftsinvandringen, men det är viktigt att vi har en arbetskraftsinvandring som är anpassad till den svenska arbetsmarknaden. Då har vi en arbetsmarknad där de enkla jobben behöver gå till arbetslösa här i Sverige. Dessa personer, som redan har det tufft, ska inte behöva konkurrera med hela världen om dessa enkla jobb.

Samtidigt har vi yrken som kräver högre kompetens. De flesta av dessa jobb går till svenskar och andra EU-medborgare. En bråkdel av de arbeten som kräver högre kompetens kan inte tillsättas. Då behöver vi arbetskraft från ett tredjeland, alltså ett land utanför Europeiska unionen. Jag menar att det endast är förnuftigt att en arbetskraftsinvandrande som har högre kompetens ska ha en rimlig lön. Jag tror att de flesta svenskar stöder en sådan sund hållning.

Vi sverigedemokrater har hållit vad vi lovat. Arbetskraftsinvandringen minskar till nivåer som är anpassade efter Sveriges behov, inte efter vad vissa utländska medborgare önskar. De enkla jobben reserveras åt svenska arbetslösa, och vi säkerställer att den arbetskraft som tas in faktiskt behövs.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 145 TONY HADDOU (V) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Med den här regeringen får vi ju en massarbetslöshet på över 10 procent. Närmare 600 000 människor är arbetslösa i Sverige, vilket är en ökning med 114 000 människor. Detta sker samtidigt som införandet av lönegolv. Arbetslösheten stiger i alla åldrar, bland både män och kvinnor och bland både inrikes och utrikes födda. Ungdomsarbetslösheten stiger, liksom långtidsarbetslösheten. Det vi får av Sverigedemokraternas samarbete med regeringen är massarbetslöshet och fler som lever i ekonomisk otrygghet.

Min första fråga är: Vad gör ni från Sverigedemokraternas sida över huvud taget åt den här situationen, Nima Gholam Ali Pour? Nämn gärna en enda arbetsmarknadspolitisk åtgärd som fungerar som ni går fram med. Hittills har ni endast ökat arbetslösheten i Sverige.

Det är inte heller så lätt som att svenskar ska ta de här jobben. Ni har ju bevisat under de senaste åren att människor fortsätter att vara arbetslösa med ett lönegolv. Det blir ju inte per automatik fler som kommer in i arbete för att ni utvisar en annan grupp; det fungerar ju inte riktigt så.

Min andra fråga är: Vad gör ni åt de oseriösa arbetsgivarna? Nu fortsätter ni med ett system med något slags konstgjord andning. De oseriösa arbetsgivarna kommer fortfarande att kunna runda systemet med lönegolv. De kan exempelvis ge pengar på papperet men sedan utnyttja människor.

Systemet kvarstår ju. Sverigedemokraterna har inte gått fram med något när det gäller detta. Människor exploateras fortfarande på arbetsmarknaden. Detta förstör villkoren och hela arbetsmarknaden för alla löntagare i Sverige, men det har inte Sverigedemokraterna gjort någonting åt över huvud taget.

Vad tänker ni göra åt exploateringen på arbetsmarknaden?

Anf. 146 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Om arbetslösheten är hög, som ledamoten påstod, är det ju lättare för de arbetslösa att få ett arbete om de inte behöver konkurrera med resten av världen i form av medborgare från tredjeländer; det måste ju till och med Vänsterpartiet erkänna. Det blir ju lättare för dem att få ett enkelt jobb om de inte behöver konkurrera med alla. Det första jobb man kan få är ett enklare, lågkvalificerat jobb, till exempel ett jobb inom städbranschen. Då behöver man inte konkurrera med folk som kommer hit från ett tredjeland, alltså ett land utanför Europeiska unionen, och tar dessa jobb.

Vänsterpartiet pratar om vad man gör åt exploateringen. Bärnäringen är ett bra exempel. Där har man exkluderat alla oseriösa aktörer. Arbetskraftsinvandringen har sjunkit när det gäller bärnäringen, för man har förstärkt kontrollerna och sett till att alla de oseriösa företagen – de som inte följer reglerna – inte kan ta hit arbetskraftsinvandrare.

Detta är något som Migrationsverket ständigt arbetar med. Jag hoppas att ledamoten följer Migrationsverkets kontroller av detta samt myndighetens arbete och verksamhet för att se till att de oseriösa företagen exkluderas och inte kan ta hit arbetskraftsinvandrare. Detta är någonting som ständigt pågår. Jag tycker faktiskt att Migrationsverket gör ett bra jobb just när det gäller bärnäringen.

Anf. 147 TONY HADDOU (V) replik:

Fru talman! Det är inte jag som påstår att arbetslösheten har ökat i Sverige, utan det finns siffror på det. Med denna regering har Sverige en rekordhög arbetslöshet, en massarbetslöshet, på 600 000 människor – ett helt Göteborg – och bara senaste året har arbetslösheten ökat med 114 000 människor.

Sverigedemokraternas logik är helt obegriplig: Om man utvisar människor ur Sverige kommer andra automatiskt att ta dessa jobb. Men det har ju visat sig det senaste året att det inte är så enkelt och att arbetsmarknaden inte fungerar så.

Kan Sverigedemokraterna nämna en enda arbetsmarknadspolitisk åtgärd som vidtagits för att minska dagens arbetslöshet? Arbetslösheten bara ökar, och det pressar människor där ute. Människor får höra att de inte kan vara kvar på jobbet. Men Sverigedemokraterna kör som vanligt på med syndabockspolitiken och säger att invandrare inte ska konkurrera med svenskar om jobben. Men det stämmer ju inte. Om Sverigedemokraterna ska förhandla om budget och annat med regeringen är det viktigt att de ser vad som händer i verkligheten med människor och branscher som blir av med jobb. Detta kan man inte skylla på invandringen.

Jag fick inte svar på min fråga hur ni vill göra systemet för arbetskraftsinvandring rättvisare, Nima Gholam Ali Pour. Människor exploateras fortfarande på arbetsplatser, även arbetskraftsinvandrare. I hela branscher på-

går exploatering. Då kan man inte fortsätta som Sverigedemokraterna gör och låtsas att allt är okej i och med att myndigheterna jobbar på.

Anf. 148 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Problemet på arbetsmarknaden är matchningen. Många är arbetslösa samtidigt som det finns många jobb. Det viktiga är att människor utbildar sig och tar dessa jobb, och då krävs incitament. Regeringen jobbar med aktivitetskrav och bidragstak för att skapa de incitament som behövs för att människor ska ta sitt första jobb och inte gå på bidrag. Detta är jätteviktigt. Men Vänsterpartiet har aldrig förstått att man måste skapa incitament för att människor ska ta ett jobb.

Företagare säger ofta att jobb finns men att många människor resonerar som så att de har bidrag och inte behöver ett jobb för att få pengar varje månad. Många är inte beredda att ta det där första jobbet med lite lägre lön, men det borde de faktiskt göra. Det finns många jobb, men vissa vill inte ta dem.

Fru talman! När det gäller exploateringen uppmanar jag ledamoten att ta kontakt med Migrationsverket. Man har gjort många kontroller i olika branscher, så det är inte fritt fram för oseriösa företag att göra som de vill. Så fungerar det inte. Om ledamoten känner till ett företag som exploaterar människor får han ta kontakt med antingen polisen eller Migrationsverket. Men det är en myt att det pågår exploatering utan att regeringen gör något. Det är inte sant.

Anf. 149 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! När man lyssnar på Nima Gholam Ali Pour kan man få intrycket att inget har förändrats eller försämrats sedan regeringen chockhöjde lönekravet till 80 procent av medianlönen för alla, oavsett yrke, som arbetskraftsinvandrat till Sverige. Men så ser verkligheten inte ut. I november rapporterade SVT att 50 anställda i Umeås äldreomsorg hade slutat på grund av det höga lönekravet, antingen för att de insåg att de omgående behövde skaffa sig ett annat jobb för att möta lönekravet eller för att de blivit utvisade ur Sverige. Ytterligare 100 anställda i äldreomsorgen i Umeå riskerar utvisning på grund av lönekravet. Att förlora 150 medarbetare är ett dråpslag för äldreomsorgen i Umeå.

I Sverige lever glädjande nog allt fler allt längre, men det innebär också att vi kommer att behöva fler som vill jobba i äldreomsorgen. Men lönenivån ligger inte på över 28 000 kronor i månaden. Lönekravet kommer alltså att få otroligt negativa konsekvenser för de gamla som behöver äldreomsorg.

Miljöpartiet tycker att ett rimligt lönekrav är en lön man kan leva på och som följer svenska kollektivavtal.

Anf. 150 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Jag måste givetvis få det Annika Hirvonen säger verifierat. Det har spridits ganska många myter om lönekravet och dess konsekvenser. Ledamoten Jonny Cato har sagt att hela branscher kommer att kollapsa när lönekravet införs, men än har ingen bransch kollapsat, vad jag vet. Mer seriösa organisationer än Miljöpartiet har sagt saker som inte stämmer och spridit siffror som inte är korrekta. Jag vet inte hur mycket av det ledamoten säger som stämmer.

Ledamoten säger att det kommer att finnas massor av jobb i Sverige och att någon måste ta dem. Samtidigt säger Vänsterpartiet att det råder massarbetslöshet. Detta låter kanske gallet, men de som är arbetslösa kan jobba inom äldreomsorgen. De som är arbetslösa borde ta de jobb som finns nu och framöver. Det är det mest rimliga när vi har så många arbetslösa, i stället för att ta hit någon från Sudan eller Afghanistan. Mitt svar är att de som är arbetslösa i Sverige borde ta dessa jobb.

Jag menar att lönekravet inte har haft några som helst negativa konsekvenser. Det har i stället haft positiva konsekvenser. De företag som inte har följt reglerna har dragit sig undan och tar inte hit arbetskraftsinvandrare längre, medan de seriösa företagen har ställt om.

Anf. 151 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! De som fuskade med det gamla regelverket kan nog fortsätta att fuska även med det nya regelverket. Vi behöver sätta åt dem som fuskar, och därför har Miljöpartiet lagt fram flera förslag för att se till att de som utnyttjas av dessa fuskare ska kunna anmäla fuskarna. I dag är det inte så. Den som blir utnyttjad riskerar att bli straffad med utvisning om den anmäler. Där kan man börja. Om man verkligen vill komma åt fusket ska man se till att straffa dem som fuskar, inte människorna som blir utnyttjade.

Åter till arbetslösheten och arbetskraftsinvandringen. Den enkla tanken att de arbetslösa får jobb bara vi kastar ut alla arbetskraftsinvandrare stämmer tyvärr inte med verkligheten. I verkligheten kan det nämligen vara så att det tack vare den CNC-operatör som ett företag hämtat från Georgien kan skapas jobb åt tio personer i Sverige som är arbetslösa.

En nyckelkompetens som finns i ett annat land kan alltså leda till att fler som har lägre utbildning kan få arbete, men med regeringens planer på att ytterligare höja lönekraven riskerar det att bli omöjligt att ta in arbetskraftsinvandrare till många av dessa yrken.

Jag tycker att man måste göra om och göra rätt. Satsa på utbildning och insatser för dem som är arbetslösa så att de kan ta de jobb som finns och som är lediga i stora delar av landet, inte minst i norra Sverige, men kasta inte ut dem som redan nu jobbar här och tar hand om våra äldre!

Anf. 152 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Ledamoten Hirvonen sa att Sverigedemokraterna har påstått att vi ska kasta ut alla arbetskraftsinvandrare. Det har vi inte sagt, utan vi har höjt lönekravet och siktar på att höja det ytterligare. Det innebär att det kommer att komma arbetskraftsinvandrare till Sverige men att det kommer att finnas ett lönekrav. När det gäller lågkvalificerade yrken vill vi helst att arbetslösa i Sverige inte ska behöva konkurrera med människor från en massa länder utanför Europeiska unionen.

När det gäller exploatering och fusk: Som jag berättade i mitt anförande är städbranschen, restaurangbranschen och personliga assistenter de branscher där arbetskraftsinvandringen har minskat drastiskt på grund av lönekravet. Det är där det har funnits omfattande fusk. Man kan därför säga att lönekravet redan nu har lett till att fusket har minskat på grund av att arbetskraftsinvandringen till just de branscherna har minskat.

Samtidigt har vi högre arbetskraftsinvandring bland sjuksköterskor och läkare, där det inte förekommer så mycket fusk och exploatering. När den

högkvalificerade arbetskraftsinvandringen ökar och den lågkvalificerade minskar så minskar också fusket. Då behöver man inte Vänsterpartiets och Miljöpartiets alla förslag, som jag är säker på inte fungerar.

Vi har en strategi som fungerar, och det är att Sverige inriktar sig på högkvalificerad arbetskraftsinvandring som vi är i behov av.

Anf. 153 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Ordet ”konkurrerar” är intressant i det här sammanhanget. Att anlita arbetskraftsinvandring är en rätt så dyr och många gånger långdragen process som man använder sig av när man inte hittar den kompetens man behöver i Sverige. Det är alltså ett nödvändigt förfarande för att kunna hitta den kompetens man söker. Det finns ingen som konkurrerar om de jobben i Sverige.

Det är intressant att Sverigedemokraterna alltid lyfter upp oppositionen. Därför gick jag in på min mobil och sökte på Liberalerna och på arbetskraftsinvandring och kunde konstatera att arbetsmarknadsminister Mats Persson så sent som i januari månad i år öppnade upp inte bara för att stoppa höjningen av lönegolvet utan till och med för att sänka det nuvarande lönegolvet. I stället för att fokusera på oppositionen kanske man skulle fokusera på sina samarbetspartier. Därför är min fråga: Är regeringen överens om att lönegolvet ska höjas?

En annan sak man kan prata om är överord. Åtta av tio företag är direkt oroliga för Sverigedemokraternas arbetskraftsinvandringspolitik. Jag håller med. Det är inte de 28 000 som man har varit mest orolig för utan det som komma skall och som vi har pratat om – de 35 600.

Min fråga är helt enkelt: Innebär överorden att Sverigedemokraterna inte vill lyssna på vad svenska företag behöver för att svensk tillväxt ska kunna fortsätta åt rätt håll och för att vi ska kunna vända utvecklingen så att fler små företag kan växa och anställa?

Anf. 154 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Det finns ett Tidöavtal, och det är ramverket för hur regeringen arbetar. Även om ett statsråd har uttalat sig måste regeringen förhålla sig till Tidöavtalet, och där står att vi ska höja medianlönen ytterligare. Den kommer nog att höjas med tanke på att det står i Tidöavtalet. Det är inte svårare än så. Det är därför Tidöavtalet är rätt detaljerat – för man ska kunna utgå från det. Svaret på ledamotens fråga är att vi har som mål att höja lönekravet.

Det kommer självfallet att finnas företag som har sina egna intressen, men det är viktigt att se till alla intressen i samhället, inte bara företagens. Vi har många som är arbetslösa och som lever i utanförskap, och de kan inte konkurrera om lågkvalificerade yrken med människor från länder utanför Europeiska unionen.

Det som ledamoten Cato kallar konkurrens är inte konkurrens. I branscher där det förekommer omfattande regelbrott och där man exploaterar människor kan det inte kallas konkurrens. Det är inte så att de företag som gör på det sättet sysslar med sjyst konkurrens, utan de exploaterar människor och får på det sättet en slant. Det är i just dessa branscher som arbetskraftsinvandringen har minskat.

Till och med ledamoten Cato borde tycka att det är positivt att det är i de branscher där arbetskraftsinvandringen inte har funkat så bra och där det har funnits regelbrott som arbetskraftsinvandringen har minskat.

Prot. 2024/25:77
26 februari

Arbetskraftsinvandring

Anf. 155 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Jag undrar om ledamoten kan berätta för mig om det utbredda fusk som finns i alla de branscher som behöver it-arkitekter. Det är fakta att 40 procent av de it-arkitekter som har arbetskraftsinvandrat till Sverige har fått lämna landet. Jag vill därför gärna höra om det utbredda fusk som finns kopplat till dessa it-arkitekter, varav 40 procent har fått lämna landet.

Det är inte så att det växer it-arkitekter på träd i Sverige, tvärtom. Vi har en stor kompetensbrist när det gäller it-arkitekter. Det är inte bara Sverige som har det, utan så ser det ut i stora delar av EU. Det är därför Sverige och andra europeiska länder behöver titta utanför EU för att få hit it-arkitekter.

Av de it-arkitekter som har varit i Sverige har alltså 40 procent behövt lämna landet på grund av det lönegolv som regeringen redan har infört. Det är platser som inte har fyllts av någon annan, platser som står tomma. Detta tycker jag är väldigt intressant.

Jag förstår att man gärna lyfter upp de exempel som gynnar ens narrativ, men det finns andra exempel här som kanske är mer problematiska. Jag hoppas och tror att it-arkitekter är ett sådant. Det är därför Mats Persson, trots att Tidöavtalet finns, har öppnat upp för att sänka det befintliga lönegolvet.

Jag tar våra ministrar på allvar. När landets arbetsmarknadsminister säger att han funderar på att sänka det nuvarande lönegolvet måste vi kunna ta det på allvar, eller menar ledamoten att vi inte ska lyssna på Mats Persson?

Anf. 156 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Som jag sa tidigare är Tidöavtalet grunden för regeringens arbete. Det är förmodligen många saker som moderater, liberaler, sverigedemokrater och kristdemokrater vill men där de måste utgå från Tidöavtalet. Detta har de olika partierna kommit överens om.

Jag tar upp exempel, men jag förvränger inte sanningen. När man pratar om 40 procent av it-arkitekterna glömmer man att säga att det är mindre än 1 procent av Sveriges arbetskraft som utgörs av arbetskraftsinvandring. Vilket antal it-arkitekter pratar vi om? Det är viktigt att ta upp det och inte bara nämna en procentsats. Hur många it-arkitekter pratar vi om? När man börjar titta på antalet ser man att det ofta inte når upp till 100. Oavsett om det är sjuksköterskor eller något annat yrke är antalet inte så högt. Det är faktiskt något som vi borde kunna ersätta i Sverige med svensk arbetskraft. Vi pratar om mindre än 1 procent av arbetskraften i Sverige. Hur många it-arkitekter pratar vi om? Ledamoten kan kanske inte svara, men det vore intressant att veta.

Någonstans är det kanske också så att vi behöver ett bättre utbildningsväsen så att vi kan se till att vi inte är beroende av it-arkitekter från tredjeland. Det är också viktigt så att vi inte faller om it-arkitekterna från Saudiarabien eller vilket land som helst utanför Europeiska unionen inte kommer hit. Vi kan inte vara beroende av det. I längden klarar vi oss, tror jag.

Anf. 157 OLA MÖLLER (S):

Fru talman! I dagarna är det 100 år sedan Hjalmar Branting dog. Hans arv och påverkan på det här landet går inte att underskatta. Tillsammans med kamrater som August Palm och Axel Danielsson satt han i fängelse för att han kämpade för friheter och rättigheter som vi i dag tar för givna.

Branting var en central person för införandet av demokratin i Sverige och oerhört viktig för införandet av åtta timmars arbetsdag. Hans insatser för freden och för en ordning i världen där de starka inte sätter sig på de svaga gjorde att han erhöll Nobels fredspris. Hela hans värv handlade om att skapa frihet för alla människor, i stark kamp mot de konservativa högerkrafter som kämpade emot då. I dag ser vi att samma krafter är tillbaka, både globalt och i Sverige. Brantings kamp är samma kamp som vi socialdemokrater för i dag, och i den kampen är rätten till arbete fundamental.

I dag är massarbetslösheten tillbaka. För hundra år sedan malde krigets kvarnar, och högerns dominans var så stor att arbetare fick stå med mössan i hand. Då kunde de i bästa fall få en dagslön. I dag blir lönerna för butiksanställda i handeln hyvlade till nivåer som det knappt går att leva på. Var tredje butiksanställd har i dag en lön som ligger under fattigdomsgränsen. I väntan på nästa sms om fler timmar för att hyran ska kunna betalas växer oron och ångesten samtidigt som bostadsbidraget sänks och barnbidraget inte räknas upp.

Fru talman! I januari hade Sverige över 10 procents arbetslöshet. Säsongsrensats är den nästan 9 procent. Mellan en halv miljon och 600 000 människor i vårt land skulle vilja ha ett jobb. Av dessa är ungefär 6 000 i arbetsmarknadspolitiska insatser. Samtidigt sänker högern a-kassan för stora grupper, främst LO-kvinnor – i höst från dag ett. Alla får en sänkning efter 100 dagar.

I ljuset av denna utveckling är frågan om arbetskraftsinvandringen central. Arbetskraftsinvandringen finns till för att fylla ett behov på svensk arbetsmarknad – ett behov av kompetens som inte kan fyllas av arbetstagarer med fullt tillträde till den svenska arbetsmarknaden. Därför är det helt orimligt att vi hämtar lokalvårdare från Bangladesh eller byggnadsarbetare från Mongoliet vars enda uppgift är att bära gipsplattor. Vi har hundratusentals arbetslösa i Sverige som kan utföra dessa uppgifter.

Med små utbildningsinsatser skulle stora grupper som i dag står långt från arbetsmarknaden kunna göras anställbara. Men i stället för att satsa stort på att utbilda människor drar regeringen och Sverigedemokraterna ned på arbetsmarknadspolitiken. I stället för att få igång byggsektorn, som genererar så mycket arbete, drar de in bostadspengarna, och i stället för att stärka hushållens köpkraft på ett rättvist och träffsäkert sätt sänker högern skatten för de allra rikaste.

Eftersom det är behovet som ska styra arbetskraftsinvandringen – och då menar jag behovet som vi i Sverige har av att kompetensförsörja vår arbetsmarknad – är en myndighetsbaserad arbetsmarknadsprövning det verktyg som effektivast och mest träffsäkert utför uppgiften. I brist på detta verktyg är ett försörjningskrav rimligt, och det nuvarande kravet har gjort en del av jobbet. Regeringens och Sverigedemokraternas utlovade höjning från 80 till 100 procent har dock inte genomförts än, trots att de vid införandet av 80 procent utlovade en snabb hantering.

Uppdraget är skickat till myndigheterna, som håller på att ta fram undantag. Risken är stor att dessa undantag kraftigt urholkar effekterna av ett

höjt försörjningskrav. Vi menar att det skulle vara bättre att göra försörjningskravet dispositivt. Med en sådan ordning skulle parterna kunna ge sig själva en stor konkurrensfördel gentemot oseriösa arbetsgivare utan kollektivavtal, och kontrollen skulle decentraliseras på ett mycket effektivare sätt än med den nu föreslagna ordningen.

Fru talman! Kampen mot arbetslösheten har alltid varit arbetarrörelsens största uppgift. Ett jobb med en lön som går att leva på och villkor man kan leva under är något som generation efter generation av arbetare har drömt om. För högern har politiken hela tiden gått ut på att motarbeta denna dröm. Därför har man röstat nej till semesterveckor och arbetstidsförkortning och lagt ned institutioner som forskar på och granskar arbetsmiljön, och varje gång man får chansen ger man sig på a-kassan – allt för att sänka lönekraven för dem som är inne på arbetsmarknaden och undergräva svenska fackföreningar.

Det är den kampen vi i arbetarrörelsen har åtagit oss att föra. Det är kampen mellan arbete och kapital. Det gjorde vi på Hjalmar Brantings tid, och det kommer vi att fortsätta med i dag och i framtiden.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till vår reservation 1.
(Applåder)

Anf. 158 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Regeringen har genom sin politik lyckats nästan halvera den arbetskraftsinvandring som fanns under Socialdemokraternas styre. Vi har därmed gått från cirka 24 000 arbetskraftsinvandrare år 2022 till cirka 13 000 år 2024.

Denna halvering har ju främst skett genom ett lönekrav. Riksdagen beslutade i november 2022 om att höja lönekravet för arbetskraftsinvandrare från 13 000 kronor till dagens 28 480 kr. Konsekvensen av detta har blivit att arbetskraftsinvandringen har nästan halverats, så vi kan konstatera att ett högre lönekrav resulterar i minskad arbetskraftsinvandring.

Socialdemokraterna är inte så tydliga i sina motioner. Det framgår inte där om de stöder en ytterligare höjning av lönekravet för arbetskraftsinvandrare, vilket skulle minska arbetskraftsinvandringen ännu mer. Men det som är tydligt är att alla de partier som ska fungera som Socialdemokraternas regeringsunderlag ifall oppositionen skulle vinna vill avskaffa lönekravet helt och hållet. Både Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet uttrycker tydligt att de vill avskaffa lönekravet, vilket skulle mångdubbla arbetskraftsinvandringen.

Frågan är hur Socialdemokraterna kommer att kunna upprätthålla en restriktiv arbetskraftsinvandringspolitik med partier som i praktiken vill avreglera arbetskraftsinvandringen.

Anf. 159 OLA MÖLLER (S) replik:

Fru talman! Innan man börjar diskutera regeringsbildning bör man ställa frågan tillbaka till Sverigedemokraterna, och den frågan vill jag ha svar på. Kommer Sverigedemokraterna att kräva att ingå i en regering för att stötta Ulf Kristersson eller en annan konservativ statsminister efter valet 2026? Jag tycker inte att man har rätt att diskutera oppositionens eventuella regeringsplaner förrän man själv har svarat på den frågan. Kommer Sverigedemokraterna att kräva plats i regeringen efter valet 2026?

När det gäller frågan om den lägre andelen lågkvalificerad arbetskraft som har kommit är det ju så att Socialdemokraterna gjorde många saker de sista åren, när vi hade möjlighet till det för att den här kammaren gick med på det. Vi införde krav på bindande anställningsavtal för att beviljas arbetstillstånd, krav på företagen att anmäla sitt ansvar till myndigheterna om de försämrar avtalsvillkoren och skärpa sin kontroll av arbetstillstånd, fördubblade straffavgifter och så vidare.

Sverigedemokraterna har varit en stor del i att skapa oro kring arbetskraftsinvandringen eftersom man själv i augusti 2022 vände kring arbetsmarknadsprövningen. Man sade sig tidigare vara för den, men man gick med på försörjningskravet för att möjliggöra sig som samarbetspartner för Moderaterna. För övrigt kom det från en utredning som Socialdemokraterna tillsatte. Hela den politik som bedrivs nu beror ju på att Socialdemokraterna gjorde ett gott jobb med två utredningar: en om försörjningskrav och en om behovsprövning, som sedan lades ned.

Jag vill efter tidigare replikskiften också konstatera att det finns en graverande okunskap hos Nima Gholam Ali Pour kring läget på svensk arbetsmarknad. Det kan också vara så att anledningen till att arbetskraftsinvandringen sjunkit är konjunkturförhållanden. Jag tycker att det är för tidigt att utvärdera de 80 procenten. Därför kan vi inte utan att det ligger ett skarpt förslag på bordet rakt upp och ned säga om vi kommer att stödja förslagen eller inte. Vi måste avvakta vad regeringen föreslår.

Anf. 160 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att lönekravet har varit avgörande för att minska arbetskraftsinvandringen. Under de åtta år Socialdemokraterna hade makten var lönekravet 13 000 kronor. Socialdemokraterna lämnade sedan in propositionen om att höja lönekravet, men det var en proposition som lämnades in tio dagar före valet 2022.

Det är rätt märkligt att Socialdemokraterna under åtta år inte gjorde någonting för att minska arbetskraftsinvandringen, för att sedan lämna in en proposition när det är tio dagar kvar till valet. Då har man ju skäl att ifrågasätta Socialdemokraternas vilja att verkligen minska arbetskraftsinvandringen.

Om Socialdemokraterna verkligen vill minska arbetskraftsinvandringen, varför gjorde man inte detta under de åtta år man hade makten? Det visade sig inte vara så svårt. Om man höjer lönekravet kommer färre lågkvalificerade arbetskraftsinvandrare till Sverige. Man behöver inte vara raketforskare för att förstå det. Nu var ju Socialdemokraterna beroende av Centerpartiet och Miljöpartiet. Det innebär att man får öppna portarna och släppa in folk.

Frågan är egentligen varför man ska lita på Socialdemokraterna när de under åtta år var passiva och inte höjde lönekravet, vilket lätt skulle ha halverat arbetskraftsinvandringen. Var det så att ni inte ville minska arbetskraftsinvandringen, eller var det så att era samarbetspartier inte tillät er att lägga fram ett förslag som ledde till att arbetskraftsinvandringen skulle minska, Ola Möller?

Anf. 161 OLA MÖLLER (S) replik:

Fru talman! De parlamentariska förutsättningarna fanns inte för att göra det förrän när de uppstod. Så enkelt har det varit. Socialdemokraterna

har inte haft majoritet i den här kammaren sedan 2006. Det är väldigt beklagligt, och det har ställt till med väldigt mycket oreda. Om vi hade haft majoritet och kunnat få igenom våra förslag hade vi givetvis pressat igenom dem.

Angående det här med att man inte behöver vara raketforskare måste jag säga att det är väldigt uppenbart att Nima Gholam Ali Pour inte är raketforskare. Om han hade gett sig ut på en byggarbetsplats och snackat med Byggnads medlemmar hade han nämligen fått en väldigt god beskrivning av hur det ser ut på svenska byggen i dag.

Nima Gholam Ali Pour står i den här talarstolen och säger att det fusk, den exploatering och det utnyttjande som ledde fram till att fem människor dog i en bygghiss nu har försvunnit. Det finns inte. Det är till och med så att Nima Gholam Ali Pour är med och lägger ned arbetsmiljöforskning i det här landet.

Det är faktiskt så att man väljer att dra ned på arbetsmiljöarbetet trots det graverande fusk som finns på svenska arbetsplatser. Man nekar regionala skyddsombud tillträde till arbetsplatserna – den bästa länken för att hitta den här exploateringen. Och sedan står Nima Gholam Ali Pour här i tidigare replikskiften och säger: När man pratar med företagen säger de att fusk har försvunnit.

Det kan faktiskt vara precis på samma sätt, Nima Gholam Ali Pour, att det är de företag som fuskar som fortsätter att plocka in folk. Det vet inte Nima Gholam Ali Pour ett dugg om, för han har inte besökt en ordentlig arbetsplats och pratat med arbetstagarna. Han springer numera företagens ärenden. Det är Svenskt Näringslivs förlängda parlamentariska arm som står och uttalar sig här när man säger att fusk och exploatering på svensk arbetsmarknad är borta.

Som ett arbetarparti har vi de kopplingarna. Vi ser det, vi hatar det och vi kommer att göra väldigt mycket för att bekämpa det. Det gör inte Sverigedemokraterna.

(Applåder)

Anf. 162 MAGNUS RESARE (M):

Fru talman! Inledningsvis vill jag gärna för tittare och andra göra det väldigt klart att det försörjningskrav vi talar om här bara rör människor som kommer från länder utanför EU. Jag tycker att det är väldigt viktigt att det kommuniceras ut.

Jag tänkte inte vara sämre än den föregående talaren, Ola Möller, med att sätta detta ämne i en historisk kontext. Jag har ett intresse av att ibland handla på auktioner. Jag brukar leta efter antikviteter på olika auktions sajter. Som alla samlare med någon form av självinsikt vet måste man avgränsa sitt samlande till någonting. Jag och min flickvän har valt att avgränsa det till metallföremål som hennes förfäder har gjort i detta land. Från någon gång på 1700-talet till någon gång på 1800-talet var olika förfäder till henne aktiva som smeder här.

De kom hit som arbetskraftsinvandrare. Hennes familj var valloner och kom hit som arbetskraftsinvandrare för att hjälpa till med det svenska metallarbetet, eftersom vi inte hade tillräckligt duktiga smeder själva här i landet. Först höll de på mycket med att göra vapen så att vi kunde bygga en stark krigsmakt. Sedan började en del göra andra föremål, som vaser,

skedar eller vad det nu kan vara. Utan arbetskraftsinvandring hade jag alltså inte haft min kära Isabelle.

För att fortsätta i någon form av historisk kontext har jag det senaste året också intresserat mig lite för marinärkeologi, och skeppet Vasa är väl intressant att nämna även i detta sammanhang. Skeppet Vasa är någon form av symbol för hela den svenska stormaktstiden, och det byggdes av duktiga holländska och belgiska hantverkare och skeppsbyggare som kom hit.

Nu kanske någon lustigkurre kan tycka att Vasaskeppet inte är någon symbol för ett gott hantverk. Då ska man ha med sig att de skepp som byggdes efter att Vasa förliste gjordes om lite och tjänade den svenska krigsmakten väl. De var väldigt framgångsrika i det de gjorde när de var nere och krigade och byggde Sverige som en stormakt.

Nu tror jag inte att Gustav II Adolf kanske diskuterade försörjningsstöd så mycket på sin tid. Jag tror inte att han diskuterade så mycket alls med andra. Han tog nog beslut, och så fick det bli som han tyckte. Men om han hade diskuterat försörjningskrav tror jag att det hade varit i en lite annan kontext än det är nu. På den tiden kanske man behövde betala sin hyra och sätta mat till sig och sin familj på sitt bord. Dagens samhälle är ju lite mer komplext än så.

I dagens samhälle handlar försörjning inte enbart om att betala sin mat och sin hyra. Det är ju så att den som kommer hit för att arbeta också har rätt att ta med sig sin partner, som har rätt till operationer om man behöver det. Man har rätt att ta med sig sina barn, som har rätt till skola, förskola och att åka buss till fotbollsträningen och allt vad det kan vara. Allt detta finansieras genom att man jobbar och betalar tillräckligt mycket i skatt.

I dag är medianlönen i Sverige ungefär 35 000 kronor. Även med den medianlönen vet vi ju att välfärden alltid behöver mer pengar. Det är klart att om man fyller på med en massa människor som tjänar långt under medianlönen kommer alla andra att vara tvungna att hjälpa till för att lyfta upp så att man får råd med skola, buss, pensioner och allt vad det här landet behöver.

Jag tycker att vi behöver lyfta blicken lite när det gäller försörjningskrav och se vad en svensk försörjning verkligen är. Jag tror att det är någonting mer än att tjäna 13 000 i månaden, som det var tidigare. Då har vi inte möjlighet att betala allt det vi vill att vår välfärdsstat ska stå för.

Det handlar också om att få in arbetslösa människor på arbetsmarknaden. Vi vet att det finns hundratusentals människor som i dag står utan jobb och som borde kunna ta jobb. De borde kunna ta enkla jobb. I stället för att kosta samhället pengar skulle de kunna generera pengar in i det här samhället. Jag tror verkligen att en hel del av de människor som är här är fullt kapabla att ta en hel del av de arbeten vi historiskt sett har gett människor från alla möjliga delar av världen utanför Europa. Det ska den här debatten också handla om.

Vi står med en integrationsskuld. Det vet vi. Flera tidigare regeringar har varit alldeles för dåliga på att få människor att lära sig svenska och kanske lära sig läsa, räkna och allt man behöver för att kunna ta ett jobb i Sverige. Det arbetar vi med just nu. Vi försöker få till bra integrationsåtgärder så att de människor som är här enklare ska kunna ta sig ut i arbetslivet. Men vi står alltså med en skuld, vilket inte minst tidigare regering-

ar ska skyllas för. Sverige tog in hundratusentals människor år efter år. Dem ska vi få in i arbete, men de behöver lite hjälp på vägen.

Jag skulle vilja lyfta den dialog som vi har fört med branschorganisationer. Jag tycker att den har varit konstruktiv.

Jag skulle särskilt vilja lyfta Gröna arbetsgivare, som jag har träffat ett par gånger och som jag har för avsikt att träffa igen. Jag tycker att de är väldigt konstruktiva i sitt sätt att föra dialog. De förstår att det här är en del av Tidöavtalet och att man har kommit överens om det här, men de är också väldigt noga med att beskriva riskerna med att vissa arbetsgrupper kanske inte kan få 100 procent av medianlön. Därför är det oerhört viktigt att vi för en tät och nära dialog nu när vi eventuellt ska höja kravet till 100 procent av medianlön, så att vi kan göra vissa undantag.

Jag tror att vi kommer att få se bra undantag – och flera undantag – i de branscher där det kommer att behövas. Det är till exempel jätteviktigt att vi har ett jordbruk som funkar i det här landet, och om vi inte kan kompetensförsörja jordbruket från Sverige eller andra länder i Europa måste vi kanske få hit människor från tredjeländ. Då är det jätteviktigt att det fungerar. Det är en beredskapsfråga; blir det krig eller annan kris i världen – det kan vara missväxt i resten av världen – måste det svenska jordbruket stå starkt.

Där vet jag att regeringen är lyhörd, och vi kommer så småningom att återkomma med vilka yrkesgrupper som blir undantagna från de försörjningskrav vi inför.

Någonting positivt med försörjningskravet och de reformer vi har genomfört på arbetskraftsinvandringssidan är att den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen nu kan ta sig hit på ungefär en månad. Tidigare tog det kanske ett halvår att få ett arbetstillstånd i Sverige, och nu går det på ungefär 30 dagar.

Vi vet att folk tidigare sa nej till att komma till Sverige, för innan du hade fått ett arbetstillstånd i Sverige kunde du vara igång och jobba i någon annan del av världen. Det fick folk att dra sig för att välja Sverige som land att åka till om de var högkvalificerade inom en viss yrkesgrupp. I dag ser vi att de kommer hit, för du hinner inte ens flytta ut ur lägenheten i ditt hemland innan du kan vara igång och arbeta i Sverige. Det är otroligt positivt, och jag vet att även branschen har varit väldigt positiv till det. Vi har fått de signalerna till oss, och det är jag jätteglad för.

Vad gäller Socialdemokraternas arbetsmarknadsprövning tycker jag inte att det är någonting bra. Jag tycker att arbetsgivaren faktiskt ska få välja vilka som ska komma hit så länge de uppfyller kraven för ett svenskt arbetstillstånd lönemässigt, bidrar till vår välfärd och bidrar till företagens möjlighet att växa och skapa välbefinn i det här landet. Försörjningskrav handlar inte om att undanta företagen möjlighet att anställa den de vill, utan det handlar om att vi har regler för att få ett uppehållstillstånd i Sverige. Om man kommer hit måste man ändå vara med och bidra till det gemensamma.

Med de orden skulle jag vilja yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

I detta anförande instämde Mats Sander (M).

Prot. 2024/25:77
26 februari

Arbetskraftsinvandring

Anf. 163 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Fler människor behöver betala skatt i det här landet. Vi behöver mer skatteintäkter som kan gå till att förbättra skola, vård och omsorg. Vi behöver skatteintäkter som går till att tågen går i tid – eller ibland över huvud taget – och vi behöver rusta upp det svenska försvaret så att vi kan försvara vårt sätt att leva. Vi behöver mer skatteintäkter.

En rapport från Svenskt Näringsliv visar att höjningen från dagens lönegolv till 35 600 kronor riskerar att minska skatteintäkterna med 5 miljarder kronor. Om man på riktigt oroar sig över skatteintäkterna är det alltså en dålig idé att höja lönegolvet. Det är det första jag vill säga.

Det andra är att jag vänder mig mot retoriken här på slutet. Man säger att människor ska bidra när de kommer hit. Om man inför ett mediangolv på 35 600 kronor, ska det tolkas som att halva svenska befolkningen inte bidrar? Det är jättemånga som går upp på morgonen, arbetar, bidrar och betalar skatt som inte tjänar 35 600 kronor – faktiskt precis halva befolkningen.

Därför blir jag lite nyfiken. Med tanke på att det dröjer och med tanke på att oron är stor bland landets företagare där ute undrar jag när regeringen kommer att införa ett lönegolv på 100 procent av medianlönen.

Anf. 164 MAGNUS RESARE (M) replik:

Fru talman! Om det sistnämnda får regeringen återkomma. Jag svarar inte för regeringen, utan jag inväntar också besked i den frågan. Men det kommer säkerligen att komma, och då kan vi debattera exakt hur det blev.

Ja, det är absolut jättemånga som tjänar under medianlönen. Precis som du säger, Jonny Cato, är det exakt hälften av landets invånare. Det jag menar, och min poäng, är dock följande: I ett samhälle där en del tjänar över och en del tjänar under medianen blir det någonting bra av det som ligger i mitten. Men om man bara fyller på dem som tjänar under får ju alla, även de som är med och tjänar under medianen, vara med och lyfta dem som tillförs i den undre kategorin.

Därför vill vi att folk som kommer hit ska tjäna medianlön eller så småningom mer. Just nu har vi sagt att nivån ligger på 80 procent, och det är okej. Senare kommer en hel del yrken att vara undantagna, nämligen de där vi inte kan hitta kompetensen i Sverige, och då kommer det att vara okej. Det är nämligen inte så enkelt som att man bara genererar välstånd utifrån den löneinkomst man har, utan man genererar också en del välstånd genom att ens företag kanske säljer en produkt till någon annan och så vidare. Jonny Cato förstår hur det där fungerar.

Vi är alltså helt klart positiva till att folk kommer hit och jobbar, men vi är också positiva till att de är med och i så stor utsträckning som möjligt finansierar det de kostar landet. Kommer det hit någon som jobbar för 17 000–18 000 i månaden och har med sig en partner och ett antal barn är det klart att de personerna kostar vårt samhälle pengar varje månad.

Jag tycker ändå att det är rimligt att man är med och finansierar barnens skola, en operation för ens partner eller vad det nu kan vara som man faktiskt får rätt till. Det är sunt att man har rätt till det, för man är ändå med och bidrar, men vi har varit tvungna att få ordning på den modell som har gällt tidigare. Den var nämligen inte rimlig. Var och en förstår ju att man med 13 000 kronor i månadslön inte bär sin kostnad.

Anf. 165 JONNY CATO (C) replik:

Fru talman! Vi pratar ju inte om en lön på 17 000–18 000, utan vi pratar om en höjning från 28 000 till 35 600 kronor. Det är det som är diskussionen.

Jag blir så oerhört trött på moderater som står och pratar om de där 13 000 kronorna som ett lönegolv. Det var ju någonstans mellan 100 och 150 personer, tror jag, som hade en lön på 13 000–15 000 kronor. Ingen tyckte att det var bra; det är vi helt överens om. Men det vi pratar om här är de som tjänar någonstans kring 25 000–26 000. Det är de som utgör den stora massa som drabbas av det lönegolv som regeringen har infört.

Allvarligt talat: Om man är riksdagsledamot för det regeringsbärande partiet Moderaterna kommer man inte undan med att säga att något är regeringens ansvar. Moderaterna i den här kammaren har ansvar för regeringens politik. Därför är min fråga fortfarande: När avser regeringen att införa lönegolvet på 35 600 kronor?

”Ärligt talat så kommer den här frågan ganska långt ner på företagens lista.” Så sa migrationsminister Johan Forssell om arbetskraftsinvandring för ett tag sedan. Det var ett citat som fick mycket mothugg från bland andra Gröna arbetsgivare och från fack, företag och så vidare. Det här är ingen fråga som oppositionen hittar på är stor, utan det är en fråga som är stor på riktigt för landets företagare. Det finns en stor oro där ute.

Därför tycker jag att Moderaterna i socialförsäkringsutskottet måste kunna svara på frågan när regeringen avser att införa ett lönegolv. Är det 2025, 2026, 2027 eller 2028? Det spelar nämligen roll på riktigt för många av landets företagare.

Anf. 166 MAGNUS RESARE (M) replik:

Fru talman! Jag har aldrig någonsin sagt att jag inte bär ansvar för regeringens politik. Det är klart att vi gör det, i allra högsta grad – vi är ju med och arbetar med regeringen. Det jag sa var att vi inte svarar för när ett visst förslag kommer att träda i kraft eftersom det fortfarande bereds i Regeringskansliet. Det förstår nog Jonny Cato också, men man kan förstås vara rolig och använda sluggerretorik.

Jag tycker på fullt allvar att det är rimligt att den som kommer till Sverige är med och bidrar till den allmänna välfärden, att man drar sitt strå till stacken och att man finansierar det som ens barn, hustru eller man får ta del av. Jag ser inte hur Centerpartiets Sverige ska bära sig. Man vill över huvud taget inte ha några lönekrav, utan den som vill jobba några timmar i månaden kan få komma hit och ta med sig sin familj, som får tillgång till hela vår välfärdsstat.

Jag tycker att det är superrimligt att vi försöker få ut de hundratusentals människor som finns här i landet i arbete. Jag tror att de är fullt kapabla att ta jobb. Det är säkert jättemånga där ute som varje dag bara sitter och längtar efter att få en arbetsplats att gå till.

Vi kommer att arbeta med integrationsåtgärder och bidragstak. Vi kommer att jobba dag och natt för att få dessa människor i arbete så att vi kan få tillbaka det Sverige som fanns före den regering som du var med och stöttade, Jonny Cato. Den satt i åtta år och gjorde kaos av det här landet.

Anf. 167 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Också jag måste invända mot Magnus Resares retorik från talarstolen. Med Magnus Resares logik bidrar inte sjuksköterskor som går in med en ingångslön på 28 000 kronor till välfärden. Det gör inte heller alla de som sliter inom äldreomsorgen eller städar våra sjukhus. Förlåt, herr talman, men om det är vad Moderaterna och regeringen står för borde många fler resa sig upp och säga stopp.

Att påstå att alla som tjänar under medianlön inte bidrar till välfärden är en skymf mot dem som sliter varje dag i just välfärden. Ofta är det kvinnor med alldeles för dåligt betalt.

Herr talman! Jag vill fråga Moderaterna om de tycker att det är bra att äldreomsorgen i Umeå, som i och med det lönegolv som finns redan i dag har blivit av med 50 medarbetare och riskerar att förlora ytterligare 100 medarbetare på grund av att man har medarbetare i äldreomsorgen som helt enkelt inte har så höga löner som regeringen säger ska gälla för arbetskraftsinvandrare. Det handlar om en kommun som har otroligt svårt att hitta folk som över huvud taget vill jobba inom äldreomsorgen och ta hand om våra äldre.

Tycker Magnus Resare att detta är en bra konsekvens av regeringens politik? Från Sverigedemokraterna hörde vi påståenden om att det här inte ens har hänt. Men i verkligheten, på golvet, är det de gamla med hemtjänst och de som bor på äldreboenden som nu får betala priset för regeringens politik.

Anf. 168 MAGNUS RESARE (M) replik:

Herr talman! Jag har aldrig någonsin påstått att de människor som tjänar under medianlönen inte bidrar till vårt samhälle. Mitt parti premierar verkligen arbete. Vi sänker skatten för dem som går till jobbet och sliter varje dag. Jag har aldrig någonsin påstått det där.

Det jag påstår är att om Sverige har en medianlön som ligger på en viss nivå kommer det att behövas sådana som tjänar mer. Vårt samhälle går ut på att några tjänar jättemycket och att andra tjänar lite mindre. Alla är med och bidrar så gott de kan. Men om vi bara fyller på med människor som tjänar väldigt lite utarmar det vår totala välfärdsmodell på sikt. Vi behöver ha människor som tjänar mer pengar. Så många som möjligt ska jobba. Så många som möjligt ska betala så lite skatt som möjligt, men de ska ändå betala skatt och dra sitt strå till stacken för vår välfärds skull. Mitt parti kämpar bara för att få så många människor som möjligt i arbete. Vi tror på människor som jobbar, och vi tror att människor vill jobba.

Vad gäller Umeå tycker jag att det är bedrövligt att vi inte utbildar tillräckligt många människor här i landet som kan ta dessa jobb. Det är anmärkningsvärt att vi inte får ut de hundratusentals arbetslösa människor i arbete i dag, så att de kan ta jobb inom äldreomsorgen.

Om man har varit ett regeringsbärande parti i åtta år och inte fått ut dessa hundratusentals människor i arbete måste man dock se sig själv i spegeln. Jag minns att socialdemokratiska statsministrar, understödda av Miljöpartiet, sa för 15 år sedan att vi behövde en jättemigration till vårt land för att rädda äldreomsorgen, och det kom människor för att jobba där. Men vad gjorde man med dem när de kom hit? Man utbildade dem inte och gav dem inte ens språket. Nu måste vi ta hit människor från tredjeland i stället för att använda den arbetskraft som vi har och som för bara några

år sedan var grunden till hela den retorik som gick ut på att man tog hit människor till Sverige som skulle jobba inom dessa yrken. Men de har inte kommit ut i jobb. Det finns hundratusentals arbetslösa i dag.

Prot. 2024/25:77
26 februari

Arbetskraftsinvandring

Anf. 169 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Ingen som driver politik säger att vi bara ska fylla på med människor som tjänar under medianlönen. Det är en total förvrängning av debatten. Det vi talar om är att regeringen säger att ingen som tjänar under medianlönen, eventuellt förutom i vissa undantagsfall, ska få komma med hjälp av arbetstillstånd till Sverige från tredjeland. Det är vad vi talar om nu.

Vi talar om att ert lönekrav, Magnus Resare, innebär att vi utvisar människor som aldrig gjort annat än att arbeta i Sverige inom till exempel äldreomsorgen i Umeå, där man har svårt att hitta folk.

Kom inte och påstå att vi under vår tid i regeringsställning inte utbildade människor till jobb inom äldreomsorgen! Det äldreomsorgslyft som pågick i Örebro samtidigt som massmördaren gick in och sköt folk är politik för att utbilda fler människor till jobb inom äldreomsorgen. Det var vi i Miljöpartiet med om att driva igenom.

Från regeringen ser vi noll propositioner som handlar om att öka utbildningarna för att människor ska få jobb inom äldreomsorgen. Vi ser inte heller någon annan insats för att få arbetslösheten att sjunka. Arbetslösheten går ju bara upp nu.

Sveriges Kommuner och Regioner har räknat och kommit fram till att även om varenda en som går ut gymnasiet skulle få jobb och även om varenda en som är arbetslös skulle få jobb skulle vi fortfarande behöva få hit fler människor till vårt land.

Det gäller inte minst då allt fler lever längre. Fler människor behöver äldreomsorg i framtiden. Fler människor behöver också jobba i försvaret, som ska växa. Fler människor behöver jobba inom polisen, som ska växa. Det finns företag inom alla möjliga branscher som söker med ljus och lykta efter folk som vill jobba. Det gäller alltifrån jordgubbsplockning till avancerade ingenjörsjobb. Det är svårt att hitta folk dit. Välkommen till verkligheten!

Anf. 170 MAGNUS RESARE (M) replik:

Herr talman! I min verklighet tror jag inte att det kommer att vara aktuellt med arbetskraftsinvandring för jobb inom det svenska försvaret. Där emot ska vi se till att fler jobbar där, och dem plockar vi såklart här i landet.

Man måste förstå att en stor del av arbetslösheten i vårt land just nu beror på att folk inte klarar av språket, inte är läskunniga och knappt klarar av att räkna. Det är inte deras fel. De kommer till vårt land utan att ha fått någon skolning i sitt hemland. När de sedan kommer hit får de ingen hjälp ut i samhället. Det hade varit bra om vi satt in stödinsatser för tio år sedan. Då hade en stor andel av de människor som i dag är arbetslösa varit ute på arbetsmarknaden.

Vi har ju haft jättestor migration till vårt land, och det har kommit människor som vi sedan inte har hjälpt. Därför har regeringen sagt att vi behöver minska migrationen till så låga nivåer att vi kan integrera människor i vårt land.

Jag ser positivt på framtiden. Jag tror att Sverige om 15 år kan vara där Sverige var för 15 år sedan, men det kräver hårt arbete från oss politiker, från människor ute i kommunerna och från de människor som i dag står utanför arbetsmarknaden.

Jag är positiv inför framtiden, men allt detta kräver arbete.

Anf. 171 TONY HADDOU (V):

Herr talman! Med denna regering ökar ojämlikheten. Nedsänkningar inom välfärden görs i hela landet, och den ökande arbetslösheten lämnas helt utan åtgärder. Med denna regering och Sverigedemokraterna når vi en massarbetslöshet på över 10 procent. Närmare 600 000 människor är arbetslösa i Sverige, vilket är en ökning med 114 000 det senaste året.

Arbetslösheten stiger också i alla åldrar, bland både män och kvinnor och, hör och häpna, bland både inrikes och utrikes födda. När man hörde Moderaterna här tidigare lät det som att krisen bara beror på invandring – så är det inte. Med den här regeringen ökar arbetslösheten bland inrikes och utrikes födda. Ungdomsarbetslösheten ökar också, liksom långtidsarbetslösheten. Det är detta vi får med den här regeringen och Sverigedemokraterna: massarbetslöshet och fler som lever i ekonomisk otrygghet.

Det är inte bara så att regeringen sviker de arbetslösa; man verkar inte bry sig om dem över huvud taget. Man bryr sig inte om deras ekonomiska trygghet. Hade man gjort det hade man väl börjat prioritera dem. Man hade tagit kontroll över arbetsmarknadspolitiken, och man hade investerat och satsat. Men det gör inte den här regeringen, och det gör inte Sverigedemokraterna. I stället har de satsat allt de har på skattesänkningar för de allra rikaste, och det är därför de återkommande behöver syndabockspolitiken, som vi hörde här i debatten tidigare.

Regeringen kanske tänker, som vi också hörde från Sverigedemokraterna, att om en grupp utvisas genom ett höjt lönegolv kan en annan grupp ta de jobben. Men det fungerar inte så på arbetsmarknaden. Hade det varit så enkelt hade vi inte haft en ökning av antalet arbetslösa med 114 000 det senaste året, trots ett höjt lönegolv. Den här regeringen har släppt allt vad gäller arbetsmarknadspolitiken.

När det gäller invandringen har vi i dag rekordlåg, historiskt låg, invandring till Sverige. Samtidigt har vi en rekordhög, historiskt hög, arbetslöshet.

Då uppstår frågan: Vad gör regeringen över huvud taget åt den massarbetslöshet vi har? Jag frågade Sverigedemokraterna två gånger i replikskiftet och bad dem nämna en arbetsmarknadspolitisk åtgärd som de går fram med. Jag fick inget svar i någon av de två replikerna. Jag skulle säga att det enkla svaret är: exakt ingenting. Den här regeringen lämnar människor vind för våg. Och så hör vi här i debatten och i replikskiftet från Moderaterna att man skyller på att många människor har kommit till Sverige. Jag tycker att den här regeringen någon gång måste kunna ta ansvar, helt enkelt.

Man fortsätter att från högern höra saker som att det ska löna sig att arbeta. Men hur väl har det lönat sig för arbetare som får besked om att de måste lämna landet? På vilket sätt har det lönat sig att arbeta och betala skatt för alla dem som utvisas för att regeringen sätter lönenivåer i stället för att arbetsmarknadens parter gör det, när regeringen har som enda syfte att göra människor utvisbara?

Först skulle man tjäna 27 000 för att få stanna kvar och arbeta i Sverige. Förra året var det 28 000, och snart ska man tjäna över 34 000 för att få vara kvar i Sverige och arbeta. Det är inget annat än ett djupt klassförakt som uppvisats av den här regeringen och Sverigedemokraterna, utan ansvar eller eftertanke vad gäller konsekvenserna för den enskilde och samhället.

Människor som är med och bygger Sverige får sina arbetstillstånd utbytta mot utvisningsbeslut. Många arbetare har byggt sina liv här. De har barn som har fötts här eller följt med, och många känner inte till något annat än Sverige. Många av dessa barn har sin skolgång, sin fritid och sina kompisar här i Sverige, som alla andra. Det är de som utvisas eller riskerar att utvisas. Det är de som får sina familjer splittrade och sina liv förstörda, eller riskerar att få det.

För många som arbetar vitt och hela vägen gjort rätt för sig i Sverige finns risken att tryckas ut i svartarbete och utnyttjande. Andra kommer att i efterhand tvingas betala tillbaka delar av sin lön till arbetsgivaren om lönen har höjts på papperet, eller så får de inte ut sina löner över huvudet. Detta handlar till större delen om arbetare som sedan länge etablerat sig på arbetsmarknaden och har kollektivavtalsenliga löner. Många gånger behövs dessa människor i Sverige.

Herr talman! Vi har många arbetare från andra länder. De är med och håller upp vår välfärd. De arbetar också inom service, handel och andra branscher. De arbetar inom industrin, och de bygger och sliter. De betalar skatt, och de fyller luckor på svensk arbetsmarknad. De bidrar med nya kunskaper och utvecklar svensk ekonomi. Man kan klart säga att arbetskraftsinvandringen har varit och är positiv för Sverige och har bidragit till vårt lands utveckling.

Men vi har också en ojämlik maktbalans på arbetsmarknaden, som för-sämrar villkoren för löntagare och för den som utnyttjas. Vi har länge känt till det cyniska utnyttjandet av arbetskraftsinvandrare på svensk arbetsmarknad. Det värsta av allt är att när myndigheter väl kommer på vad som sker blir det ofta så att enskilda arbetstagare sätts i Migrationsverkets förvar medan arbetsgivaren kan fortsätta utnyttjandet av utländsk arbetskraft.

Men snarare än att ta itu med arbetslivskriminaliteten och exploateringen som vi har på arbetsmarknaden har regeringen i stort sett fokuserat på att höja lönegolvet. Det lät på Sverigedemokraterna i inledningen av den här debatten som att man med ett lönegolv har löst exploateringen – det sker inte längre något utnyttjande på arbetsmarknaden. Då har man inte varit där ute.

Lönegolv har man inte infört för att lösa de problem vi har på svensk arbetsmarknad. Man vill höja det ännu mer för att göra människor utvisbara. Det har vi hört i skrytet här om att fler utvisas från Sverige. Den här regeringen har inga som helst ambitioner att straffa oseriösa arbetsgivare utan endast löntagarna.

När man dessutom sätter ett lönegolv för alla arbetare, utan att ha någon som helst koll på hur svensk arbetsmarknad och dess villkor ser ut, trycks också jämställdheten tillbaka. LO-yrken, exempelvis, är könade. Så ser verkligheten ut på golvet. Kollektivavtalsenligt tjänar byggarbetaren oftast över 30 000 men städerskan under 25 000. Man kan titta på andra branscher som är kvinnodominerade, exempelvis vården och handeln eller välfärden och äldreomsorgen, som togs upp här tidigare. Då hamnar man

långt under lönenivån. Men när det gäller klassiska mansyrken inom bygg, transport och logistik är lönerna högre.

Vansinnigt nog motiverar regeringen lönegolv med att man måste kunna försörja sig. Det är intressant, för det är fint att regeringen åtminstone erkänner att lönerna för arbetare är så pass låga i Sverige att man inte klarar sig på dem. Men tänker regeringen göra något åt det? Självklart inte.

Herr talman! När regeringen och politiker i denna kammare lägger sig i lönebildning genom lagstiftning på detta sätt är det ett ingrepp i den svenska modellen, som alla partier här inne ändå sagt sig vilja värna. Regeringen sätter en orimlig summa som gör arbetsmarknaden ännu mer lidande. Det enda man nu signalerar är att högre löner alltid är för de viktiga arbetena och för arbeten där det råder arbetskraftsbrist. Det är en verklighetsbeskrivning som vi i Vänsterpartiet inte ställer upp på. Så ser inte verkligheten ut.

Vi ska låta arbetsmarknadens parter sköta detta genom överenskomelser och kollektivavtal. Det ska inte handla om att tillgodose politikernas önskan om att utvisa så många som möjligt.

Jag tycker, herr talman, att vi ska ha trygga och starka löntagare i Sverige. De som bygger Sverige, från undersköterskan till industriarbetaren, oavsett var de kommer ifrån, förtjänar mer respekt än regeringspartierna här i debatten visar.

När det gäller arbetskraftsinvandring finns det två vägar att välja mellan. Antingen har vi ett rättvist system med garantier för att utländska arbetare inte utnyttjas och används för att dumpa löner och arbetsvillkor på den svenska arbetsmarknaden, eller så har vi ett orättvist system, som det denna regering tänker fortsätta med, med något slags konstgjord andning. Det förstärker den ojämlika maktbalansen på arbetsmarknaden och innebär fortfarande ett grovt utnyttjande av människor på arbetsmarknaden. Detta löses inte med lönegolv eller önskan om att fler ska bli utvisbara. Precis som när det gäller regler för asylinvandringen och försörjningskraven i det sammanhanget riskerar man att hamna i klorna på oseriösa arbetsgivare med den här politiken.

Vänsterpartiet har länge krävt ett rättvist system för arbetskraftsinvandringen. Det finns förslag som den förra regeringen genomfört, exempelvis att de villkor som erbjuds ska vara juridiskt bindande och att man ska hålla sig till lön och villkor i nivå med kollektivavtal och branschpraxis. Jag tycker att det är väldigt bra. Det är en ordning som bidrar till att stävja utnyttjande och fusk.

Men detta räcker såklart inte. Ska vi ha ett rättvist system för arbetskraftsinvandringen måste vi återinföra den myndighetsbaserade arbetsmarknadsprövningen. Frågan om brist och arbetskraftsbehov ska prövas av Arbetsförmedlingen i samråd med arbetsmarknadens parter och arbetstillstånd ges i de branscher där det råder arbetskraftsbrist.

Man ska ha rätt till heltid i sin anställning, och man måste göra en vandelsprövning av arbetsgivare som söker arbetstillstånd. Arbetskraftsinvandrare som träder fram och berättar om missförhållanden hos arbetsgivaren ska få stanna kvar i Sverige tillståndstiden ut och ges möjlighet att söka en ny anställning. De ska inte bara utvisas. Arbetsgivare som utnyttjar arbetskraftsinvandrare ska straffas.

Men grunden är att det behövs en jämnare maktbalans mellan parterna på arbetsmarknaden. Så länge vi inte har det kommer utnyttjandet att fortsätta. Det är här fokus bör ligga, så att vi får ett rättvist system.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 7.

Prot. 2024/25:77
26 februari

Arbetskraftsinvandring

Anf. 172 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Herr talman! Vänsterpartiets motion om arbetskraftsinvandring är rätt motsägelsefull. I motionen finns det en del kritik mot Reinfeldts och Miljöpartiets system för arbetskraftsinvandring. Kritiken går ut på att systemet är riggat så att arbetsgivare kan ta hit lågbetald arbetskraft.

Man får uppfattningen att Vänsterpartiet egentligen vill att den arbetskraftsinvandring som kommer till Sverige ska vara högkvalificerad och välbetald. Men så är det inte.

När det kommer till kritan står det i Vänsterpartiets motion att man är emot lönekrav. Egentligen vill man inte ha något lönekrav. Men utan lönekrav kommer det ju att bli lättare för den lågbetalda arbetskraften att ta sig till Sverige. Hur vill Vänsterpartiet egentligen ha det: Anser ni att det är bra att ha massinvandring av lågbetald arbetskraft, eller tycker ni att det är fel? Om ni är emot invandringen av lågbetald arbetskraft, varför är ni emot det nuvarande lönekravet och en höjning av det? Det är ju det lönekrav som riksdagen röstade för i november 2022 – som Vänsterpartiet då röstade nej till – som drastiskt har minskat antalet lågbetalda arbetskraftsinvandrare som kommer till Sverige.

Vänsterpartiet säger att de är kritiska till lågbetald arbetskraftsinvandring, men hela deras politik går ut på att mångdubbla antalet lågbetalda arbetskraftsinvandrare. Hur är det egentligen: Vill Vänsterpartiet ha en politik som leder till fler lågbetalda arbetskraftsinvandrare, eller vill ni ha färre lågkvalificerade arbetskraftsinvandrare?

Anf. 173 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Jag måste bara klargöra en sak när ledamoten talar om massinvandring. Regeringen går ut i medierna nästan varje vecka och säger att vi har rekordlåg invandring till Sverige. Då är det ingen massinvandring. Det ni har problem med på regeringssidan är *massarbetslöshet*.

Jag tror att kommunikationen hos Sverigedemokraterna och regeringen bör ändras lite. Rekordlåg invandring till Sverige är ingen massinvandring. Rekordhög arbetslöshet är massarbetslöshet. Det var mitt första klargörande.

Sedan har Sverigedemokraterna missförstått hela arbetsmarknadspolitiken. Så låter det på frågorna. Jag pratade i tio minuter om att ett lönegolv inte skulle lösa arbetsmarknadsexploateringen. Vad Vänsterpartiet vill ha är ett rättvist system. Att återinföra den myndighetsbaserade arbetsmarknadsprövningen är en del av det. Det handlar om att brist och arbetskraftsbehov ska prövas av Arbetsförmedlingen i samråd med arbetsmarknadens parter.

Det jag blir lite chockad över är den låga nivå man ställer upp. Det stämmer att vi kritiserade Reinfeldtregeringen för det system man införde. Vi såg att det skulle bli en exploatering, och det blev en exploatering med 13 000. Det är jättedåligt. Det är därför vi går efter kollektivavtalsenliga löner och branscher. Det är en praxis som vi ska ha i Sverige.

Jag tror att Sverigedemokraterna har missuppfattat hela frågan. Det handlar inte om att ett lönegolv skulle lösa saker på arbetsmarknaden. En arbetsgivare kan sätta en lönenivå och sedan ändå betala ut något helt annat till arbetstagaren. Man kan rigga hela systemet. Det kallas osund konkurrens. Det är dåligt.

Jag tycker att vi ska ha ett rättvist system. Men det är inte Sverigedemokraterna noga med. Då är frågan: Varför vill Sverigedemokraterna inte ha ett rättvist system för arbetskraftsinvandringen?

Anf. 174 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Herr talman! Jag försöker verkligen förstå vad ledamoten hade att säga. Det lönekrav som redan har införts har ju drastiskt minskat invandringen av lågkvalificerad arbetskraft. Det är ett faktum. Det finns rapporter från Migrationsverket som visar detta.

Vänsterpartiet vill nu slopa lönekravet och gå tillbaka till ett tillstånd där vi får tillbaka en invandring av lågkvalificerad arbetskraft. Det är märkligt, för i sin motion säger de att det var Reinfeldt som gjorde att vi fick den lågbetalda arbetskraftsinvandringen. Nu vill Vänsterpartiet alltså göra samma sak som de anklagar Reinfeldt för att ha gjort.

Vad vill ni ha egentligen? Vill ni ha invandring av lågkvalificerade arbetare som konkurrerar med arbetslösa här i Sverige – är det detta ni vill ha, eller vill ni stoppa det? Om ni vill stoppa det, varför är ni emot lönekravet, som drastiskt har minskat invandringen av lågkvalificerad arbetskraft?

Jag tror inte att någon fattar hur ledamoten tänker egentligen. Vad är det för politik ni vill ha: är det fler lågkvalificerade arbetskraftsinvandrare eller färre?

Anf. 175 TONY HADDOU (V) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag kan bli tydligare. Vi vill återinföra den myndighetsbaserade arbetskraftsprövningen och att arbetsmarknadens parter ska lösa detta. Det är vad vi vill. Det tycker jag går helt i linje med den svenska modellen.

Frågan är varför Sverigedemokraterna frångår detta. Det blir till slut komiskt att Sverigedemokraterna tyckte likadant när det gällde arbetskraftsinvandringen men frångick det några månader före förra valet för att få hänga med det borgerliga gänget. Nu låter man människor exploateras och utnyttjas på svensk arbetsmarknad.

Man kan säga klart och tydligt att Sverigedemokraterna blåste svenska löntagare före förra valet. Det tycker jag ändå att Sverigedemokraterna kan vara ärliga med. De stod för en behovsprövad arbetsmarknadsprövning, men några månader före valet slängde de svenska löntagare under bussen för att gå arbetsgivarnas intressen. Det blev säkert några middagar på Svenskt Näringsliv för att få er att ändra uppfattning. Det tycker jag att ni ska vara helt ärliga med.

Men jag har inte fått några svar alls på mina frågor till Sverigedemokraterna i dag. Jag har inte fått svar om en enda arbetsmarknadspolitisk åtgärd eller om vad de tänker göra åt arbetslösheten. Jag ställde frågan två gånger. Nu hade de chansen igen när jag tog upp det i talarstolen. Fyra gånger har jag tagit upp det, men jag har inte fått svar. Inte en endaste

arbetsmarknadspolitisk åtgärd har Sverigedemokraterna som svar på den skenande massarbetslöshet vi har i Sverige.

Jag fick inte heller något enda svar om åtgärder för att sätta dit oseriösa företag i systemet, alltså vad man tänker göra åt oseriösa arbetsgivare som utnyttjar löntagare – inte en enda åtgärd, inte ett enda svar! Jag tycker att Sverigedemokraterna i stället för att slänga svenska löntagare under bus-sen ska fundera kring sin arbetsmarknadspolitik.

Anf. 176 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Herr talman! Om det nu finns någon tapper tittare framför datorn som har gått in på riksdagens hemsida och följer debatten vill jag göra ett klargörande: Vi pratar inte arbetsmarknadspolitik just nu – vi pratar arbetskraftsinvandring.

Sverige behöver arbetskraftsinvandring. Det är ställt utom allt tvivel. Så har det varit historiskt. Här har vi haft en tillbakablick till vallonerna och Vasas jungfrufärd. Vi har haft en uppbyggnad i Sverige som har krävt arbetskraftsinvandring.

Vi debatterar inte om huruvida det behövs arbetskraftsinvandring, utan det diskussionen har gällt och fortsätter att gälla är hur arbetskraftsinvandringen ska utformas. Detta är vad anförandena från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet borde handla om. Men i stället målar man upp en ganska dyster bild, att man har sitt paradiset om man bara får vara med och bestämma.

Det har vi sett resultatet av under åtta år, och det är det som Tidöregeringen nu behöver hantera.

För att ha ett underlag för välfärd behöver vi ha en tillväxt, och då behöver Sverige fler företag som startar, växer och anställer. För att främja svenska företag behöver vi ha ett näringslivsklimat som möter de behov som finns från företagens sida. Ytterligare en av förutsättningarna för utveckling och starka företag är en god tillgång till personal, som kan bistå med sin kunskap. Det är därför viktigt att främja kvalificerad arbetskraftsinvandring.

Precis som jag har sagt har invandringen av arbetskraft bidragit till tillväxt och gett människor möjlighet att via eget arbete etablera sig i Sverige eller arbeta här en period. Vi vill att Sverige fortsatt ska vara ett attraktivt land för kvalificerad arbetskraftsinvandring. I en global värld är den kvalificerade invandringen nödvändig för att svenska företags konkurrenskraft ska fortsätta.

Men i ljuset av att det svenska regelverket för arbetskraftsinvandring har varit ganska unikt behövs det förändring. Till skillnad från i princip alla andra länder i Europa, där man speciellt har riktat sig till högutbildade, har vi historiskt haft en invandring som accepterat alla oavsett utbildning och yrke. Den invandringen ökade kraftigt under ett antal år samtidigt som vi tog emot ett stort antal tredjelandsmedborgare. Vi ser nu att många av dem som vi tog emot i migrationsökningen har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

Herr talman! Kristdemokraterna har länge argumenterat för att det nuvarande systemet behöver reformeras. Det behöver stramas åt och anpassas efter samhällsutvecklingen. Det var orimligt att ha vidöppna dörrar för lågkvalificerad och lågavlönad arbetskraft från länder utanför EU när vi i

Sverige hade – och fortfarande har – en hög strukturell arbetslöshet i grupper som bör komma i fråga för den typen av arbete.

Herr talman! Tidöavtalet angav en kursändring för arbetskraftsinvandringen. Detta innebar skärpningar av reglerna i ett antal steg och ett skifte från att ha lågkvalificerad arbetskraftsinvandring till att främja högkvalificerad.

Fler av dem som befinner sig i Sverige bör kunna ta jobb inom låglönesektorn. Men samtidigt behöver åtgärderna vara sådana att Sverige ska bli attraktivare och gärna nummer ett i Europa när det gäller att locka internationell talang och kompetens.

Historiskt sett har ungefär två av tre arbetskraftsinvandrare inte tillhört någon högkvalificerad yrkeskategori. Och vi uppvisar just nu tredje störst skillnad i sysselsättningsgrad mellan inrikes födda och utrikes födda i Europa.

Herr talman! Ett av de tidiga kraven var att man för att få arbetsstillstånd skulle tjäna 13 000 kronor per månad. Precis som har sagts i många inlägg här beslutade vi om en lagändring under hösten 2022, då vi lade ett första lönegolv på 80 procent av medianlönen. Vi planerade ett fortsatt steg, och det finns ett utredningsförslag. Förslaget som finns är att man ska lägga ett lönegolv i nivå med medianlönen men också ha en modell som ska definiera vilka yrkeskategorier som ska få undantag från lönekravet. Jag kanske kan förekomma frågan och säga att vi inte vet exakt när förslaget kommer. Men regeringen jobbar med det.

Regeringen har också gett Migrationsverket i uppdrag att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring och minska handläggningstiderna drastiskt. Nu har vi genomfört förändringar, och handläggningstiden, som för ett litet tag sedan var 100 dagar, sjönk faktiskt till 16 dagar i median i december. Det betyder alltså att vi snabbt kan få den kvalificerade arbetskraftsinvandring som vi behöver för den fortsatta tillväxten.

Herr talman! I dag bedöms ett stort antal personer vara arbetslösa. Naturligtvis gör ett lönegolv i sig självt inte resan för att de som står utanför arbetsmarknaden i Sverige ska söka och få ett jobb. Man behöver kombinera lönegolv med andra åtgärder, och de är på gång. Det gäller bidragstak, kvalificering till välfärden och naturligtvis ytterligare aktiva åtgärder för Arbetsförmedlingen.

Jag vill som kristdemokrat betona behovet av ventiler och undantag från ett höjt lönegolv för att säkerställa kompetens men också arbetskraft för att möta behov som är viktiga för kommuner, regioner och företag.

Herr talman! Kristdemokraterna yrkar således, likt en majoritet i utskottet, avslag på alla motionsyrkanden.

Jag kan slutligen konstatera, som jag brukar göra i de här debatterna, att den opposition vi har är splittrad. Socialdemokraten talade i sitt anförande inte så mycket om arbetskraftsinvandringsspolitiken, men Socialdemokraterna har vad gäller migrationspolitiken till nästan hundra procent anslutit sig till det vi vill och som nu Tidöregeringen genomför. Vänstern och Miljöpartiet säger oftast precis tvärtom: Nej, och vi ska återvända.

Det blir intressant att se: Vad blir den gemensamma linjen om man mot förmodan kommer tillbaka till regeringsunderlaget? Kommer vi att få ett svar före valet 2026? Jag tvivlar.

Vi kristdemokrater tillhör den majoritet i Sverige som kommit fram till att Sveriges migrationspolitik behöver förändras. Genom propositioner

och utredningar lämnas förslag som utgår från det stöd som har givits i valet 2022. Och det kommer att komma ytterligare saker i förändringspåsen.

(Applåder)

Prot. 2024/25:77
26 februari

Arbetskraftsinvandring

I detta anförande instämde Magnus Resare (M).

Anf. 177 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Precis som Svenskt Näringsliv oroar också vi i Miljöpartiet oss för den politik som Ingemar Kihlström nu talar sig varm för.

Jag trodde verkligen inte att vi skulle se den dagen när båda arbetsmarknadens parter – arbetsgivarna i Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Regioner och arbetstagarorganisationerna – skulle stå på samma scen och säga till en svensk regering ledd av Moderaterna: Nej, tack! Lägger er inte i den svenska lönebildningen! Men så är nu fallet.

Det man är orolig för är bland annat att politiken går in och styr lönebildningen, det som arbetsmarknadens parter traditionellt mycket framgångsrikt kommit överens om.

Vi i Miljöpartiet tycker att nivån för vilken lön man ska ha om man arbetskraftsinvandrar till Sverige ska bestämmas av arbetsmarknadens parter genom de kollektivavtalsförhandlingar som styr lönenivåerna i olika branscher. Vi tycker att det är en mycket bättre ordning, där arbetsgivare som inte hittar arbetskraft i Sverige får möjlighet att söka efter den arbetskraften i andra länder.

Nu har vi en situation, som jag lyfte med kollegor till Ingemar Kihlström, där människor som har jobbat i den svenska äldreomsorgen, bland annat i Umeå, utvisas. Det är ett problem.

Anf. 178 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Annika Hirvonen, för synpunkter och konstateranden! Jag kanske inte uppfattade så mycket av en fråga.

Vi kan väl säga att vi inte delar bilden. Vi kan konstatera att de år vi har bakom oss gör att Sverige skiljer sig från i princip vartenda land i Europa. De flesta andra länder i Europa har inriktat arbetskraftsinvandringen på högkvalificerad invandring, som krävs för att möta behov inom hela företagssektorn och – kan jag gissa – också universitet och liknande, men har inte tillåtit arbetskraftsinvandring från tredjeländ, det vill säga land utanför Europa. Där har vi skilt ut oss. På samma sätt har vi skilt ut oss när vi har tagit emot väldigt många under de stora migrationsåren, 2014 och 2015, som fortfarande inte har lyckats få ett arbete. Att i det perspektivet införa förändringar som gör att vi siktar in oss på att bibehålla högkvalificerad arbetskraftsinvandring är inte fel.

Jag kan konstatera att det år 2022 var 87 personer som sökte och fick arbetskraftsinvandringstillstånd som undersköterskor, av en totalvolym på cirka 180 000 undersköterskor. Det är alltså inte de här personerna som gör att vi kan klara av vården och omsorgen. Sedan är det ett gigantiskt problem att möta alla de behov vi har inom vård och omsorg, men det är inte genom att införa de här reglerna som vi tar bort möjligheterna att möta de behoven.

Anf. 179 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är lite nonchalant mot dem som nu sliter sitt hår i äldreomsorgen i Umeå, som hade förlorat 50 medarbetare redan i november, att påstå att regeringens politik inte skulle vara ett problem. De riskerar att förlora ytterligare 100 medarbetare på grund av de höjda lönekraven.

Arbetsmarknaden ser olika ut i olika delar av Sverige, och jag hade hoppats att regeringen kunde komma med en politik som både löser bristen på arbetskraft i till exempel norra delen av Sverige, där man har svårt att rekrytera till välfärden, och minskar arbetslösheten. Det regeringen gör är i stället att slänga ut folk som redan jobbar, och arbetslösheten ökar samtidigt. Det är ett enormt problem.

En som har förstått att lönekraven som regeringen har ställt är alldeles för höga är regeringens egen arbetsmarknadsminister, liberalen Mats Persson. Hans partikollega är inte här i dag. Det är ingen överraskning, för det måste ändå betecknas som otroligt anmärkningsvärt att en minister som är ansvarig för arbetsmarknadspolitiken i en regering går ut och säger någonting samtidigt som kollegorna från de andra partierna här i riksdagen låtsas som att den åsikten är helt vansinnig.

Det är en åsikt som inte bara delas av oss från oppositionen som är här utan också av arbetsmarknadens parter, nämligen att den ribba som regeringen har satt så väldigt högt faktiskt är dålig för svensk ekonomi och dålig för svensk välfärd. Den löser inte några av de problem som vi har på arbetsmarknaden. För att lösa dessa problem behöver man satsa på olika typer av utbildningar. Inte en enda sådan proposition väntar oss i riksdagen.

Anf. 180 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman och Annika Hirvonen! Den minister som travesteras här är den minister som bland annat har ansvar för arbetsmarknadsutbildningar, så det är relevant att ställa en fråga till honom. En minister kan också uttrycka sig politiskt.

Vi kan konstatera att det i Tidöavtalet finns en inriktning att lägga ett lönegolv, men det står också i Tidöavtalet att den exakta utformningen ska förhandlas. Det står också i den utredning som gäller det höjda lönegolvet att det ska finnas möjligheter till ventiler och undantag för relevanta bristyrken. Så är det. Men det innebär inte att vi kommer att lösa vare sig arbetsmarknadsproblemen eller något annat bara för att vi tillåter en arbetskraftsinvandring för en betydligt lägre lön. Det är det som är den logiska kullerbyttan för både Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Ni vill inte ha ett högt lönekrav, och samtidigt gör ni ingenting.

Vi konstaterar att ett högre lönegolv skapar arbetstillfällen för dem som finns i Sverige och i Europa. Man kan faktiskt rekrytera personer inom Europa till marknadsmässiga löner. Jag tycker att det ändå finns en logik i att vi i Sverige ska försöka få dem som är arbetslösa i arbete. Det är inte skäligt att importera arbetskraft från till exempel Afrika eller Thailand för att utföra arbete som kan utföras av en arbetslös i Sverige. Vi ska främja kvalificerad arbetskraftsinvandring för att säkerställa vår konkurrenskraft. Det ger jobb.

Sedan behöver vi också konstatera att den regering som både Miljöpartiet och Vänsterpartiet har stött inte har lyckats lösa problemen. Dem får vi hantera nu.

En restaurangägare i Falköping står utan kock. En bonde i Fredrika saknar djurskötare. Ramslöksföretagaren på Gotland saknar plockarbetare. Runt om i Sverige ser vi samma mönster: Småföretagare ropar efter kompetens, men regeringen slår undan benen för dem.

I fjol höjde regeringen lönegolvet för arbetskraftsinvandrare till drygt 28 000 kronor i månaden. Tidöpartierna har nu lovat att lönegolvet ska höjas ytterligare till 35 600 kronor, det vill säga motsvarande en svensk medianlön.

Tiden går, och framtiden för svenska företagare och entreprenörer är väldigt oviss. Oron många företagare känner för tillfället är stor, samtidigt som regeringens slutgiltiga besked om att lönegolvet ska höjas ytterligare lyser med sin frånvaro. Det har nu gått ett år sedan utredningen presenterades utan att regeringen har lämnat något besked.

Det är oacceptabelt att lämna landets företagare i denna ovisshet. Företagare runt om i Sverige är mycket oroliga. Ska man våga investera i sin tillväxt, eller riskerar man att inte längre kunna rekrytera personal med rätt kompetens?

Regeringen verkar ha glömt att Sverige är ett land av småföretagare. Det är de som skapar jobb, innovation och ekonomisk tillväxt. Nuvarande lönegolv har redan slagit ut många kompetenta kockar, djurskötare och it-arkitekter – yrken där det råder stor kompetensbrist i Sverige. Ytterligare höjningar riskerar såklart att slå ut än fler och drabba än fler branscher.

För att bemöta kritiken säger sig regeringen vilja införa undantag för vissa yrkesgrupper. Men det borde inte komma som någon överraskning för Tidöpartierna att undantag är svåra att genomföra i praktiken. Det blir på ett sätt en arbetsmarknadsprövning, men i stället för att den sker mellan arbetsmarknadens parter, där både fackförbund och företagen själva är involverade, är det Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och tjänstemän på Regeringskansliet som ska stå för undantagen. Jag tycker inte att det är en bättre modell, och i min värld är det fortfarande en typ av omvänd arbetsmarknadsprövning. Men det är bättre att vi låter företagen själva bestämma vilken kompetens de behöver.

Dessutom är den ekonomiska skadan av ännu en höjning enorm. Svenskt Näringsliv har varnat för att regeringens förslag kan minska bnp med 16 miljarder kronor årligen och leda till minskade skatteintäkter på 5 miljarder kronor. Det är pengar som i dag går till skola, vård och omsorg, till fler poliser, till upprustning av försvaret och till att tågen ska kunna gå i tid, eller ibland över huvud taget. Regeringens lönegolv förhindrar tillväxt och småföretagande.

Fusk, oegentligheter, utnyttjande av människor och ren och skär kriminalitet hör inte hemma i någon del av det svenska samhället. Därför har såväl branschorganisationer som Svenskt Näringsliv som politiska oppositionspartier föreslagit saker som gör skillnad på riktigt, saker som gör att kriminaliteten kan bemötas.

Till och med regeringens egen utredare har slagit fast att ett höjt lönegolv inte alls behöver leda till att man stävjar fusk och oegentligheter. Tvärtom riskerar det att leda till att människor får en lön på papperet och en annan i verkligheten. Man kan alltså inte säga att man har kommit åt fusk med ett höjt lönegolv.

Herr talman! Regeringen och Sverigedemokraterna hävdar att arbetskraftsinvandrare tar jobb från arbetslösa svenskar. Men verkligheten ser annorlunda ut. Att anställa någon från ett land utanför EU är en lång, krånglig och kostsam process som ingen företagare väljer om rätt kompetens finns på hemmaplan. Sanningen är att kompetens saknas. Det är därför företag söker arbetskraft från utlandet.

Förra året hade jag möjlighet att åka runt en dag i Malmöområdet och besöka tre olika företag med fokus på arbetskraftsinvandring. Det var en förpackningstillverkare, ett tvätteri och ett dataspelsföretag. Samtliga tre företag var direkt oroliga för regeringens lönegolv – både 28 000 och 35 600.

Det första företagsbesöket har fastnat i mitt minne. Det var ett företag med cirka 150 medarbetare, som tillverkar bland annat lådor som man kan se på hyllorna när man köper leksaker till barn eller när man går och handlar drycker på ett visst statligt monopol.

En handfull av dem som jobbar i fabriken är en specifik typ av stanstryckare. Det är en kompetens som vi knappt utbildar till i Sverige eller i EU. Därför kommer arbetskraften från tredjeland. Det var någonstans mellan 6 och 10 personer. ”Det är inte så mycket”, kommer Sverigedemokraterna att säga. Nej, men problemet är att man på fabriken då antingen måste höja lönerna för alla eller flytta företaget utomlands. Helt plötsligt har vi inte tappat 6 jobb. Vi har tappat 150 jobb. Det är det som är konsekvensen om man inte hittar den kompetens man behöver.

Herr talman! Jag ska inte vara långrandig den här sena timmen. Jag tänker snart avrunda på grund av det.

Regeringen säger sig ofta prioritera Sveriges ekonomi och företagare. Men verkligheten visar det motsatta. Centerpartiet är landets företagarparti framför andra. Därför kräver vi besked från regeringen. Vad händer med lönegolvet? När ska införandet av 100 procent av medianlönen bli verklighet?

Anf. 182 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är jätteviktigt att vi, vad vi än tycker i de olika frågorna, faktiskt säger saker som stämmer i den här kammaren och att vi inte hittar på saker.

Nu har ledamoten Cato två gånger tagit upp de drabbade it-arkitekterna. Enligt Unionens hemsida tjänar en it-arkitekt mellan 52 000 och 69 000 kronor. Det är mycket högre än medianlönen i Sverige. Vilka it-arkitekter har blivit drabbade? Hur många är de? Ledamoten Cato måste veta något som vi andra inte vet om det finns it-arkitekter som blir drabbade av ett lönekrav på 28 480 kronor när deras marknadslön är minst 52 000 kronor. Hur kommer det sig?

Det är viktigt att inte sprida oriktiga uppgifter. Vi kan ha en debatt och lägga fram våra argument, testa dem och bryta dem mot varandra. Vi behöver inte sprida oriktiga uppgifter.

Tyvärr har debatten varit präglad av att man sprider uppgifter som inte stämmer från olika organisationer och olika partier. Det gör man för att driva en viss agenda. Det är för att hålla vissa människor utanför arbetsmarknaden. Det är för att ta hit lågbetald arbetskraft. Det är tyvärr den agenda som ledamoten Cato driver. Jag vill gärna ha en förklaring. Hur

kan it-arkitekter, vars marknadslön är mellan 52 000 och 69 000 kronor, inte klara av att leva upp till lönekravet?

Prot. 2024/25:77
26 februari

Arbetskraftsinvandring

Anf. 183 JONNY CATO (C) replik:

Herr talman! Man påstår att andra ljuger, och sedan säger man att Centerpartiet vill göra detta för att hålla folk borta från arbetsmarknaden. Det är ren och skär lögn. Med regeringens arbetsmarknadspolitik händer ju ingenting. Det är det som är anledningen till att man behöver ta hit arbetskraft från tredjeland.

Trollpartiet självt står och anklagar Centerpartiet för att ljuga. Jag ska alltså använda mig av min källa. Det är tidningen TN, som drivs av Svenskt Näringsliv, som har tagit fram en rapport om konsekvenserna av regeringens lönegolv på 28 000 kronor. Med hjälp av den rapporten – som ledamoten enkelt kan googla sig fram till direkt efter vårt replikskifte – kan man konstatera att 40 procent av de it-arkitekter som befunnit sig i Sverige har tvingats lämna landet.

Det stämmer att lönen är betydligt högre än 28 000 – men det är efter ett par år på arbetsmarknaden. Det är precis den här typen av yrken som har en låg ingångslön men väldigt hög löneutveckling. Det är ingen lögn att 40 procent av it-arkitekterna som kommit hit från tredjeland har fått lämna Sverige. Det står svart på vitt i rapporten. Jag har källa på mitt påstående. Jag har fakta. Jag vet att Sverigedemokraterna är rätt resistent mot det, men det är ju verkligheten. Det är alltså inte jag som står och ljuger.

Herr talman! I det här fallet finns det både fakta och källa på att 40 procent av it-arkitekterna från tredjeland har fått lämna Sverige.

Anf. 184 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Herr talman! Man ska inte tro allt man läser. Man ska faktiskt dubbelkolla. Riksdagens utredningstjänst finns också tillgänglig, så att man inte enbart behöver läsa näringslivets tidningar.

I december 2022 skrev ledamoten Jonny Cato en debattartikel i Svenska Dagbladet. Där hävdade han att det höjda lönekravet skulle leda till att den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till Sverige skulle minska. Ledamoten Cato har skrivit flera artiklar och gjort flera uttalanden där han påstått att hela branscher skulle kollapsa på grund av det höjda lönekravet. Men en rapport från Migrationsverket som publicerades ett år efter att det höjda lönekravet trädde i kraft visar att ledamoten Cato hade fel.

Den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till Sverige fortsätter. Arbetskraftsinvandringen till lantbruk, skogsbruk och fiske är på samma nivå som tidigare. Andelen avslagsbeslut för sjuksköterskor och undersköterskor har faktiskt minskat.

Den drastiska minskningen av arbetskraftsinvandringen till Sverige har skett bland lågkvalificerad arbetskraft inom städbranschen och restaurangbranschen samt bland vårdare och personliga assistenter. Det är uppenbart att ledamoten Cato och Centerpartiet hade fel om precis allting.

Sverige har en hög arbetslöshet, och vi behöver se till att de som befinner sig utanför arbetsmarknaden kan få det där första jobbet. Men Centerpartiet vill gå i rakt motsatt riktning. De vill avskaffa lönekravet, vilket skulle mångdubbla arbetskraftsinvandringen och göra det ännu svårare för många svenskar att få in en fot på arbetsmarknaden.

Hur kan Centerpartiet fortfarande påstå att de har rätt när all fakta visar på motsatsen? Kan vi verkligen lita på Centerpartiets bedömningar när de har haft fel om precis allting?

Anf. 185 JONNY CATO (C) replik:

Herr talman! Jag måste väl ha en längre näsa än Pinocchio på grund av alla mina lögner och vara ansvarig för allting ont som har hänt i Sverige eftersom allt är Centerpartiets fel och ingenting Sverigedemokraternas ansvar.

Jag står fast vid att ett lönegolv på 35 600 kronor kommer att få stora konsekvenser för många branscher. Vi har inte sett konsekvenserna av det än, så vi kan inte utvärdera det. Men absolut, vi kan lämna frågan till RUT för utredning och ha interpellationsdebatter om utredningen framöver med migrationsministern om vad konsekvenserna skulle kunna bli av ett lönegolv på 35 600 kronor.

Nej, just det! Det finns redan rapporter om att det kommer att innebära 5 miljarder mindre i skatteintäkter. Det är det som är konsekvensen. Det är 5 miljarder som inte kan gå till fler poliser. Det är 5 miljarder som inte kan gå till att rusta upp det svenska försvaret. Det är 5 miljarder som inte kan se till att tågen går i tid.

Jag går vidare till det här med att Centerpartiet ljuger och att man inte ska lita på allt man ser. Jag håller med om att man inte ska lita på allting som står på X, framför allt inte på trollkonton. Men jag litar verkligen på seriösa aktörer som Svenskt Näringsliv när de med hjälp av skickliga utredare tar fram rapporter om specifika problem. Jag kan konstatera att åtta av tio företagare i landet som har arbetskraftsinvandring är direkt oroliga för ett lönegolv på 35 600 kronor. Det tar jag på allvar.

Man kan hävda att alla som inte håller med en ljuger. Jag kan bara konstatera att vi tycker olika. Framtiden kommer att utvisa vem som får rätt. Jag är helt övertygad om att det blir landets företagare och inte Sverigedemokraterna.

(Applåder)

Anf. 186 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Herr talman! I dag debatterar vi motioner om arbetskraftsinvandring som har väckts i riksdagen. Jag är en av dem som har skrivit en motion. Den innehåller många olika förslag för att dels förbättra regelverket och stärka rättigheterna för de människor som kommer till Sverige som arbetskraftsinvandrare, dels öka möjligheten för svenska företag och offentliga arbetsgivare att lösa den kompetensbrist som råder i många olika branscher genom att ge människor från andra länder möjlighet att arbeta i Sverige.

I dag har vi en regering som varken prioriterar svenska företags och arbetsgivares behov eller tar hänsyn till de människor som har arbetat i Sverige från den dag de flyttade hit från ett annat land, som har betalat skatt, som har rotat sig i vårt land och som nu riskerar att utvisas på grund av regeringens politik. Jag kanske egentligen skulle säga att det beror på Sverigedemokraternas politik, för fram till Tidöavtalet var det ändå så att de övriga regeringspartierna hade en helt annan inställning till arbetskraftsinvandringen och företags möjlighet att rekrytera de personer som de behöver till olika jobb.

Hittills har man ställt ett lönekrav på 80 procent av medianlönen för alla yrken, alldeles oavsett vad lönenivån är för andra som jobbar i de yrkena. Detta har fått konsekvensen att till exempel undersköterskor i äldreomsorgen har lämnat sina jobb, antingen därför att de hastigt har behövt hitta högre betalda arbeten för att inte bli utvisade tillsammans med sin familj eller därför att de har blivit utvisade.

I Umeå får detta väldigt allvarliga konsekvenser. Redan i november hade man förlorat 50 medarbetare, och man riskerar att förlora ytterligare 100 medarbetare bara i äldreomsorgen.

Det är svårt att rekrytera i många kommuner i Sverige. De äldre drabbas nu när deras vårdbiträden och undersköterskor utvisas.

Herr talman! Det finns en hel del resonemang i debatten om att de människor som har så låga löner att de inte når upp till 80 procent av medianlönen inte skulle bidra till välfärden. Detta bygger på något slags resonemang om att den skatt de betalar in inte motsvarar den kostnad för skatteutgifter som de använder sig av när de till exempel utnyttjar välfärden. Enligt det resonemanget skulle Sverige bli ett bättre och rikare land om ingen jobbade som undersköterska eller med att städa svenska sjukhus eller universitet. Man menar att Sveriges ekonomi skulle vara mycket bättre om ingen hade så lågbetalda jobb.

Verkligheten är ju dock att vi i vårt land är lika beroende av att vi har människor som arbetar med att ta hand om våra äldre eller med att se till att städningen på sjukhusen fungerar som vi är av andra yrkesgrupper, som av olika skäl har högre betalda jobb. Välfärden behöver alla dessa människor.

Var och en borde fundera över hur vi pratar om människor när vi pratar om arbetskraftsinvandring eller andra arbetsmarknadspolitiska frågor. En del slänger sig med beteckningar som lågkvalificerad som om alla med låg lön hade samma utbildningsbakgrund. Alla vi som har jobbat med jämställdhet vet att så inte är fallet – många yrkesgrupper har till exempel lång utbildning men får ändå alldeles för låg lön. Vi vet också att det finns många arbetaryrken där det är otroligt viktigt med kvalifikationer även om man inte har gått en högskoleutbildning för att få kompetensen.

I teknikbranschen återfinns många yrkesgrupper som har väldigt väsentliga kompetenser – sådana som vi behöver mer av i Sverige – men som har löner som ligger under den medianlön som regeringen har sagt att man vill ha som golv för arbetskraftsinvandring. Det handlar om över 90 procent av vissa yrkeskategorier och dessutom om sådana där det råder brist i Sverige.

Här kommer man ofta till ett annat argument för att ett lönegolv skulle vara så himla lysande. Man säger nämligen så här: Om vi utvisar personer som i dag jobbar i Sverige och som tjänar mindre än medianlönen kommer andra personer i Sverige, som är arbetslösa, att kunna ta de jobben. Men så enkel är inte ekvationen.

Om du lyckas rekrytera en person som till exempel har den yrkeskompetens du söker till din fabrik kanske du kan rekrytera ytterligare tio personer. Dessa personer kanske bara behöver ha klarat grundskoleutbildningen för att kunna utföra arbetet. Men om du inte får den första kompetensen på plats kan du inte anställa någon. Då kanske till och med hela fabriken måste flyttas till ett annat land.

Det är helt sant att vi har många som går utan jobb i Sverige. Vi har många som är arbetslösa. Vi behöver rusta dessa människor med de kompetenser som saknas på arbetsmarknaden i dag. I många fall tar dessa utbildningar flera år. Regeringen borde sätta igång direkt. Arbetsmarknadsministern borde skriva propositioner till oss i riksdagen så att vi kan klubba nya förslag som kan ge fler jobb. Detta är dock inte regeringens prioritet. Regeringens prioritet är i stället att kasta ut folk som har jobb, så att det blir ännu svårare för arbetsgivarna att bedriva sin verksamhet. Detta gäller oavsett om det handlar om äldreomsorgen i Umeå eller en restaurang i Malmö.

Vi i Sverige kommer att bli fattigare med regeringens politik. Vi i Sverige kommer att ha svårare att klara av välfärden med regeringens politik. När man gör det svårare för människor som vill komma till Sverige och arbeta kommer företagen att ha svårare att växa. När man kastar ut människor som redan i dag tar hand om våra äldre i välfärden protesterar Sveriges Kommuner och Regioner. Detta händer här och nu.

Ingen från Liberalerna har deltagit i denna debatt, men i tidningarna kan man läsa att Liberalernas arbetsmarknadsminister Mats Persson har fattat. Han har hört företagen i Sverige protestera mot politiken i Tidöavtalet. Han har sagt att man ska lyssna och att regeringen kan tänka sig att sänka det skadligt höga lönegolvet. Miljöpartiet hoppas att det är Liberalernas politik som kommer att bli verklighet, för en politik där familjer med barn som har gått hela sin skolgång i svensk skola utvisas för att Sverigedemokraterna vill ha ett mer homogent Sverige, som Richard Jomshof sa till mig i en annan debatt, gör Sverige fattigare och försämrar välfärden. Denna politik är också skamlig mot de individer som drabbas.

Miljöpartiet har lagt fram en politik som motverkar de oseriösa arbetsgivarna. Vi har lagt fram en politik som ska ge ett starkt stöd till de arbetskraftsinvandrare som blir utnyttjade. Vi har lagt fram en politik som gör att företag och välfärd som behöver rekrytera folk både ska kunna behålla dem från andra länder som de har anställt och även i framtiden kunna rekrytera kompetens i utlandet om den saknas i Sverige.

Herr talman! Alla kanske inte tycker att jordgubbar är jättenödvändiga. Men när jag besökte en jordgubbsodlare berättade han för mig att när han annonserade efter folk som kunde plocka hans jordgubbar var det en enda svensk som sökte jobbet, och han hade sina rötter i Afghanistan. Med regeringens politik blir det svårare för jordgubbsodlare att få sina jordgubbar plockade. Det blir färre jordgubbar på midsommarfirandena runt om i landet.

Med regeringens politik utvisas människor som tar hand om våra äldre i äldreomsorgen. Med regeringens politik utvisas människor som är en förutsättning för att andra personer i Sverige ska kunna ha ett jobb att gå till. Med regeringens politik kan företag inte växa och funderar på att i stället flytta utomlands. Med regeringens politik blir vi alla lite fattigare.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ändå säga något positivt. Vi ska inte polarisera i onödan, och vissa saker är vi faktiskt överens om, till exempel att det är bra att Migrationsverket har blivit snabbare på att handlägga ansökningar från de arbetskraftsinvandrare som fortfarande har möjlighet att komma hit.

Jag yrkar bifall till reservationerna 6 och 7.
(Applåder)

Anf. 187 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Herr talman! Miljöpartiet avfärdar i sin motion det man kallar ett godtyckligt lönekrav för arbetskraftsinvandrare. Miljöpartiet menar alltså att det nuvarande lönekravet på 80 procent av medianlönen, vilket motsvarar 28 480 kronor, skulle vara godtyckligt. Men vad är det som är godtyckligt? Syftet med lönekravet är att minska lågkvalificerad arbetskraftsinvandring till Sverige och i stället styra mot högkvalificerad arbetskraftsinvandring. Detta har fungerat. Den lågkvalificerade arbetskraftsinvandringen har minskat drastiskt medan den högkvalificerade i princip är oförändrad. Jag skulle inte kalla lönekravet godtyckligt, utan här finns en tydlig inriktning som är gynnsam för Sverige.

Vilket lönekrav tycker Miljöpartiet är rimligt? Vad är en icke godtycklig nivå enligt Miljöpartiet? Eller vill Miljöpartiet helt slopa lönekravet och återgå till att Sverige importerar människor från Mellanöstern för att de ska jobba i grillkök medan hundratusentals svenskar går arbetslösa? Väljarna förtjänar svar på dessa frågor. Miljöpartiet är trots allt ett stödparti till Socialdemokraterna, och om Socialdemokraterna vinner valet 2026 kommer Miljöpartiet att få inflytande över regeringspolitiken. Kommer ni då att avskaffa lönekravet, eller kommer ni att behålla det och i så fall på vilken nivå? Här är Miljöpartiet skyldigt väljarna ett tydligt svar.

Anf. 188 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Miljöpartiet vill att lönekravet ska vara utformat så att de som kommer och jobbar i Sverige från andra länder har samma lönenivå som de svenskar som jobbar inom samma yrke. Med andra ord ska en läkare från ett annat land ha lika bra lön som en svensk läkare och en undersköterska från ett annat land lika bra lön som en svensk undersköterska. De lönenivåer som är standard inom olika yrken i Sverige ska gälla, och dessa avtalas mellan parterna i förhandlingar om kollektivavtal. Det är där lönerna sätts. Olika lönenivåer ska gälla för olika yrken, och vi tycker inte att politiker ska bestämma att alla som kommer från andra länder till Sverige för att jobba måste ha en lön över en viss nivå. Det är det vi menar när vi kallar lönekravet godtyckligt. Vi tycker att lönen för alla som jobbar i Sverige ska förhandlas mellan arbetsmarknadens parter.

Herr talman! Låt mig ta tillfället i akt och säga att för mig låter det fel att prata om människor i termer av import. För mig handlar import och export om varor, och Miljöpartiet accepterar över huvud taget inte handel med människor. De som handlar med människor begår mycket allvarliga brott, och dessa måste stoppas. Vi vet att det finns människor som utnyttjar andra under slavliknande villkor, och för att stoppa dem måste vi stärka brottsoffren och straffa förövarna.

Anf. 189 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik:

Herr talman! Låt mig konstatera att Miljöpartiet vill slopa dagens lönekrav, vilket kommer att resultera i en mångdubbling av arbetskraftsinvandringen, speciellt den lågkvalificerade arbetskraftsinvandringen. Det är Miljöpartiets politik. Detta kommer åter att skapa konkurrens för dem som ska få sitt första jobb och en fot in på arbetsmarknaden.

Känner Miljöpartiet någon empati med arbetslösa i Sverige? Ni verkar känna mycket empati med arbetskraftsinvandrare. Ni vill låta många arbetskraftsinvandrare komma hit, och de ska få nya förmåner. I era motio-
ner står det bland annat att arbetskraftsinvandrare ska kunna byta arbets-
givare under de första två åren. Ni känner alltså mycket empati med arbets-
kraftsinvandrare, men ni verkar inte känna någon empati med arbetslösa i
Sverige.

Om man slopar lönekravet öppnar man dörren för fler lågkvalificerade
arbetskraftsinvandrare. Hur påverkar det arbetssökande här i Sverige? Den
frågan borde Miljöpartiet ställa sig. Ju mer man liberaliserar arbetskrafts-
invandringen, desto hårdare blir konkurrensen om städjobben och jobben
inom restaurangbranschen. Det är just i dessa sektorer som arbetskraftsin-
vandringen har minskat sedan lönekravet höjdes. Om man slopar lönekra-
vet, vilket Miljöpartiet vill, får det konsekvenser för utsatta människor i
Sverige.

Jag frågar på fullaste allvar: Hur mycket empati känner Miljöpartiet
med dem som i dag är utsatta och arbetssökande? Ni vill ju att de ska kon-
kurrera med människor från tredjeland, som ofta accepterar lägre löner,
vilket gör det svårt att konkurrera med dem. Miljöpartiet verkar inte känna
någon empati alls med de arbetslösa i Sverige.

Anf. 190 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Vi har empati för utsatta människor, oavsett varifrån i
världen de kommer. Det gäller utsatta människor i många olika situationer.
Vi formulerar det som en solidaritet med alla människor i vårt partipro-
gram. Det är en grundläggande ideologisk utgångspunkt för Miljöpartiet.

Det vi också har och som kanske är ännu mer relevant i sammanhanget
är en politik som leder till att människor som är arbetslösa får bättre chan-
ser att komma i jobb. Det är detta som vi helt saknar från regeringen. Pro-
positionslistan med åtgärder från arbetsmarknadsministern för att sänka
arbetslösheten är tom. Här behövs politik.

Det räcker inte att säga att man bryr sig om människor som är arbets-
lösa, och det räcker inte med empati. Det som behövs är konkreta satsning-
ar på utbildning för dem som inte har den kompetens som efterfrågas på
arbetsmarknaden i dag. I stället skär regeringen ned på kommunerna, som
står för bland annat komvux.

Det behövs olika typer av insatser för människor som kanske har en
funktionsnedsättning och som väntar på beslut om de hjälpmedel de behö-
ver för att ta ett jobb. Väntetiderna är alldeles för långa i dag. Det behövs
också insatser för att förändra skolpolitiken. Jag hoppas att vi nu kan ta i
hand på att vi ska slopa F-betyget och se till att alla ungdomar kan gå vi-
dare till gymnasiet och få en chans till den utbildning som i dag krävs för
att få de flesta jobb i Sverige.

Det är den typen av politik som på riktigt kan minska arbetslösheten,
som ökar i dag.

Anf. 191 MAGNUS RESARE (M) replik:

Herr talman! Jag valde att ta replik på ledamoten då hon talade mycket
om det som jag nämnde tidigare i mitt anförande vad gäller att tjäna över
eller under medianlön. Det är självfallet så att den som tjänar mycket i det

här landet också betalar för den som inte tjänar så mycket. Jag tycker att det är en helt rimlig modell. Det är den svenska samhällsmodellen.

Ledamoten förstår lika väl som jag att om alla tjänade 20 000 kronor i månaden i det här landet skulle välfärden inte hålla ihop. Men det är också så att om alla var bankchefer skulle välfärden inte heller hålla ihop, för då hade det inte funnits några händer där.

I den samhällsmodell vi har och det skattesystem vi har byggt i detta land och som alla är någorlunda överens om, även om vi kanske vill skruva lite olika på skattetabellerna beroende på vilket parti vi företräder, är det ändå så att den som tjänar mycket betalar mycket och att den som tjänar lite betalar lite mindre.

Vi moderater tycker att det är centralt att alla ska kunna leva på frukten av sitt arbete. Om man jobbar och sliter varje dag ska man kunna leva på det. Det är därför vi alltid har tyckt att det är viktigt att rikta jobbskatteavdrag och skattesänkningar i första hand till dem som inte tjänar så mycket. Vi tycker att detta är superviktigt.

Jag vill bara säga att jag delar ledamotens uppfattning vad gäller att kalla vissa jobb för lågkvalificerade. Man ska vara försiktig med det. Jag var på ett äldreboende i Årjäng för något år sedan, där man berättade om den problematik som många som kommer och arbetar där i dag har. De vet inte hur det känns att borsta tänderna på någon annan. De har inte fått träning i hur det känns när någon annan stoppar in en tandborste i munnen på en. Detta hade jag aldrig tänkt på, men det visar att det är ett kvalificerat arbete att ta hand om äldre.

Ett absolut kvalifikationskrav för att jobba på ett äldreboende måste vara att kunna svenska språket. Om det är så som ledamoten påstår, att 50 personer har kommit som arbetskraftsinvandrare till Umeå från ett tredjeland, undrar jag var de lärde sig svenska innan de kom hit. Eller är de 50 personer som ledamoten talade om kanske någon annan grupp?

Anf. 192 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Magnus Resare har under debatten pratat om att alla inte kan ha låga löner och att det måste vara en balans mellan hur höga löner man har. Om vi tittar på hur det ser ut bland arbetskraftsinvandrare i dag ser vi att 57 procent är personer som har en lön över medianlönen. Det är alltså mer än en majoritet av arbetskraftsinvandrarna som har en lön som ligger över medianlönen. Det kan jämföras med hela arbetsmarknaden, där det är hälften.

Jag undrar om det är ett problem att det är 57 procent och varför man då har en politik som säger att det måste vara 100 i just den kategorin. Vi har inte brist bara på personer med kompetenser som det betalas höga löner för i Sverige, utan vi har även brist på medarbetare inom till exempel äldreomsorgen, där många har en lön som ligger långt lägre. Vi har brist på sjuksköterskor, där ingångslönen är 28 000 kronor i månaden, och vi har brist inom en lång rad arbetaryrken och teknikyrken, där lönerna generellt sett ligger under medianlönen.

Vi i Miljöpartiet tycker inte att det är rätt att regeringen går in och säger att företagen inte får anställa de personer som de behöver och har brist på. Vi tycker att regeringen borde storsatsa på att de som är arbetslösa ska få den utbildning och de kunskaper de behöver för att ta de lediga jobben.

Prot. 2024/25:77

26 februari

Arbetskraftsinvandring

Vi tror att det är fel väg att de människor som har jobben i dag kastas ut från landet, när företagen varnar för att de inte kommer att kunna växa ifall regeringens politik går igenom och när äldreomsorgen och andra kommunala verksamheter varnar för att det leder till att de får kompetensbrist.

Anf. 193 MAGNUS RESARE (M) replik:

Herr talman! År 2022 var det 87 av 180 000 undersköterskor i det här landet som kom som arbetskraftsinvandrare från ett tredjeland. Jag är faktiskt förvånad över att det är så många som har tillgodogjort sig svenska språket och sedan tagit sig hit för att jobba som undersköterskor. Det är fantastiskt bra. Av dessa 87 verkar 50 ha jobbat i Umeå.

Jag tycker verkligen att det är positivt med människor som kommer hit och arbetar. Jag tycker därför också, som jag sa tidigare, att det är viktigt att man inför undantag om en bransch av någon anledning inte kan tillgodogöra sig arbetskraft här i landet. Regeringen återkommer om detta så småningom.

Jag tycker också att det är viktigt att de som kommer hit och tar jobb som man egentligen skulle kunna tillgodose med människor från den svenska arbetslöshetsbanken, där det finns hundratusentals människor, i hög utsträckning bidrar till den svenska välfärden. Vi kan inte ha människor som kommer hit och inte genererar vad de kostar.

Vårt samhälle är uppbyggt med att en del tjänar mer och en del tjänar mindre än medianlönen – så är det. Jag tycker att det är jättepositivt med alla människor som jobbar.

Till er som är oroliga vad gäller jordgubbar på midsommar vill jag avsluta med att säga att jordgubbsplockare och säsongsarbetare inte kommer att omfattas av försörjningskravet. Det är viktigt att få detta sagt. Vi kommer att fortsätta ha jordgubbsplockare i det här landet, hoppas jag. Jag ser fram emot att få njuta av en ask när våren och sommaren kommer.

Tack så mycket för en god debatt i dag!

Anf. 194 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Herr talman! Det är för väl att regeringen, åtminstone när det kommer till säsongsarbetare, har kommit fram till att den politik som man driver i övrigt är ganska problematisk, för att uttrycka sig diplomatiskt. Vi i Miljöpartiet hoppas att man, precis som arbetsmarknadsministern, snart kommer att inse att den är väldigt problematiskt även för andra delar av arbetsmarknaden.

När jag för ett tag sedan besökte Värmland pratade jag med många ungdomar som kom till Sverige som ensamkommande 2015 och som många har talat ganska illa om. Ibland när man talar illa om invandrare låter det som att de inte genererar tillräckligt mycket välbefinnande jämfört med vad de kostar. Det är ett av de narrativ som finns.

Jag minns att jag sa till dem att mitt barn också kom till Sverige 2015. Han föddes då. Till skillnad från alla de ungdomar som redan hade jobb, många inom just äldreomsorgen, har mitt barn inte genererat en enda skattekrona till samhället och gör inte ett enda större dagsverke utöver att då och då lägga sin egen tvätt i tvätthögen.

Det man måste komma ihåg när man pratar om arbetskraftsinvandring är att det handlar om människor som kommer till våra länder när de redan är vuxna. Många av dem har redan fått sin utbildning, BVC-besök, förskolekostnader och allt vad det nu är någon annanstans. Om man ska börja från början här i Sverige kostar sådant ganska mycket pengar.

Det är viktigt att inte bara påminna om och prata om människor som kostnader, men om vi ändå gör det måste vi också räkna på helheten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 februari.)

Prot. 2024/25:77
26 februari

Arbetskraftsinvandring

§ 22 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Redogörelser

2024/25:RJ1 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2024

2024/25:RS2 Redogörelse för verksamheten i riksdagens delegation till
Natos parlamentariska församling 2024

EU-dokument

COM(2025) 45 Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet,
rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén SAMT Region-
kommittén Kommissionens arbetsprogram 2025 Framåt tillsammans:
en djärvare, enklare och snabbare union

§ 23 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 25 februari

2024/25:830 Oberoende medier i Azerbajdzjan

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergård (M)

2024/25:831 Stärkt stöd till Ung Företagsamhet

av *Johnny Svedin* (SD)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:832 Beredskap av elstolpar

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

2024/25:833 Rätten till teckenspråksundervisning enligt språklagen

av *Jessica Rodén* (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:834 EU-kommissionens svar om elstödet till kommuner och regioner

av *Aida Birinxhiku* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:835 Sveriges stöd till motståndet mot Putin
av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:836 Utbrott av svinpest

av *Mikael Larsson* (C)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:837 Ensamstående föräldrars ekonomi

av *Serkan Köse* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:838 Nedsänkningar inom Sjöfartsverket

av *Ewa Pihl Krabbe* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 24 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 25 februari

2024/25:809 Informationsdelning mellan lärosäten och Migrationsverket

av *Anders Ådahl* (C)

till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

2024/25:813 Statsbidrag till enskilda vägar och snöröjning

av *Zara Leghissa* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 21.30.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 6 anf. 31 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 52 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 83 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 13,

av andre vice talmannen därefter till och med § 19 anf. 127 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 21 anf. 144 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 21 anf. 166 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

INGVAR MATTSON

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 4 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen	2
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU9.....	2
Anf. 1 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD).....	2
Anf. 2 GUDRUN NORDBORG (V) replik.....	3
Anf. 3 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik	4
Anf. 4 GUDRUN NORDBORG (V) replik.....	4
Anf. 5 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik	4
Anf. 6 ANNIKA STRANDHÄLL (S).....	5
Anf. 7 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	6
Anf. 8 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	6
Anf. 9 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	7
Anf. 10 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik.....	7
Anf. 11 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik.....	7
Anf. 12 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik.....	7
Anf. 13 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik.....	8
Anf. 14 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik.....	8
Anf. 15 LUDVIG CEIMERTZ (M).....	9
Anf. 16 GUDRUN NORDBORG (V).....	11
Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD)	12
Anf. 18 ULRIKA LILJEBERG (C).....	14
Anf. 19 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	15
Anf. 20 ULRIKA LILJEBERG (C) replik	16
Anf. 21 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	16
Anf. 22 ULRIKA LILJEBERG (C) replik	17
Anf. 23 MARTIN MELIN (L)	17
Anf. 24 ULRIKA WESTERLUND (MP)	19
(Beslut fattades under § 16.).....	20
§ 5 Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott.....	21
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU21	21
Anf. 25 ADAM MARTTINEN (SD).....	21
Anf. 26 PETTER LÖBERG (S)	22
Anf. 27 LUDVIG CEIMERTZ (M).....	23
Anf. 28 GUDRUN NORDBORG (V).....	25
Anf. 29 ULRIKA LILJEBERG (C).....	26
Anf. 30 ULRIKA WESTERLUND (MP)	27
(Beslut fattades under § 16.).....	28
§ 6 En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning.....	29
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU22	29
Anf. 31 MATTIAS VEPSÄ (S).....	29
Anf. 32 GUDRUN NORDBORG (V).....	30
Anf. 33 KATJA NYBERG (SD)	32
Anf. 34 LARS JILMSTAD (M)	33

Anf. 35	TORSTEN ELOFSSON (KD)	35
Anf. 36	MARTIN MELIN (L)	36
	(Beslut fattades under § 16.)	36
§ 7	Enhetliga sekretessbestämmelser i Statens	
	haverikommissions verksamhet	37
	Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU15	37
	(Beslut fattades under § 16.)	37
§ 8	Sekretess vid val till Sametinget	37
	Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU4	37
	(Beslut fattades under § 16.)	37
§ 9	2024 års rapport om rättsstatsprincipen	37
	Konstitutionsutskottets utlåtande 2024/25:KU6	37
Anf. 37	PER-ARNE HÅKANSSON (S)	37
Anf. 38	MARTIN WESTMONT (SD)	39
Anf. 39	ULRIK NILSSON (M)	41
Anf. 40	MALIN BJÖRK (C)	42
Anf. 41	GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	44
Anf. 42	JAN RIISE (MP)	45
Anf. 43	MALIN DANIELSSON (L)	46
Anf. 44	JESSICA WETTERLING (V)	48
	(Beslut fattades under § 16.)	49
§ 10	Sekretess i Justitiekanslerns verksamhet med att bevaka	
	statens rätt i internationella skiljeförfaranden	49
	Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU9	49
	(Beslut fattades under § 16.)	49
§ 11	Valfrågor	49
	Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU13	49
Anf. 45	SUSANNE NORDSTRÖM (M)	49
Anf. 46	HANS EKSTRÖM (S)	51
Anf. 47	FREDRIK LINDAHL (SD)	51
Anf. 48	GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	53
Anf. 49	JESSICA WETTERLING (V)	54
Anf. 50	MALIN DANIELSSON (L)	56
Anf. 51	JAN RIISE (MP)	57
	(Beslut fattades under § 16.)	58
§ 12	Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor	58
	Trafikutskottets betänkande 2024/25:TU6	58
Anf. 52	MARIA STOCKHAUS (M)	58
Anf. 53	ULRIKA HEIE (C) replik	60
Anf. 54	MARIA STOCKHAUS (M) replik	60
Anf. 55	ULRIKA HEIE (C) replik	61
Anf. 56	MARIA STOCKHAUS (M) replik	61
Anf. 57	ZARA LEGHISSA (S) replik	61
Anf. 58	MARIA STOCKHAUS (M) replik	62
Anf. 59	ZARA LEGHISSA (S) replik	62
Anf. 60	MARIA STOCKHAUS (M) replik	62
Anf. 61	ULRIKA HEIE (C)	62
Anf. 62	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	65
Anf. 63	ULRIKA HEIE (C) replik	66
Anf. 64	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	67

Anf. 65	ULRIKA HEIE (C) replik	67	Prot. 2024/25:77
Anf. 66	MAGNUS JACOBSSON (KD)	68	26 februari
Anf. 67	ULRIKA HEIE (C) replik	70	
Anf. 68	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	71	
Anf. 69	ULRIKA HEIE (C) replik	71	
Anf. 70	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	72	
Anf. 71	ZARA LEGHISSA (S).....	72	
Anf. 72	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	74	
Anf. 73	ZARA LEGHISSA (S) replik.....	75	
Anf. 74	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	75	
Anf. 75	ZARA LEGHISSA (S) replik.....	75	
Anf. 76	HELENA GELLERMAN (L)	76	
Anf. 77	ULRIKA HEIE (C) replik	78	
Anf. 78	HELENA GELLERMAN (L) replik	79	
Anf. 79	ULRIKA HEIE (C) replik	79	
Anf. 80	HELENA GELLERMAN (L) replik	80	
Anf. 81	PATRIK JÖNSSON (SD)	80	
Anf. 82	MALIN ÖSTH (V).....	83	
Anf. 83	LINUS LAKSO (MP)	85	
Anf. 84	MARIA STOCKHAUS (M) replik	87	
Anf. 85	LINUS LAKSO (MP) replik	88	
Anf. 86	MARIA STOCKHAUS (M) replik	88	
Anf. 87	LINUS LAKSO (MP) replik	89	
Anf. 88	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	89	
Anf. 89	LINUS LAKSO (MP) replik	90	
Anf. 90	MAGNUS JACOBSSON (KD) replik	90	
Anf. 91	LINUS LAKSO (MP) replik	91	
Anf. 92	HELENA GELLERMAN (L) replik	91	
Anf. 93	LINUS LAKSO (MP) replik	92	
Anf. 94	HELENA GELLERMAN (L) replik	92	
Anf. 95	LINUS LAKSO (MP) replik	93	
Anf. 96	ANN-SOFIE LIFVENHAGE (M)	93	
Anf. 97	ULRIKA HEIE (C) replik	95	
Anf. 98	ANN-SOFIE LIFVENHAGE (M) replik	96	
Anf. 99	ULRIKA HEIE (C) replik	96	
Anf. 100	ANN-SOFIE LIFVENHAGE (M) replik	97	
Anf. 101	FREDRIK STENBERG (S)	97	
	(Beslut fattades under § 16.).....	98	
	Ajournering.....	98	
	Återupptaget sammanträde.....	98	
	§ 13 Avtackning	98	
	Anf. 102 TALMANNEN.....	98	
	§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 februari.....	100	
	MJU8 Livsmedelspolitik	100	
	NU10 Regional utvecklingspolitik	101	
	NU13 Handelspolitik.....	103	
	§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 februari.....	104	
	JuU12 Unga lagöverträdare	104	
	JuU18 Biometri i brottsbekämpningen.....	105	
	KrU4 Public service, film och dataspel	106	

KrU5 Kulturarv	107
§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	109
JuU9 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen	109
JuU21 Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott.....	110
JuU22 En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning	111
KU15 Enhetliga sekretessbestämmelser i Statens haverikommissions verksamhet	112
KU4 Sekretess vid val till Sametinget.....	112
KU6 2024 års rapport om rättsstatsprincipen	112
KU9 Sekretess i Justitiekanslerns verksamhet med att bevaka statens rätt i internationella skiljeförfaranden	112
KU13 Valfrågor	112
TU6 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor	113
§ 17 Riksrevisionens rapport om bildandet av Svevia och Infranord	115
Trafikutskottets betänkande 2024/25:TU7	115
Anf. 103 PATRIK JÖNSSON (SD).....	115
Anf. 104 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	116
Anf. 105 PATRIK JÖNSSON (SD) replik.....	117
Anf. 106 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	117
Anf. 107 PATRIK JÖNSSON (SD) replik.....	117
Anf. 108 ULRIKA HEIE (C)	118
Anf. 109 MARIA STOCKHAUS (M)	120
Anf. 110 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	121
Anf. 111 MARIA STOCKHAUS (M) replik.....	121
Anf. 112 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	121
Anf. 113 MARIA STOCKHAUS (M) replik.....	122
Anf. 114 CARINA ÖDEBRINK (S)	122
Anf. 115 MAGNUS JACOBSSON (KD)	123
Anf. 116 MALIN ÖSTH (V).....	124
Anf. 117 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik.....	126
Anf. 118 MALIN ÖSTH (V) replik	126
Anf. 119 MAGNUS JACOBSSON (KD) replik.....	127
Anf. 120 MALIN ÖSTH (V) replik	127
Anf. 121 HELENA GELLERMAN (L)	128
Anf. 122 MALIN ÖSTH (V) replik	129
Anf. 123 HELENA GELLERMAN (L) replik.....	129
Anf. 124 MALIN ÖSTH (V) replik	130
Anf. 125 HELENA GELLERMAN (L) replik.....	130
Anf. 126 LINUS LAKSO (MP)	131
(Beslut skulle fattas den 27 februari.)	132
§ 18 Ny ordning för prövning av ärenden som rör statligt personskadeskydd.....	132
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU12	132
(Beslut skulle fattas den 27 februari.)	132
§ 19 Pensioner	132
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU13	132
Anf. 127 DANIEL PERSSON (SD).....	132
Anf. 128 MATS SANDER (M)	134

Anf. 129	ISABELL MIXTER (V).....	135
Anf. 130	MALTE TÄNGMARK ROOS (MP)	136
	(Beslut skulle fattas den 27 februari.).....	136
§ 20	Socialavgifter.....	136
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU14	136
Anf. 131	JESSICA RODÉN (S).....	136
Anf. 132	DANIEL LÖNN (SD)	137
Anf. 133	ANDERS W JONSSON (C) replik	138
Anf. 134	DANIEL LÖNN (SD) replik.....	139
Anf. 135	ANDERS W JONSSON (C) replik	139
Anf. 136	DANIEL LÖNN (SD) replik	140
Anf. 137	MATS SANDER (M).....	140
Anf. 138	ANDERS W JONSSON (C) replik	141
Anf. 139	MATS SANDER (M) replik	142
Anf. 140	ANDERS W JONSSON (C) replik	142
Anf. 141	MATS SANDER (M) replik	143
Anf. 142	ANDERS W JONSSON (C)	143
Anf. 143	MALTE TÄNGMARK ROOS (MP)	144
	(Beslut skulle fattas den 27 februari.).....	145
§ 21	Arbetskraftsinvandring.....	146
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2024/25:SfU15	146
Anf. 144	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	146
Anf. 145	TONY HADDOU (V) replik.....	148
Anf. 146	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	149
Anf. 147	TONY HADDOU (V) replik.....	149
Anf. 148	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	150
Anf. 149	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	150
Anf. 150	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	150
Anf. 151	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	151
Anf. 152	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	151
Anf. 153	JONNY CATO (C) replik	152
Anf. 154	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	152
Anf. 155	JONNY CATO (C) replik	153
Anf. 156	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	153
Anf. 157	OLA MÖLLER (S)	154
Anf. 158	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	155
Anf. 159	OLA MÖLLER (S) replik	155
Anf. 160	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	156
Anf. 161	OLA MÖLLER (S) replik	156
Anf. 162	MAGNUS RESARE (M)	157
Anf. 163	JONNY CATO (C) replik	160
Anf. 164	MAGNUS RESARE (M) replik.....	160
Anf. 165	JONNY CATO (C) replik	161
Anf. 166	MAGNUS RESARE (M) replik.....	161
Anf. 167	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	162
Anf. 168	MAGNUS RESARE (M) replik.....	162
Anf. 169	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	163
Anf. 170	MAGNUS RESARE (M) replik.....	163
Anf. 171	TONY HADDOU (V).....	164
Anf. 172	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik.....	167
Anf. 173	TONY HADDOU (V) replik.....	167

Anf. 174	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik	168
Anf. 175	TONY HADDOU (V) replik	168
Anf. 176	INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	169
Anf. 177	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	171
Anf. 178	INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik	171
Anf. 179	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	172
Anf. 180	INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik	172
Anf. 181	JONNY CATO (C)	173
Anf. 182	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik	174
Anf. 183	JONNY CATO (C) replik	175
Anf. 184	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik	175
Anf. 185	JONNY CATO (C) replik	176
Anf. 186	ANNIKA HIRVONEN (MP)	176
Anf. 187	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik	179
Anf. 188	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	179
Anf. 189	NIMA GHOLAM ALI POUR (SD) replik	179
Anf. 190	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	180
Anf. 191	MAGNUS RESARE (M) replik	180
Anf. 192	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	181
Anf. 193	MAGNUS RESARE (M) replik	182
Anf. 194	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	182
	(Beslut skulle fattas den 27 februari.)	183
§ 22	Bordläggning	183
§ 23	Anmälan om frågor för skriftliga svar	183
§ 24	Anmälan om skriftliga svar på frågor	184
§ 25	Kammaren åtskildes kl. 21.30.	184